

LENJIN
VOJNA
DELA

БЕЛОРУССКА	
ДОМА ЈНА - БЕОГРАД	
Ориг.	II-1a-230 пр. 2
Коп.	
Инв.	15230
Бр.	

VOJNA BIBLIOTEKA KLASICI

KNJIGA DVANAESTA

UREĐIVAČKI ODBOR

Rade BULAT, Savo DRLJEVIĆ, Milinko ĐUROVIĆ,
Vekoslav KOLB, Pero LALOVIĆ, Božo LAZAREVIĆ,
Srećko MANOLA, Bogdan PECOTIĆ, Stanislav
PODBOJ (odgovorni urednik)

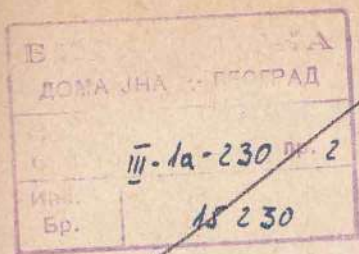

VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD JNA

„VOJNO DELO“

BEOGRAD

1962

LENJIN

VOJNA DELA

IZABRANI ČLANCI SU PREVEDENI IZ KNJIGE:

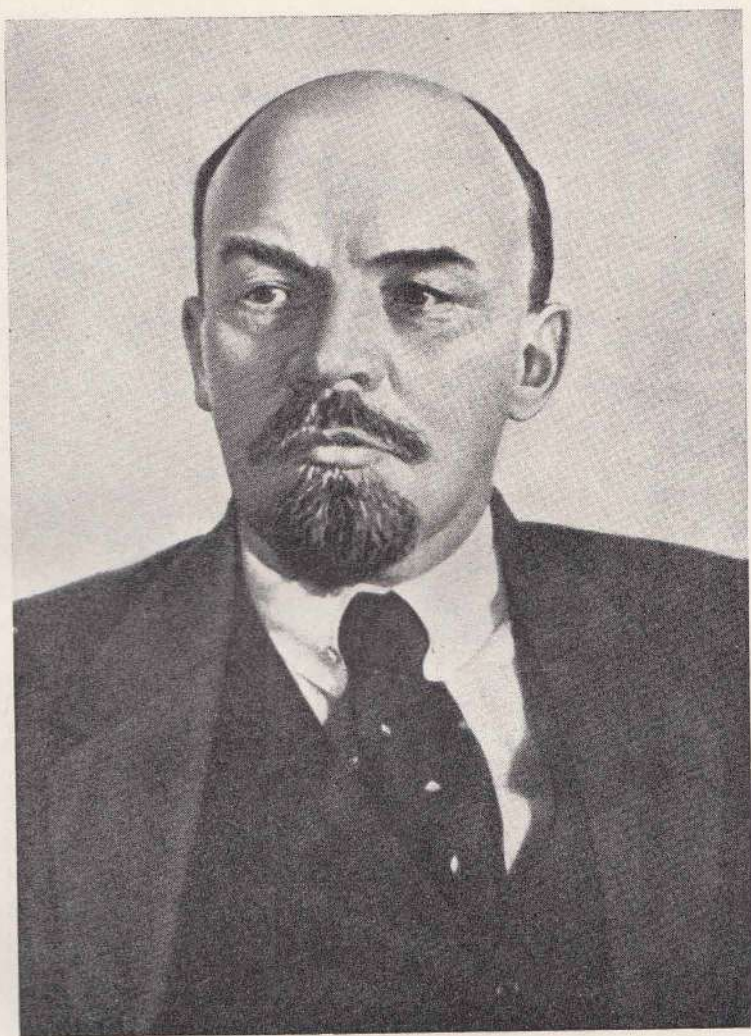
В. И. ЛЕНИН

О ВОЙНЕ АРМИИ
И
ВОЕННОЙ НАУКЕ

СБОРНИК В ДВУХ ТОМАХ

Preveo sa ruskog
RADOVAN LALIC

ВОЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МИНИСТЕРСТВА ОБОРОНЫ СОЮЗА ССР
МОСКВА — 1957

S A D R Ź A J

	Str.
NAPOMENE REDAKCIJE	1
KINESKI RAT	3
<i>Iz članka: „UPUĆIVANJE 183 STUDENTA U VOJSKU“</i>	7
<i>Iz članka: „NOVA KLANICA“</i>	10
PRVI MAJ. Nacrt letka	11
PAD PORT ARTURA	14
POČETAK REVOLUCIJE U RUSIJI	20
<i>Iz članka: „REVOLUCIONARNI DANI“</i>	23
Plan petrogradske bitke	23
Dopuna uz članak „Plan petrogradske bitke“	24
PRVI MAJ	26
Socijaldemokratska radnička partija Rusije	26
III KONGRES SDRPR 12. (25) aprila — 27. aprila (10. maja) 1905.	29
Nacrt rezolucije o stavu SDRPR prema oružanom ustanku	29
Nacrt rezolucije o oružanom ustanku	30
Govor o pitanju oružanog ustanka 15 (28) aprila	30
Govor o pitanju oružanog ustanka 16 (29) aprila	30
Rezolucija o oružanom ustanku	31
Referat o učešću socijaldemokratije u privremenoj revolucionarnoj vladi 18. aprila (1. maja)	32
PORAZ	42
REVOLUCIONARNA ARMIIJA I REVOLUCIONARNA VLADA	45
RUSKI CAR TRAZI ZAŠTITU OD SVOG NARODA KOD TURSKOG SULTANA	52
IZ ODBRANE U NAPAD	56
KRVAVI DANI U MOSKVI	59
BORBENOM KOMITETU PRI PETROGRADSKOM KOMITETU	63
POLITIČKI ŠTRAJK I ULIČNE BORBE U MOSKVI	65
ZADACI ODREDA REVOLUCIONARNE ARMIIJE	71
VOJSKA I REVOLUCIJA	75 ✓
DANAŠNJI POLOŽAJ RUSIJE I TAKTIKA RADNIČKE PARTIJE	78
<i>Iz članka: „TAKTIČKA PLATFORMA ZA KONGRES UJEDINJENJA SDRPR“</i>	83
Nacrt rezolucija za Kongres ujedinjenja SDRPR	83
Oružani ustanak	83
Partizanske borbene akcije	84
<i>Iz „REFERATA O KONGRESU UJEDINJENJA SDRPR (Pismo petro- gradskim radnicima)“</i>	86
Oružani ustanak	86
VOJSKA I NAROD	91 ✓
POUKE MOSKOVSKOG USTANKA	93
PARTIZANSKI RAT	99 ✓
POBUNE U VOJSCI I MORNARICI	107

KRAJ RATA IZMEĐU ITALIJE I TURSKE	110
BALKANSKI RAT I BURŽOASKI SOVINIZAM	111 ✓
NAORUŽANJE I KAPITALIZAM	113
ZADACI REVOLUCIONARNE SOCIJALDEMOKRATIJE U EVROP- SKOM RATU	115
Socijaldemokratija Rusije o evropskom ratu	115
Rezolucija grupe socijaldemokrata	115
REFERAT O TEMI: „PROLETARIJAT I RAT“ I (14) OKTOBRA 1914.	118
Novinski izveštaj	118
KONFERENCIJA SEKCIJA SDRPR U INOSTRANSTVU	123
Rezolucije konferencije	123
O karakteru rata	123 ✓
Parola o „odbrani otadžbine“	124
Parole revolucionarne socijaldemokratije	124
Oportunizam i krah II internacionale	125
III internacionala	126
Pacifizam i parola o miru	126
Poraz carske monarhije	126
Odnos prema drugim partijama i grupama	127
Iz rada: „KRAH II INTERNACIONALE“	128
Iz brošure: „SOCIJALIZAM I RAT“ (Stav SDRPR prema ratu)	156
Principi socijalizma i rat 1914—1915	156
Stav socijalista prema ratovima	156 ✓
Istorijski tipovi ratova novog vremena	156 ✓
Razlika između napadačkog i odbrambenog rata	157 ✓
Sadašnji rat jeste imperijalistički rat	158 ✓
Rat između krupnih robovlasnika za održavanje i učvršćenje ropstva	158
„Rat je nastavak politike drugim“ (naime: nasilnim) „sredstvima“	160 ✓
Primer Belgije	161
Za šta ratuje Rusija?	161
Šta je socijalšovinizam?	162
Bazelski manifest	162
Lažna pozivanja na Marksa i Engelsa	163
Krah II internacionala	164
Socijalšovinizam jeste izgrađeni oportunizam	164
Jedinstvo s oportunistima jeste savez radnika sa „svojom“ nacional- nom buržoazijom i rasep internacionalne radničke klase	165
„Kaukijanstvo“	165
Parola marksista jeste parola revolucionarne socijaldemokratije	166 ✓
Primer bratimljenja u rogovima	167
Značaj ilegalne organizacije	167
O porazu „svoje“ vlade u imperijalističkom ratu	168
O pacifizmu i paroli o miru	168
O pravu nacija na samoopredeljenje	168
Klase i partije u Rusiji	169
Buržoazija i rat	169
Radnička klasa i rat	170
Ruska socijaldemokratska radnička frakcija u Državnoj dumi i rat	172
Iz članka: „PREDLOG CENTRALNOG KOMITETA SDRPR DRUGOJ SOCIJALISTIČKOJ KONFERENCIJI“	175
Iz rada: „O KARIKATURI MARKSIZMA I O „IMPERIJALISTIČKOM EKONOMIZMU“	180
1. Marksistički stav prema ratovima i „odbrani otadžbine“	180
2. „Naše shvatanje nove epohe“	184
VOJNI PROGRAM PROLETERSKE REVOLUCIJE	188
IZ „REFERATA O REVOLUCIJI 1905. GODINE“	197
IZ „PISAMA IZ DALJINE“	201
Pismo 3. O proleterskoj revoluciji	201
O PROLETERSKOJ MILICIJI	210

	Str.
PROGLAS VOJNICIMA SVIH ZARAČENIH ZEMALJA	213
SEDMA (APRILSKA) SVERUSKA KONFERENCIJA SDRP(b)R 24—29. APRILA 7—12. MAJA) 1917.	215
Iz „Referata o tekućem momentu 24. aprila (7. maja)“	215
Govor u odbranu rezolucije o ratu održan 27. aprila (10. maja)	219
Rezolucija o ratu	228
ZNAČAJ BRATIMLJENJA	231
RAT I REVOLUCIJA. Predavanje održano 14. (27) maja 1917.	233
I SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH I VOJNIČKIH PRED- STAVNIKA 3—24. JUNA (16. JUNA — 7. JULA) 1917.	249
Govor o ratu održan 9 (22) juna	249
MARKSIZAM I USTANAK	259
Pismo Centralnom komitetu SDRPR	259
RUSKA REVOLUCIJA I GRAĐANSKI RAT.	263
Plaše nas građanskim ratom	263
IZ „PISMA PREDSEDNIKU OBLASNOG KOMITETA VOJSKE, MOR- NARICE I RADNIKA FINSKE“	273
PISMO PETROGRADSKOJ GRADSKOJ KONFERENCIJI Da se pročita na zatvorenoj sednici	276
Iz rada: „O REVIZIJI PARTIJSKOG PROGRAMA“	279
SAVETI POSMATRAČA SA STRANE	285
PISMO DRUGOVIMA BOLJŠEVICIMA — UČESNICIMA OBLASNOG KONGRESA SOVJETA SEVERNE OBLASTI	287
PISMO ČLANOVIMA CK	291
DRUGI SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH I VOJNIČKIH PREDSTAVNIKA 25—26. OKTOBRA (7—8. NOVEMBRA) 1927.	293
Radnicima, vojnicima i seljacima!	293
Referat o miru 26. oktobra (8. novembra) 1917.	294
RAZGOVOR SA HELSINGFORSOM DIREKTNOM LINIJOM 27. OKTO- BRA (9. NOVEMBRA) 1917.	298
RAZGOVOR VLADE DIREKTNOM LINIJOM SA VRHOVNOM KO- MANDOM 9. (22) NOVEMBRA 1917.	300
RADIOGRAM SVIMA	302
SEDNICA SCIK 10. (23) NOVEMBRA 1917.	304
Referat o pregovorima sa Duhoninom	304
Završna reč	305
PRILOG ISTORIJI PITANJA O NESREČNOM MIRU	307
Teze po pitanju neodložnog zaključenja separatnog i aneksionistič- kog mira	307
TREĆI SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH, VOJNIČKIH I SELJAČKIH PREDSTAVNIKA 10—18 (23—31) JANUARA 1918.	313
Iz „Referata o delatnosti Saveta narodnih komesara 11. (24) januara“	313
SOCIJALISTIČKA OTADŽBINA JE U OPASNOSTI!	315
STAV CK SDRP(b)R U PITANJU SEPARATNOG I ANEKSIONI- STIČKOG MIRA	317
SEDMI KONGRES KP(b)R 6—8. marta 1918.	320
Iz „Referata o ratu i miru od 7. marta“	320
Rezolucija o ratu i miru	326
GLAVNI ZADATAK NAŠIH DANA	328
PROROČANSKE REČI	332
GOVOR NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJE- TA, FABRIČKIH KOMITETA I SINDIKATA MOSKVE 29. JULA 1918.	337
GOVOR NA MITINGU U POLITEHNIČKOM MUZEJU 23. AVGU- STA 1918.	349
IZ „REFERATA ODRŽANOG NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MO- SKOVSKOG SOVJETA, FABRIČKIH KOMITETA I SINDIKATA 22. OKTOBRA 1918.	353
REZOLUCIJA DONESENA NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MO- SKOVSKOG SOVJETA, FABRIČKIH KOMITETA I SINDIKATA	

	Str.
22. OKTOBRA 1918.	359
Iz knjige: „PROLETERSKA REVOLUCIJA I RENEGAT KAUCKI“	361
Iz odeljka: „Šta je internacionalizam?“	361
GOVOR NA RADNIČKOJ KONFERENCIJI PRESNJENSKOG REJONA	
14. DECEMBRA 1918.	366
VIII KONGRES KP(b)R, 18—23. MARTA 1919.	375
Iz „Izveštaja Centralnog komiteta 18. marta.“	375
IZ „GOVORA SNIMLJENIH NA GRAMOFONSKIM PLOČAMA“	379
Poruka Crvenoj armiji	379
PISMO PETROGRADSKIM RADNICIMA O POMOĆI ISTOČNOM FRONTU	381
NACRT DIREKTIVE CK O JEDINSTVENOM UPRAVLJANJU SVIM SNAGAMA CRVENE ARMIJE	382
SVI U BORBU PROTIV DENJIKINA (Pismo CK KP(b)R partijskim organizacijama)	384
Osnovni zadatak momenta	384
Narodu treba objasniti istinu o Kolčaku i Denjikin	386
Rad među onima koji se mobilisu	386
Rad među deztererima	387
Direktna pomoć armiji	387
Smanjenje rada koji nije vojni	388
Rad u prifrontovskoj zoni	390
Odnos prema vojnim stručnjacima	392
Borba protiv kontrarevolucije u pozadini	393
Stoprocentna mobilizacija stanovništva za rat	395
„Rad na revolucionaran način“	396
O SADAŠNJOJ SITUACIJI I NAJBЛИŽIM ZADACIMA SOVJETSKE VLASTI	397
PISMO RADNICIMA I SELJACIMA POVODOM POBEDE NAD KOLČAKOM	406
PRIMER PETROGRADSKIH RADNIKA	412
GOVOR SLUŠAOCIMA SVERDLOVSKOG UNIVERZITETA KOJI ODLAZE NA FRONT 24. OKTOBRA 1919.	414
VIII SVERUSKA KONFERENCIJA KP(b)R 2—4. DECEMBRA 1919.	420
Politički referat Centralnog komiteta 2. decembra	420
VII SVERUSKI KONGRES SOVJETA 5—9. DECEMBRA 1919.	434
Iz „Referata SCIK i Saveta narodnih komesara 5. decembra“	434
PISMO RADNICIMA I SELJACIMA UKRAJINE POVODOM POBEDA NAD DENJIKINOM	446
GOVOR NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA RADNIČKIH, SELJAČKIH I CRVENOARMEJSKIH PREDSTAVNIKA, SINDIKATA I FABRIČKIH KOMITETA 5. MAJA 1920.	451
GOVOR NA IX SVERUSKOJ KONFERENCIJI KP(b)R 22. SEPTEMBRA 1920. Novinski izveštaj	455
GOVOR NA SAVETOVANJU PREDSTAVNIKA SRESKIH, OPŠTINSKIH I SEOSKIH IZVRŠNIH KOMITETA MOSKOVSKOJE GUBERNIJE NA DAN 15. OKTOBRA 1920.	459
VIII SVERUSKI KONGRES SOVJETA 22—29. DECEMBRA 1920.	470
Iz „Izveštaja o radu Saveta narodnih komesara 22. decembra“	470
Iz „Završne reči povodom referata o delatnosti Saveta narodnih komesara 23. decembra“	472
IX SVERUSKI KONGRES SOVJETA 23—28. decembra 1921	474
O unutrašnjoj i spolnjoj politici republike	474
Iz „Izveštaja SCIK i SNK IX sveruskom kongresu sovjeta 23. decembra 1921. godine“	474
BELEŠKE O ZADACIMA NAŠE DELEGACIJE U HAGU	480
NAPOMENE	485

NAPOMENE REDAKCIJE

U ova Lenjinova vojna dela ušli su u celini ili izvodno radovi napisani u vremenu od 1900. do kraja 1922. godine koji se pretežno odnose na razna vojna pitanja.

Prevod ovih izabranih radova izvršen je iz dela: V. I. Lenjin o ratu, vojsci i vojnoj nauci (В. И. Ленин о войне, армии и военной науке. Сборник в двух томах. Воениздат, Москва, 1957).

U tim radovima Lenjin razmatra vojna pitanja tešnje vezana sa ratovima i revolucijama njegovog doba: ratom u Kini, rusko-japanskim ratom, revolucijom 1905. godine, balkanskim ratovima, prvim svetskim ratom, februarskom i oktobarskom revolucijom, građanskim ratom u Rusiji.

U navedenim radovima Lenjin otkriva prave uzroke ratova i proširuje marksističko učenje o ratu i vojsci; razrađuje metode i forme oružane borbe revolucionarne armije; iznosi osnove vojne nauke i vojne organizacije radničke klase; uopštava iskustva iz ponedonosnog rata protiv intervencionista i kontrarevolucije i određuje smernice daljeg razvitka socijalizma i jačanja oružanih snaga.

Iako je jasno da se u Lenjinovim delima ne može povlačiti neka strogo određena granica između vojnih i ostalih domena njegove delatnosti, Redakcija je nastojala da ovakvim izborom radova, govora, depeša i članaka omogućiti čitaocu lakši uvid u Lenjinove poglede na vojna pitanja i njegovu vojnu delatnost u pripremi i rukovođenju revolucijom i u toku građanskog rata.

KINESKI RAT

Rusija završava rat sa Kinom:¹⁾ mobilisan je čitav niz vojnih okruga, potrošene su stotine miliona rubalja, desetine hiljada vojnika upućene su u Kinu, vođen je niz bitaka, izvojevan je niz pobjeda — pobjeda, istina, ne toliko nad regularnom vojskom neprijatelja koliko nad kineskim ustanicima i još više nad golorukim Kinezima, koje su bacali u vodu i premlaćivali, ne prezajući ni od ubijanja dece i žena, a da i ne govorimo o pljačkanju dvorova, kuća i radnji. I ruska vlada, zajedno sa ropski uslužnim listovima slavi pobjedu, likuje zbog novih podviga junačke vojske, likuje zbog trijumfa evropske kulture nad kineskim divljaštvom, zbog novih uspeha ruske „civilizatorske misije“ na Dalekom istoku.

U čitavom ovom likovanju ne čuje se samo glas svesnih radnika, tih naprednih predstavnika više milionskog radnog naroda. A svu težinu novih pobjedonosnih pohoda nosi na sebi baš radni narod: njemu otimaju radnike da bi ih uputili bog zna kuda, od njega skupljaju naročito povećane poreze za milionske rashode. Pokušajmo da razjasnimo pitanje: kako treba da se drže socijalisti prema ovom ratu? U čijem se interesu on vodi? Kakvo je pravo značenje politike koju vodi ruska vlada?

Naša vlada nas uverava, pre svega, da ona čak ne vodi rat protiv Kine: ona samo ugušuje ustanak, umiruje buntovnike, pomaže zakonitoj kineskoj vladi da uspostavi zakoniti poredak. Rat nije objavljen, ali se suština stvari zbog toga nimalo ne menja, jer se rat ipak vodi. Čime je izazvan napad Kineza na Evropljane, ta pobuna koju sa takvom revnošću umiruju Englezi, Francuzi, Nemci, Rusi, Japanci i drugi? „Neprijateljstvom žute rase prema beloј rasi“, „mržnjom Kineza prema evropskoј kulturi i civilizaciji“ — uveravaju nas pristalice rata. Da, Kinezi, stvarno, mrze Evropljane, ali koje Evropljane oni mrze i zašto? Ne mrze Kinezi evropske narode — s njima oni nisu imali sukoba — već evropske kapitaliste i kapitalistima pokorne evropske vlade. Da li su Kinezi mogli da ne omrznu ljude koji su u Kinu dolazili samo radi bogaćenja, koji su se svojom hvaljenom civilizacijom koristili samo radi prevare, pljačke i nasilja, koji su protiv Kine vodili rat radi toga da bi dobili pravo da trguju opijumom koji truje narod (rat Engleske i Francuske protiv Kine 1856. godine), koji su politiku pljačke licemerno prikivali širenjem

hrišćanstva? Tu politiku pljačke već odavno vode prema Kini buržoaske vlade Evrope, a sada joj se pridružila ruska apsolutistička vlada. Ta politika pljačke obično se naziva kolonijalnom politikom. Svaka zemlja sa kapitalističkom industrijom koja se naglo razvija vrlo brzo počinje da traži kolonije, tj. takve zemlje u kojima je slabo razvijena industrija, koje se odlikuju više ili manje patrijarhalnim životom, gde se mogu plasirati industrijski proizvodi i zgrtati na taj način dobre pare. I radi bogaćenja šačice kapitalista, buržoaske vlade vodile su beskrajne ratove, morale pukove vojnika u nezdravim tropskim zemljama, bacale milione od naroda skupljenih para, dovodile stanovništvo do očajnih ustanaka i smrti od gladi. Setite se ustanka indijskih domorodaca protiv Engleske²⁾ i gladi u Indiji ili sadašnjeg rata Engleza protiv Bura.³⁾

I eto, sada su se gramzive kandže evropskih kapitalista ispružile prema Kini. Pružila je svoje kandže maltene pre svih drugih i ruska vlada, koja se sada tako upinje da dokaže svoju „nesebičnost“. Ona je „nesebično“ otela od Kineza Port Artur i počela da gradi željezničku prugu za Mandžuriju pod zaštitom ruske vojske. Jedna za drugom, evropske vlade počele su tako usrdno da pljačkaju, to jest da „uzimaju pod zakup“ kinesku zemlju, da nisu bez razloga počele da se šire priče o podeli Kine. I, ako hoćemo da stvari nazivamo pravim imenom, onda treba reći da su evropske vlade (i ruska gotovo prva među njima) već počele da dele Kinu. Ali one nisu počele da je dele otvoreno, već krišom, kao lopovi. One su počele da pljačkaju Kinu kao mrtvaca, a kada je taj tobožnji mrtvac pokušao da se usprotivi, one su navalile na njega kao divlje zveri, paleći čitava sela, bacajući ljude u Amur, streljajući i nabađajući na bajonete goloruke ljude, njihove žene i decu. I svi ti hrišćanski podvizi praćeni su drekom protiv divljih Kineza koji se usuđuju da dignu ruku na civilizovane Evropljane. Zauzimanje Njučuanu i ulazak ruskih trupa u Mandžuriju — to su privremene mere, izjavila je ruska apsolutistička vlada u svojoj cirkularnoj noti velikim silama od 12. avgusta 1900; te mere su „izazvane isključivo potrebom da se suzbiju agresivne akcije kineskih pobunjenika“; one „nipošto ne mogu svedočiti o bilo kakvim sebičnim planovima, koji su potpuno tuđi politici carske vlade“.

Sirota carska vlada! Ona je tako hrišćanski nesebična, a tako je nepravedno vređaju! Ona je nesebično pre nekoliko godina zauzela Port Artur i sada nesebično zauzima Mandžuriju, ona je oblasti Kine koje se graniče sa Rusijom nesebično preplavila čoporom preduzimača, inženjera i oficira, koji svojim držanjem dovode do revolta čak i poznate po svojoj pokornosti Kineze. Na gradnji kineske željeznice radnicima — Kinezima plaćali su po 10 kopejaka dnevno, s tim da se sami izdržavaju — i zar to nije nesebičnost od strane Rusije?

Ali čime da se objasni to što naša vlada vodi takvu bezumnju politiku u Kini? Kome koristi ta politika? Ona koristi šačici kapitalističkih asova koji vode trgovinu sa Kinom, šačici fabrikanta koji proizvode robu za azijsko tržište, šačici liferanta koji zgrću ogromne

pare na hitnim vojnim porudžbinama (neke fabrike koje proizvode oružje, opremu za vojsku i sl. rade sada punom parom i zapošljavaju stotine novih nadničara). Takva politika koristi šačici plemića koji zauzimaju visoke položaje u civilnoj i vojnoj službi. Njima je potrebna politika avantura zato što u njoj mogu napredovati u službi, steći karijeru, proslaviti se „podvizima“. Interesima te šačice kapitalista i protuva na visokim položajima žrtvuje naša vlada bez kolebanja interese čitavog naroda. Apsolutistička carska vlada i u ovom slučaju, kao i uvek, pokazuje se kao vlada neodgovornih činovnika koji puze pred kapitalističkim asovima i plemićima.

Kakvu korist ima ruska radnička klasa i čitav radni narod od osvajanja u Kini? Hiljade upropašćenih porodica, kojima je rat oduzeo radnike, ogroman porast državnih dugova i rashoda, povećanje poreza, jačanje vlasti kapitalista — eksploatora radništva, pogoršanje položaja radnika, još veće izumiranje seljaštva, glad u Sibiru — eto šta obećava da donese i već donosi kineski rat. Sva ruska štampa, sve novine i časopisi nalaze se u ropstvu, oni ne smeju ništa da štampaju bez odobrenja državnih činovnika, i zato nemamo tačnih podataka o tome koliko kineski rat staje narod, ali je nesumnjivo da on zahteva novčane rashode od *mnogo stotina miliona rubalja*. Postoje podaci da je vlada odjednom izdala za rat 150 miliona rubalja prema neobjavljenom ukazu, a zatim tekući rashodi na rat gutaju po *jedan milion rubalja* svaka tri ili četiri dana. I te lude pare baca vlada koja je beskrajno klanjila pomoć gladnim seljacima, cenjkajući se oko svake kopejke, koja ne može da nađe pare za narodnu prosvetu, koja, kao svaki zelenaš, cedi sokove iz radnika u državnim fabrikama, iz sitnih službenika u poštanskim ustanovama itd.!

Ministar finansija Vite izjavljivao je da će 1. januara 1900. državna blagajna imati 250 miliona rubalja slobodne gotovine, a sada već tih novaca nema, oni su potrošeni na rat; vlada traži zajmove, povećava porezu, odriče se neophodnih rashoda zbog nemanja novaca, obustavlja izgradnju železnica. Carskoj vladi preti opasnost bankrotstva, a upušta se u politiku osvajanja, politiku koja zahteva ne samo ogromna novčana sredstva nego i preti da uvuče zemlju u još opasnije ratove. Evropske velike sile koje su nasrnule na Kinu već su počele da se svađaju oko podele plena, i niko nije u stanju da kaže kako će se završiti te svađe.

Ali politika carske vlade u Kini predstavlja ne samo šegačenje sa narodnim interesima — ona nastoji da iskvari političku svest narodnih masa. Vlade koje se drže samo snagom bajoneta, koje moraju stalno da obuzdavaju ili guše narodni revolt, davno su postale sve-sne istine da se narodno nezadovoljstvo ne može ničim suzbiti; treba pokušati da se to nezadovoljstvo sa vlade prebaci na nekog drugog. One raspaljuju, na primer, neprijateljstvo prema Jevrejima: bulevarske novine huškaju protiv Jevreja, kao da jevrejski radnik ne pati od jarma kapitala i policijske vlade isto kao i ruski. Sada je u štampi pokrenuta hajka protiv Kineza, digla se dreka protiv divlje

žute rase, govori se o njenom neprijateljstvu prema civilizaciji, o kulturnoj misiji Rusije, o tome s kakvim oduševljenjem ruski vojnici idu u borbu, itd., itd. Novinari, koji puze pred vladom i njenom kesom, upinju se iz petnih žila da u narodu raspale mržnju protiv Kine. Ali kineski narod ničim i nikad nije ugnjetavao ruski narod: kineski narod sam pati od istih onih zala koja muče i ruski narod — od azijske vlade, koja cedi porezu od gladnih seljaka i guši vojničkom silom svaku težnju za slobodom, od jarma kapitala, koji je prodro i u Srednje carstvo.

Ruska radnička klasa počinje da se oslobađa političkog neznanja i neprosvećenosti u kojoj se nalazi narodna masa. Zato je dužnost svih svesnih radnika da svim snagama ustanu protiv onih koji raspaljuju nacionalnu mržnju i odvrćaju pažnju radnog naroda od njegovih istinskih neprijatelja. Politika carske vlade u Kini zločinačka je politika, koja još više upropašćuje narod, koja ga još više kvari i ugnjetava. Carska vlada ne samo što drži naš narod u ropstvu već ga šalje da umiruje druge narode koji ustaju protiv svoga ropstva (kao što je to bilo 1849. godine, kada je ruska vojska ugušivala revoluciju u Mađarskoj). Ona ne samo što pomaže ruskim kapitalistima da eksploatišu svoje radnike i ne samo što vezuje ruke radnicima, da se ne bi smeli udruživati i braniti, ona šalje vojnike da pljačkaju druge narode za interese šačice bogataša i aristokrata. Za oslobođenje od novog jarma koji rat navaljuje na radni narod postoji samo jedno sredstvo: sazivanje narodnih predstavnika, koji bi učinili kraj samovlašću vlade i primorali je da vodi računa o interesima ne samo dvorske klike.

Искра, br. 1, decembar 1900.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 4, стр. 347—352.

IZ ČLANKA:

„UPUĆIVANJE 183 STUDENTA U VOJSKU*)

Jedanaestog januara u novinama je objavljeno zvanično saopštenje Ministarstva prosvete o upućivanju 183 studenta Kijevskog univerziteta u vojsku „zbog skupnog izazivanja nereda“. Privremena pravila od 29. jula 1899. godine — ta pretnja studentima i društvu — privode se u delo manje nego posle godinu i po dana od njihovog objavljivanja, i vlada kao da žuri da se opravda zbog primenjivanja neviđene kaznene mere, istupajući sa čitavom optužnicom, ne štedeći boje da bi naslikala studentske zločine.

Zločini su jedan od drugoga strašniji. U leto — opštestudentski kongres u Odesi sa programom da se organizuju svi ruski studenti radi izražavanja različitih protesta u vezi sa pojavama akademskog, društvenog i političkog života. Zbog tih zločinačkih političkih ciljeva svi studenti delegati su pohapšeni, a legitimacije su im oduzete. Ali vrenje se ne stišava, već raste i uporno se manifestuje u mnogim višim školama. Studenti hoće da slobodno i samostalno pretresaju i vode svoje zajedničke poslove. Njihove starešine, sa onim bezdušnim formalizmom kojim se odvajkada odlikuje rusko činovništvo, odgovaraju sitnim šikanama, dovode nezadovoljstvo do krajnjih granica i nehotice navode misao omladine, koja još nije potonula u žabokrečinu buržoaskog vegetiranja, na protest protiv čitavog sistema policijskog i činovničkog samovlašća.

Kijevski studenti zahtevaju da se udalji profesor što je zauzeo mesto svoga druga koji je bio otputovao. Vlast se protivi, dovodi omladinu do „skupova i demonstracija“ i... popušta. Studenti sazivaju zbor da bi pretresli pitanje zašto su moguće takve gnusobe kao što je silovanje jedne devojke od strane dvojice režimskih studenata (kao što se pronosi glas). Vlast osuđuje glavne „krivce**” na školski zatvor. Oni odbijaju da se potčine. Isključuju ih. Gomila demonstrativno prati isključene na železničku stanicu. Saziva se nov zbor, studenti ostaju do mraka, odbijaju da se razidu dok se ne pojavi rektor. Dolaze vicegubernator i načelnik uprave žandarmrije sa odredom vojnika, koji opkoljavaju univerzitet i one koji su ušli u slušaonicu, i — pozivaju rektora. Studenti zahtevaju — vi

*) Broj je bio prelomljen kad se pojavilo zvanično saopštenje.

**) Ovde očigledno autor misli na studente organizatore zbora. — Prim. prev.

mislite, možda, ustav — ne, oni zahtevaju da se ne primenjuje kazna zatvora i da se isključeni vrata natrag. Učesnike zbora popisuju i puštaju kućama.

Razmislite o ovom poražavajućem neskladu između skromnosti i bezazlenosti studentskih zahteva i uzbuna vlade, koja postupa kao da se sekira već podigla na stubove njene vladavine. Ništa tako ne odaje našu „svemoguću“ vladu kao ta uzbuna. Ona time bolje od svakih „zločinačkih proklamacija“ pokazuje — svakome ko ima oči da vidi i uši da čuje — da se oseća potpuno nesigurnom i da veruje samo u snagu bajoneta i korbača, koji je štite od narodnog gneva. Poučena iskustvom decenija, vlada se čvrsto ubedila da je okružena zapaljivim materijalom, da je dovoljna i najmanja iskra, da je dovoljan protest protiv školskog zatvora pa da bukne požar. A ako je tako, onda je razumljivo da je potrebna egzemplarna kazna: da se stotine studenata upute u vojsku! „Narednika dati za Voltera!“⁽⁴⁾ — ta formula nimalo nije zastarela. Naprotiv, XX veku suđeno je da vidi njenu pravu realizaciju.

Na mnoge misli i poređenja navodi ova nova kaznena mera, nova po svom pokušaju da se oživi već davno preživela starina. Pre jedno tri generacije, u vreme Nikole I, upućivanje u vojsku bila je prirodna kazna, koja je potpuno odgovarala čitavom sistemu ruskog feudalnog društva. Razmažene plemiće upućivali su u vojsku da bi ih primorali da služe i zaslužuju čin oficira umesto ukinutih plemićkih sloboda. Seljaka su upućivali u vojsku kao na dugogodišnju robiju, gde su ga očekivala neljudska mučenja „zelene ulice“⁽⁵⁾ i sl. Ali prošlo je već više od četvrt veka kako kod nas postoji „opšta“ vojna obaveza, čije je uvođenje u svoje vreme proslavljeno kao velika demokratska reforma. Opšta vojna obaveza, ali ne samo na hartiji nego i na delu, nesumnjivo je demokratska reforma: ona znači kidanje sa staleškom podeljenošću i uvođenje ravnopravnosti građana. Ali da je to doista tako, zar bi onda upućivanje u vojsku moglo da služi kao kazna? I, ako vlada pretvara vojnu obavezu u kaznu, zar ona time ne dokazuje da smo mnogo bliže obaveznoj regrutaciji nego *opštoj* vojnoj obavezi? Privremena pravila od 1899. godine skidaju farisejsku masku i demaskiraju azijsku suštinu čak i onih naših ustanova koje najviše liče na evropske. U suštini, mi nismo imali i nemamo opštu vojnu obavezu zato što privilegije na osnovu plemićkog porekla i bogatstva stvaraju masu izuzetaka. U suštini, kod nas nije bilo i nema ničeg sličnog ravnopravnosti građana u vojnoj službi. Naprotiv, kasarna je skroz prožeta duhom najodvratnijeg bespravlja. Potpuna nezaštićenost vojnika iz redova seljaka i radnika, gaženje ljudskog dostojanstva, iznuđivanje, batine, batine i batine. A za one koji imaju uticajne veze i novac — olakšice i izuzimanja. Nije čudo što upućivanje u tu školu samovolje i nasilja može biti kazna i čak vrlo teška kazna, koja se približava oduzimanju prava. Vlada se nada da će u toj školi naučiti „buntovnike“ disciplini. Neće li se prevariti u svom računu? Da ne bude škola ruske vojne službe vojna škola za revoluciju? Razume se,

nisu svi studenti u stanju da svrše potpun kurs te škole. Jedne će slomiti teški jaram, upropastiće ih sukob sa vojnim vlastima; druge će, one slabe i mlitave, zaplašiti kasarna, ali će treće prekaliti, proširiće im vidik, primoraće ih da razmisle i oseće svoje oslobodilačke težnje. Oni će iskusiti sada svu snagu samovolje i ugnjetavanja na vlastitom iskustvu, kada njihovo ljudsko dostojanstvo bude stavljeno u zavisnost od nahođenja narednika, koji je često sposoban da namerno maltretira „obrazovane“. Oni će uvideti kakav je stvarno položaj prostog naroda, oni će odbolovati ona vređanja i nasilja čiji će svedoci biti svakodnevno i shvatiće da nepravde i uvrede, od kojih pate studenti, da je to kaplja u moru ugnjetavanja naroda. Ko to shvati, taj će otići sa vojne službe sa Hanibalovom zakletvom⁶⁾ da će se zajedno sa naprednom klasom naroda boriti za oslobođenje naroda od despotizma.

Napisano u januaru 1901.
Štampano februara 1901.
u listu *Искра*, br. 2.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 4, стр. 388—391.

IZ ČLANKA:

„NOVA KLANICA“

U poslednje vreme mnogo se govorilo o tome da je ulična borba protiv narodne vojske nemoguća i beznadna; naročito su na tome insistirali oni „kritički“ mudrijaši koji su izdavali staro smeće buržoaske učenosti za nove rezultate nepristrasne nauke, izvrćući pri tom reči Engelsa koji je govorio, i uz to s ogradama, samo o privremenoj taktici nemačkih socijaldemokrata⁷⁾. Mi vidimo čak na primeru pojedinačnog okršaja da su sve te priče potpuno besmislene. Ulična borba je moguća, nije beznađan položaj boraca već položaj vlade, ako bude morala da ima posla sa stanovništvom ne samo jedne fabrike. Prilikom okršaja 7. maja radnici nisu imali ništa sem kačmenica i, razume se, zabrana gradonačelnika neće ih sprečiti da se idući put snabdeju drugim oružjem. Radnici su bili nepripremljeni, i bilo ih je svega tri i po hiljade, pa su ipak odbijali nekoliko stotina vojnika konjičke straže, žandarmerije, policije i pešadije. Setite se da li je lako uspeo juriš policije na *jednu* kuću br. 63 na šliselburškom drumu⁸⁾ Razmislite da li će biti lako „očistiti od radnika“ ne dva-tri dvorišta i kuće već čitave radničke kvartove Petrograda! Neće li takođe morati, kada dođe do odlučne borbe, da „čiste“ prestoničke kuće i dvorišta ne samo od radnika nego i od svih onih koji nisu zaboravili gnusnu klanicu od 4. marta,⁹⁾ koji se nisu pomirili sa policijskom vladom, nego su samo zaplašeni od nje i ne veruju još u svoje snage.

Drugovi! Pobrinite se da sakupite imena svih poginulih i ranjenih 7. maja. Neka svi radnici prestonice poštuju njihovu uspomenu i spremaju se za novu odlučnu borbu protiv policijske vlade za narodnu slobodu!

Искра, br. 5, jun 1901.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 5, стр. 17—18.

PRVI MAJ

NACRT LETKA

Drugovi radnici! Nastupa dan Prvog maja, kada radnici svih zemalja praznuju svoje buđenje za svestan život, praznuju svoje ujediničenje u borbi protiv svakog nasilja i ugnjetavanja čoveka od čoveka, u borbi za oslobođenje miliona trudbenika od gladi, bede i poniženja. Dva sveta stoje jedan protiv drugog u toj velikoj borbi: svet kapitala i svet rada, svet eksploatacije i ropstva, svet bratstva i slobode.

Na jednoj strani je šačica bogatih gotovana. Oni su prigrabili u ruke fabrike i zavode, oruđa i mašine. Oni su pretvorili u svoju privatnu svojinu milione jutara zemlje i brda novaca. Oni su primorali vladu i vojsku da budu njihove slugе, da budu verni čuvari njihovog nagomilanog bogatstva.

Na drugoj strani su milioni ugnjetenih. Oni moraju da mole bogataše za dozvolu da rade za njih. Oni svojim radom stvaraju sva bogatstva, a sami se zlopatе čitavog života radi parčeta hleba, mole, kao za milost, za rad, uništavaju svoje snage i zdravlje prekomernim radom, gladuju u seoskim udžericama, u suteranima i na mansardama velikih gradova.

I ti nesrećni i radni ljudi objavili su rat bogatašima i eksploatorima. Radnici svih zemalja bore se za oslobođenje rada od najamnog ropstva, od bede i oskudice. Oni se bore za takvo uređenje društva u kome bi bogatstva stvorena zajedničkim radom koristila svim trudbenicima, a ne šačici bogataša. Oni se bore da se zemlja, fabrike, zavodi, mašine pretvore u zajedničku svojinu svih radnih ljudi. Oni hoće da ne bude bogatih i siromaha, da plodovi rada dolaze u ruke onima koji rade, da sve tekovine ljudskog uma i svako poboljšanje u radu poboljšavaju život onih ljudi koji rade, a ne da služe kao oruđe za ugnjetavanje radnog čoveka.

Velika borba rada protiv kapitala odnela je radnicima svih zemalja ogroman broj žrtava. Oni su prolili mnogo krvi braneći svoja prava za bolji život i za pravu slobodu. Nema broja progonima kojima vlade podvrgavaju borce za radničku stvar. Ali savez radnika celog sveta uprkos svim progonima raste i jača. Radnici se sve tešnje udružuju u socijalističke partije, broj pristalica socijalističkih partija

penje se na milione, a oni se korak po korak nepokolebljivo kreću ka punoj pobjedi nad klasom kapitalista — eksploatatora.

Probudio se i ruski proletarijat za nov život. Pristao je i on uz tu veliku borbu. Prošla su vremena kad je naš radnik pokorno savijao leđa, ne videći izlaza iz svog ropuskog života, ne videći zraka svetlosti u svom robijaškom životu. Taj izlaz pokazao je socijalizam, i ka crvenoj zastavi, kao ka zvezdi vodilji, pohrlile su hiljade i hiljade boraca. Štrajkovi su pokazali radnicima snagu organizacije, oni su ih naučili da pružaju otpor, oni su pokazali koliko je kapitalu strašan organizovan radnik. Radnici su svojim očima videli da kapitalisti i vlada žive i bogate se od njihovog rada. Radnici su počeli da teže zajedničkoj borbi, slobodi i socijalizmu. Radnici su shvatili kakvu zlu i mračnu silu predstavlja carski apsolutizam. Radnicima je potrebna sloboda za borbu, a carska im vlada vezuje i noge i ruke. Radnicima su potrebni slobodni zborovi, slobodna udruženja, slobodne knjige i novine, a carska vlada guši zatvorom, korbačem i bajonetom svaku težnju za slobodom. Poklič: „Dole apsolutizam!“ — odjeknuo je po čitavoj Rusiji. Sve češće i češće se ponavljao ovaj poklič po ulicama, na zborovima od mnogo hiljada radnika. U leto prošle godine ustale su desetine hiljada radnika na čitavom jugu Rusije, ustale su u borbu za bolji život za slobodu od policijskog ugnjetavanja. Buržoazija i vlada uzdrhtale su kad su videle strašnu vojsku radnika koja je jednim udarcem zaustavljala svu industriju ogromnih gradova. Desetine boraca za radničku stvar su pali pod kuršumima carske vojske upućene protiv unutrašnjeg neprijatelja.

Ali taj unutrašnji neprijatelj ne može biti pobeđen nikakvom silom, jer se vladajuće klase i vlada drže baš njegovim radom. Nema te sile na zemlji koja bi mogla slomiti milione radnika koji postaju sve svesniji, sve ujedinjeniji i organizovaniji. Svaki poraz radnika podiže nove redove boraca, primorava sve šire mase da se probude za nov život i da se spremaju za novu borbu.

A Rusija sada preživljava takve događaje kad to buđenje radničkih masa neminovno mora krenuti još brže i u još širim razmerama, kada treba da napregnemo sve snage radi zbijanja redova proletarijata, radi njegovog pripremanja za još odlučniju borbu. Rat budi interes najzaostalijsih slojeva proletarijata za političke stvari i pitanja. Rat demaskira sve jače sve očiglednije svu trulež apsolutističkog poretka, sve zločine policijske i dvorske bande koja upravlja Rusijom. Naš narod postaje sve siromašniji i umire od gladi kod svoje kuće — a njega su uvukli u razorni i besmisleni rat radi osvajanja tuđe zemlje, koja je naseljena tuđim narodom a udaljena je na hiljade kilometara. Naš narod pati od političkog ropstva — a uvučen je u rat za porobljavanje novih naroda. Naš narod traži preuređenje unutrašnjeg političkog sistema — a njegovu pažnju odvrćaju tutnjavom topova na drugom kraju sveta. Ali carska vlada prevršila je svaku meru u svojoj hazardnoj igri, u svom zločinačkom rasipanju narodne imovine i mladih snaga koje propadaju na obalama Tihog okeana. Svaki rat zahteva naprezanje na-

rodnih snaga, a teški rat sa kulturnim i slobodnim Japanom zahteva od Rusije džinovske napore. I to naprezanje dolazi u takvom momentu kad se zgrada policijskog samovlašća počela već ljuljati pod udarcima proletarijata koji se budi. Rat razgolićuje sve vladine slabe strane, rat skida lažne firme, rat otkriva unutrašnju trulež, rat dovodi besmislicu carskog samodržavlja dotle, da ona bode oči svima i svakome, rat pokazuje svima agoniju stare Rusije, Rusije bespravne, zapostavljene i namučene, Rusije koja ostaje u ropskoj zavisnosti od policijske vlade.

Stara Rusija umire. Na njeno mesto dolazi slobodna Rusija. Mračne sile koje su štatile carsko samodržavlje propadaju. Ali je samo svesni, organizovani proletarijat u stanju da zada smrtni udarac tim mračnim silama. Samo je svesni i organizovani proletarijat u stanju da izvojuje narodu pravu, nefalsifikovanu slobodu. Samo je svesni i organizovani proletarijat u stanju da pruži otpor svakom pokušaju da se narod prevvari, da se ograniče njegova prava, da se pretvori u obično oruđe u rukama buržoazije.

Drugovi radnici! Spremajmo se sa udesetostručenim snagama za blisku odsudnu borbu! Neka se čvršće zbijaju redovi socijaldemokrata — proletera! Neka se sve dalje i dalje šire njihove ideje! Neka se smelije razvija agitacija za radničke zahteve! Neka praznik Prvog maja privuče k nama hiljade novih boraca i udvostruči naše snage u velikoj borbi za slobodu celog naroda, za oslobođenje svih trudbenika od kapitalističkog jarma!

Živeo osmočasovni radni dan!

Živela međunarodna revolucionarna socijaldemokratija!

Dole zločinačko i razbojničko carsko samodržavlje!

Napisano u aprilu 1904.

Štampano sa izmenama u aprilu

1904. kao poseban letak.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 7, стр. 181—184.

PAD PORT ARTURA¹⁰⁾

„Port Artur je kapitulirao.

Taj je događaj jedan od najvećih događaja savremene istorije. Te tri reči, javljene juče telegrafski u sve krajeve civilizovanog sveta, stvaraju težak utisak, utisak ogromne i teške katastrofe, nesreće koju je teško izraziti rečima. Ruši se moralna snaga moćne imperije, gasi se prestiž mlade rase, koja još nije stigla da dođe do punog izražaja. Izriče se presuda čitavom političkom sistemu, prekida se dugi niz pretenzija, slamaju se moćni napori. Razume se, pad Port Artura predviđan je odavno, ljudi su se odavno izvlačili pomoću reči i tešili se gotovim frazama. Ali opipljiva, gruba činjenica razbija svu konvencionalnu laž. Sad nije moguće ublažavati značaj nastalog kraha. Prvi put je stari svet ponižen nepopravivim porazom, koji mu je zadao novi svet, tako tajanstven i, očigledno, detinjski mlad, koji je tek juče pozvan da se priključi civilizaciji“.

Tako je pisao, pod neposrednim utiskom događaja, jedan solidni evropski buržoaski list. I, valja priznati, pošlo mu je za rukom ne samo da reljefno izrazi raspoloženje čitave evropske buržoazije. Na usta toga lista govori sigurni klasni instinkt buržoazije starog sveta, uznemirene uspesima novog buržoaskog sveta, uzrujane zbog kraha ruske vojne sile, koja je dugo smatrana najsigurnijim bedemom evropske reakcije. Nije čudo što se čak evropska buržoazija, koja ne učestvuje u ratu, oseća ipak ponižena i utučena. Ona je tako navikla da identifikuje moralnu snagu Rusije sa vojnom snagom evropskog žandarma. Za nju je prestiž mlade ruske rase nerazdvojno povezan sa prestižem nepokolebljivo snažne carske vlasti, koja čvrsto štiti savremeni „poredak“. Nije čudo što katastrofa vladajuće i komandujuće Rusije izgleda „strašna“ čitavoj evropskoj buržoaziji; ta katastrofa obeležava džinovsko ubrzanje svetskog kapitalističkog razvitka, ubrzanje istorije, a buržoazija vrlo dobro zna, suviše dobro zna, zna na osnovu gorkog iskustva, da takvo ubrzanje jeste ubrzanje socijalne revolucije proletarijata. Zapadnoevropska buržoazija osećala se toliko mirna u atmosferi dugotrajnog zastoja, pod okriljem „moćne imperije“, a odjedanput se neka „tajanstvena, detinjski mlada“ snaga usuđuje da prekida taj zastoj i ruši te stubove.

Da, evropska buržoazija ima čega da se plaši. Proletarijat ima čemu da se raduje. Katastrofa našeg najvećeg neprijatelja ne obe-

ležava samo približavanje ruske slobode. Ona nagoveštava i nov revolucionarni polet svetskog proletarijata.

Ali zašto je i u kojoj meri pad Port Artura stvarno istorijska katastrofa?

Pre svega pada u oči značaj toga događaja u toku rata. Glavni cilj rata za Japance postignut je. Progresivna, napredna Azija zadala je nepopravivi udarac zaostaloj i reakcionarnoj Evropi. Pre deset godina ta reakcionarna Evropa, sa Rusijom na čelu, bila je uznemirena kada je mladi Japan potukao Kinu i ujedinila se da bi mu oduzela najbolje plodove pobede. Evropa je branila utvrđene odnose i privilegije starog sveta, njegovo isključivo, vekovima sankcionisano iskonsko pravo na eksploataciju azijskih naroda. Ponovno zauzimanje Port Artura od strane Japana jeste udarac koji je zadat celoj reakcionarnoj Evropi. Rusija je šest godina posedovala Port Artur i potrošila stotine i stotine miliona rubalja na strategijske železnice, na stvaranje pristaništa, na podizanje novih gradova, na učvršćivanje tvrđave, koju je masa servilnih i od Rusije potplaćenih evropskih listova proglasila za nepristupačnu. Vojni pisci kažu da se Port Artur po svojoj snazi mogao izjednačiti sa šest takvih tvrđava kao što je Sevastopolj. I odjedanput mali, od svih dotada prezirani Japan za osam meseci zauzima tu tvrđavu, dok su se Engleska i Francuska zajedno čitavu godinu dana mučile da zauzmu samo Sevastopolj. Vojni udarac je nepopravljiv. Rešeno je pitanje prevlasti na moru, glavno i osnovno pitanje sadašnjeg rata. Ruska tihoookeanska flota, koja u početku nije bila manje jaka, ako nije bila i jača od japanske, konačno je uništena. Oduzeta je i sama baza za operacije flote, i eskadri Roždestvenskog ostaje samo da se sramno vrati natrag, posle beskorisnog utroška novih miliona, posle velike pobede strašnih oklopnjaka nad engleskim ribarskim čamcima. Smatra se da je Rusija samo na floti imala materijalni gubitak od trideset miliona rubalja. Ali je još važnije da je izgubila oko deset hiljada najboljih mornara, i čitavu jednu kopnenu armiju. Mnogi evropski listovi se trude sada da oslabe značaj tih gubitaka, pokazujući pri tom smešnu usrdnost i tvrdeći čak da je Kuropatkin „rasterećen“, da je „oslobođen“ briga o Port Arturu! Ruska vojska je takođe „oslobođena“ čitave armije. Broj zarobljenika, po poslednjim engleskim podacima, dostiže cifru od 48 000 ljudi, a koliko je hiljada još poginulo u bitkama kod Kinčaua i kod same tvrđave! Japanci definitivno zauzimaju čitav Ljaotung, dobijaju uporište od neizmerne važnosti za akcije prema Koreji, Kini i Mandžuriji, oslobađaju prekaljenu armiju od 80 do 100 000 ljudi za borbu protiv Kuropatkina, i to sa ogromnom teškom artiljerijom, čije će im prebacivanje na reku Šaho dati ogromnu prevagu nad glavnim ruskim snagama.

Apsolutistička vlada, prema nekim stranim listovima, je odlučila da nastavi rat pošto-poto i da pošalje 200 000 vojnika Kuropatkinu. Vrlo je moguće da će rat još dugo trajati, ali je njegova beznadnost već očevidna i svako odugovlačenje samo će zaoštravati

one bezbrojne nesreće koje podnosi ruski narod zato što još trpi na svom vratu samodržavlje. Japanci su i dosad brže i obilatije nego Rusi pojačavali svoje vojne snage posle svake velike bitke. A sada, pošto su postali potpuni gospodari mora i potpuno uništili jednu od ruskih armija, moći će da pošalju dvaput više pojačanja nego Rusi. Japanci su dosada stalno tukli ruske generale uprkos tome što je najveći deo njihove najbolje artiljerije bio zauzet u tvrđavskom ratu. Japancima je pošlo sada za rukom da potpuno koncentrišu svoje snage, a Rusi se moraju plašiti ne samo za Sahalin nego i za Vladivostok. Japanci su zauzeli najbolji i najnaseljeniji deo Mandžurije, gde mogu izdržavati vojsku od sredstava osvojene zemlje i uz pomoć Kine. A Rusi se sve više moraju ograničavati na sredstva dovezena iz Rusije, i dalje povećavanje vojske postaće za Kuropatkina nemoguće usled nemogućnosti dovoženja dovoljne količine materijalnih zaliha.

Ali vojnički krah koji je pretrpelo samodržavlje dobija još veći značaj kao simptom rušenja čitavog našeg političkog sistema. Nepovratno su otišla u večnost ona vremena kada su ratove vodili najamnici ili predstavnici kaste napola odvojene od naroda. Ratove sada vode narodi — čak je i Kuropatkin, prema svedočanstvu Nemiroviča-Dančenka, počeo sada shvatati da ta istina nije pogodna samo za đaćka vežbanja. Ratove sada vode narodi, i zato u današnje vreme naročito jasno izbija na videlo velika osobina rata: stvarno otkrivanje, pred očima desetina miliona ljudi, onog nesklada između naroda i vlade koji je dosad mogla da vidi samo neznatna svesna manjina. Kritiku samodržavlja od strane svih naprednih Rusa, od strane ruske socijaldemokratije, potvrdila je sada kritika japanskog oružja, potvrdila ju je tako, da nemogućnost življenja pod samodržavljem osećaju sve više čak i oni koji ne znaju šta znači samodržavlje, čak i oni koji to znaju i koji bi svom svojom dušom hteli da odbrane samodržavlje. Nespojivost samodržavlja s interesima celog društvenog razvitka, s interesima celog naroda (osim šačice činovnika i bogataša), izbila je na videlo čim je narod bio primoran da na delu, svojom krvlju, plaća za samodržavlje. Svojom glupom i zločinačkom kolonijalnom avanturom samodržavlje je dovelo sebe u takav ćorsokak iz koga se može osloboditi jedino sam narod i samo po cenu uništenja carizma.

Pad Port Artura sumira jedan od najvećih istorijskih rezultata onih zločina carizma koji su se počeli otkrivati od samog početka rata i koji će se sada otkrivati još šire, još neodoljivije. Posle nas potop! — rezonovao je svaki mali i veliki Aleksejev,¹¹⁾ ne misleći, ne verujući da će potop stvarno nastupiti. Generali i vojskovođe pokazali su se kao ljudi ništavni i bez talenta. Sva istorija kampanje 1904. godine bila je, prema autoritativnom svedočanstvu jednog engleskog vojnog komentatora (u listu *Times*¹²⁾, „zločinačko zapostavljanje elementarnih principa pomorske i kopnene strategije“. Civilna i vojna birokratija pokazala se isto onako lenja i korumpirana kao što je bila i u doba kmetstva. Oficiri su se pokazali neobra-

zovani, umno nerazvijeni, nespremni, bez tesne veze sa vojnicima i bez njihovog poverenja. Neprosvećenost, neznanje, nepismenost, utučenost seljačke mase — sve je to sa užasnom otvorenošću izbilo na videlo pri sudaru sa progresivnim narodom u savremenom ratu, koji isto tako nužno iziskuje visokokvalitetan ljudski materijal kao i savremena tehnika. Bez inicijativnog svesnog vojnika i mornara uspeh u savremenom ratu nije moguć. Nikakva izdržljivost, nikakva fizička snaga, nikakav instinkt stada i zbijenost masovne borbe ne mogu stvoriti prevagu u doba brzometnih pušaka maloga kalibra, brzometnih topova, složenih tehničkih uređaja na brodovima i rastresitog rasporeda u kopnenim bitkama. Vojna moć carske Rusije pokazala se lažna. Carizam se pokazao kao smetnja savremenoj organizaciji vojne sile koja bi stajala na visini najnovijih zahteva, pokazalo se kao smetnja onoj stvari kojoj se carizam predavao svom svojom drušom, kojom se najviše ponosio, kojoj je podnosio neizmerne žrtve, ne prezajući ni od kakve narodne opozicije. Okrećeni grob — eto kako se pokazalo samodržavlje u oblasti spoljašnje odbrane, njegove tako reći struke, koja mu je najdraža i najbliža. Događaji su potvrdili da su bili u pravu oni stranci koji su se smejali gledajući kako se desetine i stotine miliona rubalja bacaju na kupovinu i gradnju veličanstvenih ratnih brodova i koji su govorili o nekorisnosti tih izdataka ako nema ko da upravlja tim modernim brodovima, ako nema ljudi sposobnih da se znalački koriste najnovijim dostignućima vojne tehnike. Zaostali i neupotrebljivi pokazali su se i mornarica, i tvrđava, i poljska utvrđenja, i kopnena vojska.

Veza između vojne organizacije zemlje i čitavog njenog ekonomskog i kulturnog sistema nikada još nije bila tako tesna kao u današnje vreme. Vojnički slom nije mogao a da ne bude zbog toga početak duboke političke krize. Rat između jedne napredne i jedne zaostale zemlje odigrao je i ovog puta, kao što je to bilo često u istoriji, veliku revolucionarnu ulogu. I svesni proletarijat, kao nemilosrdni neprijatelj rata, neizbežnog i neotklonjivog saputnika svake klasne vladavine uopšte, ne može zatvarati oči pred tim revolucionarnim zadatkom, koji ispunjava japanska buržoazija, koja je nanela poraz samodržavlju. Proletarijat je neprijatelj svake buržoazije i svih manifestacija buržoaskog uređenja, ali ga to neprijateljstvo ne oslobada obaveze da pravi razliku između istorijski progresivnih i reakcionarnih predstavnika buržoazije. Stoga je potpuno razumljivo što su najdosledniji i najodlučniji predstavnici revolucionarne međunarodne socijaldemokratije, Žil Ged u Francuskoj i Hajndman u Engleskoj, izrazili bez okolišenja svoje simpatije prema Japanu, koji nanosi poraze ruskom samodržavlju. Kod nas u Rusiji su se našli, naravno, socijalisti koji su pokazali idejnu zbrku i u ovom pitanju. „Revolucionarna Rusija“¹³⁾ je ukorila Geda i Hajndmana, izjavljujući da socijalista može biti samo za radnički, narodni Japan, a ne za buržoaski Japan. Ovaj ukor je isto tako besmislen kao kad bismo

počeli osuđivati socijalistu koji priznaje progresivnost fritrederske*) buržoazije u poređenju sa protekcionističkom.***) Ged i Hajndman nisu branili japansku buržoaziju i japanski imperijalizam, nego su u pitanju sukoba dveju buržoaskih zemalja pravilno istakli istorijski progresivnu ulogu jedne od njih. Idejna zbrka kod „socijalista-revolucionara“ bila je, naravno, neizbežan rezultat neshvatanja klasne tačke gledišta i istorijskog materijalizma kod naše radikalne inteligencije. Nije mogla a da ne pokaže tu zbrku ni nova „Iskra“. Ona je u početku izgovarala mnogo fraza o miru po svaku cenu. Zatim je potrčala da se „ispravi“ kad je Žores jasno pokazao čijim interesima, progresivne ili reakcionarne buržoazije, treba da posluži kvazisocijalistička kampanja u korist mira uopšte. Ona se sada završila banalnim razlaganjima o tome kako je neumesno „špekulisati“ (!!?) sa pobedom japanske buržoazije i o tome da je rat nesreća „nezavisno od toga“ da li će se završiti pobedom ili porazom samodržavlja.

Ne. Stvar ruske slobode i borbe ruskog (i svetskog) proletarijata za socijalizam vrlo mnogo zavisi od vojnih poraza samodržavlja. Ta je stvar mnogo dobila od vojničkog sloma koji uliva strah svim evropskim čuvarima poretka. Revolucionarni proletarijat treba da neumorno agituje protiv rata, sećajući se uvek pri tome da se ratovi ne mogu otkloniti dok postoji klasna vladavina uopšte. Banalnim frazama o miru a la Žores ne može se pomoći ugnjetenoj klasi, koja nije odgovorna za buržoaski rat između dve buržoaske nacije, koja čini sve za obaranje svake buržoazije uopšte, kojoj je poznata beskrajnost narodnih nevolja i za vreme „mirne“ kapitalističke eksploatacije. Ali, boreći se protiv slobodne konkurencije, mi ne možemo zaboravljati njenu progresivnost u poređenju sa polufeudalnim uređenjem. Boreći se protiv svakog rata i svake buržoazije, mi u svojoj agitaciji moramo strogo razlikovati progresivnu buržoaziju od feudalnog samodržavlja, mi uvek moramo isticati veliku revolucionarnu ulogu istorijskog rata u kome ruski radnik učestvuje i protiv svoje volje.

Ovaj kolonijalni rat, koji se pretvorio u rat između starog i novog buržoaskog sveta, nije otpočeo ruski narod, već rusko samodržavlje. Nije ruski narod pretrpeo sraman poraz, već rusko samodržavlje. Ruski narod je dobio od poraza samodržavlja. Kapitulacija Port Artura jeste prolog za kapitulaciju carizma. Rat ni izdaleka još nije završen, ali svaki korak u njegovom nastavljanju beskrajno proširuje vrenje i revolt u ruskom narodu, približava momenat novog velikog rata, rata naroda protiv samodržavlja, rata proletarijata

*) *Fritreder* je pristalica takve ekonomske politike industrijske buržoazije koja se, suprotno protekcionizmu, zasniva na slobodnoj trgovini i mešanju države u privredni život zemlje. Fritrederi su u ukidanju carina i izvoznih premija, u uvođenju slobodnog uvoza i izvoza robe videli sredstvo za razvoj kapitala. — Prim. red.

**) *Protekcionizam* je sistem ekonomskih mera koje se u kapitalističkim zemljama preduzimaju radi zaštite industrije i poljoprivrede od inostrane konkurencije i osvajanja spoljnih tržišta; služi kao jedno od sredstava za obezbeđenje visokih profita. — Prim. red.

za slobodu. Nije se bez razloga toliko uznemirila i sama mirna i trezvena evropska buržoazija, koja bi svom dušom saosećala sa liberalnim ustupcima ruskog samodržavlja, ali koja se kao vatre boji ruske revolucije, jer je ona prolog evropske revolucije.

„Čvrsto se ukorenilo mišljenje — piše jedan od takvih trezvenih organa nemačke buržoazije — da je izbijanje revolucije u Rusiji potpuno nemoguća stvar. To se mišljenje brani svim mogućim argumentima. Pozivaju se na nepokretnost ruskog seljaštva, na njegovu veru u cara, na zavisnost od sveštenstva. Kažu da ekstremne elemente među nezadovoljnicima predstavlja samo šačica ljudi, koji mogu organizovati pučeve (male pobune) i terorističke atentate, ali nikako ne mogu izazvati opšti ustanak. Široka masa nezadovoljnika, kažu nam, nema organizacije, oružja, a što je glavno — nedostaje joj odlučnost da rizikuje. Ruski pak intelektualac obično je raspoložen revolucionarno otprilike do 30. godine, a onda se odlično smesti u udobnom gnezdu državne službe, i veći deo usijanih glava pretvara se u obične činovnike. Ali sada, nastavlja list, čitav niz znakova svedoči o velikoj promeni. O revoluciji u Rusiji ne govore više samo revolucionari nego i takvi solidni stubovi poretka koji su daleko od svakog „zanosa“ kao što je knez Trubecki, čije pismo ministru unutrašnjih poslova preštapava sada čitava inostrana štampa. „Strah od revolucije u Rusiji, — ima, očigledno, stvarnu osnovu. Istina, niko ne misli da će ruski seljaci zgrabiti vile i poći da se bore za ustav. Ali zar se revolucije prave u selima? Nosioi revolucionarnog pokreta u najnovijoj istoriji odavno su postali veliki gradovi. A u Rusiji baš u gradovima vri od juga do severa i od istoka do zapada. Nikome neće pasti na pamet da predskazuje čime će se to završiti, ali da se broj ljudi, koji smatraju da je revolucija u Rusiji nemoguća, smanjuje, svakim danom — to je nesumnjiva činjenica. A ako usledi ozbiljna revolucionarna eksplozija, onda je više nego sumnjivo da samodržavlje, oslabljeno ratom na Dalekom istoku, može s njim izići na kraj“.

Da. Samodržavlje je oslabilo. U revoluciju počinju da veruju čak i oni koji su u nju najmanje verovali. Opšta vera u revoluciju jeste već početak revolucije. O njenom nastavljanju brine se sama vlada svojom ratnom avanturom. O podršci i proširivanju ozbiljne revolucionarne navale pobrinuće se ruski proletarijat.

Вперед, br. 2,
14 (1) januara 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 8, стр. 31—39.

POČETAK REVOLUCIJE U RUSIJI

Ženeva, sreda, 25 (12) januara.

Najveći istorijski događaji odigravaju se u Rusiji. Proletarijat je ustao protiv carizma. Proletarijat je do ustanka dovela vlada. Sada teško da se može sumnjati da vlada nije namerno dozvoljavala da se štrajkački pokret razvije relativno nesmetano i da otpočnu široke demonstracije, želeći da dovede stvar do upotrebe vojne sile. I ona je dovela stvar do toga! Hiljade mrtvih i ranjenih — to su rezultati krvave nedelje 9. januara u Petrogradu. Vojska je pobedila goloruke radnike, žene i decu. Vojska je savladala neprijatelja, ubijajući radnike koji su ležali na zemlji. „Mi smo im dali dobru lekciju!“ govore sada sa neopisivim cinizmom carske sluge i njihovi evropski lakeji iz redova konzervativne buržoazije.

Da, lekcija je bila velika! Ruski proletarijat neće zaboraviti tu lekciju. Najnespremniji, najzaostaliiji slojevi radničke klase koji su naivno verovali u cara i iskreno želeli da mirno predadu „samom caru“ molbe izmučenog naroda — svi su oni dobili lekciju od vojne sile, kojom rukovodi car ili carev stric, veliki knez Vladimir.

Radnička klasa dobila je veliku lekciju u građanskom ratu, revolucionarno vaspitanje proletarijata za jedan dan je toliko koraknulo napred koliko ono ne bi moglo koraknuti mesecima i godinama za vreme bezbojnog, svakodnevnog, mučnog života. Parola herojskog petrogradskog proletarijata: „Smrt ili sloboda!“ preletela je sada kao eho preko čitave Rusije. Događaji se razvijaju sa zapanjujućom brzinom. Generalni štrajk u Petrogradu raste. Sav industrijski, društveni i politički život je paralizovan. U ponedeljak 10. januara sukobi između radnika i vojske postaju ogorčeniji. Uprkos lažnim zvaničnim saopštenjima, krv se proliva u mnogim i mnogim delovima prestonice. Dižu se radnici Kolpina. Proletarijat se naoružava i naoružava narod. Radnici su, kažu, zauzeli sestrorečko skladište oružja. Radnici se snabdevaju revolverima, kuju oružje od svojih alata, nabavljaju bombe, da bi se junački borili za slobodu. Generalni štrajk obuhvata provincije. U Moskvi je već 10 000 ljudi napustilo rad. Za sutra (četvrtak 13. januara) zakazan je generalni štrajk u Moskvi. Planula je pobuna u Rigi. Demonstriraju radnici u Lojdu, priprema se ustanak Varšave, demonstrira proletarijat u Helsingforsu. U Bakuu, Odesi, Kijevu, Harkovu,

Kovnu i Vilnu raste vrenje među radnicima i širi se štrajk. U Sevastopolju gore stovarišta i arsenal uprave pomorstva, i vojska odbija da puca u pobunjene mornare. Štrajk u Revalu i Saratovu. Oružani sukob radnika i rezervista sa vojskom u Radomu.

Revolucija se razrasta. Vlada je već počela da gubi glavu. Od politike krvavih represalija pokušava da pređe na ekonomske ustupke i da se izvuče milostinjom ili obećanjem devetočasovnog radnog dana. Ali lekcija krvavog dana ne može da ostane uzaludna. Zahtev pobunjenih petrogradskih radnika — da se odmah sazove ustavotvorna skupština na osnovu opšteg, neposrednog, jednakog i tajnog izbornog prava — treba da bude zahtev svih radnika koji štrajkuju. Odmah oboriti vladu — to je parola kojom su odgovorili na klanicu od 9. januara čak i petrogradski radnici, koji su verovali u cara, odgovorili na usta svoga vođe sveštenika Georgija Gaponu, koji je rekao posle toga krvavoga dana: „Mi više nemamo cara. Reka krvi deli cara od naroda. Živela borba za slobodu!“

Živeo revolucionarni proletarijat! — reći ćemo mi. Generalni štrajk podiže i mobilise sve šire mase radničke klase i gradske sirotinje. Naoružanje naroda postaje jedan od najbližih zadataka revolucionarnog momenta.

Samo naoružani narod može biti stvarni stub narodne slobode. I ukoliko proletarijatu pođe za rukom da se što pre naoruža, ukoliko se on duže održi na svojoj vojnoj poziciji štrajkača-revolucionara, utoliko će se vojska pre pokolebati, utoliko će se među vojnicima naći više ljudi koji će najzad shvatiti šta čine, koji će stati na stranu naroda protiv izroda, protiv tiranina, protiv ubica golorukih radnika, njihovih žena i dece. Ma kako se završio sadašnji ustanak u samom Petrogradu, on će u svakom slučaju neizbežno i neminovno postati prva stepenica za još širi, još svesniji, još bolje pripremljen ustanak. Vladi će možda poći za rukom da odloži čas obračuna, ali će odlaganje učiniti samo još grandioznijim sledeći korak revolucionarne navale. Odlaganje će socijaldemokratija samo iskoristiti za zbijanje redova organizovanih boraca i za širenje vesti o inicijativi petrogradskih radnika. Proletarijat će se pridruživati borbi, napuštajući fabrike i zavode, pripremajući naoružanje. U sredinu gradske sirotinje, u sredinu miliona seljaka sve će šire i šire doletati parole borbe za slobodu. Revolucionarni komiteti osnivaće se u svakoj fabrici, u svakom gradskom rejonu, u svakom značajnijem selu. Pobunjeni narod počće da obara razne državne ustanove carskog apsolutizma, objavljujući hitan saziv ustavotvorne skupštine.

Hitno naoružavanje radnika i svih građana uopšte, priprema i organizovanje revolucionarnih snaga za uništenje državnih vlasti i ustanova — to je praktična osnova na kojoj se mogu i moraju ujediniavati radi zajedničkog udarca svi revolucionari. Proletarijat uvek mora ići svojim samostalnim putem, ne slabeći svoju vezu sa socijaldemokratskom partijom imajući u vidu svoje velike konačne ciljeve oslobođenja celog čovečanstva od svake eksploatacije. Ali ta samo-

stalnost socijaldemokratske proleterske partije nikad nas neće primorati da zaboravimo važnost opšterevolucionarne navale u momentu današnje revolucije. Mi, socijaldemokrati, možemo i moramo ići nezavisno od revolucionara buržoaske demokratije, čuvajući klasnu samostalnost proletarijata, ali mi moramo ići rame uz rame za vreme ustanka, prilikom zadavanja direktnih udaraca carizmu, prilikom davanja otpora vojsci, prilikom napada na bastilje prokletog neprijatelja čitavog ruskog naroda.

U proletarijat čitave Rusije gleda sada sa grozničavim nestrpljenjem proletarijat celog sveta. Obaranje carizma u Rusiji, koje je herojski otpočela naša radnička klasa, biće prekretnica u istoriji svih zemalja, olakšaće borbu svim radnicima svih nacija, u svim državama, u svim krajevima zemljine kugle. I neka svaki socijaldemokrata, neka svaki svesni radnik pamti kakvi ogromni zadaci svenarodne borbe leže sada na njegovim leđima. Neka ne zaboravlja da on zastupa potrebe i interese i čitavog seljaštva, čitave mase trudenika i eksploatisanih, čitavog naroda protiv opštenarodnog neprijatelja. Svima sada stoji pred očima primer heroja — proletera Petrograda.

Živela revolucija!

Živeo ustanički proletarijat!

Вперед, br. 4,
31. (18) januara 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 8, стр. 77—80.

IZ ČLANKA:

„REVOLUCIONARNI DANI“

PLAN PETROGRADSKE BITKE

Čudno je, na prvi pogled, govoriti o bici kada su goloruki radnici mirno išli da podnesu peticiju. To je bila klanica. Ali vlada je računala baš na bitku i dejstvovala je, nesumnjivo, prema potpuno smišljenom planu. Ona je sa vojne tačke gledišta pretresala pitanje odbrane Petrograda i Zimskog dvora. Preduzela je sve vojne mere. Udaljila je sve civilne vlasti i predala prestonicu sa milion i po stanovnika na potpuno raspolaganje generalima, žednim narodne krvi, sa velikim knezom Vladimirom na čelu.

Vlada je namerno dovela proletarijat do ustanka, izazvavši barikade premlaćivanjem golorukih ljudi, da bi taj ustanak ugušila u moru krvi. Proletarijat će učiti te vladine vojne lekcije. I proletarijat će naučiti veštinu građanskog rata, kad je već otpočeo revoluciju. Revolucija — to je rat. Od svih ratova koje poznaje istorija, to je jedini zakoniti, opravdani, pravični, stvarno veliki rat. Taj se rat ne vodi radi sebičnih interesa šačice upravljača i eksploatatora, kao razni drugi ratovi, već u interesu mase naroda protiv tirana, u interesu miliona i desetina miliona eksploatisanih i radnih ljudi protiv samovolje i nasilja.

Svi posmatrači sada jednoglasno tvrde da je u Rusiji taj rat objavljen i da je otpočeo. Proletarijat se ponovo diže u još većim masama. Ostaci detinjske vere u cara sada će izumreti isto onako brzo kao što su petrogradski radnici prešli od peticije ka barikadama. Radnici će se svuda naoružavati. Ništa ne mari što će policija udesetostručiti strogost nadzora nad skladištima i prodavnicama oružja. Nikakve strogosti, nikakve zabrane neće zadržati gradske mase, koje su postale svesne da ih vlada, nenaoružane, uvek, povodom bilo čega, može postreljati. Svaki će pojedinačno ulagati sve napore da nabavi pušku ili makar revolver, da krije oružje od policije i da bude spreman da pruži otpor krvožednim slugama carizma. Svaki je početak težak, kaže poslovice. Radnicima je bilo vrlo teško da pređu na oružanu borbu. Vlada ih je sada primorala da pređu na nju. Prvi, najteži korak je učinjen.

Jedan engleski dopisnik prenosi karakterističan razgovor radnika sa neke moskovske ulice. Grupa radnika je otvoreno pretresala dnevne događaje. „Sekire? — kaže jedan. Ne, sekirom se ne može ništa učiniti protiv sablje. Sekirom ga ne možeš dohvatiti, a nožem još manje. Ne, potrebni su revolveri, bar revolveri, a još bolje puške“. Takvi i slični razgovori vode se sada po čitavoj Rusiji. I ti razgovori posle „Vladimirova dana“ u Petrogradu neće ostati samo razgovori.

Ratni plan carevog strica Vladimira, koji je upravljao klanjem, svodio se na to da se predgrađa, radnička predgrađa, ne puste u centar grada. Sve je učinjeno da se vojnici ubede da radnici hoće da razruše Zimski dvorac (pomoću ikona, krstova i peticija!) i da ubiju cara. Strategijski zadatak svodio se na čuvanje mostova i glavnih ulica koje vode prema Dvorskom trgu. I glavna mesta „vojnih operacija“ bili su trgovi pored mostova (Trojicki, Sampsonijevski, Nikolajevski, Dvorski), ulice koje vode od radničkih kvartova ka centru (kod Narvske brane, na Šliselburškom drumu, na Nevskom prospektu) i, najzad Dvorski trg, kuda su ipak, uprkos nagomilavanju vojske, uprkos otporu, prodrle hiljade i hiljade radnika. Zadatak vojnih operacija, razume se, strašno je bio olakšan time što su svi vrlo dobro znali kud radnici idu, što su znali da postoji samo jedno zborna mesto i jedan cilj. Hrabri generali dejstvovali su „s uspehom“ protiv neprijatelja, koji je išao goloruk, pošto je svima unapred rekao kuda i zašto ide... To je bilo najpodlije, najhladnokrvnije ubijanje bespomoćnih i mirnih narodnih masa. Sada će mase dugo razmišljati o svemu što se dogodilo, ponovo će sve preživljavati u sećanju i pričanju. Jedini i neizbežni zaključak tih razmišljanja, toga preobražaja „Vladimirove lekcije“ u svesti masa, biće zaključak da u ratu treba postupati vojnički. Radničke mase, a za njima i mase seoske sirotinje, postaju svesne da su zaraćena strana, i onda... sledeće bitke u našem građanskom ratu neće se voditi samo po „planovima“ velikih kneževa i careva. Poklič: „Na oružje!“, koji je odjeknuo u jednoj gomili radnika na Nevskom prospektu 9. januara, ne može sada proći bez ikakvog traga.

Štampano 31 (18) januara 1905.
u listu *Bnpeđ*, br. 4.

DOPUNA UZ ČLANAK „PLAN PETROGRADSKJE BITKE“

Plan Petrogradske bitke opisali smo u 4-om broju lista „Napred“. ¹⁴⁾ U engleskim novinama nalazimo sada izvesne pojedinosti toga plana, koje nisu bez interesa. Veliki knez Vladimir postavio je za komandanta operativne vojske kneza Vasiljčikova. Cela prestonica je bila podeljena među oficirima na sektore. Car se sasvim ozbiljno igrao rata, kao da se nalazio pred najezdom naoružanog

neprijatelja. Za vreme ratnih operacija glavni štab je zasedavao za zelenim stolom na Vasiljevskom ostrvu i dobijao je izveštaje od svakog komandanta sektora svakih pola sata.

Na znanje petrogradskim radnicima!

Napisano krajem januara (početkom februara) 1905.

Prvi put štampano 1926.

u knjizi *Ленинский сборник V*.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 8, стр. 87—89, 90.

PRVI MAJ¹⁵⁾

Proleter i svih zemalja, ujedinite se!

SOCIJALDEMOKRATSKA RADNIČKA PARTIJA RUSIJE

Drugovi radnici! Nastupa dan velikog praznika radnika celog sveta. Prvog maja oni praznuju svoje buđenje ka svetlosti i znanju, svoje ujedinjenje u jedan bratski savez radi borbe protiv svakog ugnjetavanja, protiv svake samovolje, protiv svake eksploatacije, za socijalističko uređenje društva. Svi koji rade, koji svojim radom hrane bogate i moćne, koji provode život u neizdržljivom radu za bednu nadnicu, koji se nikad ne koriste plodovima svoga rada, koji žive kao tegleća marva usred luksuza i sjaja naše civilizacije — svi oni pružaju ruku da bi se borili za oslobođenje i sreću radnika. Dole neprijateljstvo između radnika raznih nacionalnosti ili raznih religija! Takvo neprijateljstvo koristi samo pljačkašima i tiranima, koji žive od zaostalosti i pocepanosti proletarijata. Jevrejin i hrišćanin, Jermenin i Tatarin, Poljak i Rus, Finac i Švedanin, Letonac i Nemač — svi, svi idu zajedno pod jednom zajedničkom zastavom socijalizma. Svi su radnici braća, i njihov čvrsti savez jedino je jemstvo blagostanja i sreće celog radnog i ugnjetenog čovečanstva. Prvog maja taj savez radnika svih zemalja, međunarodna socijaldemokratija, vrši smotru svojih snaga i zbija se radi nove, neprekidne, nepokolebljive borbe za slobodu, jednakost i bratstvo.

Drugovi! Mi se sada u Rusiji nalazimo uoči velikih događaja. Mi smo stupili u poslednju odlučnu borbu protiv apsolutističke carske vlade, mi tu borbu treba da dovedemo do pobedonosnog kraja. Pogledajte u kakve je nesreće uvalila ceo ruski narod ta vlada izroda i tirana, vlada pokvarenih dvorjana i prirepaka kapitala! Carska vlada uvukla je ruski narod u ludački rat protiv Japana. Stotine hiljada mladih života otrgnuto je od naroda i uništeno na Dalekom istoku. Nema reči da se opišu sve nesreće koje donosi sa sobom ovaj rat. I zbog čega se on vodi? Zbog Mandžurije, koju je naša razbojnička carska vlada otela od Kine! Zbog tuđe zemlje prolića se ruska krv i razara se naša zemlja. Sve je teži život radnika i seljaka, sve jače zatežu omču kapitalisti i činovnici, a carska vlada šalje narod da pljačka tuđu zemlju. Nesposobni carski generali i korumpirani činovnici upropastili su rusku mornaricu, proćerdali stotine i hiljade miliona rubalja narodne imovine, izgu-

bili čitave armije, — a rat se i dalje nastavlja i odnosi nove žrtve. Narod propada, industrija i trgovina stagniraju, pretila opasnost od gladi i kolere, a carska apsolutistička vlada u divljoj zaslepljenosti ide stariim putem; ona je spremna da upropasti Rusiju, samo da spase šačicu izroda i tirana, ona počinje, pored rata s Japanom, i drugi rat — rat protiv celog ruskog naroda.

Nikada još Rusija nije doživljavala takvo buđenje iz sna, mrtvila i ropstva kao sada. Pokrenule su se sve društvene klase, od radnika i seljaka do spahija i kapitalista, digli su se glasovi negodovanja sa svih strana — u Petrogradu i na Kavkazu, u Poljskoj i Sibiru. Narod svuda zahteva da se prekine rat, narod zahteva da se obrazuje slobodna narodna uprava, da se u ustavotvornu skupštinu pozovu predstavnici svih građana bez izuzetka radi naimenovanja narodne vlade, radi spasavanja naroda od provalije u koju ga gura carsko samodržavlje. Petrogradski radnici, na broju oko dvesta hiljada ljudi, pošli su caru sa sveštenikom Georgijem Gaponom u nedelju 9. januara, da izlože te narodne zahteve. Car je primio radnike kao neprijatelje, car je postreljao hiljade golorukih radnika na ulicama Petrograda. Borba vri sada po čitavoj Rusiji, radnici štrajkuju tražeći slobodu i bolji život, proliva se krv u Kini i u Poljskoj, na Volgi i na Jugu, seljaci se svuda dižu. Borba za slobodu postaje opštenarodna borba.

Carska vlada je izgubila glavu. Ona bi htela da pozajmi novaca, da bi nastavila rat, ali joj više ne daju veresije. Ona obećava da će sazvati narodne predstavnike, ali u stvari sve ostaje po starom, progonstva se vrše kao pre, samovolja činovnika se nastavlja, nema slobodnih narodnih zborova, nema slobodnih narodnih novina, tamnice u kojima čame borci za narodnu stvar ne otvaraju se. Carska vlada trudi se da nahuška jedan narod protiv drugog, ona je organizovala krvoproliće u Bakuu, oklevetavši Jermene kod Tatara, a sada priprema nov pokolj Jevreja, raspaljujući u neprosvetčenom narodu mržnju prema njima.

Drugovi radnici! Mi više nećemo dozvoliti takvo zlostavljanje ruskog naroda. Mi ćemo ustati u odbranu slobode, mi ćemo pružiti otpor svima onima koji hoće da odvrata narodni gnev od našeg pravog neprijatelja. Mi ćemo dići ustanak s oružjem u rukama da oborimo carsku vladu i izvojujemo slobodu celom narodu. Na oružje, radnici i seljaci! Organizujte tajne sastanke, formirajte odrede, nabavljajte oružje kakvo god možete, šalžite poverljive ljude da se savetuju sa Socijaldemokratskom radničkom partijom Rusije! Neka Prvi maj ove godine bude za nas praznik narodnog ustanka — spremajte se za nj, čekajte signal za odlučni napad na tirana. Dole carska vlada! Mi ćemo je oboriti i naimenovaćemo privremenu revolucionarnu vladu, koja će sazvati narodnu ustavotvornu skupštinu. Neka se izaberu narodni poslanici opštim, neposrednim, jednakim i tajnim glasanjem. Neka iziđu iz tamnice i vrata se iz progonstva svi borci za slobodu. Neka se otvoreno sazivaju narodni zborovi i štampaju bez kontrole prokletih činovnika narodne novine.

Neka se naoruža ceo narod, neka dobije oružje svaki radnik, da bi sam narod odlučivao o svojoj sudbini, a ne šačica pljačkaša. Neka se formiraju po selima slobodni seljački komiteti da obore feudalnu spahijsku vlast, da spasu narod od činovničkog zlostavljanja, da vrate seljacima zemlju koja im je oteta.

Eto šta hoće socijaldemokrati, eto za šta oni pozivaju u borbu s oružjem u rukama: za punu slobodu, za demokratsku republiku, za osmočasovni radni dan, za seljačke komitete. Spremajte se, dakle, za veliku borbu, drugovi radnici, obustavljajte Prvog maja rad u fabrikama i zavodima, ili se laćajte oružja prema savetu komiteta Socijaldemokratske radničke partije. Čas ustanka još nije izbio, ali on već nije daleko. Radnici celog sveta stegnuta srca upiru sada oči u herojski ruski proletarijat, koji je podneo beskrajne žrtve za stvar slobode. Petrogradski radnici su već proklamovali na dan znamenitog 9. januara: sloboda ili smrt! Radnici cele Rusije, mi ćemo ponoviti taj veliki borbeni poklič, mi se nećemo zaustaviti ni pred kakvim žrtvama, mi ćemo poći kroz ustanak ka slobodi, kroz slobodu ka socijalizmu!

Neka živi Prvi maj, neka živi međunarodna revolucionarna socijaldemokratija!

Živela sloboda radničkog i seljačkog naroda, živela demokratska republika i dole carski apsolutizam!

1905. g.

*Biro komiteta većine
Redakcija lista „Napred“*

Napisano pre 12 (25) aprila 1905.
Štampano 1905. kao poseban letak.

*Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 8, стр. 316—319.*

III KONGRES SDRPR¹⁶⁾

12. (25) APRILA — 27. APRILA (10. MAJA) 1905.

NACRT REZOLUCIJE O STAVU SDRPR PREMA ORUŽANOM USTANKU

Uzimajući u obzir:

1) da je proletarijat kao, po samom svom položaju, najnaprednija i najrevolucionarnija klasa, samim tim pozvan da odigra ulogu vođe i rukovodioca u opštedemokratskom revolucionarnom pokretu u Rusiji;

2) da će jedino izvršenje takve uloge za vreme revolucije obezbediti proletarijatu najpovoljniju poziciju za dalju borbu za socijalizam, protiv imućnih klasa buržoaskodemokratske Rusije, koja treba svakog časa da se rodi;

3) da proletarijat može tu ulogu odigrati samo ako se organizuje pod zastavom socijaldemokratije u samostalnu političku snagu i ako bude istupao u štrajkovima i demonstracijama što čvršće ujedinjen, —

III kongres SDRPR zaključuje da zadatak organizovanja snaga proletarijata radi neposredne borbe protiv samodržavlja putem masovnih političkih štrajkova i oružanog ustanka i stvaranja informacionog i rukovodećeg aparata za taj cilj — jeste jedan od glavnih zadataka partije u sadašnjem revolucionarnom momentu, i zato kongres nalaže kako CK tako i mesnim komitetima i organizacijama da pristupe pripremanju masovnog političkog štrajka, a isto tako organizovanju posebnih grupa za nabavku i raspodelu oružja, za izradu plana oružanog ustanka i neposrednog rukovođenja njime. Izvršenje tog zadatka može i mora biti ne samo bez svake štete po opšti rad na buđenju klasne samosvesti proletarijata već, naprotiv, treba da doprinese njegovoj dubini i uspehu.

Napisano 14 (27) aprila 1905.

NACRT REZOLUCIJE O ORUŽANOM USTANKU

Kongres utvrđuje, na osnovu iskustva praktičara i raspoloženja radničke mase, da pod pripremom ustanka treba razumeti ne samo spremanje oružja i stvaranje grupa itd. nego isto tako i nagomilavanje iskustva putem praktičnih pokušaja pojedinih oružanih akcija, na primer, akcija naoružanih odreda koji bi vršili napade na policiju i vojsku prilikom ovih ili onih otvorenih narodnih skupova, ili putem napada naoružanih odreda na zatvore, državne ustanove itd. Ostavljajući u potpunosti mesnim partijskim centrima i CK da odrede granice takvih akcija i najzgodniji povod za svaku od njih, potpuno se oslanjajući na taktičnost drugova koji su sposobni da spreče uzaludno rasipanje snaga u pojedinačnim i sitnim terorističkim akcijama, Kongres skreće pažnju svim partijskim organizacijama da je neophodno da uzmu u obzir gore navedeno iskustvo.

Napisano krajem aprila 1905.

Prvi put štampano 1931.

u knjizi *Ленинский сборник XVI*.

GOVOR O PITANJU ORUŽANOG USTANKA 15 (28) APRILA

Ovde se govorilo da je principijelno pitanje dovoljno jasno. Međutim, u socijaldemokratskoj literaturi bilo je takvih izjava (vidi „Iskru“, br. 62, i predgovor druga Akselroda uz Radnikovu brošuru) koje pokazuju da ovo pitanje nije baš tako jasno. „Iskra“ i Akselrod pričali su o zavereništvu i izražavali bojazan da će se o ustanku suviše mnogo misliti. Pokazalo se, međutim, da se mislilo suviše malo... U predgovoru uz Radnikovu brošuru drug Akselrod kaže da se stvar može ticati samo ustanka „podivljalih masa naroda“. Život je pokazao da se ne radi o ustanku „podivljalih masa“, već o ustanku svesne mase, sposobne za organizovanu borbu. Čitava istorija poslednje godine pokazala je da smo potcenjivali značaj i neizbežnost ustanka. Treba obratiti pažnju na praktičnu stranu stvari. Tu je izvanredno važno iskustvo praktičara i radnika — petrogradskih, riških, kavkaskih. Stoga bih se ja izjasnio za to da drugovi saopšte svoje iskustvo — to će našim diskusijama pridati praktičan, a ne skolastičan karakter. Treba ispitati kakvo je raspoloženje proletarijata, da li radnici smatraju sebe sposobnim da se bore i rukovode borbom. Neophodno je izvesti zaključke iz kolektivnog iskustva, koje ni do danas nije bilo uopšteno.

GOVOR O PITANJU ORUŽANOG USTANKA 16 (29) APRILA

U debatama je ovo pitanje postavljeno na praktičan teren — o raspoloženju masa. Drug Ljeskov¹⁷⁾ je u pravu kad tvrdi da je raspoloženje šaroliko. Ali je u pravu i drug Žarkov da je neophodno

računati na to da će ustanak neminovno izbiti, ma kakav mi stav zauzimali prema njemu. Nastaje pitanje: postoje li principijelna neslaganja među predloženim rezolucijama. Ja ih uopšte ne vidim. Iako mene smatraju najnepomirljivijim, ja ću ipak pokušati da pomirim i uskladim obe rezolucije, pozabaviću se njihovim pomirenjem. Ja nemam ništa protiv amandmana uz rezoluciju druga Voinova.¹⁸⁾ U dodatku takođe ne vidim principijelno neslaganje. Iz najenergičnijeg učešća još ne proističe hegemonija. Po mom mišljenju, drug Mihajlov¹⁹⁾ se izrazio pozitivnije — kod njega je hegemonija podvučena, i to u konkretnoj formi. Engleski proletarijat je pozvan da ostvari socijalističku revoluciju — to je nesumnjivo, ali je njegova nesposobnost da je izvrši u sadašnjem momentu, s obzirom na to da je soc. neorganizovan i da ga je buržoazija iskvarila, takođe nesumnjiva. Ista se misao nalazi i kod druga Voinova; najenergičnije učešće je, nesumnjivo, najpresudnije. Da li će ishod revolucije rešiti proletarijat — to se sa sigurnošću ne može tvrditi. Isto tako stoji stvar i sa ulogom vođe. U rezoluciji druga Voinova upotrebljen je oprezniji izraz. Socijaldemokratija može organizovati ustanak, može rešiti njegov ishod, ali da li će joj biti obezbeđena rukovodeća uloga — to nije moguće unapred ustanoviti, to će zavisiti od snage i organizovanosti proletarijata. Sitna buržoazija može biti bolje organizovana i njeni diplomati mogu se pokazati jači, spremniji. Drug Voinov je oprezniji — on kaže: „ti možeš izvršiti“; „ti ćeš izvršiti“ — kaže drug Mihajlov. Možda će odlučujući ishod revoluciji dati proletarijat, ali to se sa sigurnošću ne može tvrditi. Drugovi Mihajlov i Sosnovski pali su u onu grešku koju su pripisivali drugu Voinovu: „Ne hvali se kad ideš u rat“. — „Za obezbeđenje je neophodno“, kaže Voinov, a oni kažu: „neophodno i dovoljno“. O pitanju obrazovanja specijalnih borbenih grupa mogu reći da ih smatram neophodnim. Mi ne treba da se bojimo obrazovanja specijalnih grupa.

REZOLUCIJA O ORUŽANOM USTANKU

Uzimajući u obzir:

1) da je proletarijat kao, po svom položaju, najnaprednija i jedina dosledna revolucionarna klasa samim tim pozvan da odigra rukovodeću ulogu u opštedemokratskom revolucionarnom pokretu u Rusiji;

2) da je taj pokret u sadašnjem momentu već doveo do neophodnosti oružanog ustanka;

3) da će proletarijat u tom ustanku neizbežno uzeti najenergičnijeg učešća, koje će rešiti sudbinu revolucije u Rusiji;

4) da rukovodeću ulogu u toj revoluciji proletarijat može odigrati samo ako bude zbijen u jedinstvenu i samostalnu političku snagu pod zastavom socijaldemokratske radničke partije, koja tom borbom rukovodi ne samo idejno nego i praktično;

5) da jedino izvršenje te uloge može obezbediti proletarijatu najpovoljnije uslove borbe za socijalizam protiv imućnih klasa buržoaskodemokratske Rusije; —

III kongres SDRPR smatra da zadatak organizovanja proletarijata za neposrednu borbu protiv samodržavlja jeste jedan od glavnih i neodložnih zadataka partije u sadašnjem revolucionarnom momentu.

Zato Kongres nalaže svim partijskim organizacijama:

a) da objašnjavaju proletarijatu putem propagande i agitacije ne samo politički značaj nego i praktičnu organizacionu stranu predstojećeg oružanog ustanka;

b) da u toj propagandi i agitaciji objašnjavaju ulogu masovnih političkih štrajkova, koji mogu imati veliki značaj na početku i u samom toku ustanka;

v) da preduzmu najenergičnije mere za naoružavanje proletarijata, a isto tako i za izradu plana oružanog ustanka i neposrednog rukovođenja njime, stvarajući u tu svrhu, po potrebi, specijalne grupe iz redova partijskih radnika.

Napisano 16 (29) aprila 1905.

REFERAT O UČEŠĆU SOCIJALDEMOKRATIJE U PRIVREMENOJ REVOLUCIONARNOJ VLADI 18. APRILA (1. MAJA)

Moj je zadatak da iznesem kako treba postaviti pitanje socijaldemokratije u privremenoj revolucionarnoj vladi. Na prvi pogled može izgledati čudno što se to pitanje pojavilo. Može se pomisliti da stvar socijaldemokratije stoji odlično i da je verovatnoća njenog učešća u privremenoj revolucionarnoj vladi vrlo velika. U stvari to nije tako. Pretresati to pitanje sa gledišta najskorijeg praktičnog ostvarenja bilo bi donkihoterija. Ali to nam je pitanje nametnuto ne toliko praktičnim stanjem stvari koliko književnom polemikom. Potrebno je uvek imati u vidu da je to pitanje prvi pokrenuo Martinov još *pre 9. januara*. Evo šta je on pisao u svojoj brošuri „Dve diktature“ (str. 10—11):

„Zamislite, čitaocē, da je za trenutak ostvarena Lenjinova utopija. Zamislite da je partiji, u kojoj je sastav članstva sužen samo na profesionalne revolucionare, pošlo za rukom da pripremi, *zakaže* i sprovede svenarodni oružani ustanak. Zar nije očigledno da bi svenarodna volja *postavila* odmah posle revolucije baš tu partiju za privremenu vladu? Zar nije očigledno da bi narod baš toj partiji, a ne nekoj drugoj, poverio najbližu sudbinu revolucije? Zar nije očigledno da bi ta partija, da ne bi obmanula poverenje koje joj je narod ranije ukazao, bila primorana, bila *dužna* da uzme vlast u svoje ruke i da je zadrži dok revolucionarnim merama ne učvrsti pobedu revolucije?“

Takvo postavljanje pitanja je neverovatno, ali ono je stvarno takvo: Martinov nalazi da bismo se mi, kad bismo vrlo dobro pripremili i digli ustanak, našli u očajnom položaju. Kad bismo svoj spor izložili nekom strancu, on nikada ne bi poverovao da je moguće to pitanje tako postaviti, i ne bi nas razumeo. Samo onaj ko zna istoriju pogleda ruske socijaldemokratije i onaj ko zna karakter „prirepaskih“ shvatanja „Radničkog dela“ može razumeti naš spor. To je pitanje postalo neodložno pitanje teorije, čije je rasvetljavanje neophodno. To je pitanje jasnoće naših ciljeva. Ja bih mnogo molio drugove da prilikom izlaganja naših diskusija pred ruskim praktičarima stalno ističu način na koji je Martinov postavio ovo pitanje.

U 96. broju „Iskre“ štampan je Plehanovljev članak. Mi smo mnogo cenili i cenimo Plehanova zbog svih onih „uvreda“ koje je naneo oportunistima i koje su na njega navukle počasno neprijateljstvo velikog broja ljudi. Ali ga zbog odbrane Martinova ne možemo ceniti. Tu se pred nama ne nalazi predašnji Plehanov. On je svome članku dao naslov: „Ka pitanju zauzimanja vlasti“. To veštački sužava pitanje. Mi to pitanje nikada nismo tako postavljali. Plehanov prikazuje stvar kao da je „Napred“ nazvao Marksa i Engelsa „virtuozima filistarstva“. Ali stvarno nije tako, to je malo podmetanje. Marksovu opštu koncepciju u tom pitanju „Napred“ je posebno istakao kao pravilnu. Reči o filistarstvu odnosile su se na Matirnova ili L. Martova. Mi smo spremni da cenimo sve one koji rade s Plehanovom, ali Martinov ipak nije Marks. Plehanov neopravdano zataškava martinovštinu.

Martinov tvrdi da za nas, ako uzmemo odlučujućeg učešća u ustanku, nastaje velika opasnost da nas proletarijat primora da preuzmemo vlast. U tom rezonovanju postoji jedna svojevrсна logika, istina, to je logika okrenuta unatrag. Povodom tog originalnog isticanja opasnosti od pobeđe u borbi protiv samodržavlja „Napred“ pita Martinova i L. Martova o čemu se radi: o socijalističkoj ili demokratskoj diktaturi? Navode nam znamenite Engelsove reči o opasnosti položaja vođe koji je dobio vlast u ime klase koja još nije sazrela za punu vladavinu. Mi smo u listu „Napred“ objašnjavali da Engels ističe opasnost položaja vođe kad on *post factum* konstatuje razilaženje između principa i stvarnosti, između reči i činjenica. Takvo razilaženje vodi u propast u smislu političkog kraha, a ne fizičkog poraza.²⁰⁾ Vi morate tvrditi (to je Engelsova misao) da je prevrat socijalistički, dok je on u stvari samo demokratski. Ako bismo sada obećavali proletarijatu Rusije da smo u stanju da mu odmah obezbedimo punu vladavinu, mi bismo padali u istu grešku koju prave socijalisti — revolucionari. Baš ta greška socijalista — revolucionara, koji su govorili da revolucija „neće biti buržoaska, već demokratska“, bila je kod nas, socijaldemokrata, predmet podsmeha. Mi smo uvek tvrdili da revolucija neće oslabiti već ojačati buržoaziju, ali će proletarijatu dati neophodne uslove za uspešnu borbu za socijalizam.

Ali kad je već reč o demokratskoj revoluciji, onda su pred nama dve snage: samodržavlje i revolucionarni narod, tj. proletarijat, kao glavna borbena snaga, i seljaštvo i razni sitnoburžoaski elementi. Interesi proletarijata ne poklapaju se s interesima seljaštva i sitne buržoazije. Socijaldemokratija je uvek isticala da je to klasno razmišljanje u krilu revolucionarnog naroda neizbežno. Predmet borbe u ogorčenoj borbi može prelaziti iz ruku u ruke. Revolucionarni narod teži za apsolutnom vlašću naroda, svi reakcionarni elementi brane carsko samodržavlje. Zato uspešna revolucija ne može a da ne bude demokratska diktatura proletarijata i seljaštva, čiji se interesi podudaraju *protiv carskog samodržavlja*. Oko parole „ići odvojeno, zajedno udarati“ složili su se i „Iskra“ i „Napred“, ali „Napred“ dodaje: ako udarimo zajedno, onda treba zajedno dotući i odbiti pokušaje neprijatelja da vrati što je izgubio. Posle obaranja samodržavlja borba neće prestati, nego će se zaoštriti. Reakcionarne snage će se baš onda istinski organizovati za borbu. Ako upotrebljavamo parolu o ustanku, ne treba da plašimo socijaldemokratiju mogućnošću pobede ustanka. Pošto izvojujemo apsolutnu vlast naroda, mi treba da je odbranimo, a to i jeste revolucionarnodemokratska diktatura. Da se bojimo nje — nemamo nikakvih razloga. Izvojevati republiku — to je gigantska tekovina za proletarijat, iako za socijaldemokrata republika nije „apsolutni ideal“ kao za buržoaskog revolucionara, nego samo garancija slobode za široku borbu za socijalizam. Parvus kaže da ni u jednoj zemlji izvojevanje slobode nije odnelo tolike ogromne žrtve. To je tačno. To potvrđuje evropska buržoaska štampa, koja sa strane pažljivo prati ruske događaje. Otpor samodržavlja najelementarnijim reformama neverovatno je jak, i ukoliko je jači pritisak, utoliko je jači i otpor. Otuda tolika verovatnoća potpunog sloma samodržavlja. Celo pitanje revolucionarne demokratske diktature ima smisla uz potpuno obaranje samodržavlja. Moguće je da će se kod nas ponoviti događaji iz 1848 — 1850. godine, tj. samodržavlje neće biti oboreno, već ograničeno i pretvoriće se u ustavnu monarhiju. Onda ne može biti govora ni o kakvoj demokratskoj diktaturi. Ali ako apsolutistička vlada bude stvarno oborena, ona mora biti zamenjena drugom. A ta druga može biti samo privremena revolucionarna vlada. Ona se može oslanjati samo na revolucionarni narod, tj. na proletarijat i seljaštvo. Ona može biti samo diktatura, tj. ne organizacija „reda“, već organizacija rata. Ko juriša na tvrđavu, ne može se odreći nastavljanja rata ni posle zauzimanja tvrđave. Jedno od dvoje: ili ćemo zauzeti tvrđavu, da bismo je zadržali, ili ćemo jurišati i izjavitićemo da želimo samo malo mestašce pokraj tvrđave.

Prelazim na Plehanova. On se služi duboko nepravilnim metodom. On izbegava važna principijelna pitanja, hvatajući se za sitnice, služeći se donekle podmetanjem (*Uzvik druga Barsova: „Da!“*). „Napred“ tvrdi da je, uopšte uzev, Marksova shema tačna (shema smenjivanja samodržavlja početka buržoaskom monarhijom, a zatim sitnoburžoaskom republikom), ali ako prema toj shemi bu-

demo unapred ograničavali granice do kojih ćemo ići, bićemo filistri. Prema tome, Plehanovljeva odbrana Marksa — to su *Veriorene Libesnüh*e (izgubljeni ljubavni naponi). Braneći Martinova, Plehanov se poziva na „Poruku“²¹⁾ Centralnog komiteta Saveza komunista²²⁾ članovima Saveza. Tu „Poruku“ Plehanov izlaže opet netačno. On ostavlja u senci to da je ta „Poruka“ pisana onda kada punu pobedu proletarijata već nije bilo moguće izvojevati uprkos pobedonosnom ustanku proletarijata u Berlinu 1848. godine. Buržoasko-ustavna monarhija već je bila smenila apsolutizam i, prema tome, o privremenoj vladi koja bi se oslanjala na ceo revolucionarni narod nije moglo biti ni govora. Sav smisao „Poruke“ sastoji se u tome što, posle neuspeha narodnog ustanka, Marks savetuje radničkoj klasi da se organizuje i sprema. Zar su ti saveti podesni za objašnjenje situacije u Rusiji pre početka ustanka? Zar ti saveti razjašnjavaju naše sporno pitanje koje pretpostavlja pobedonosni ustanak proletarijata? „Poruka“ počinje ovako: „... U toku obe revolucionarne godine, 1848 — 1849, Savez komunista došao je do izražaja na dva načina, prvo, time što su njegovi članovi energično učestvovali u pokretu... dalje time što su se njegovi pogledi na pokret“ (izloženi pored ostalog, u „Komunističkom manifestu“) „pokazali kao jedino pravilni“... „U isto vreme predašnja čvrsta organizacija Saveza znatno je oslabila. Veći deo članova koji su neposredno učestvovali u revolucionarnom pokretu mislio je da je vreme tajnih društava prošlo i da je dovoljna samo otvorena akcija. Pojedine grupe i komune počele su zapuštati odnose sa Centralnim komitetom (Centralnom upravom — *Zentralbehörde*) i postepeno su ih potpuno prekinule. Na taj način, dok se demokratska partija, partija sitne buržoazije, u Nemačkoj sve više organizovala, radnička partija je izgubila svoj jedini čvrsti oslonac, najviše ako se sačuvala u organizovanom obliku u pojedinim mestima za lokalne ciljeve, i usled toga potpala je u opštem pokretu (*in der allgemeinen Bewegung*) potpuno pod vlast i rukovodstvo sitnoburžoaskih demokrata“ (*Ansprache*, str. 75).

Dakle, Marks konstatuje 1850. godine da je sitnoburžoaska demokratija za vreme već protekle revolucije 1848. dobila u organizovanosti, a da je radnička klasa izgubila. Prirodno je što Marks svu pažnju obraća na to da se radnička klasa ne nađe opet na repu buržoazije. „...U današnje vreme, kada predstoji nova revolucija, krajnje je važno da radnička klasa istupi što je moguće organizovanije, jednodušnije i samostalnije, ako neće da ponovo, kao 1848., bude eksploatisana od buržoazije i da se vuče na njenom repu“ (*Ansprache*, str. 76).

Baš zbog te veće organizovanosti buržoaske demokratije Marks ne sumnja da će ona dobiti apsolutnu premoć ako nova revolucija odmah izbiže. „Da će sitnoburžoaska demokratija u toku daljeg razvika revolucije dobiti za trenutak (*für einen Augenblick*) u Nemačkoj pretežan uticaj — to ne podleže nikakvoj sumnji“ (*Ansprache*, str. 78.). Ako sve to uzmemo u obzir, shvatićemo zašto Marks o

učestvu proletarijata u privremenoj revolucionarnoj vladi ne govori u *Ansprache* ni jedne reči. Zato Plehanov nije nikako u pravu kad tvrdi da Marks „nije dopuštao čak ni pomisao da politički predstavnici proletarijata mogu zajedno sa predstavnicima sitne buržoazije raditi na stvaranju novog društvenog uređenja“ („Iskra“, br. 96.). To nije tačno. Marks ne *pokreće* pitanje o učestvu u privremenoj revolucionarnoj vladi, a Plehanov prikazuje stvar kao da Marks *rešava to pitanje negativno*. Marks kaže: mi, socijaldemokrati bili smo svi na repu, mi smo gore organizovani, mi treba da se samostalno organizujemo za slučaj ako bi se sitna buržoazija posle nove revolucije našla na vlasti. Martinov iz tih Marksovih postavki pravi sledeći zaključak: Mi, socijaldemokrati koji smo sada bolje organizovani od sitnoburžoaske demokratije i koji sačinjavamo apsolutno samostalnu partiju, treba da se bojimo da u slučaju uspeha ustanka ne budemo *primorani* da učestvujemo u privremenoj revolucionarnoj vladi. Da! Druže Plehanov, jedna je stvar marksizam, a druga martinovizam. Da bismo očiglednije pokazali svu razliku u situaciji u Rusiji 1905. i u Nemačkoj 1850. godine, zadržaćemo se još na nekim interesantnim mestima „Poruke“. Kod Marksa nije bilo ni govora o demokratskoj diktaturi proletarijata, jer je on verovao u neposrednu socijalističku diktaturu proletarijata, odmah posle sitnoburžoaske revolucije. Na primer, povodom agrarnog pitanja on kaže da demokratija hoće da stvori sitnoburžoasku seljačku klasu, a radnici moraju da se suprotstave tome planu u interesu seoskog proletarijata i u svom vlastitom interesu. Oni treba da traže da feudalno vlasništvo na zemlju ostane državno vlasništvo i da se pretvori u radničke kolonije, u kojima udruženi seoski proletarijat treba da se koristi svim sredstvima krupne agrikulture. Jasno je da sa planovima te vrste Marks *nije mogao* govoriti o demokratskoj diktaturi. On nije pisao uoči revolucije, kao predstavnik organizovanog proletarijata, već posle revolucije, kao predstavnik radnika koji se organizuju. Marks podvlači kao prvi zadatak da „posle revolucije CK treba da odmah ide u Nemačku, da sazove kongres partije i predloži mu da preduzme mere za centralizaciju radničkih klubova“. Prema tome, ideja o samostalnoj radničkoj partiji, koja nam je prešla u krv i meso, onda je bila nova. Ne treba zaboravljati da se Marks 1848. godine, kad je uređivao slobodne i krajnje revolucionarne novine (*Neue Rheinische Zeitung*)²³) nije oslanjao ni na kakvu radničku organizaciju. Njegov list podržavali su radikalni buržuji, koji ga umalo nisu uništili kad se Marks u njemu oborio na parisku buržoaziju posle junskih dana. Zato se tako mnogo govori u toj „Poruci“ o samostalnoj organizaciji radnika. Tamo se govori o organizovanju, naporedo sa novom zvaničnom vladom, revolucionarnih radničkih vlada, kako u formi radničkih klubova i radničkih komiteta tako i u formi opštinskih saveta i komunalnih uprava. Tamo se govori o tome da radnici treba da budu naoružani i da formiraju samostalnu radničku gardu. Kao druga tačka programa navodi se da u njima, naporedo sa buržoaskim kandidatima, treba da budu istaknuti i rad-

nički kandidati, po mogućnosti iz redova članova Saveza. Koliko je slab bio taj Savez pokazuje to što je Marks morao dokazivati da je neophodno isticati vlastite candidature. Iz toga proizilazi zaključak da Marks nije pominjao niti rešavao pitanje učešća u privremenoj revolucionarnoj vladi, jer to pitanje onda nije moglo imati nikakvog praktičnog značaja, i sva pažnja poklonjena je u potpunosti organizovanju samostalne radničke partije.

Plehanov kaže dalje u „Iskri“ da „Napred“ ne navodi nikakve stvarne dokaze, ograničavajući se na ponavljanje nekoliko omiljenih doskočica da „Napred“ hoće, tobože, da kritikuje Marksa. Da li je to tako? Zar ne vidimo, naprotiv, da „Napred“ postavlja pitanje na konkretan teren, uzimajući u obzir realne društvene snage koje učestvuju u Rusiji u borbi za demokratsku revoluciju. Plehanov ne kaže ni jedne reči o konkretnim ruskim uslovima. Sav njegov prtljag ograničava se na nekoliko citata, koji se navode bez veze sa predmetom. To je čudovišno, ali to je tako. Ruska situacija toliko se razlikuje od zapadnoevropske, da je Parvus mogao postavljati čak pitanje gde je kod nas revolucionarna demokratija. Ne mogući da dokaže da „Napred“ hoće da „kritikuje“ Marksa, Plehanov dovlači za uši Maha i Avenarijusa. Ja sam potpuno u nedoumici kakve veze imaju ti pisci, prema kojima ja ne osećam ni najmanju simpatiju, sa pitanjem socijalne revolucije. Oni su pisali o individualnoj i socijalnoj organizaciji iskustva ili nešto u tom smislu, ali doista nisu razmišljali o demokratskoj diktaturi. Nije li možda poznato Plehanovu da je Parvus postao pristalica Maha i Avenarijusa? (*Smeh*). Ili možda kod Plehanova stvari stoje tako da je primoran da, onako bez ikakve veze, stvara sebi metu od Maha i Avenarijusa. Plehanov kaže, dalje, da su Marks i Engels ubrzo prestali da veruju u bliskost socijalne revolucije. Savez komunista se raspao. Otpočele su emigrantske razmirice, koje su Marks i Engels objasnili time što je bilo revolucionara, ali nije bilo revolucije. Plehanov piše u „Iskri“: „Političke zadatke oni bi“ (Marks i Engels, koji su prestali da veruju u bliskost socijalne revolucije) „odredili već pod tom pretpostavkom da će demokratski poredak ostati kao vladajući poredak u toku dosta dugog vremena. Ali oni bi baš zato još odlučnije osudili učešće socijalista u sitnoburžoaskoj vladi“ („Iskra“, br. 96). Zašto? Odgovora nema. Plehanov opet zamenjuje demokratsku diktaturu socijalističkom, tj. pada u Martinovljevju grešku, na koju ga je „Napred“ više puta upozoravao. Bez demokratske diktature proletarijata i seljaštva republika u Rusiji nije moguća. To je tvrđenje „Napred“ istakao na osnovu analize realne situacije. Na žalost, Marks tu situaciju nije poznavao i o njoj nije pisao. I zato analizu te situacije nije moguće ni potvrđivati ni pobijati samo citatima iz Marksa. A o konkretnim uslovima Plehanov ne kaže ni reči.

Još je neumesniji drugi citat iz Engelsa. Prvo, vrlo je čudno što se Plehanov poziva na privatno pismo, ne ukazujući gde je i kada ono bilo objavljeno²⁴). Za objavljivanje Engelsovih pisama mi bismo bili vrlo zahvalni, ali želeli bismo da vidimo potpun njihov

tekst. Međutim, mi imamo izvesne podatke da bismo mogli suditi o pravom smislu Engelsovog pisma.

Mi tačno znamo — to je pod tačkom dva — da situacija u Italiji devedesetih godina ni najmanje ne liči na rusku. Italija je već više od četrdeset godina uživala slobodu. U Rusiji radnička klasa ne može ni sanjati o takvoj revoluciji bez buržoazije. U Italiji je, dakle, radnička klasa odavno mogla razvijati samostalnu organizaciju za socijalističku revoluciju. Turati je talijanski Mileran. Zato je vrlo moguće da je Turati i onda istupao sa mileranističkim idejama. Takva pretpostavka potpuno se potvrđuje time što je Engels, po Plehanovljevim rečima, morao da objašnjava Turatiju razliku između buržoaskodemokratske i socijalističke revolucije. Dakle, Engels se upravo bojao da će se Turati naći u lažnom položaju vođe koji ne razume socijalni smisao revolucije u kojoj učestvuje. O Plehanovu, prema tome, moraćemo još jedanput ponoviti da meša demokratsku i socijalističku revoluciju.

Ali se, možda, kod Marksa i Engelsa može naći odgovor ne na pitanje o konkretnoj ruskoj situaciji, već o opštim principima revolucionarne borbe proletarijata? „Iskra“ je bar postavila jedno takvo opšte pitanje.

U br. 93. ona piše: „Najbolji put za organizovanje proletarijata u partiju koja bi bila u opoziciji prema buržoaskodemokratskoj državi jeste put razvijanja buržoaske revolucije *odozdo* pritiskom proletarijata na demokratiju koja se nalazi na vlasti“. „Iskra“, kaže: „Napred“, hoće da se pritisak proletarijata na revoluciju (?) ne vrši samo odozdo, samo sa ulice, nego i odozgo, iz dvorova privremene vlade. Ta je formulacija tačna; „Napred“ to stvarno hoće. Ovde je pred nama stvarno opšte principijelno pitanje: da li je dopuštena revolucionarna akcija odozdo ili i odozgo. Na to opšte pitanje može se naći odgovor kod Marksa i Engelsa.

Ja imam u vidu interesantan Engelsov članak „Bakunjinovci na poslu“²⁵⁾ (1873). Engels ukratko opisuje špansku revoluciju iz 1873. godine, kad je zemlju zahvatio ustanak intransiženata, tj. krajnjih republikanaca. Engels ističe da onda nije moglo biti ni govora o tome da se radnička klasa odmah oslobodi. Zadatak se sastojao u tome da se za proletarijat ubrza prolazak kroz prethodne stadijume koji pripremaju socijalnu revoluciju, u tome da se uklone prepreke koje stoje na njenom putu. Španska radnička klasa mogla je iskoristiti tu mogućnost samo aktivnim učešćem u revoluciji. Takvom aktivnom učešću smetao je onda uticaj bakunjinovaca i, pored ostalog, njihova ideja generalnog štrajka, koju Engels oštroumno kritikuje. Engels opisuje, pored ostalog, događaje u gradu Alcoy* sa 30 hiljada fabričkih radnika. Proletarijat je tamo postao gospodar situacije. A šta je on onda učinio? Uprkos bakunjinovskim principima morao je učestvovati u privremenoj revolucionarnoj vladi. „Bakunjinovci“ — kaže Engels — „propovedali su godinama da je svaka

*) Alkoj. — Red.

revolucionarna akcija odozgo naniže štetna; sve treba da bude organizovano i sprovedeno odozdo naviše“.

Evo kako je, dakle, odgovorio Engels na opšte pitanje koje je „Iskra“ postavila „odozgo i odozdo“. Princip „Iskre“: „samo odozdo i ni u kom slučaju odozgo“ jeste anarhistički princip. Izvodeći zaključak iz događaja španske revolucije, Engels kaže: „Bakunjinovci su morali postupati protiv vlastitih principa, protiv principa da je obrazovanje revolucionarne vlade nova obmana i nova izdaja radničke klase“ (kao što Plehanov hoće sada da nas uveri). „U suprotnosti sa tim principima bakunjinovci su morali zasedavati u vladinim komitetima u pojedinim gradovima, i to u svojstvu nemoćne manjine, majorizirane i politički eksploatisane od strane buržoazije“. Dakle, Engelsu se ne sviđa samo to što su bakunjinovci bili u manjini, a ne što su tamo zasedavali. Završavajući brošuru, Engels kaže da nam primer bakunjinovaca „pokazuje kako ne treba praviti revoluciju“.

Kad bi Martov ograničio svoj revolucionarni rad isključivo na akciju odozdo, on bi ponovio grešku bakunjinovaca.

Ali „Iskra“, izmislivši principijelno neslaganje sa „Napred“, sama se vraća na naše gledište. Tako, Martinov kaže da proletarijat, zajedno sa narodom, treba da primora buržoaziju da dovede revoluciju do kraja. Ali to i nije ništa drugo nego revolucionarna diktatura „naroda“, tj. proletarijata i seljaštva. Buržoazija nipošto neće da dovodi revoluciju do kraja. Ali narod mora to da želi usled socijalnih uslova svoga života. Revolucionarna diktatura će ga prosvetiti i uvući u politički život.

„Iskra“ piše u br. 95:

„Ali ako bi nas, nezavisno od naše volje, unutrašnja dijalektika revolucije na kraju krajeva ipak dovela na vlast dok nacionalni uslovi za ostvarenje socijalizma još ne budu sazreli, mi ne bismo ustuknuli natrag. Mi bismo postavili sebi za cilj da razbijemo teške nacionalne okvire revolucije i da Zapad gurnemo na put revolucije, kao što je pre sto godina Francuska gurnula na taj put Istok“.

Dakle, „Iskra“ sama priznaje da bismo mi, ako bi se dogodila takva nesreća da pobedimo, morali da postupamo upravo onako kako ukazuje „Napred“. Prema tome, u praktičnom pitanju „Iskra“ ide za listom „Napred“ i potkopava svoju vlastitu poziciju. Ne razumem samo kako je moguće Martova i Martinova protiv njihove volje dovući na vlast? To je već sasvim besmislica.

„Iskra“ navodi kao primer Francusku. Ali to je jakobinska Francuska. Plašiti jakobinstvom u momentu revolucije najveća je neukusnost. Demokratska diktatura, kao što sam već istakao, nije organizacija „reda“, već organizacija rata. Ako bismo čak zauzeli Petrograd i gilotinirali Nikolaja, imali bismo pred sobom nekoliko Vandeja.²⁶⁾ I Marks je to lepo shvatio kad je 1848. godine u „Novim rajnskim novinama“ podsećao na jakobince. On kaže: „Teror iz 1793. godine nije ništa drugo do plebejski način razračunavanja s apsolu-

tizmom i kontrarevolucijom²⁷⁾ Mi takođe više volimo da se sa ruskim samodržavljem razračunavamo na „plebejski“ način, a žirondističke metode ostavljamo „Iskri“. Rуска revolucija ima pred sobom izvanredno povoljnu situaciju (antinarodni rat, azijski konzervatizam samodržavlja itd.). I zbog takve situacije mi se možemo nadati u uspešan ishod ustanka. Revolucionarno raspoloženje proletarijata raste ne iz dana u dan već iz časa u čas. I u takvom momentu martinovština nije samo glupost već zločin, jer potkopava zamah revolucionarne energije proletarijata, podseca njegov revolucionarni entuzijazam. (Ljadov: „Sasvim tačno!“). To je ista ona greška koju je u drugoj situaciji, ne u pitanju demokratske već socijalističke diktature, pravio u nemačkoj partiji Bernštajn.

Da bih vam dao konkretnu predstavu kakvi su u stvari ti famozni „dvorovi“ privremene revolucionarne vlade, pozvaću se još na jedan izvor. Engels u svom članku *Die Reichsverfassungskampagne*²⁸⁾ opisuje kako je učestvovao u revoluciji pokraj tih „dvorova“²⁸⁾ On opisuje, na primer, ustanak u rajnskoj Pruskoj, koja je bila jedan od najjačih industrijskih centara Nemačke. Izgledi na pobedu demokratske partije, kaže on, bili su ovde naročito povoljni. Zadatak se sastojao u tome da se sve slobodne snage bace na desnu obalu Rajne, da se ustanak rasprostire na širu arenu i da se učini pokušaj da se ovde pomoću landvera (narodne vojske) stvori jezgro revolucionarne vojske. Baš takav je predlog i izneo Engels kad je putovao u Elberfeld da bi učinio što se može za ostvarenje svoga plana. I Engels napada sitnoburžoaske vođe zbog toga što nisu umeli da organizuju ustanak, što nisu, na primer, stvorili zalihu novaca za izdržavanje radnika koji su se borili na barikadama itd. Trebalo je raditi energičnije, kaže Engels. Prvi korak trebalo je da bude razoružanje elberfeldske građanske vojske i razdavanje njenog oružja radnicima, zatim ubiranje prinudne poreze za izdržavanje tako naoružanih radnika. Ali taj predlog, kaže Engels, poticao je jedino i isključivo od mene. Mnogouvaženi Komitet javne bezbednosti nije imao ni najmanje sklonosti za takav „teroristički poduhvat“.

Prema tome, dok nas naši Marks i Engels to jest Martinov i Martov (*homerski smeh*) plaše jakobinstvom, Engels je šibao revolucionarnu sitnu buržoaziju zbog omalovažavanja „jakobinskog“ načina delanja. Engels je shvatao da spremiti se za rat i odricati se državne blagajne i državne vlasti za vreme rata — znači igrati se na nedostojan način rečima. Odakle ćete uzeti novac za ustanak ako on postane opštenarodni, gospodo novoiskrovci? Nećete iz državne kase? To je buržoaski! To je jakobinstvo!

Povodom ustanka u Badenu Engels piše: „Ustanička vlada imala je u svojim rukama sve izglede na uspeh: gotovu vojsku, napunjene arsenale, bogatu državnu blagajnu, jednodušno stanovništvo“. Svi do jednog shvatili su tek kasnije šta je trebalo raditi pod

*) „Kampanja za ustav Rajha“. Red.

takvim uslovima. Trebalo je organizovati vojsku radi odbrane narodne skupštine, odbaciti Austrijance i Pruse, prebaciti ustanak u susedne države i „staviti mlitavu, nemačku tzv. narodnu skupštinu pod teroristički uticaj pobunjenog stanovništva i pobunjene vojske; trebalo je dalje organizovati snage ustanka, staviti mu na raspolaganje obilate novčane svote, zainteresovati za ustanak zemljoradničko stanovništvo pomoću hitnog ukidanja svih feudalnih tereta. I sve je to trebalo učiniti odmah, da bi se ustanku dao energičan karakter. Nedelju dana posle imenovanja Komiteta bezbednosti bilo je već kasno“.

Mi smo uvereni da će revolucionarni socijaldemokrati u trenutku kad izbiye ustanak u Rusiji, po Engelsovom primeru, upisujući se u vojnike revolucije, davati isto takve „jakobinske „savete. A naša „Iskra“ više voli da piše o boji koverata izbornih listića, odbacujući na zadnji plan pitanje privremene revolucionarne vlade i revolucionarne zaštite ustavotvorne skupštine. Naša „Iskra“ ni u kom slučaju ne namerava da vrši akciju „odozgo“.

Iz Karlsruhe-a Engels je otišao u Pfalz. U privremenoj vladi sedeo je njegov prijatelj d'Ester (koji je jednom prilikom oslobodio Engelsa iz zatvora). O zvaničnom učešću u pokretu, koji je bio tuđ našoj partiji, nije moglo biti ni reči, — kaže Engels. — Ja sam u pokretu morao zauzeti ono mesto koje su saradnici „Novih rajnskih novina“ jedino mogli zauzeti — mesto vojnika“. Mi smo već govorili o onom raspadanju Saveza komunista koje je Engelsa postavilo skoro van svake veze sa radničkim organizacijama. To nam objašnjava citat koji smo naveli: „Meni su nudili mnogo civilnih i vojničkih mesta“ — piše Engels — „mesta koja bih ja u proleterskom pokretu primio bez trenutka kolebanja. U datim uslovima ja sam ih sva odbio“.

Kao što vidite, Engels se nije bojao da dela odozgo, nije se bojao suviše velike organizovanosti i snage proletarijata koja bi mogla dovesti do njegovog učešća u privremenoj vladi. Engels je, naprotiv, žalio što pokret nije bio dovoljno uspešan, što je bio nedovoljno proleterski zbog potpune neorganizovanosti radnika. Ali Engels je čak i pod tim uslovima primio mesto: on je služio u vojsci u svojstvu Vili-hovog adutanta, primio je na sebe dostavljanje opreme; prevezio je sa neverovatnim teškoćama barut, olovo, metke itd. „Umreti za republiku — to je bio moj ondašnji cilj“, piše Engels.

Ostavljam vama, drugovi, da sudite da li ta slika privremene vlade, nacrtana prema Engelsovim rečima, liči na one „dvorove“ pomoću kojih nova „Iskra“ nastoji da od nas otera radnike. (*Aplauz.*) (*Govornik čita nacrt svoje rezolucije i komentariše je.*)

Govori, referati, rezolucije i nacrti rezolucija prvi put su štampani 1905. u knjizi: *Третий очередной съезд РСДРП. Полный текст протоколов.* Изд. ЦК, Женева.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 8, стр. 336—342,
350—363.

P O R A Z

Pomorska bitka u Korejskom moreuzu²⁹⁾ apsorbovala je pažnju političke štampe celoga sveta. S početka je carska vlada pokušavala da sakrije gorku istinu od svojih podanika, ali se ubrzo uverila u beznadnost toga pokušaja. Sakriti potpun poraz cele ruske flote bilo bi ipak nemoguće.

Ocenjujući politički značaj poslednje pomorske bitke, moramo da ponovimo ono što smo rekli u br. 2 lista „Napred“*) povodom pada Port Artura. Potpun vojni krah carske Rusije postao je očevidan još onda, ali je baltička eskadra još ulivala ruskim patriotima senku nade. Svi su shvatili da konačan ishod rata zavisi od pobeđe jedne ili druge strane na moru. Samodržavlje je uvidelo da je nepovoljan ishod rata ravan pobeđi „unutrašnjeg neprijatelja“, tj. pobeđi revolucije. Zato je sve bilo stavljeno na kartu. Stotine miliona rubalja bile su utrošene na hitno odašiljanje baltičke eskadre. Posada je skupljena zbrda-zdola i poslednje pripreme ratnih brodova za plovidbu završene su na brzu ruku, broj tih brodova povećan je dodavanjem „starih sanduka“ novim i moćnim oklopnjačama. Velika armada — isto onako ogromna, isto onako nezgrapna, besmislena, nemoćna, čudovišna kao i sva ruska imperija — krenula je na put, trošeći lude pare za ugalj, za izdržavanje, izazivajući opšti podsmeħ Evrope, naročito posle briljantne pobeđe nad ribarskim čamcima, grubo gazeći sve običaje i zahteve neutraliteta. Po najskromnijim računima ta armada stajala je oko 300 miliona rubalja i na odašiljanje je potrošeno 100 miliona rubalja — ukupno 400 miliona rubalja bačeno je na ovu poslednju vojnu stavku carskog samodržavlja.

Sada je i poslednja stavka tučena. To su očekivali svi, ali niko nije mislio da će se poraz ruske flote pretvoriti u tako nemilosrdan sloम. Kao stado divljaka, armada ruskih brodova naletela je pravo na sjajno naoružanu i svim sredstvima najmodernije odbrane opremljenu japansku flotu. Dvodnevna bitka — i od dvadeset ruskih ratnih brodova, sa 12—15 hiljada ljudi posade, potopljeno je i uništeno trinaest, zarobljena su četiri, spasao se i stigao u Vladivostok samo jedan („Almaz“). Izginula je veća polovina posade, zarobljen je „sam“ Roždestvenski i njegov najbliži pomoćnik Nebogatov, a sva

*) Vidi str. 14—19 ove knjige. — Prim. red.

japanska flota izišla je iz bitke čitava, izgubivši svega tri minosca.

Ruska ratna mornarica je definitivno uništena. Rat je nepovratno izgubljen. Potpuno isterivanje ruskih trupa iz Mandžurije, oduzimanje Sahalina i Vladivostoka od strane Japana — sada je samo pitanje vremena. Pred nama je ne samo vojni poraz nego potpun vojni krah samodržavlja.

Značaj toga kraha kao kraha čitavog političkog sistema carizma postaje sa svakim novim udarcem Japanaca sve jasniji i za Evropu i za čitav ruski narod. Sve ustaje protiv samodržavlja — i uvređeno nacionalno samoljublje krupne i sitne buržoazije, i revolucionarni ponos vojske i žalost za gubitkom desetina i stotina hiljada mladih života u besmislenoj ratnoj avanturi, i ogorčenje zbog pljačke stotina miliona narodnog novca, i bojazan od neminovnog finansijskog kraha i duge ekonomske krize usled takvog rata, i strah pred užasnom narodnom revolucijom koju bi car (po mišljenju buržoazije) mogao i morao izbeći pomoću blagovremenih „razumnih“ ustupaka. Raste i širi se zahtev za mir, negoduje liberalna štampa, počinju da prete čak i najumereniji elementi, kao što su elementi „šipovskog“*) pravca, čak i slugeranjско „Novo vreme“³⁰⁾ zahteva da se sazovu narodni predstavnici.

Evropska buržoazija, taj najsigurniji oslonac carske vlasti, počinje takođe da gubi strpljenje. Nju plaši neizbežno pregrupisanje u međunarodnim odnosima, sve veća moć mladog i svežeg Japana, gubitak vojnog saveznika u Evropi. Nju brine sudbina onih milijardi koje je velikodušno pozajmila samodržavlju. Nju ozbiljno uznemirava revolucija u Rusiji, koja suviše uzbuđuje evropski proletarijat i koja preti svetskim revolucionarnim požarom. U ime „priateljstva“ s carizmom ona apeluje na njegovu mudrost, insistira na neophodnosti mira — mira sa Japancima i mira s ruskom liberalnom buržoazijom. Evropa nimalo ne zatvara oči pred tim da mir s Japanom može biti sada kupljen samo po vrlo skupoj ceni, ali ona trezveno i poslovno računa da svaki novi mesec rata spolja i revolucije iznutra neizbežno podiže tu cenu i povećava opasnost od takve revolucionarne eksplozije koja će svu politiku „ustupaka“ zbrisati kao zrno peska. Evropa shvata da je samodržavlju strašno teško, sada već skoro nemoguće da se zaustavi — ono je suviše daleko otišlo, i sad se ona, ta buržoaska Evropa, trudi da i sebe samu i svog saveznika umiri ružičastim snovima.

Evo šta piše, na primer, list francuske patriotske buržoazije, *Le Siècle*, u Kornelijevoj članici, koji nosi naslov „Kraj jedne epopeje“: „Sada, kada su Rusi potučeni na moru posle niza poraza na kopnu, dužnost je njihove vlade da sklopi mir i reorganizuje svoje vojne snage. Avanturističke vlade su ponekad primorane da usled svojih pretenzija ili radi svoje bezbednosti uvlače u rat one

*) Šipov, D. N. (1851–1920) — umereni liberal, jedan od lidera buržoasko-monarhističke partije „oktobrista“. — Prim. red.

narode kojima vladaju. I, pošto za takve vlade stavku u borbi za pobjedu predstavlja samo njihovo postojanje, one zahtevaju od svojih naroda sve nove i nove žrtve, vodeći ih na taj način u potpunu propast. Takva je bila u Francuskoj istorija dvaju naših carstava. Takva bi bila istorija i trećeg carstva da je bilo moguće stvoriti je kod nas.

Naprotiv, položaj ruske vlade upravo nije takav; ona se drži za samo jezgro ruskog naroda, i opšte nesreće ne razjedinjuju vladu i narod, nego ih tešnje međusobno spajaju. Pobeđeni Cezar nije više Cezar! Nesrećni car može ostati sveti i popularni car“.

Avaj, avaj! Hvalisanje šovinističkog francuskog trgovca je suviše očigledno, njegova uveravanja da rat nije razjedinio rusku vladu i narod toliko su u suprotnosti sa opštepoznatim činjenicama da izazivaju osmeh i liče na naivno i nevino lukavstvo. Da bi upozorio svoga prijatelja i saveznika, ruskog samodršca, na opasnost od neizbežnog kraha, kome on, kao istinski „Cezar“, ide slepo i uporno, francuski buržuj ljubazno uverava toga Cezara da ne treba da liči na druge cezare, da on ima drugi, bolji izlaz. „Ono što se želi, u to se veruje“. Francuska buržoazija tako želi da ima moćnog saveznika — cara, da uljuškuje samu sebe romantičnom bajkom o nesreći koja sjedinjuje ruski narod sa carem. Ozbiljno ni sam g. Korneli ne veruje, razume se, u tu bajku, a mi utoliko manje treba da je uzimamo ozbiljno.

Avanturističke su ponekad ne samo vlade cezara nego i vlade najzakonitijih vladalaca najstarijih dinastija. U ruskom samodržavlju, koje je zaostalo od istorije za čitavo stoleće, ima više avanturističkog nego u ma kojem francuskom carstvu. Samodržavlje je upravo avanturistički gurnulo narod u besmislen i sraman rat. Ono sad stoji pred zasluženim krajem. Rat je razgolitio sve njegove rak-rane, otkrio svu njegovu trulež, pokazao njegovu potpunu razjedinjenost sa narodom, razbio jedine temelje cezarijanske vladavine. Rat se pokazao kao neumitan sud. Narod je već izrekao svoju presudu toj vladi razbojnika. Revolucija će tu presudu izvršiti.

Пролетарий, br. 3,
9. juna (27. maja) 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 8, стр. 448—451.

REVOLUCIONARNA ARMIJA I REVOLUCIONARNA VLADA

Ustanak u Odesi³¹⁾ i prelazak oklopnjače „Potemkin“ na stranu revolucije obeležili su nov i veliki korak napred u razvitku revolucionarnog pokreta protiv samodržavlja. Događaji su sa zaprepašujućom brzinom potvrdili da su poziv na ustanak i poziv da se obrazuje privremena revolucionarna vlada koje su uputili narodu svesni predstavnici proletarijata u licu III kongresa Socijalističke radničke partije Rusije — došli u pravi čas. Novi revolucionarni plamen baca svetlost na praktični značaj tih poziva i primorava nas da tačnije odredimo zadatke revolucionarnih boraca u momentu koji Rusija sada preživljava.

Svenarodni oružani ustanak sazreva i organizuje se pred našim očima pod uticajem stihijskog toka događaja. Nije davno bilo kada su jedine manifestacije narodne borbe protiv samodržavlja bile *bune*, tj. nesvesni, neorganizovani, stihijski, čak divlji ustanci. Ali radnički pokret, kao pokret najnaprednije klase, proletarijata, brzo je izrastao iz tog početnog stadijuma. Svesna propaganda i agitacija socijaldemokratije učinile su svoje. Bune su zamenjene organizovanom štrajkačkom borbom i *političkim demonstracijama* protiv samodržavlja. Divljačka vojnička razračunavanja u toku nekoliko godina „vaspitava“ su proletarijat i prost narod u gradu, pripremajući ga za više forme revolucionarne borbe. Zločinački i sramni rat u koji je samodržavlje gurnulo narod, prepunio čašu narodnog strpljenja. Otpočeli su pokušaji oružanog otpora gomile protiv carske vojske. Otpočele su prve *ulične bitke* naroda s vojskom, *bitke na barikadama* Kavkaz, Lođ, Odesa, Libava pokazali su nam u poslednje vreme obrasce proleterskog heroizma i narodnog entuzijazma. Borba je prerastala u ustanak. Sramna uloga dželata slobode, uloga policijskih slugu nije mogla a da postepeno ne otvori oči i samoj carskoj vojsci. Vojska je počela da se koleba. S početka pojedini slučajevi nepotčinjavanja, pobune rezervista, protesti oficira, agitacija među vojnicima, odbijanje pojedinih četa ili pukova da pucaju u svoju braću — radnike. Zatim — *prelaženje jednog dela vojske na stranu ustanka*.

Ogromni značaj poslednjih odeskih događaja sastoji se baš u tome što je ovde prvi put jedna krupna jedinica vojne snage ca-

rizma — čitava oklopnjača — otvoreno prešla na stranu revolucije. Vlada je upotrebljavala besne napore i svakojake trikove da bi sakrila od naroda taj događaj, da bi ugušila ustanak mornara u samom početku. Ništa nije pomoglo. Ratni brodovi, upućeni protiv revolucionarne oklopnjače „Potemkin“, *odbili su da se bore protiv drugova*. Raširivši po Evropi vest o predaji „Potemkina“, o carevom naređenju da se potopi revolucionarna oklopnjača, apsolutistička vlada je samo konačno osramotila sebe pred celim svetom. Eskadra se vratila u Sevastopolj, vlada žuri da raspusti mornare, da razoruža ratne brodove; šire se glasovi o masovnim ostavkama oficira crnomorske flote; na oklopnjači „Georgije Pobedonosac“, koja se predala, opet su počele pobune. U Libavi i Kronštatu mornari takođe ustaju; učestali su sukobi s vojskom; na barikadama (u Libavi) mornari i radnici vode borbu protiv vojnika. Strana štampa donosi vesti o pobunama na čitavom nizu drugih ratnih brodova („Minjin“, „Aleksandar II“ itd.) Carska vlada ostala je *bez flote*. Najviše što joj je pošlo za rukom da postigne — to je da zadrži flotu od aktivnog prelazanja na stranu revolucije. A oklopnjača „Potemkin“ ostala je nepobedena teritorija revolucije i, ma kakva bila njena sudbina, pred nama je nesumnjiva i izvanredno značajna činjenica: pokušaj stvaranja *jezgra revolucionarne armije*.

Nikakve represalije, nikakve delimične pobede nad revolucijom neće uništiti značaj toga događaja. Prvi korak je učinjen. Rubikon je pređen. Prelaženje vojske na stranu revolucije zapečaćeno je pred celom Rusijom i pred celim svetom. Novi, još energičniji pokušaji stvaranja revolucionarne armije uslediće neminovno za događajima u crnomorskoj floti. Naš zadatak je sada da svim snagama podržimo te pokušaje, da najširim masama proletarijata i seljaštva objasnimo opštenarodni značaj revolucionarne armije u borbi za slobodu, da pomognemo pojedinim odredima te armije da istaknu opštenarodnu *zastavu slobode*, koja je kadra da privuče mase, da ujedini snage koje bi smrvile carsko samodržavlje.

Pobune, demonstracije, ulične borbe, odredi revolucionarne armije — to su etape razvitka narodnog ustanka. Sada smo najzad došli i do poslednje etape. To ne znači, razume se, da se sav pokret već u celini nalazi u toj novoj najvišoj etapi. Ne, u pokretu ima još mnogo nezrelosti, u odeskim događajima još ima očiglednih crta stare bune. Ali to znači da su prvi talasi stihijske bujice već doprli do samog praga „tvrđave“ samodržavlja. To znači da su najistaknutiji predstavnici same narodne mase došli već ne na osnovu teoretskih zaključaka pod pritiskom pokreta koji stalno raste do novih viših zadataka borbe, do konačne borbe protiv neprijatelja ruskog naroda. Samodržavlje je *sve* učinilo da bi se ta borba pripremila. Ono je godinama guralo narod u oružanu borbu s vojskom i sada žanje ono što je sejalo. Iz same vojske stvaraju se odredi revolucionarne armije.

Zadatak je tih odreda da objave ustanak, da masama dadu *vojničko rukovodstvo*, koje je neophodno za vođenje građanskog

rata kao i svakog drugog rata, da stvore uporišta za otvorenu opštenarodnu borbu, da prenesu ustanak u susedna mesta, da obezbede — s početka makar na manjem delu državne teritorije — punu političku slobodu, da otpočnu revolucionarnu rekonstrukciju trulog apsolutističkog uređenja, da široko razviju revolucionarno stvaralaštvo najnižih slojeva, koji malo učestvuju u tom stvaralaštvu u mirno vreme ali koji u vreme revolucije izbijaju u prvi plan. Tek pošto postanu svesni tih novih zadataka, tek kad ih postave smelo i široko, odredi revolucionarne armije mogu odneti punu pobeđu i poslužiti kao oslonac *revolucionarnoj vladi*. A revolucionarna vlada je isto tako nasušno potrebna stvar u ovom stadijumu narodnog ustanka kao i revolucionarna armija. Revolucionarna armija je potrebna za oružanu borbu i za vojno rukovođenje narodnim masama protiv ostataka vojne sile samodržavlja. Revolucionarna armija je neophodna zato što samo *silom* mogu biti rešena velika istorijska pitanja, a *organizacija sile* u savremenoj borbi jeste vojna organizacija. I pored ostataka vojne snage samodržavlja postoje vojne snage susednih država, i njih ruska vlada, koja pada, moli već za pomoć, o čemu ćemo govoriti dole*).

Revolucionarna vlada neophodna je radi političkog rukovođenja narodnim masama, s početka na onom delu teritorije koji je revolucionarna armija osvojila od carizma, a zatim i u celoj državi. Revolucionarna vlada je neophodna radi toga da bi se odmah pristupilo političkim reformama u ime kojih se revolucija odvija — radi uređenja revolucionarne narodne samouprave, radi saziva stvarno opštenarodne i stvarno ustavotvorne skupštine, radi uvođenja onih „sloboda“ bez kojih volja naroda ne može biti pravilno izražena. Revolucionarna vlada je neophodna radi političkog ujedinjenja onog dela naroda koji se digao na ustanak, koji je na delu i definitivno raskinuo sa samodržavljem, radi njegove političke organizacije. Ta organizacija može biti, razume se, samo privremena, kao što privremena može biti i revolucionarna vlada, koja uzima u ruke vlast u ime naroda, radi delatnosti pomoću naroda. Ali ta organizacija mora početi *odmah*, u neprekidnoj vezi sa svakim uspelim korakom ustanka, jer političko ujedinjavanje i političko rukovođenje ne mogu biti odloženi ni za trenutak. Radi pune pobeđe naroda nad carizmom to hitno ostvarenje političkog rukovođenja narodom koji se digao na ustanak nije manje neophodno nego vojno rukovođenje njegovim snagama.

Kakav će biti konačan ishod borbe između pristalica samodržavlja i mase naroda — u to ne može sumnjati ni jedan čovek koji je sačuvao i makar malo sposobnosti rasuđivanja. Ali mi ne treba da zatvaramo oči pred tim da ozbiljna borba tek počinje, da nas još čekaju velika iskušenja. I revolucionarna armija i revolucionarna vlada predstavljaju „organizme“ tako visokog tipa, zahtevaju tako

*) Vidi str. 52—55 ove knjige. — Prim. red.

složene ustanke, tako razvijenu samosvest građana, da bi bila greška odmah očekivati jednostavno, brzo, tačno ostvarenje tih zadataka Ne, mi to ne očekujemo, mi znamo da cenimo značaj onog upornog sporog, često nevidljivog rada na političkom vaspitanju koje je socijaldemokratija uvek vršila i koji će uvek vršiti. Ali mi isto tako ne treba da dozvolimo ni neverovanje u snage naroda, koje je u ovom momentu još opasnije, mi moramo dobro znati kakvu ogromnu snagu prosvetčivanja i organizovanja ima revolucija kada moćni istorijski događaji silom izvlače ljude iz njihovih rupa, sa tavana i iz podruma i primoravaju ih da postanu *građani*. Meseci revolucije vaspitavaju ponekad građane brže i potpunije nego decenije političke stagnacije. Zadatak svesnih rukovodilaca revolucionarne klase sastoji se u tome da uvek idu ispred nje u takvom vaspitavanju, da objašnjavaju značaj novih zadataka i zovu napred ka našem velikom konačnom cilju. Neuspesi koji nas neizbežno čekaju pri daljim pokušajima obrazovanja revolucionarne armije i stvaranja privremene revolucionarne vlade samo će nas naučiti da *praktično* rešavamo te zadatke, samo će angažovati nove i sveže, sada sakrivene, narodne snage za njihovo rešavanje.

Uzmite ratnu veštinu. Nijedan socijaldemokrata koji iole poznaje istoriju, koji je tu veštinu učio od njenog velikog poznavoca Engesla, nikad nije sumnjao u ogromni značaj vojnih znanja, u ogromnu važnost vojne tehnike i vojne organizacije kao oruđa kojim se koriste narodne mase i klase naroda radi rešavanja velikih istorijskih sukoba. Socijaldemokratija se nikad nije spuštala dotle da se igra vojnih zavera, ona nikad nije isticala u prvi plan vojna pitanja dok nisu postojali uslovi započetog građanskog rata. Ali *sada* su svi socijaldemokrati istakli vojna pitanja ako ne na prvo, a ono na jedno od prvih mesta, stavili su na dnevni red njihovo proučavanje i upoznavanje narodnih masa sa njima. Revolucionarna armija mora praktično primeniti vojna znanja i vojna oruđa za rešavanje čitave dalje sudbine ruskog naroda, za rešavanje prvog, nasušnog pitanja, pitanja slobode.

Socijaldemokratija nije nikada gledala i ne gleda na rat sa sentimentalnog stanovišta. Kategorički osuđujući ratove kao zverske načine rešavanja sporova čovečanstva, socijaldemokratija zna da su ratovi neizbežni dokle se društvo deli na klase, dok postoji eksploatacija čoveka od čoveka. A ako hoćemo da uništimo tu eksploataciju, mi ne možemo izbeći rat koji uvek i svuda započinju same eksploatatorske, vladajuće i ugnjetачke klase. Ima ratova i ratova. Postoji rat — avantura, koji zadovoljava interese dinastije, apetite pljačkaške bande, ciljeve heroja kapitalističkog bogaćenja. Postoji rat — i to je jedini *zakoniti* rat u kapitalističkom društvu — protiv ugnjetачa i porobljivača naroda. Samo utopisti ili filistri mogu principijelno osuđivati takav rat. Samo buržoaski izdajnici slobode mogu sada u Rusiji izbegavati taj rat, rat za slobodu naroda. Proletarijat je otpočeo u Rusiji taj veliki oslobodilački rat, on će da ga nastavi, formirajući

sam odrede revolucionarne vojske, pojačavajući odrede vojnika ili mornara koji su prešli na našu stranu, privlačeći seljake, ispunjavajući nove *građane* Rusije, koji se formiraju i kale u vatri građanskog rata, heroizmom i entuzijazmom boraca za slobodu i sreću celog čovečanstva.

I zadatak da se obrazuje revolucionarna vlada isto je tako nov, isto je tako težak i složen kao zadatak da se organizuju vojne snage revolucije. Ali i taj zadatak može i treba da reši narod. I u tom poslu svaki pojedinačni neuspeh izazvaće usavršavanje metoda i sredstava, učvršćivanja i proširivanja rezultata. Treći kongres SDRP Rusije označio je u svojoj rezoluciji opšte uslove rešavanja novog zadatka, — vreme je da se već pristupi pripremanju i pretresanju praktičnih uslova za njegovo ostvarenje. Naša partija ima program — minimum, izrađeni program onih reformi koje je potpuno moguće odmah ostvariti u okviru demokratske (tj. buržoaske) revolucije i koje su proletarijatu neophodne radi njegove dalje borbe za socijalističku revoluciju. Ali u tom programu postoje osnovni zahtevi i zahtevi pojedinačni, koji proističu iz osnovnih ili se podrazumevaju sami po sebi. Pri svakom pokušaju stvaranja privremene revolucionarne vlade važno je istaći baš osnovne zahteve, da bi se celom narodu, čak čitavoj najneprosvećenijoj masi, pokazali u kratkim formulama, u oštrim, jasnim konturama, ciljevi te vlade, njeni opštenarodni zadaci.

Mi mislimo da se može istaći šest takvih osnovnih tačaka koje treba da postanu političke parole i najbliži politički program svake revolucionarne vlade, koje treba da pridobiju za nju simpatije naroda i na kojima treba da se usredsredi sva revolucionarna energija naroda kao na najprečem poslu.

Evo tih šest tačaka: 1) opštenarodna ustavotvorna skupština, 2) naoružanje naroda, 3) politička sloboda, 4) puna sloboda ugnjetenih i nepunopravnih naroda, 5) osmočasovni radni dan i 6) seljački revolucionarni komiteti. Razume se, to je samo približan pregled, to su samo *naslovi*, naznake čitavog niza reformi koje treba odmah izvršiti radi toga da bi se izvojevala demokratska republika. Mi ovde ne pretendujemo na iscrpnost. Mi hoćemo samo da konkretno objasnimo svoju misao o važnosti izvesnih osnovnih zadataka. Neophodno je da se revolucionarna vlada trudi da se osloni na najšire narodne slojeve, na mase radničke klase i seljaštva, — bez toga se ona ne može održati, bez revolucionarne aktivnosti masa ona je nula, gore nego nula. Naša je stvar da upozorimo narod na avanturizam gromkih ali besmislenih obećanja (kao što je neposredna „socijalizacija“, koju ne razumeju ni oni koji govore o njoj), ističući u isto vreme reforme koje se doista mogu ostvariti u ovom trenutku i koje su doista neophodne za učvršćenje revolucije. Revolucionarna vlada treba da digne „narod“ i organizuje njegovu revolucionarnu aktivnost. Puna sloboda ugnjetenih naroda, tj. priznanje ne samo njihovog kulturnog nego i političkog samoopredeljenja, obezbeđenja hitnih mera za zaštitu radničke klase (osmo-

časovni radni dan kao prva u nizu tih mera), najzad garantija da će se, bez obzira na interese veleposednika, preduzeti ozbiljne mere u korist seljačke mase — to su, po našem mišljenju, glavne tačke koje treba naročito da podvuče svaka revolucionarna vlada. Mi ne govorimo o prve tri tačke, koje su suviše jasne da bi tražile komentar. Mi ne govorimo o neophodnosti praktičnog ostvarenja reformi na maloj, primera radi da kažemo, od carizma osvojenoj teritoriji — praktično ostvarenje je hiljadu puta važnije od ma kakvih manifesta i teže, razume se, takođe hiljadu puta. Mi skrećemo pažnju samo na to da je potrebno odmah sada hitno i svim sredstvima raširiti pravilnu predstavu o našim opštenarodnim i najbližim zadacima. Treba umeti uputiti narodu — u pravom smislu te reči — ne samo opšti poziv u borbu (to je dovoljno u vreme pre obrazovanja revolucionarne vlade) nego i neposredan poziv za neodložno ostvarenje najosnovnijih demokratskih reformi, za njihovo neodložno, samostalno sprovođenje u život.

Revolucionarna armija i revolucionarna vlada — to su dve strane jedne medalje. To su dve ustanove podjednako neophodne za uspeh ustanka i učvršćenje njegovih plodova. To su dve parole koje je preko potrebno istaći i objasniti kao jedino dosledne revolucionarne parole. Kod nas sada ima mnogo ljudi koji sebe nazivaju demokratima. No mnogo je zvanih, ali malo izabranih. Ima mnogo priča u „ustavnodemokratskoj partiji“, ali u famoznom „društvu“, među predstavnicima tobožnjeg demokratskog zemstva,*) malo ima *istinskih* demokrata, tj. ljudi koji su iskreno za punu vlast naroda, koji su sposobni da se bore na život i smrt protiv neprijatelja narodnog suvereniteta, protiv branilaca carskog samodržavlja.

Radničkoj klasi nije svojstven onaj kukavičluk, ona licemerna neodlučnost kojima se odlikuje buržoazija kao klasa. Radnička klasa može i mora biti potpuno dosledan demokrat. Radnička klasa je svojom krvlju prolivenom na ulicama Petrograda, Rige, Libave, Varšave, Lođa, Odese, Bakua i mnogih drugih gradova dokazala svoje pravo na ulogu avangarde u demokratskoj revoluciji. Ona mora biti na visini te velike uloge i u odlučnom momentu koji preživljavamo. Svesni predstavnici proletarijata, članovi SDRPR, moraju — ni za trenutak ne zaboravljajući svoj socijalistički cilj, svoju klasnu i partijsku samostalnost — izići pred čitav narod sa naprednim demokratskim parolama. Za nas, za proletarijat, demokratska revolucija je samo prvi stupanj ka punom oslobođenju rada

*) *Zemstvo* krunja mesna (zemska) samouprava u centralnim ruskim gubernijama, uvedena reformom 1864. godine. Kompetencije zemstva su bile svedene isključivo na lokalne privredno-administrativne funkcije, a njihova aktivnost nalazila se pod kontrolom gubernatora i ministra unutrašnjih poslova. Istaknutu ulogu u zemstvu igrale su liberalne spahije i buržuji. S obzirom na tendencije za proširenje prava ovih organa, carska vlada je 1890. godine izdala uredbu kojom su ta prava još više ograničena. Ova uredba je bila na snazi do 1917. godine. — Prim. red.

od svake eksploatacije, ka velikom socijalističkom cilju. I zato mi utoliko pre moramo proći taj prvi stupanj, moramo se utoliko odlučnije razračunavati s neprijateljima narodne slobode, moramo utoliko glasnije propagirati parole dosledne demokratije: revolucionarna armija i revolucionarna vlada.

Пролетарий, br. 7,
10. jula (27. juna) 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 8, стр. 524—532.

RUSKI CAR TRAŽI ZAŠTITU OD SVOG NARODA KOD TURSKOG SULTANA

Strana štampa svih zemalja i svih partija puna je vesti, telegrama, članaka povodom prelaska jednog dela brodova crnomorske flote na stranu ruske revolucije. Novine ne nalaze reči da izraze svoje zaprepašćenje, da dadu dovoljno snažnu karakteristiku sramote do koje je dovela sebe carska vlada.

Vrhunac te sramote bila je *molba carske vlade Rumuniji i Turskoj da joj pruže policijsku pomoć protiv pobunjenih mornara!* Eto kada je izbilo na videlo da su „unutrašnji Turci“ strašniji za ruski narod od bilo kakvih „spoljnih Turaka“. Turski sultan treba da zaštiti carsko samodržavlje od ruskog naroda; — car ne može da se osloni na ruske vojne snage, i moli strane sile za pomoć. Teško se može zamisliti bolji dokaz potpunog kraha carske vlasti. Teško se može naći bolji materijal da se vojnicima ruske vojske objasni njihova uloga:

Evo šta piše list „Tajms“ u uvodnom članku od 4. jula (po novom kalendaru); — treba napomenuti da je to jedan od najboljih i najobaveštenijih listova u celom svetu, organ konzervativne engleske buržoazije, koji čak naše „osvobođence“*) smatra preterano radikalnim, koji simpatije „šipovce“ itd. Jednom rečju, ovaj list niko ne može osumnjičiti da preuveličava snage i značaj ruske revolucije.

„Nemoć ruske vlade na moru“ — piše „Tajms“ — „našla je frapantnu potvrdu u noti koju je ona, kako javljaju, uputila *Porti* (tj. *turskoj vladi*) i *rumunskoj vladi*. U toj noti ruska vlada moli pomenute države da pobunjene mornare ruske mornarice smatraju običnim zločincima i upozorava ih da su u protivnom moguće međunarodne komplikacije. Drugim rečima, carska vlada se dotle ponizila da preklinje *turskog sultana* i *rumunskog kralja* da budu tako dobri i da mesto nje izvrše onaj policijski posao koji ona sama nije u stanju da izvrši za sebe. Ostaje da se pričeka da li će *Abdul*

*) *Освобождение* („Oslobođenje“) — dvonedeljni časopis buržoaskih liberala; izlazio je u inostranstvu od 1902. do 1905. godine u redakciji P. V. Struvea. Od januara 1904. je organ liberalno-monarhističkog „Saveza oslobođenja“ čiji su pripadnici dobili naziv „osvobođenci“. — Prim. red.

Hamid blagoizvoleti da ruskom caru pruži pomoć ili ne za koju ga je molio. Dosada jedini rezultat ustanka mornara sa gledišta njegovog uticaja na turske vlasti bio je taj da ih je podstakao da vrše stroži nadzor nego obično; pri tome je prva žrtva toga nadzora bio u subotu ruski brod obalske odbrane na kome je uveče, pošto se već bilo smrklo, ulazio u Bosfor *ruski ambasador*. Turci su ispalili na taj brod manevarski metak. Pre godinu dana Turci teško da bi se usudili da na taj način realizuju ovaj nadzor. A što se tiče rumunske vlade, ona je postupila pravilno, ignorišući molbu da pobunjene smatra za zločince. To je, razume se, i trebalo očekivati od vlade jedne nacije koja poštuje samu sebe. Rumunska vlada naredila je da se „Potemkinu“ ne daju ni namirnice ni ugalj, ali je obavestila njegovih 700 mornara da će oni, ako se i iskrcaju na obalu Rumunije, biti smatrani samo kao strani dezerteri“.

Dakle, rumunska vlada nije nipošto na strani revolucije, ni pomena o tome! Ali ona ipak ne želi da se ponizi do policijske službe caru cele Rusije, koga svi mrze i preziru. Ona odbija carevu molbu. Ona postupa onako kako samo može postupati vlada „nacije koja poštuje sebe“.

Eto kako govore sada u Evropi o ruskoj carskoj vladi, kako govore ljudi koji su se još juče klanjali „velikom i moćnom monarhu“.

Sada se i u nemačkim novinama može naći potvrda te nečuvene sramote samodržavlja. „Frankfurtskim novinama“³²⁾ telegrafiju iz *Carigrada* 4. jula po novom kalendaru: „Ruski ambasador Zinovjev predao je juče turskoj vladi notu petrogradskog kabineta, u kojoj se saopštava da se oko 400 ruskih mornara, pošto su potopili jednu krstaricu, spaslo prekjuche na jedan engleski trgovački brod, koji je išao u pravcu *Carigrada*. Ruski poslanik zahteva od Turske da bezuslovno zadrži taj trgovački brod pri njegovom prolazu kroz Bosfor, a isto tako da *uhapsi i zadrži* pobunjene ruske mornare. Turska vlada je iste večeri sazvala vanrednu sednicu saveta ministara, koji je razmatrao rusku notu. Turska je odgovorila ruskoj ambasadi da je izvršenje njenog zahteva *nemoguće*, jer po međunarodnom pravu Turska nema pravo policijskog nadzora nad brodovima koji plove pod engleskom zastavom čak ni onda kad se ti brodovi nalaze u turskim lukama. Osim toga, između Rusije i Turske nema sporazuma o ekstradiciji zločinaca.

Turska je odgovorila „hrabro“ — primećuje tim povodom nemački list. Turci ne žele da budu careve policijske sluge!

Javlja ju takođe da je rumunska vlada, kada je minonosac „*Stremiteljni*“,*) sa nekoliko drugih ratnih brodova došao u Konstancu (Rumunija) u potrazi za „Potemkinom“, skrenula pažnju ruskim vlastima da u rumunskim vodama održavaju red rumunska vojska

*) Na „*Stremiteljnom*“, kažu, nema mornara. Skoro sva posada sastoji se isključivo od oficira. Aristokratija protiv naroda. *Red.*

i rumunska policija čak i u slučaju da se „Potemkin“ još nalazi u rumunskim vodama.

Prema tome, umesto da „Potemkin“ uznemirava strane brodove (čime je carsko samodržavlje plašilo Evropu), sada se na njih srućuju svakog časa neprijatnosti od ruske flote. Englezi su revoltirani što je njihov brod „Granley“ zadržan i pretresen u Odesi. Nemci negoduju na glasove da će Turci zaustaviti i pretresti, na molbu Rusa, nemački brod „Pera“, koji plovi iz Odeše u Carigrad. Možda pod takvim okolnostima Rusija neće moći tako lako dobiti od Evrope pomoć protiv ruskih revolucionara. O pitanju pružanja takve pomoći diskutuju mnoge strane novine, ali većinom dolaze do zaključka da nije stvar Evrope da pomaže caru da se bori protiv „Potemkina“. U nemačkom listu *Berliner Tageblatt* pojavila se vest da je ruska vlada uputila molbu velikim silama da pošalju svoje ratne brodove iz Carigrada u Odesu, da joj pomognu da uspostavi red! Koliko je ta vest tačna (neke druge novine je demantuju), pokazuje bliska budućnost. Jedno je nesumnjivo: da je prelazak „Potemkina“ na stranu ustanka učinio prvi korak ka pretvaranju ruske revolucije u međunarodnu snagu, suočavajući je lice u lice sa evropskim državama.

Tu okolnost ne treba zaboravljati pri ocenjivanju vesti koju saopštava g. *Leru* u telegramu od 4.VII po novom kalendaru iz Petrograda pariskom listu *Le Matin*³³): „U čitavom tom događaju sa „Potemkinom“ — piše on — „iznenađuje kratkovidost ruskih vlasti, ali isto tako ne možemo a da ne istaknemo nedostatke u *organizaciji revolucije*. Revolucija zadobija oklopnjaču — događaj neviđen u istoriji! — ne znajući u isto vreme šta s njom da radi“.

Tu, nesumnjivo, ima veliki deo istine. Mi smo neosporno, krivi zbog organizovanosti revolucije. Mi smo krivi zbog slabe svesti nekih socijaldemokrata u pogledu neophodnosti da se organizuje revolucija, da se ustanak uvrsti u red neodložnih praktičnih zadataka, da se propagira neophodnost privremene revolucionarne vlade. Mi smo zaslužili prekore koje nama, revolucionarima, sada čine buržoaski pisci zbog rđave organizacije revolucionarnih funkcija.

No da li je taj prekor zaslužila oklopnjača „Potemkin“ — mi ne možemo reći. Možda je posada baš imala za cilj da se pojavi u luci jedne evropske države? Zar ruska vlada nije krila od naroda vesti o događajima u crnomorskoj floti sve dok „Potemkin“ nije slobodno krenuo u Rumuniju? I u Rumuniji revolucionarna oklopnjača je predala konzulima proklamaciju sa objavom rata carskoj floti, sa potvrdom da prema neutralnim brodovima neće izvršiti nikakve neprijateljske akcije. *Ruska revolucija saopštila je Evropi da je stupila u otvoreni rat sa ruskim carizmom*. Stvarno, ruska revolucija time čini pokušaj da istupi u ime nove revolucionarne vlade Rusije. Nema sumnje, to je samo prvi, slabi pokušaj, ali svaki je početak težak, kaže poslovice.

Prema poslednjim vestima, „Potemkin“ je došao u Feodosiju, tražeći namirnice i ugalj. Stanovništvo grada se buni. Radnici za-

hтеvaju da se udoџolji molbi revolucionarne oklopnjače. Opštinsko veće donosi odluku da ne da ugalj ali da dâ namirnice. Čitav Jug Rusije se uzbunio kao nikad pre toga. Broj žrtava građanskog rata u Odesi dostiže cifru od 6.000 ljudi. Telegrafišu da je vojni sud streljao 160 pobunjenika, da je iz Petrograda izdato naređenje „*da se bude bez milosti!*“ Ali vojska je nemoćna, vojska je sama nepouzdana. U fabričkim predgrađima Odesе metež ne prestaje. Prošle noći (između 4. i 5. jula po novom kalendaru) poginulo je 35 ljudi. Veliki deo trupa je, po naređenju general-gubernatora, izveden iz grada zato što je *u vojsci otkriveno ozbiljno odsustvo discipline*. U Nikolajevu i Sevastopolju došlo je do pobune u državnim arsenalima. U Sevastopolju je ubijeno 13 ljudi. U pet srezova Hersonske gubernije plamte seljački ustanci. *U toku poslednja četiri dana poginulo je oko 700 seljaka*. „Počinje, po svemu sudeći“ — tako glasi telegram iz Odesе u London od 5.VII po novom kalendaru — „borba na život i smrt između naroda i buržoazije.“

Da, prava borba za slobodu, borba na život i smrt tek počinje. Revolucionarna oklopnjača još nije rekla svoju poslednju reč. Živela revolucionarna armija! Živela revolucionarna vlada!

Пролетарий, br. 7,
10. jula (27. juna) 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 8, стр. 533—537.

IZ ODBRANE U NAPAD

Specijalni dopisnik solidnog konzervativnog lista *Temps* telefirisao je svome listu 21 (8) septembra iz Petrograda:

„Pretprošle noći grupa od 70 lica napala je centralni zatvor u Rigi, presekla telefonske linije i pomoću lestvica od užeta preskočila u zatvorsko dvorište, gde su posle žestokog okršaja poginula dva zatvorska čuvara a tri teško ranjena. Demonstranti su onda oslobodili dva politička osuđenika koji su se nalazili pod vojnim sudom i očekivali smrtnu presudu. Za vreme gonjenja demonstranata, kojima je pošlo za rukom da pobegnu, osim dvojice, koji su bili uhapšeni, poginuo je jedan agent i ranjeno je nekoliko policajaca“.

Dakle, stvar ipak kreće napred! Naoružavanje, uprkos neverovatnim teškoćama, koje nikakvo pero ne može opisati, ipak napreduje. Individualni teror, to čedo intelektualne slabosti, pripada već prošlosti. Umesto da se troše desetine hiljada rubalja i ogromna količina revolucionarnih snaga na ubijanje kakvog Sergeja (koji je revolucionisao Moskvu možda bolje nego mnogi revolucionari), na ubijanje „u ime naroda“, — umesto toga počinju vojne akcije *zajedno sa narodom*. Eto kada se pioniri oružane borbe ne samo na rečima nego i na delu stapaju s masom, staju na čelo grupica i odreda proletarijata, vaspitavaju ognjem i mačem *desetine narodnih vođa* koji će sutra, na dan radničkog ustanka, umeti da ga pomognu svojim iskustvom i svojim heroizmom hiljadama i desetinama hiljada radnika.

Pozdrav herojima revolucionarnog riškog odreda! Neka njihov uspeh posluži kao podsticaj i uzor socijaldemokratskim radnicima u celoj Rusiji. Živeli prvoborci narodne revolucionarne armije!

Pogledajte kakvim je uspehom, čak sa čisto vojničkog gledišta, krunisan pothvat Rižana. Neprijatelj je imao tri mrtva i, verovatno, 5—10 ranjenih. Naši gubici: svega dva, verovatno, ranjena, i zato zarobljena od neprijatelja. Naši trofeji: dvojica revolucionarnih vođa otetih iz zarobljeništva. Pa to je sjajna pobeda! To je prava pobeda posle borbe sa naoružanim do zuba neprijateljem. To više nije zavera protiv neke omrznute ličnosti, to nije akt osvete, očajnički ispad, nije prosto „zastrašivanje“, ne, to je promišljeni i pripremljeni, proračunati sa gledišta odnosa snaga, početak akcije odreda

revolucionarne armije. Broj takvih odreda od 25 do 75 ljudi može se u svakom većem gradu, a često i u predgrađima većih gradova, popeti na nekoliko desetaka. Radnici će na stotine poći u te odrede; treba samo odmah pristupiti širokom propagiranju te ideje, formiranju tih odreda, njihovom snabdevanju svim mogućim vrstama oružja, počev od noževa i revolvera pa sve do bombi, treba pristupiti vojnoj obuci i vojničkom vaspitanju tih odreda.

Na sreću, prošla su ona vremena kada su zbog toga što nije bilo revolucionarnog naroda revoluciju „pravili“ revolucionarni pojedinci — teroristi. Bomba nije više oružje pojedinaca — „bombaša“. Ona postaje *neophodni sastavni deo narodnog naoružanja*. Sa menjanjem vojne tehnike menjaju se i moraju se menjati metodi i načini ulične borbe. Mi svi sada proučavamo (i dobro činimo što proučavamo) građenje barikada i veštinu njihove odbrane. Ali zbog te korisne stare veštine ne treba zaboravljati najnovije korake koje je učinila vojna tehnika. Napredak u upotrebi eksploziva uneo je niz novina u artiljerijsku tehniku. Japanci su se pokazali jači od Rusa delom i zato što su umeli daleko bolje da upotrebljavaju eksploziv. Široka primena najjačih vrsta eksploziva jeste jedna od vrlo karakterističnih osobina poslednjeg rata. I ti, sada opšte priznati u celom svetu, majstori ratovanja, Japanci, prešli su takođe na *ručnu bombu*, kojom su se izvanredno dobro služili protiv Port Artura. Učimo se od Japanaca! Nemojmo padati duhom zbog teških neuspeha koji prate pokušaje masovnog prevoza oružja. Nikakvi neuspesi neće slomiti energiju ljudi koji osećaju i na delu vide tesnu vezu između sebe i revolucionarne klase, koji su svesni da se za njihove najbliže ciljeve borbe sada doista digao ceo narod. Izrađivanje bombi moguće je svuda i na svakom mestu. Bombe se sada u Rusiji izrađuju u znatno širim razmerama nego što zna svaki od nas (a svakom članu socijaldemokratske organizacije poznat je sigurno ne jedan primer osnivanja radionica). To se čini u neuporedivo širim razmerama nego što to zna policija (a ona zna, sigurno, više nego revolucionari u pojedinim organizacijama). Nikakva sila neće se moći suprotstaviti odredima revolucionarne armije koji se budu naoružali bombama, koji će jedne lepe noći izvršiti nekoliko onakvih napada kao što je bio riški, za kojima će ustati — ovo poslednje je glavni uslov — stotine hiljada radnika, koji nisu zaboravili „mirni“ 9. januar i koji strašno žude za *oružanim* 9. januarom.

Ka tome očigledno idu stvari u Rusiji. Udubite se u te vesti legalnih novina o bombama, nađenim u kotaricama mirnih parobrodskih putnika. Pročitajte pažljivo te vesti o *stotinama* napada na vojna lica i policajce, o *desetinama* ubijenih na mestu, o *desetinama* teško ranjenih u toku poslednja dva meseca. Čak dopisnici izdajničkog buržoaskog „Oslobođenja“ koje se bavi osuđivanjem „bezumne“ i „zločinačke“ propagande oružanog ustanka, priznaju da tragični događaji nikad još nisu bili tako blizu kao sad.

Dakle, na posao, drugovi! Neka svako bude na svom mestu. Neka svaka radnička grupa pamti da događaji, ako ne danas a ono sutra, mogu zatražiti od njih da uzmu rukovodećeg učešća u poslednjem i odlučnom boju.

Пролетарий, br. 18.
26 (13) septembra 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 9, стр. 257—259.

KRVAVI DANI U MOSKVI³⁴⁾

Ženeva, 10. oktobra (27. IX) 1905.

Novi plamen radničkog ustanka jeste masovni štrajk i ulična borba u Moskvi. U prestonici je 9. januara zagrmeo prvi grom revolucionarne akcije proletarijata. Taj grom je odjeknuo po celoj Rusiji, digavši sa dotle neviđenom brzinom preko milion proleteru u džinovsku borbu. Za Petrogradom su pošle periferijske oblasti, gde je nacionalno ugnjetavanje povećalo ionako nepodnošljiv politički pritisak. Riga, Poljska, Odesa, Kavkaz pretvorili su se redom u ognjišta ustanka, koji je rastao u dubinu i širinu iz meseca u mesec, iz nedelje u nedelju. Sada je na red došao centar Rusije, srce „istinski ruskih“ oblasti koje su svojom stabilnošću najduže budile nežnost u dušama reakcionara. Čitav niz okolnosti objašnjava tu relativnu stabilnost, tj. zaostalost centra Rusije: i nerazvijenije forme krupne industrije koja je obuhvatila ogromne radničke mase, ali je manje raskinula vezu sa zemljom, manje koncentrisala proleteru u intelektualnim centrima; i velika udaljenost od inostranstva; — i odsustvo nacionalnih razmirica. Radnički pokret, koji je sa tako ogromnom snagom došao do izražaja još 1885—1886. godine, kao da je zamro za dug niz godina, i naponi socijaldemokrata razbijali su se desetinama i stotinama puta o otpor naročito teških lokalnih uslova rada.

Ali najzad se i centar pokrenuo. Ivanovo-voznenski štrajk³⁵⁾ pokazao je neočekivano visoku političku zrelost radnika. Vrenje u čitavoj centralnoj industrijskoj oblasti nastavljalo se, neprekidno se pojačavajući i šireći posle toga štrajka. Sada je to vrenje počelo da se izliva napolje, počelo je da se pretvara u ustanak. Nesumnjivo, plamen su još zaostriili revolucionarni moskovski studenti, donevši rezoluciju potpuno analognu petrogradskoj, u kojoj žigošu Državnu dumu i pozivaju u borbu za republiku, za formiranje privremene revolucionarne vlade. „Liberalni“ profesori, koji su nedavno izabrali vrlo liberalnog rektora, famoznog gospodina Trubeckoga, zatvorili su univerzitet pod pritiskom policijskih pretnji: bojali su se, po njihovim rečima, ponavljanja tifliske klanice među zidinama univerziteta.³⁶⁾ Oni su ubrzali samo prolivanje krvi na ulicama, van univerziteta.

Koliko možemo suditi na osnovu kratkih telegrafskih vesti stranih novina, tok događaja u Moskvi bio je „običan“, tako reći, normalan posle 9. januara. Stvar je počela štrajkom slugača, koji se brzo razrastao. U subotu, 24. septembra (7. oktobra), nisu više radili štamparije, tramvaji, fabrike duvana. Očekivao se generalni štrajk fabričkih i železničkih radnika. Uveče su održane velike demonstracije, u kojima su učestvovali, pored slugača, i radnici drugih profesija, studenti i ostali. Kozaci i žandarmi mnogo puta su rasterivali demonstrante, ali oni su se ponovo okupljali. Ranjeno je mnogo policajaca. Demonstranti su bacali kamenje i pucali iz revolvera. Oficir, koji je komandovao žandarmima, teško je ranjen. Ubijen je jedan konjički oficir, jedan žandarm itd.

Štrajku su se u subotu pridružili pekari.

U subotu 25. septembra (8. oktobra) događaji su odmah dobili preteći obrt. Od 11 časova pre podne otpočelo je skupljanje radnika na ulicama, naročito na Strasnem bulevaru i drugim mestima. Gomila je pevala Marseljezu. Tipografski radnici, koji su odbili da štrajkuju, bili su razbijeni. Kozacima je polazilo za rukom da rasteraju demonstrante tek posle vrlo upornog otpora.

Pred Filipovljevom radnjom, pored kuće general-gubernatora, sakupila se gomila od oko 400 ljudi, pretežno pekarskih pomoćnika. Kozaci su napali gomilu. Radnici su prodrli u kuće, popeli se na krovove i otuda zasuli kozake kamenjem. Kozaci su pucali na krov i, pošto nisu mogli oterati radnike, pribegli su pravilnoj opsadi. Kuća je bila opkoljena, odred policije i dve čete grenadira izvršili su zaobilazni pokret, prodrli u kuću sa stražnje strane i na kraju krajeva zauzeli i krov. Uhapšena su 192 pekarska pomoćnika. Osam uhapšenih je ranjeno; dva radnika su poginula (ponavljamo, to su isključivo telegrafske vesti stranih novina koje su, razume se, daleko od istine i daju samo približnu sliku o razmerama borbe). Jedan ozbiljan belgijski list navodi vest da su nastojnici zgrada bili revnosno zauzeti čišćenjem ulica od tragova krvi; ta mala pojedinost, kaže list, govori više o ozbiljnosti borbe nego dugački izveštaji.

O klanici u Tverskoj ulici bilo je, izgleda, dozvoljeno pisati u petrogradskim novinama. Ali već sutradan cenzura se uplašila publiciteta. Od ponedeljka, 26. septembra (9. oktobra), zvanične depeše su javljale da nikakvih ozbiljnih nemira u Moskvi nije bilo. Ali su telefonom redakcijama petrogradskih listova stigle drukčije vesti. Gomila se, prema tim vestima, opet sakupila pred kućom general-gubernatora. Okršaji su bili oštri. Kozaci su pucali u više mahova. Kada su sjahali radi otvaranja vatre, njihovi konji su pogazili mnogo naroda. Pred veće gomile radnika sa revolucionarnim povcima, sa razvijenim crvenim zastavama ispunjavale su bulevare. Gomila je razbijala pekarske radnje i prodavnice oružja. Na kraju krajeva policija je rasterala gomilu. Ima mnogo ranjenih. Centralni telegraf čuva četa vojnika. Štrajk pekara pretvorio se u generalni. Vrenje među studentima još raste, skupovi postaju još mnogobrojniji i revolucionarniji. Petrogradski dopisnik „Tajmsa“ javlja o pro-

klamacijama u Petrogradu koje zovu u borbu, o vrenju među tamošnjim pekarskim radnicima, o zakazivanju demonstracija za sutbu 1 (14) oktobra, o krajnjoj uznemirenosti javnosti.

Ma koliko da su ovi podaci oskudni, oni nam ipak pružaju mogućnost da izvedemo zaključak da izbijanje ustanka u Moskvi, u poređenju s drugima, ne predstavlja kulminacionu tačku pokreta. Nema ni akcija unapred pripremljenih i dobro naoružanih revolucionarnih odreda, ni prelaska na stranu naroda makar nekih vojnih jedinica, ni široke upotrebe „novih“ vidova narodnog oružja, bombi [koje su u Tiflisu 2. septembra (9. oktobra) izazvale takvu paniku među kozacima i vojnicima]. Kad ne postoji neki od tih uslova, nije moguće računati ni na naoružanje velikog broja radnika ni na pobedu ustanka. Značaj moskovskih događaja, kao što smo već istakli, jeste u nečem drugom: oni označavaju borbenu krštenje velikog centra, ulazak jedne ogromne industrijske oblasti u ozbiljnu borbu.

Ustanak u Rusiji ne ide i, razume se, ne može ići naviše ujednačeno i pravilno. U Petrogradu 9. januara dominantna crta bio je brzi jednodušni pokret džinovskih masa, koje nisu bile naoružane i nisu išle u borbu, ali su dobile veliki borbeni nauk. U Poljskoj i na Kavkazu pokret se odlikuje ogromnom upornošću, relativno čvršćom upotrebom oružja i bombi od strane stanovništva. U Odesi je karakteristična crta bio prelazak jednog dela vojske na stranu ustanka. U svim slučajevima i uvek pokret je bio u osnovi proleterski i nerazdvojno sliven sa masovnim štrajkom. U Moskvi je pokret protekao u istim okvirima kao i u čitavom nizu drugih, manjih industrijskih centara.

Pred nama se prirodno postavlja pitanje: da li će se revolucionarni pokret zaustaviti na tom, već dostignutom stadijumu razvitka, koji je postao „običan“ i poznat, ili će se podići na viši stupanj? Ako je samo moguće upuštati se u ocenjivanja tako složenih i ogromnih događaja kao što su događaji ruske revolucije, mi ćemo neminovno doći sa neizmerno većom verovatnoćom do drugog odgovora na pitanje. Istina, i ova, već naučena, ako se tako može reći, forma borbe — partizanski rat, neprekidni štrajkovi, iznuranje neprijatelja napadima i uličnim borbama sad na jednom sad na drugom kraju zemlje — i ova forma borbe dala je i daje najozbiljnije rezultate. Nijedna država ne može izdržati *à la longue**) tu upornu borbu, koja zaustavlja industrijski život, unosi potpunu demoralizaciju u birokratiju i vojsku, seje nezadovoljstvo stanjem stvari u svim krugovima naroda. Utoliko je manje sposobna ruska carska vlada da izdrži takvu borbu. Mi možemo biti potpuno uvereni da će uporno nastavljanje borbe čak samo u onim oblicima koje je već stvorio radnički pokret neminovno dovesti do kraha carizma.

Ali krajnje je neverovatno da će se revolucionarni pokret u današnjoj Rusiji zaustaviti na stupnju koji je sada dostigao. Na-

*) dugo. Red.

protiv, sve govori pre u prilog mišljenja da je to samo jedan od početnih stupnjeva borbe. Sve posledice sramnog i katastrofalnog rata još se ni iz daleka nisu pokazale na narodu. Ekonomska kriza u gradovima i glad u selima strašno povećavaju ogorčenje. Ruska armija u Mandžuriji, sudeći po svim obaveštenjima, raspoložena je krajnje revolucionarno, i vlada se boji da je vrati, a ne vratiti armiju nije moguće, pod pretnjom novih i još ozbiljnijih ustanaka. Politička agitacija u radničkoj sredini i među seljacima nikada se u Rusiji nije vršila tako široko, tako planski i tako duboko kao sada. Komedija Državne dume neizbežno donosi sa sobom nove poraze za vladu, novo ogorčenje među stanovništvom. Ustanak je na naše oči strašno porastao za nekih desetak meseci, i nije fantazija, nije lepa želja, već neposredan i neizbežan zaključak iz činjenica masovne borbe — zaključak o tome da će se ustanak ubrzo podići na novi, viši stupanj kad u pomoć gomili priteknu borbeni odredi revolucionara ili pobunjene vojne jedinice, kad oni pomognu masama da dobiju oružje, kad snažno pokolebaju redove „carske“ (još carske, ali već ni iz daleka potpuno carske) vojske, kad ustanak dovede do ozbiljne *pobede*, od koje carizam neće moći da se oporavi.

Carska vojska odnela je pobedu nad radnicima u Moskvi. Ali ta pobeda nije oslabila pobeđene, nego ih je samo jače ujedinila, probudila u njima još veću mržnju, više ih približila praktičnim zadacima ozbiljne borbe. To je jedna od onih pobjeda koje ne mogu a da ne pokolebaju redove pobjedilaca. Vojska tek sada počinje da saznaje, i da saznaje ne na osnovu upoznavanja sa zakonom nego na osnovu svoga iskustva, da je mobilisu jedino i isključivo radi borbe protiv „unutrašnjeg neprijatelja“. Rat s Japanom je završen. Ali mobilizacija se nastavlja, mobilizacija *protiv revolucije*. Za nas nije strašna *takva* mobilizacija, mi se nećemo poboјati da je pozdravimo, jer ukoliko bude veći broj vojnika pozvanih u sistematsku borbu protiv naroda, utoliko će se brže vršiti političko i revolucionarno vaspitavanje tih vojnika. Mobilisući sve nove i nove vojne jedinice radi rata protiv revolucije, carizam odlaže rasplet, ali to odlaganje nama najviše koristi, jer u tom dugotrajnom partizanskom ratu proleteru uče da ratuju, a vojska se neizbežno uvlači u politički život, i krik toga života, borbeni poklič mlade Rusije prodiće čak u hermetički zatvorene kasarne, budi i one najneprosvećenije, najzaostaliје i najugnjetenije.

Plamen ustanka još jedanput je ugušen. Još jedanput: živeo ustanak!

BORBENOM KOMITETU PRI PETROGRADSKOM KOMITETU

16. oktobra 1905. godine.

Dragi drugovi! Vrlo sam Vam zahvalan na pošiljci 1) izveštaja Borbenog komiteta i 2) memoara o pitanju organizacije pripreme ustanka + 3) sheme organizacije. Pročitavši te dokumente³⁷⁾, smatrao sam za dužnost da se obratim neposredno Borbenom komitetu radi drugarske razmene mišljenja. Ne treba ni govoriti da o praktičnoj organizaciji stvari ne mogu da donosim zaključke; da se čini sve što je moguće u teškim ruskim prilikama, u to ne može biti sumnje. Ali, sudeći na osnovu dokumenata, preti opasnost da se stvar izrodi u kancelarisanje. Sve te sheme, svi ti planovi organizacije Borbenog komiteta stvaraju utisak papirnato administriranja — oprostite što sam ovako otvoren, ali se nadam da mi nećete prebaciti da želim da cepidlačim. U ovakvim stvarima najgore su sheme i prepirke i razgovori o funkcijama Borbenog komiteta i o njegovim pravima. Tu je potrebna pomamna energija i opet energija. Ja s užasom, doista s užasom, vidim da se o bombama govori *više od pola godine* i nijedna nije napravljena! A još učeni ljudi... Idite među omladinu, gospodo, to je jedino spasavajuće sredstvo. Inače ćete, boga mi, zakasniti (to po svemu vidim) i imaćete „učene“ elaborate, planove, crteže, sheme, izvanredne recepte, ali ćete biti bez organizacije, bez žive stvari. Idite među omladinu. Osnivajte *odmah* borbene odrede svuda i na svakom mestu — i među studentima, *i naročito među radnicima* itd., itd. Neka se *odmah* organizuju odredi od 3 do 10, do 30 i više ljudi. Neka se *odmah* naoružavaju sami, kako ko može, ko revolverom, ko nožem, ko krpom s petrolejom za potpaljivanje itd. Neka ti odredi *odmah* biraju svoje rukovodioce i neka se *povezuju*, po mogućnosti, sa Borbenim komitetom pri Petrogradskom komitetu. Ne tražite nikakve formalnosti, pljunite, za ime hrista, na sve sheme, pošaljite, tako vam boga, sve „funkcije, prava i privilegije“ do sto đavola. Ne zahtevajte obavezno učlanjenje u SDRPR — to bi bio apsurdan zahtev za oružani ustanak. Ne odbijajte da se povezujete sa svakom grupom, makar od tri čoveka, samo pod jednim uslovom — da bude pouzdana u pogledu policije i da je spremna da se tuče sa carskom vojskom. Neka se grupe koje to žele učlanjuju u SDRPR ili neka se pridružuju SDRPR, to je odlično; ali ja bih svakako smatrao greškom da se to *zahteva*.

Uloga Borbenog komiteta pri Petrogradskom komitetu treba da se sastoji u *pomaganju* tim odredima revolucionarne armije, on treba da služi kao „biro“ za vezu itd. Vaše će *usluge* svaki odred rado primiti, ali ako u *takvoj stvari* počnete sa shemama i govorima o „pravima“ Borbenog komiteta, upropastićete celu stvar, uveravam vas, upropastićete nepovratno.

Tu se treba služiti širokom propagandom. Neka 5–10 ljudi obidu nedeljno *stotine* radničkih i studentskih grupa, neka uđu svuda gde je to samo moguće i neka svuda iznesu jasan, kratak neposredan i jednostavan plan: formirajte odmah odred, naoružajte se čime možete, radite iz svih snaga, mi ćemo vam pomoći čime možemo, ali *ne čekajte na nas*, radite sami.

Težište je u takvoj stvari inicijativa mase sitnih grupa. One će učiniti sve. Bez njih je sav vaš Borbeni komitet ništa. Ja sam spreman da merim produktivnost rada Borbenog komiteta brojem takvih odreda s kojima je povezan. Ako kroz 1–2 meseca Borbeni komitet ne bude imao u Petrogradu minimum 200–300 odreda, onda je to mrtvi Borbeni komitet. Onda ga treba sahraniti. Ne stvoriti sada, kada sve vri, *stotine* odreda — znači stajati van života.

Propagandisti treba da daju svakom odredu kratke i vrlo jednostavne recepte za izradu bombi, najelementarnije objašnjenje o celom sistemu radova, a zatim da prepuste čitavu delatnost njima samima. Odredi treba da *odmah* otpočnu vojnu obuku u neposrednim akcijama, i to odmah. Jedni će se odmah poduhvatiti da ubiju špijuna, da dignu u vazduh policijski kvart, drugi — da izvrše napad na banku radi konfiskovanja sredstava za ustanak, treći će izvršiti neki manevar ili će skicirati planove itd. Ali obavezno treba odmah učiti na delu: ne bojte se tih probnih napada. Oni se, naravno, mogu izroditi u krajnost, ali to je nevolja sutrašnjeg dana, a danas je nevolja naša inertnost, naše doktrinarstvo, učena nepokretnost, starački strah od inicijative. Neka svaki odred sam uči makar i na premlaćivanju policajaca: desetine žrtava će se obilato isplatiti time što će dati *stotine* iskusnih boraca koji će sutra povesti za sobom *stotine* hiljada.

Čvrsto vam stežem ruku, drugovi, i želim vam uspeha. Svoje gledište ja vam nipošto ne namećem, ali smatram za dužnost da dam svoj *savetodavni* glas.

Vaš Lenjin

Prvi put objavljeno 1926.
u knjizi: *Ленинский сборник V*.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 9, стр. 315—317.

POLITIČKI ŠTRAJK I ULIČNE BORBE U MOSKVI

Revolucionarni događaji u Moskvi — to je prva munja oluje koja je osvetlila novo bojište. Donošenje zakona o Državnoj dumi i sklapanje mira obeležili su novu fazu ruske revolucije. Liberalna buržoazija, već zamorena upornom borbom radnika i uznemirena priviđenjem „neprekidne revolucije“, uzdahnula je s olakšanjem i radosno dograbila milostinju koja joj je bačena. Na čitavoj liniji otpočela je borba protiv ideje bojkota, započeo je očigledni zaokret liberalizma udesno. Na žalost, čak među socijaldemokratima su se našli nepostojani ljudi (u taboru novoiskrovaca, koji su bili spremni da pod izvesnim uslovima podrže te buržoaske izdajnike revolucije, koji su bili spremni da Državnu dumu „uzmu ozbiljno“. Događaji u Moskvi, nadamo se, učiniće da se malodušni zastide, a onima koji sumnjaju pomoći će da pravilno ocene stanje stvari na novom bojištu. I snovi anemičnih intelektualaca o mogućnosti opštenarodnih izbora pod samodržavljem i iluzije tupih liberala o centralnom značaju Državne dume odmah će se razleteti u prah već prilikom prve krupne revolucionarne akcije proletarijata.

Naša obaveštenja o moskovskim događajima sada su još (12. oktobra po novom kalendaru) vrlo oskudna. Ona se ograničavaju na kratke i često protivurečne vesti stranih listova i na izveštaje legalne štampe o početku pokreta prosejane kroz sito cenzure. Nesumnjivo je jedno: borba moskovskih radnika u svom početnom stadiju kretala se onim putem koji je već postao običan u toku poslednje revolucionarne godine. Radnički pokret dao je svoj pečat čitavoj ruskoj revoluciji. Počinjući pojedinačnim štrajkovima, on se brzo razvio, s jedne strane, do masovnih štrajkova, a sa druge — do uličnih demonstracija. Godine 1905. potpuno izgrađena forma pokreta jeste politički štrajk, koji pred našim očima prelazi u ustanak. I, ako je za ceo radnički pokret u Rusiji bilo potrebno deset godina da bi se uzdigao do prvog stepena (koji, razume se, ni iz daleka nije definitivni), sada se pokret u nekim oblastima zemlje za nekoliko dana podiže od običnog štrajka do džinovske revolucionarne eksplozije.

Štrajk slugača u Moskvi otpočeli su, kako nam javljaju, nesvesni radnici. Ali pokret je brzo iskliznuo iz njihovih ruku i pretvorio se u širok sindikalni pokret. Njima se pridružuju radnici dru-

gih profesija. Neizbežni izlazak radnika na ulicu, makar radi toga da bi drugovi koji nisu znali za štrajk bili obavješteni o njemu, pretvara se u političke demonstracije sa revolucionarnim pesmama i govorima. Dugo uzdržavano ogorčenje protiv gnusne komedije „narodnih“ izbora za Državnu dumu izbija napolje. Masovni štrajk prerasta u masovnu mobilizaciju boraca za pravu slobodu. Na sceni se pojavljuju radikalni studenti, koji su i u Moskvi nedavno doneli rezoluciju potpuno sličnu petrogradskoj; ta rezolucija žigoše onako kako treba, jezikom slobodnih građana, a ne servilnih činovnika, Državnu dumu kao drsko teranje šege s narodom, poziva u borbu za republiku, traži da privremena revolucionarna vlada sazove stvarno opštenarodnu i stvarno ustavotvornu skupštinu. Počinje ulična borba proletarijata i vodećih slojeva revolucionarne demokratije protiv carske vojske i policije.

Upravo tako se razvijao pokret u Moskvi. U subotu, 24. septembra (7. oktobra), osim slugača, nisu radile fabrike duvana i tramvaji; počeo je štrajk pekarskih radnika. Uveče su održane velike demonstracije, u kojima je, pored radnika i studenata, uzela učešća masa „stranih“ lica (revolucionarne radnike i radikalne studente već prestaju da smatraju stranim u odnosu jednih prema drugima u otvorenim narodnim manifestacijama). Kozaci i žandarmi su za sve vreme rasterivali demonstrante, ali oni su se stalno ponovo skupljali. Gomila je pružala otpor policiji i kozacima; odjekivali su revolverski pucnji, i mnogo policajaca bilo je ranjeno.

U nedelju, 25. septembra (8. oktobra), događaji dobijaju preteći preokret. Od 11 sati pre podne počelo je skupljanje radnika na ulicama. Gomila peva Marseljezu. Priređuju se revolucionarni mitinzi. Štamparije koje su odbijale da štrajkuju demolirane su. Narod razbija pekare i prodavnice oružja; radnicima je potreban hleb da bi živeli i oružje da bi se borili za slobodu (potpuno onako kako se peva u francuskoj revolucionarnoj pesmi). Kozacima polazi za rukom da rasture demonstrante tek posle najjačeg otpora. U Tverskoj ulici, pred kućom general-gubernatora, odigrava se čitava bitka. Pred Filipovljevom pekarskom radnjom skuplja se gomila pekarskih pomoćnika. Kao što je posle izjavila uprava te pekare, radnici su mirno izlazili na ulicu, prekidajući rad iz solidarnosti sa svim štrajkačima. Odred kozaka napada gomilu. Radnici prodiru u kuću, penju se na krov, na tavan, obasipaju vojnike kamenjem. Vršiti se pravilna opsada kuće. Vojska puca u radnike. Presecaju se sve komunikacije. Dve čete grenadira vrše zaobilazni pokret, prodiru u kuću sa stražnje strane i zauzimaju neprijateljski položaj. Uhapšena su 192 pekarska pomoćnika, od njih su osmorica ranjeni; dva radnika su ubijena. Na strani vojske i policije ima ranjenih; smrtno je ranjen jedan žandarmerijski konjički kapetan.

Razume se, ovi su podaci krajnje nepotpuni. Prema nezvaničnim telegramima, koje navode neki strani listovi, zverstva kozaka i vojnika nisu imala granica. Uprava Filipovljeve pekare izražava svoj protest protiv ničim neizazvanih nasilja vojske. Jedan ozbiljan

belgijski list donosi vest da su nastojnici kuća bili zauzeti čišćenjem ulica od tragova krvi: ta mala pojedinost, piše list, svedoči više nego poneki dugi izveštaji o ozbiljnosti borbe. *Vorwärts*³⁸⁾ javlja, na osnovu nezvaničnih izveštaja koji su prodrli u novine, da se u Tverskoj ulici 10.000 štrajkača borilo protiv jednog bataljona pešadije. Vojska je ispalila nekoliko plotuna. Kola za hitnu pomoć bila su pretrpana poslom. Računa se da mrtvih ima najmanje 50, a ranjenih oko 600. Javljaju da su uhapšene odvodili u kasarne i nemilosrdno, zverski tukli, goneći ih kroz vojnički stroj. Javljaju da su se za vreme uličnih borbi oficiri isticali neljudskom svirepošću čak prema ženama (telegram specijalnog dopisnika konzervativnog buržoaskog *Temps*-a od 10. oktobra (27. septembra) iz Petrograda).

O događajima sledećih dana vesti postaju sve oskudnije. Ogorčenje radnika je strašno poraslo; pokret raste; vlada je počela da na sve moguće načine zabranjuje i sakati sve vesti. Strani listovi su otvoreno isticali protivurečnosti između umirujućih vesti zvaničnih agencija (kojima su jedno vreme poverovali) i vesti javljenih u Petrograd telefonom. Gaston Leru telegrafisao je pariskom listu *Matin* da cenzura pravi čuda da bi sprečila širenje ma kakvih alarmantnih vesti. Ponedeljak 26. septembra (9. oktobra), piše on, bio je jedan od najkrvavijih dana u istoriji Rusije. Biju se na svim glavnim ulicama i čak pred kućom general-gubernatora. Demonstranti su istakli crvenu zastavu. Ima mnogo mrtvih i ranjenih.

Vesti drugih listova su protivurečne. Nesumnjivo je samo da štrajk raste. Njemu se pridružuje većina radnika velikih, pa čak i malih fabrika. Štrajkuju železničari. Štrajk postaje sveopšti [utorak, 10. oktobra (27. septembra), i sredi].

Situacija je izvanredno ozbiljna. Pokret se prenosi u Petrograd: radnici fabrike San-Gali već su obustavili rad.

Na ovome u ovom trenutku prestaju naši podaci. Na osnovu njih, naravno, ne može se ni misliti na potpunu ocenu moskovskih događaja. Još se ne može reći da li oni predstavljaju generalnu probu odsudne proleterske navale na samodržavlje ili samo početak te navale; da li su oni samo proširenje „običnih“ načina borbe, koje smo gore ocrtaali, na novu oblast centralne Rusije ili im je suđeno da posluže kao početak višeg oblika borbe i odlučnijeg ustanka.

Odgovor na ova pitanja daće, po svemu sudeći, bliska budućnost. Nesumnjivo je jedno: porast ustanka, proširenje borbe, zaoštavanje njenih oblika vrši se neprekidno pred našim očima. Proletarijat po čitavoj Rusiji probija sebi put herojskim naporima, određujući sad ovde sad onde u kom se pravcu može razvijati i u kom će se pravcu, nesumnjivo, razvijati oružani ustanak. Istina, i sadašnji oblik borbe, koji je već izgradio pokret radničkih masa, zadaje carizmu najozbiljnije udarce. Građanski rat je dobio oblik očajnički upornog i opšteg partizanskog rata. Radnička klasa ne dozvoljava neprijatelju da predahne, prekida industrijski život, zaustavlja neprekidno čitavu mašineriju lokalne uprave, stvara po čitavoj zemlji atmosferu nemira,

mobilišući sve nove i nove snage za borbu. Ni jedna država ne može izdržati duže vreme takvu navalu, a pogotovu je ne može izdržati trula carska vlada, od koje otpadaju jedan za drugim pređašnje njene pristalice. I ako liberalnoj monarhističkoj buržoaziji borba izgleda ponekad suviše uporna, ako je plaši građanski rat i ova atmosfera nemirne nesigurnosti u kojoj živi zemlja, za revolucionarni proletarijat nastavljanje te situacije, odugovlačenje borbe jeste preko potrebna stvar. Ako se među ideolozima buržoazije počinju pojavljivati ljudi koji pristupaju gašenju revolucionarnog požara svojom propagandom mirnog legalnog progressa, koji se brinu o zatupljivanju a ne o zaoštavanju političke krize, svesni proletarijat koji nikad nije sumnjao u izdajničku prirodu buržoaskog slobodoljublja, poći će nezadrživo napred, podižući za sobom seljaštvo, unoseći raspadanje u redove carske vojske. Uporna borba radnika, stalni štrajkovi, demonstracije, delimični ustanci, sve ove probne, tako reći, bitke i okršaji neizbežno uvlače vojsku u politički život pa, prema tome, i u krug revolucionarnih pitanja. Iskustvo borbe prosvetljuje brže i dublje nego što bi to mogle učiniti pod drugim uslovima godine propagande. Spoljašnji rat je završen, ali vlada se očigledno boji povratka zarobljenika i povratka mandžurske armije. Vesti o njenom revolucionarnom raspoloženju stalno se šire. Projekti zemljoradničkih kolonija u Sibiru za vojnike i oficire mandžurske armije moraju povećavati vrenje, čak ako ti projekti i ostanu samo projekti. Mobilizacija se ne zaustavlja uprkos sklapanju mira. Postaje sve očiglednije da je vojska potrebna jedino i isključivo *protiv revolucije*. A pod takvim uslovima mi, revolucionari, savršeno ništa nemamo protiv mobilizacije, mi smo spremni čak da je pozdravimo. Odugovlačeći rasplet po cenu uvlačenja u borbu sve novih i novih vojnih jedinica, navikavajući sve veći i veći broj vojnika na građanski rat, vlada ne uništava izvor svih kriza, već, naprotiv, proširuje teren za njih. Ona postiže odlaganje po cenu neizbežnog proširivanja terena borbe i po cenu njenog zaoštavanja. Ona diže u borbu najzaostaliye i najneprosvećenije, najugnjetenije i politički najnepokretnije — borba će ih prosvetiti, pokrenuti i oživiti. Ukoliko dalje bude trajalo ovo stanje građanskog rata, utoliko će biti neizbežnije izdvajanje mase neutralnih i jezgra boraca za revoluciju iz kontrarevolucionarne armije.

Sav tok ruske revolucije za vreme poslednjih meseci svedoči da sada postignuti stepen nije i ne može biti najviši stepen. Pokret će se podići još više nego što je porastao posle 9. januara. Onda smo mi videli prvi put pokret koji je iznenadio svet jednodušnošću i zbijenošću džinovskih masa radnika, koji su se digli da bi postavili političke zahteve. Ali taj je pokret bio još krajnje nesvestan u revolucionarnom pogledu i potpuno bespomoćan u pogledu naoružanja i borbene spremnosti. Poljska i Kavkaz dali su već obrazac borbe višeg stepena, u kojoj je proletarijat počeo da istupa delimično naoružan, u kojoj je rat počeo da se odugovlači. Odeski ustanak se odlikovao dodavanjem novog i važnog uslova za uspeh: prelaskom

jednog dela vojske na stranu naroda. Istina, uspeh nije odmah bio postignut; teški zadatak „usklađivanja pomorskih i kopnenih snaga“ (jedan od najtežih zadataka čak i za regularnu vojsku) još nije bio rešen. Ali je bio postavljen, i svi znaci govore za to da odeski događaji neće ostati jedinstven slučaj. Moskovski štrajk nam pokazuje proširenje borbe na „istinski rusku“ oblast čija je stabilnost tako dugo radovala reacionare. Revolucionarno istupanje u toj oblasti ima ogroman značaj već zato što borbeno krštenje dobijaju mase najmanje pokretnog proletarijata i u isto vreme usredsređenog u relativno maloj oblasti, u količini koja nema sebi ravne nigde u Rusiji. Pokret je otpočeo od Petrograda, obišao po periferiji svu Rusiju, mobilisao Rigu, Poljsku, Odesu, Kavkaz, a sada se požar preneo u samo „srce“ Rusije.

Sramna komedija Državne dume izgleda još odvratnija kad se uporedi sa tim stvarno revolucionarnim istupanjem za borbu spremne i istinski napredne klase. Spajanje proletarijata sa revolucionarnom demokratijom, o kome smo više puta govorili, postaje činjenica. Radikalne studentske mase, koje su u Petrogradu i Moskvi prihvatile parole revolucionarne socijaldemokratije, jesu avangarda svih demokratskih snaga, koje se gnušaju podlosti „ustavno-demokratskih“ reformista koji su ušli u Državnu dumu, snaga koje teže za pravom odlučnom borbom protiv prokletog neprijatelja ruskog naroda, a ne za pogađanjem sa samodržavljem.

Pogledajte liberalne profesore, rektore, pomoćnike rektora i svu tu bulumentu Trubečkih, Manuilovâ i drugih... Pa to su najbolji ljudi liberalizma i ustavnodemokratske stranke, najidejniji, najobrazovaniji, najnesebičniji, najslobodniji od neposrednog pritiska interesa i uticaja novca. A kako se ponašaju ti najbolji ljudi? Kako su oni upotrebili prvu vlast, vlast upravljanja na univerzitetima, vlast koja im je data putem izbora? Oni se boje revolucije, boje se zaoštravanja i proširivanja pokreta, oni već gase požar i trude se da unesu umirenje, dobijajući za to potpuno zaslužene šamare u vidu pohvala kneževa Meščerskih.

I oni su bili dobro kažnjeni, ti filistri buržoaske nauke. Oni su zatvorili univerzitet u Moskvi, bojeći se klanice na univerzitetu. Oni su samo još brže izazvali neuporedivo veći pokolj na ulici. Hteli su da zagase revoluciju na univerzitetu, a samo su zapalili revoluciju na ulici. Oni su dopali u dobra klešta, zajedno sa gospodom Trepovima i Romanovima, koje su oni sada počeli da ubeđuju u neophodnost slobode zbora: ako zatvoriš univerzitet, otvorićeš uličnu borbu. Ako otvoriš univerzitet, otvorićeš tribinu za narodne revolucionarne skupove, na kojima se pripremaju novi i još odlučniji borci za slobodu.

Kako je beskrajno poučan primer tih liberalnih profesora za ocenu naše Državne dume! Zar sada nije jasno, iz iskustva viših škola, da će se liberali i kadeti isto tako bojati za „sudbinu Dume“ kao što se ti žalosni vitezovi petparačke nauke boje za „sudbinu univerziteta“? Zar nije jasno sada da liberali i kadeti ne mogu

iskoristiti drukčije Dumu nego samo još za širu, još smrdljiviju propagandu mirnog legalnog progresa? Zar nije jasno sada koliko su smešne nade da će se Duma pretvoriti u revolucionarnu skupštinu? Zar nije jasno da postoji samo *jedan* način da se „utiče“ ne specijalno na Dumu, ne specijalno na univerzitete, nego na čitav stari apsolutistički poredak, *način moskovskih radnika*, metod narodnog ustanka? Samo će on primorati Manuilove na univerzitetima da mole za slobodu zbora, Petrunkeviče u Dumi da mole da se narodu da sloboda; on će *izvojevati* stvarnu slobodu za narod.

Moskovski događaji pokazali su stvarno grupisanje društvenih snaga: liberali su počeli da trče od vlade do vlade ka radikalima, odvrćajući ove poslednje od revolucionarne borbe. Radikali su se borili u redovima proletarijata. Ne zaboravimo tu lekciju: ona se direktno odnosi i na Državnu dumu.

Neka se Petrunkeviči i ostali kadeti bave u apsolutističkoj Rusiji igrom parlamentarizma — radnici će voditi revolucionarnu borbu za apsolutnu vlast naroda.

Neka se ma kako završi plamen ustanka u Moskvi, revolucionarni pokret u svakom slučaju prenuće sada još više ojačan, obuhvatiće širu oblast, obezbediće nove snage. Pretpostavimo čak da carska vojska sada u Moskvi slavi punu pobedu, — još nekoliko takvih pobeda i potpuni krah carizma postaće činjenica. I to će onda biti stvarni, pravi krah čitavog nasleđa feudalizma, samodržavlja i mraka, a ne ono mlitavo, kukavičko i licemerno krpljenje trule stareži kojim liberalni buržuji zavaravaju sebe i druge. Pretpostavimo čak da će sutrašnja pošta doneti tešku vest: plamen ustanka još jedanput je ugušen. Mi ćemo onda uzviknuti: još jedanput — neka živi ustanak!

Пролетарий, br. 21,
17 (4) oktobra 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 9, стр. 318—326.

ZADACI ODREDA REVOLUCIONARNE ARMIIJE

1) Samostalne vojne akcije.

2) Rukovođenje gomilom.

Odredi bi mogli imati različite razmere, počev od dva-tri čoveka.

Odredi treba da se naoružavaju sami, kako ko može [puška, revolver, bomba, nož, kama, motka, krpa s petrolejom za potpaljivanje, konopac ili lestvice od konopaca, lopata za pravljenje barikada, piroksilinska bomba, bodljikava žica, ekseri (protiv konjice) itd. itd.]. Ni u kom slučaju ne treba da čekaju na pomoć sa strane, odozgo, spolja, već treba da nabavljaju sve sami.

Odredi treba da se formiraju po mogućnosti od ljudi koji staju blizu ili koji se često, redovno u određene sate susreću (bolje je i jedno i drugo, jer redovni susreti mogu biti prekinuti usled ustanka). Njihov je zadatak da stvar tako organizuju da se u najkritičnijim trenucima, pod najneočekivanijim uslovima mogu naći zajedno. Radi toga svaki odred treba da unapred izgradi načine i metode zajedničkog dejstva: znaci na prozorima i sl., da bi mogli lakše naći jedan drugog; ugovoreni uzvici ili zvižduci, da bi se u gomili prepoznao drug; ugovoreni znaci za slučaj susreta noću itd. itd. Svaki energični čovek sa dva-tri druga moći će razraditi čitav niz takvih pravila i načina, koje treba sastaviti, naučiti i vežbati se u njihovom primenjivanju. Ne treba zaboraviti da 99% govori za to da će događaji doći iznenada i da će se sjedinjavanje vršiti pod strašno teškim uslovima.

Odredi čak i bez oružja mogu odigrati veoma ozbiljnu ulogu:

1) rukovodeći gomilom; 2) napadajući u zgodnoj prilici policajca, kozaka koji se slučajno odvojio (slučaj u Moskvi) itd. i oduzimajući oružje; 3) spasavajući uhapšene ili ranjene kada je policija veoma malobrojna; 4) penjući se na krovove kuća, na gornje spratove itd. i zasipajući vojsku kamenjem, polivajući je vrelom vodom itd. Uz energiju, organizovan, zbijen odred ogromna je snaga. Ni u kom slučaju ne treba se odricati formiranja odreda ili odlagati njegovo formiranje pod izgovorom da nema oružja.

Odredi treba da po mogućnosti unapred raspoređuju funkcije, da ponekad unapred biraju rukovodioca, starešinu. Bilo bi, razume se, nerazumno igrati se činova, ali ne treba zaboravljati ogromnu važnost jednoobraznog rukovođenja, brze i odlučne akcije. Odlučnost, navala — to su tri četvrtine uspeha.

Odredi treba da se odmah posle formiranja, tj. već sada, prihvate svestranog rada — nipošto samo teoretskog, nego obavezno i praktičnog. U teoretski rad mi ubrajamo izučavanje vojnih nauka, upoznavanje sa vojnim pitanjima, čitanje referata o vojnim pitanjima, pozivanje vojnih lica (oficira, podoficira itd. itd. sve do radnika koji su bili ranije vojnici) na razgovore; čitanje, pretresanje i učenje ilegalnih brošura i članaka u novinama o uličnoj borbi itd. itd.

Praktičan rad, ponavljamo, mora otpočeti odmah. On se deli na pripremni rad i vojne akcije. U pripremni rad spada nabavljanje raznog oružja i razne municije, pronalaženje stanova sa zgodnim položajem za uličnu borbu (podesnih za borbu odozgo, za skladišta bombi ili kamenja itd., ili kiselina za polivanje policajaca itd. itd., a isto tako podesnih za smeštaj štaba, za prikupljanje podataka, za sklanjanje progonjenih, za smeštaj ranjenika itd. itd.). Zatim u pripremni rad spadaju neodložni izviđački i obaveštajni, poslovi: saznati planove zatvora, policijskih kvartova, ministarstava itd., dobiti podatke o rasporedu rada u državnim ustanovama, u bankama itd., o uslovima njihovog obezbeđenja, nastojati da se uspostave takve veze koje bi mogle doneti korist (službenik u policiji, u banci, u sudu, u zatvoru, na pošti, telegrafu itd.), dobijati podatke o skladištima oružja, o svim prodavnicama oružja u gradu itd. Tu ima vrlo mnogo posla i uz to takvog posla u kome može doneti ogromnu korist svako, čak i onaj ko je potpuno nesposoban za uličnu borbu, čak sasvim slabi ljudi, žene, dečaci, starci i drugi. Treba nastojati da se odmah obavezno i bezuslovno udružuju u odrede svi koji *žele* da učestvuju u ustanku, jer *ne postoji* i ne može postojati takav čovek koji, ako želi da radi, ne bi doneo ogromnu korist, čak ako i nema oružja, čak ako je lično nesposoban za borbu.

Zatim, ne ograničavajući se ni u kom slučaju samo na pripremne akcije, odredi revolucionarne armije treba da što je moguće pre prelaze i na vojne akcije u cilju: 1) uvežbavanja borbenih snaga; 2) pronalaženja slabih mesta neprijatelja; 3) nanošenja neprijatelju delimičnih poraza; 4) oslobađanja zarobljenika (zatvorenika); 5) nabavljanja oružja; 6) nabavljanja sredstava za ustanak (konfiskovanje državnih novčanih sredstava) itd. itd. Odredi mogu i treba da vrebaju odmah sada svaku zgodnu priliku za živ rad, nipošto ne odlažući stvar do opšteg ustanka, jer se bez pripreme *u vatri* nije moguće osposobiti ni za ustanak.

Razume se, ni jedna krajnost nije dobra; sve što je dobro i korisno, ako se dovede do krajnosti, može postati i čak, posle izvesne granice, obavezno postaje rđavo i štetno. Neorganizovan, nepripremljen sitni teror može, kad se dovede do krajnosti, samo rasuti i rasturiti snage. To je tačno i to se, naravno, ne sme zaboravljati. Ali, s druge strane, ne sme se ni u kom slučaju zaboravljati ni to da je sada parola za ustanak već *data*, da je ustanak već *otpočeo*. Počinjati sa napadima, pod povoljnim uslovima, nije samo pravo nego i direktna obaveza svakog revolucionara. Ubijanje špijuna, po-

lica, žandarma, dizanje policijskih kvartova u vazduh, oslobađanje zatvorenika, otimanje državnih novčanih sredstava da bi bila upotrebljena za potrebe ustanka — to su akcije koje se već vode svuda gde se širi ustanak, i u Poljskoj i na Kavkazu, i svaki odred revolucionarne armije mora biti odmah spreman za takve akcije. Svaki odred mora imati u vidu da je on, ako danas propusti zgodnu priliku za akciju, kriv zbog *neoprostive neaktivnosti*, zbog pasivnosti, a takva krivica je najveći zločin revolucionara u vreme ustanka, najveća sramota za svakoga ko teži za slobodom na delu a ne na rečima.

U pogledu sastava tih odreda može se reći sledeće. Broj poželjnih članova i raspored njihovih funkcija daće iskustvo. Mi treba sami da stvaramo to iskustvo, ne čekajući uputstva sa strane. Treba, razume se, moliti mesnu revolucionarnu organizaciju da pošalje revolucionara-vojnika radi predavanja, razgovora, saveta, ali ako ne može da se nađe takvo vojno lice, pripadnici odreda na svaki način i obavezno treba da to čine sami.

Što se tiče partijske pripadnosti, članovi jedne partije će, prirodno, više voleti da se udružuju u iste odrede. Ali ne treba stavljati bezuslovne prepreke stupanju članova drugih partija u odrede. Mi baš tu moramo ostvarivati uedinjavanje, praktično sporazumevanje (razume se, bez ikakvog partijskog stapanja) socijalističkog proletarijata sa revolucionarnom demokratijom. Ko hoće da se bori za slobodu i na delu dokazuje svoju spremnost za to, taj se može ubrojiti među revolucionarne demokrate, s njim treba raditi zajedno na pripremanju ustanka (razume se, ako postoji puno poverenje prema licu ili grupi). Sve ostale „demokrate“ treba oštro izdvajati kao *quasi* demokrate, kao liberalne brbljivce, na koje nije dopušteno oslanjati se, prema kojima je poverenje od strane revolucionara — zločin.

Međusobno uedinjavanje odreda, naravno, poželjno je. Izgrađivanje forme i uslova zajedničke aktivnosti izvanredno je korisno. Ali ni u kom slučaju ne treba pri tom padati u krainost pravljenja složenih planova, opštih shema, odlaganja živog dela radi nekih sitničavih izmišljotina itd. Ustanak će biti neizbežan pod uslovom da su neorganizovani elementi hiljadama puta brojniji od organizovanih; neizbežni su slučajevi kada će se morati stupiti u akciju odmah, na licu mesta, u dvoje, pojedinačno, i treba se spremati za to da svako stupa u akciju na svoju odgovornost. Odugovlačenje, diskusije, otezanje, neodlučnost — sve je to propast za ustanak. Najveća odlučnost, najveća energija, najbrže iskorišćavanje svakog pogodnog momenta, najbrže rasplamljivanje revolucionarne strasti gome, njeno usmeravanje ka odlučnijim i najodlučnijim akcijama — to je prva dužnost revolucionara.

Druga vojna akcija na kojoj se mogu učiti vojnici revolucionarne armije, koja im daje borbeno krštenje i donosi ogromnu korist revoluciji jeste borba protiv crnostotinaša. Odredi revolucio-

narne armije treba da odmah prouče ko, gde i kako obrazuje crne stotine, a onda ne treba da se ograničavaju samo na propagandu (to je korisno, ali to nije dovoljno) već treba da stupaju u akciju i oružanom snagom, prelaćujući crnostotinaše, ubijajući ih, bacajući u vazduh njihove štabove itd. itd.

Napisano krajem oktobra 1905.

Prvi put štampano 1926.

u knjizi: *Ленинский сборник V*.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 9, стр. 389—393.

VOJSKA I REVOLUCIJA

Ustanak u Sevastopolju³⁹⁾ stalno se razrasta. Stvar se približava raspletu. Mornari i vojnici koji se bore za slobodu uklanjaju starešine. Red se održava u potpunosti. Vladi ne polazi za rukom da ponovi gnusni kronštatski trik, ne polazi joj za rukom da izazove ma kakve pogrome. Eskadra odbija da se udalji na pučinu i preti gradu ako se učini pokušaj umirivanja ustanika. Komandu nad „Očakovom“ preuzeo je poručnik korvete u ostavci Šmit, koji je otpušten zbog „drskog“ govora o tome da se, s oružjem u rukama brane slobode, koje su obećane u manifestu od 17. oktobra. Danas, 15. oktobra, kako javlja „Rusija“,⁴⁰⁾ treba da se ispuni rok koji je mornarima označen za predaju.

Mi se, prema tome, nalazimo uoči odsudnog momenta. Najskoriji dani — a možda i časovi — pokazaće da li će ustanici potpuno pobediti, da li će biti potučeni ili će biti sklopljena kakva pogodba. U svakom slučaju, sevastopoljski događaji obeležavaju potpun krah starog ropskog poretka u vojsci, onog poretka koji je pretvarao vojnike u naoružane mašine, koji ih je pravio oruđem za ugušivanje i najmanjih težnji za slobodom.

Nepovratno je prošlo ono vreme kada je ruska vojska — kao što je to bilo 1849. godine — išla da ugušuje revoluciju van granica Rusije⁴¹⁾. Sada se vojska nepovratno odvojila od samodržavlja. Ona još nije sva postala revolucionarna. Politička svest vojnika i mornara još je vrlo niska. Ali je važno to da je svest već probuđena, da je među vojnicima otpočeo *vlastiti* pokret, da je duh slobode prodro u kasarne svuda i na svakom mestu. Kasarna je u Rusiji bila skoro gora od svake tamnice; nigde nisu tako gušili i ugnjetavali ličnost kao u kasarni; nigde nije u toj meri cvetalo mučenje, batinanje, ponižavanje čoveka. I ta kasarna postaje ognjište revolucije.

Sevastopoljski događaji nisu usamljeni i slučajni. Nećemo govoriti o predašnjim pokušajima otvorenog ustanka u mornarici i vojsci. Uporedimo petrogradske varnice sa sevastopoljskim požarom. Setimo se onih vojničkih zahteva koji se sada ističu u raznim vojnim jedinicama Petrograda (oni su štampani u jučerašnjem broju našeg lista). Kako je izvanredan dokument taj spisak zahteva! Kako jasno pokazuje da se ropska vojska pretvara u revolucionarnu ar-

miju. I koja će sada sila zaustaviti širenje sličnih zahteva u celoj mornarici i vojsci?

Petrogradski vojnici hoće da se bore za poboljšanje hrane, odeće, smeštaja, za povećanje plata, skraćivanje roka službe i vremenoma svakodnevnih zanimanja. Ali među njihovim zahtevima još više mesta zauzimaju drugi zahtevi koje je mogao postaviti samo vojnik-građanin. Pravo da u uniformi posećuju sve skupove, „kao i svi građani“, pravo da čitaju i da u kasarni drže *sve* novine, sloboda savesti, izjednačenje svih nacionalnosti u pravima, potpuno ukidanje svakog poštovanja činova van kasarne, ukidanje posilnih, ukidanje vojnih sudova i potčinjavanje svih vojnosudskih sporova opštem građanskom sudu, pravo podnošenja kolektivnih žalbi, pravo odbrane prilikom makar i najmanjeg pokušaja starešina da udare vojnika. To su glavni zahtevi petrogradskih vojnika.

Ti zahtevi pokazuju da je vojska već u svom ogromnom delu solidarna sa Sevastopoljcima, koji su ustali da se bore za slobodu.

Ti zahtevi pokazuju da licemerne priče slugu samodržavlja o neutralnosti vojske, o neophodnosti da se vojska drži po strani od politike itd. — da te priče ne mogu računati ni na najmanje simpatije vojnika.

Vojska ne može i ne treba da bude neutralna. Ne uvlačiti vojsku u politiku — to je parola licemernih slugu buržoazije i carizma, koji su na delu uvek uvlačili vojsku u reakcionarnu politiku, pretvarali ruske vojnike u sluge crne stotine, u pomagače policije. Ne može se stajati po strani od opštenarodne borbe za slobodu. Ko je ravnodušan prema toj borbi, taj podržava nedela policijske vlade, koja je obećavala slobodu da bi sa slobodom terala šegu.

Zahtevi vojnika — građana jesu zahtevi socijaldemokratije, zahtevi svih revolucionarnih partija, zahtevi svesnih radnika. Stupanje u redove pristalica slobode, prelazak na stranu naroda obezbediće pobedu slobode i ostvarenje vojničkih zahteva.

Ali da bi ti zahtevi bili doista ostvareni u potpunosti i sigurno, treba napraviti još mali korak napred. Treba skupiti zajedno, u jednu celinu, sve pojedinačne želje vojnika koje je izmučila prokleta kasarna — robija. A skupljeni zajedno ti zahtevi će označavati: ukidanje stalne vojske, njenu zamenu sveopštim naoružanjem naroda.

Stalna vojska svuda i u svim zemljama služi ne toliko protiv spoljašnjeg koliko protiv unutrašnjeg neprijatelja. Stalna vojska svuda je postala oruđe reakcije, sluga kapitala u borbi protiv rada, dželat narodne slobode. Nemojmo se u našoj velikoj oslobodilačkoj revoluciji zadržavati samo na pojedinačnim zahtevima. Istrgnimo zlo iz korena. Uništimo potpuno stalnu vojsku. Neka se vojska stopi sa naoružanim narodom, neka vojnici unesu u narod svoja vojna znanja, neka iščezne kasarna i zameni se slobodnom vojnom školom. Nikakva sila na svetu neće smeti da nasrne na slobodnu Rusiju ako bedem te slobode bude naoružan i narod koji je uništio vojničku ka-

stu, koji je sve vojnike učinio građanima i sve građane sposobne da nose oružje — vojnicima.

Iskustvo zapadne Evrope pokazalo je svu reakcionarnost stalne vojske. Vojna nauka dokazala je potpunu ostvarljivost narodne milicije, koja može dostići visinu vojnih zadataka i u odbrambenom i u ofanzivnom ratu. Neka licemerna ili sentimentalna buržoazija sanja o razoružanju. Dok u svetu postoje ugnjeteni i eksploatisani, mi treba da se borimo ne za razoružanje, već za sveopšte naoružanje naroda. Samo će ono potpuno obezbediti slobodu. Samo će ono potpuno srušiti reakciju. Samo će se pod uslovom takvog preobražaja slobodom koristiti na delu milioni trudbenika, a ne samo šačice eksploatatora.

Napisano 15(28) novembra 1905.

Štampano 16. novembra 1905.

u listu *Новая жизнь*, br. 14.

Potpis: *N. Lenjin*

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 10, стр. 36—39.

DANAŠNJI POLOŽAJ RUSIJE I TAKTIKA RADNIČKE PARTIJE⁴²⁾

Socijaldemokratska partija Rusije preživljava vrlo težak momenat. Vanredno stanje, streljanja i smrtno kazne, prepunjene tamnice, glađu izmučeni proletarijat, organizacioni kaos, pojačan rušenjem mnogih ilegalnih uporišta i nemanjem legalnih, najzad, diskusije o taktici, koje su se podudarile sa teškoćama uspostavljanja jedinstva partije — sve to neminovno izaziva izvesnu rasparčanost partijskih snaga.

Formalno sredstvo za izlazak iz tog stanja rasparčanosti jeste sazivanje partijskog kongresa za ujedinjenje, i s tim sazivanjem svi partijski radnici treba da, po našem dubokom ubeđenju, žure svim snagama. Ali, dok se obavlja taj posao oko sazivanja kongresa, neophodno je da se svuda postavi i izvanredno ozbiljno pretrese veoma važno pitanje o dubljim uzrocima rasparčanosti. Pitanje bojkota Državne dume jeste, u suštini, samo delić velikog pitanja o reviziji čitave partijske taktike. A ovo poslednje pitanje, opet, jeste samo delić velikog pitanja o današnjem položaju Rusije i o značaju sadašnjeg momenta u istoriji ruske revolucije.

U vezi sa dve ocene toga momenta očitavaju se dve taktičke linije. Jedni (v. npr., Lenjinov članak u „Mladoj Rusiji“⁴³⁾) smatraju ugušivanje moskovskog i drugih ustanaka samo za pripremu terena i uslova za novu, odlučniju oružanu borbu. Značaj momenta oni vide u rušenju ustavnih iluzija. Dva velika meseca revolucije (novembar i decembar) oni smatraju periodom prerastanja mirnog generalnog štrajka u svenarodni oružani ustanak. Njegova je mogućnost dokazana, pokret je podignut na viši stepen, široke mase stekle su praktično iskustvo, neophodno za uspeh budućeg ustanka, mogućnosti mirnog štrajka su iscrpene. Treba brižljivije sakupiti to iskustvo, dati proletarijatu mogućnost da pribere svoje snage, odlučno odbaciti sve ustavne iluzije i svaku misao o učešću u Dumi, upornije i strpljivije pripremati novi ustanak, učvršćivati veze s organizacijama seljaka, koji će, verovatno, još jače ustati na proleće.

Drugi ocenjuju sadašnji momenat drukčije. Drug Plehanov u br. 3 i naročito u br. 4. svoga „Dnevnika“⁴⁴⁾ dao je najdoslednije drukčiju ocenu, mada, na žalost, nije svuda do kraja izrazio svoje misli.

„Politički štrajk koji nije započet u pravo vreme“ — kaže drug Plehanov — „doveo je do oružanog ustanka u Moskvi, Rostovu itd. Snaga proletarijata pokazala se kao nedovoljna za pobjedu. Tu okolnost nije bilo teško predvidjeti. I zato se nije trebalo ni laćati oružja“. Praktični zadatak svesnih elemenata radničkog pokreta „sastoji se u tome da se proletarijatu ukaže na njegovu grešku, da mu se objasni sva riskantnost igre koja se zove oružani ustanak“. Plehanov ne poriče da želi da koči ustanak. On podseća na to kako je Marks na pola godine pre Komune upozoravao pariski proletarijat da ne pristupa preuranjenom ustanku. „Život je pokazao“ — kaže Plehanov — „da je taktika koje se naša partija držala u toku poslednjih meseci neodrživa. U strahu od novih poraza mi smo dužni da usvojimo nove taktičke metode“... „Što je glavno, mi treba da obratimo pojačanu pažnju na sindikalni pokret radnika“. — „Vrlo značajan deo naših drugova suviše se zanosio mišlju o oružanom ustanku da bi se iole ozbiljnije pozabavio podrškom sindikalnog pokreta...“ „Mi treba da cenimo podršku neproleterskih opozicionih partija, a ne da ih odbijamo od sebe netaktičnim postupcima“. Potpuno je prirodno što se Plehanov izjašnjava i protiv bojkotovanja Dume (ne ističući jasno da li je za učešće u Dumi ili za to da izbornici stvore omiljene među „menjševicima“ organe revolucionarne samouprave“) „Izborna agitacija na selu oštro bi postavila pitanje zemlje“. Oduzimanje zemlje odobrila su oba dela naše partije, i njihove rezolucije „treba sada sprovesti u život“.

To su Plehanovljevi pogledi, koje smo mi skoro u celini izložili u formulacijama samog autora „Dnevnika“.

Čitalac se, nadamo se, na osnovu toga izlaganja ubedio da je pitanje dumske taktike samo deo pitanja opšte taktike, koje je, opet, potčinjeno pitanju ocene čitavog sadašnjeg revolucionarnog momenta. Koreni neslaganja u pitanju taktike svode se na sledeće. Nije se trebalo laćati oružja, kažu jedni, tražeći da se objasni riskantnost ustanka i da se težište prenese na sindikalni pokret. I prvi i drugi štrajk i ustanak bili su greška. Drugi, međutim, smatraju da je bilo potrebno latiti se oružja, jer se inače pokret ne bi mogao podići na viši stepen, ne bi se moglo izgraditi neophodno praktično iskustvo u stvarima ustanka, ne bi bilo moguće osloboditi se uskih okvira samo mirnog štrajka, koji se iscrpao kao sredstvo borbe. Za jedne se, prema tome, pitanje ustanka praktično skida s dnevnog reda, bar do nove situacije, koja bi nas primorala da još jedanput revidiramo taktiku. Prilagođavanje „ustavu“ (učesće u Dumi i pojačan rad u legalnom sindikalnom pokretu) proističe otuda neizbežno. Za druge se, naprotiv, baš sada pitanje ustanka postavlja na dnevni red na osnovu iskustva stečenog u praksi, koje je dokazalo mogućnost borbe protiv vojske i obeležilo neposredne zadatke upornijeg i strpljivijeg pripremanja sledeće akcije. Otuda parola „dole ustavne iluzije!“ i davanje legalnom sindikalnom pokretu skromnog, u svakom slučaju ne „glavnog“ mesta.

Samo se po sebi razume da mi treba da razmotrimo to sporno pitanje ne sa gledišta poželjnosti ovog ili onog puta za akciju, već sa gledišta objektivnih uslova momenta uzimajući u obzir i društvene snage. Mi smatramo da je Plehanovljevo shvatanje pogrešno. Ocena moskovskog ustanka, koja se svodi na to da se „nije trebalo laćati oružja“, krajnje je jednostrana. Skinuti s dnevnog reda pitanje ustanka — znači, u suštini, smatrati da je revolucionarni period završen i da je otpočeo „ustavni“ period demokratske revolucije, tj. izjednačiti, da kažemo primera radi, ugušivanje decembarskih ustanaka u Rusiji sa ugušivanjem ustanaka 1849. godine u Nemačkoj. Naravno, takav ishod naše revolucije nije nemoguć, i sa gledišta sadašnjeg trenutka, kada se reakcija svom snagom odvija, može se lako smatrati da je takav trenutak već nastupio. Isto tako nema sumnje da je celishodnije odlučno se odreći ideje ustanka, ako su ga objektivni uslovi učinili nemogućim, nego trošiti snagu na nove, bezuspešne pokušaje.

Ali to znači suviše užurbano uopštiti i proglasiti kao zakon za čitav period ovakvo stanje stvari koje je nastalo u sadašnjem trenutku. Zar mi nismo videli reakciju u čitavom njenom besu posle skoro svakog koraka napred koji pravi revolucija? I zar se pokret, uprkos toj reakciji, nije ponovo, još moćnije, dizao posle izvesnog vremena? Samodržavlje nije ustuknulo pred neumoljivim događajima čitavog društvenog razvitka; naprotiv, samodržavlje se vraća natrag, izazivajući proteste među samom buržoazijom, koja je pozdravila ugušivanje ustanka. Snage revolucionarnih klasa, proletarijata i seljaštva, ni izdaleka nisu iscrpene. Ekonomska kriza, finansijska dezorganizacija pre se šire i produbljuju nego što se ublažavaju. Novu eksploziju već sada, dok ugušivanje prvog ustanka nije dovršeno, smatraju verovatnim čak i organi „poštene desne“ buržoazije, koja je nesumnjivo neprijateljski raspoložena prema ustanku.*) Komedijski karakter Dume ocrtava se sve jasnije, i beznadežnost pokušaja učešća partija u izborima postaje sve nesumnjivija.

To će biti kratkovidost, to će biti ropsko potčinjavanje situaciji sadašnjeg momenta ako pod takvim uslovima skinemo s dnevnog reda pitanje ustanka. Pogledajte u kakvu protivrečnost pada Plehanov kada vatreno savetuje da se sprovede u život rezolucija o agitaciji među seljacima za oduzimanje zemlje i u isto vreme postavlja kao cilj da ne odbijamo od sebe opozicione partije netaktičnim ispadima i sanja o tome da se pitanje zemlje postavi „kategorički“ prilikom izborne agitacije na selu. Može se sa sigurnošću reći da će vam liberali — velikoposednici oprostiti milione „netaktičnosti“, ali neće oprostiti pozivanje da se oduzme zemlja. Ne govore čak ni kadeti bez

*) Evo, npr., šta piše konzervativna buržoaska „Reč“⁽⁴⁵⁾ (br. 364 od 25. januara): „Među najubedenijim pristalicama centra sve se češće čuju glasovi, istina još bojažljivi i nesigurni, da bez nove eksplozije, koju bi pripremile revolucionarne partije, reforma u neophodnoj potpunosti i celovitosti neće biti ostvarena... Nade u sprovođenje reformi odozgo mirnim putem sada već skoro nema nikakve“.

razloga da su i oni za ugušivanje seljačkih ustanaka pomoću vojne sile, ali da samo oni izdaju naređenje vojsci, a ne birokratija (vidi članak kneza Dolgorukova u „Pravu“). Može se sa sigurnošću reći da se baš u izbornoj agitaciji neće nikada ni pojaviti pitanje zemlje „kategorički“, kao što se pojavilo, kao što se pojavljuje i kao što će se pojavljivati mimo Dume i mimo izbora koji se vrše uz učešće policije.

Mi smo se potpuno izjasnili za parolu o oduzimanju zemlje. Ali oduzimanje zemlje je samo prazna reč ako ne označava pobjedu oružanog ustanka, jer su protiv seljaka sada ne samo vojska nego i odredi dobrovoljaca koje uzimaju u najam veleposjednici. Propagirajući oduzimanje zemlje, mi pozivamo seljake na ustanak. A zar bismo imali pravo, ne padajući u revolucionarnu frazu, da to činimo ako ne bismo računali na ustanak radnika u gradovima, na podršku seljaka od strane radnika? Bio bi to gorak podsmeħ ako bi radnici seljacima koji se budu digli kao talas i počeli oduzimati zemlju — ponudili pomoć sindikalnih udruženja koje štiti policija, u odsustvu borbenih organizacija.

Ne, mi nemamo razloga da skidamo s dnevnog reda pitanje ustanka. Mi ne treba da menjamo partijsku taktiku sa stanovišta uslova sadašnjeg momenta reakcije. Mi ne možemo i ne treba da očajavamo da nam neće poći za rukom da, najzad, slijemo tri razdvojene struje ustanka — radničke, seljačke i vojničke — u jedan pobjedonosni ustanak. Mi treba da se pripremamo za to, ne odričući se, naravno, iskorišćavanja svih mogućih „legalnih“ sredstava za proširivanje propagande, agitacije i organizacije, ali nipošto ne obmanjujući sebe u pogledu trajnosti tih sredstava i njihovog značaja. Mi treba da prikupljamo iskustvo moskovskog, doneckog, rostovskog i drugih ustanaka, da širimo obaveštenja o njima, da uporno i strpljivo pripremamo nove borbene snage, da ih obučavamo i prekaljujemo na nizu partizanskih borbenih akcija. Nova eksplozija, možda, neće ni nastupiti već na proleće, ali ona dolazi, ona, verovatno, nije suviše daleko. Mi treba da je očekujemo naoružani, vojnički organizovani, sposobni za odsudne ofanzivne operacije.

Mi ćemo biti slobodni da napravimo ovde malu digresiju o partizanskim akcijama borbenih odreda. Mislimo da je pogrešno upoređivati ih sa terorom staroga tipa. Teror je bio osveta nad pojedinim ličnostima. Teror je bio zavera grupa intelektualaca. Teror nije imao nikakve veze sa raspoloženjem masa. Teror nije pripremao nikakve borbene rukovodioce masa, Teror je bio rezultat — a isto tako simptom i pratilac — neverovanja u ustanak, nemanja uslova za ustanak.

Partizanske akcije nisu osveta, već vojne akcije. One isto onako malo liče na avanturu kao što napadi dobrovoljačkih odreda na pozadinu neprijateljske vojske za vreme zatišja na glavnom bojištu liče na ubistva duelanata ili zaverenika. Partizanske akcije borbenih odreda, koje su socijaldemokrati obeju frakcija odavno već formirali u svim velikim centrima pokreta i koji buhvataju pretežno radnike, nesumnjivo su povezane sa raspoloženjem masa na najočigledniji, na

najneposredniji način. Partizanske akcije borbenih odreda direktno pripremaju borbene rukovodioce masa. Partizanske akcije borbenih odreda ne samo što sada nisu rezultat neverovanja u ustanak ili nemogućnosti ustanka nego su, naprotiv, neophodan sastavni deo ustanka koji se odvija. Razume se, u svemu su i uvek moguće greške, mogući su neumesni i preuranjeni pokušaji akcija; moguća su preterivanja u krajnosti, koje su uvek i nesumnjivo štetne i kadre da naškode najpravilnijoj taktici. Ali činjenica je da mi i dan-danas patimo u većini čisto ruskih centara od druge krajnosti, od nedovoljne inicijativnosti naših borbenih odreda, od nemanja borbenog iskustva u njima, od male odlučnosti njihovih akcija. U tom pogledu nas su prestigli i Kavkaz, i Poljska, i Baltički kraj, tj. baš oni centri gde se pokret najviše udaljio od starog terora, gde je ustanak najbolje pripremljen, gde je masovni karakter proleterske borbe najjače i najjasnije izražen.

Mi treba da stižemo te centre. Mi treba ne da zadržavamo nego da podstičemo partizanske akcije borbenih odreda, ako hoćemo da pripremamo ustanak ne samo na rečima i ako smatramo da je proletarijat ozbiljno spreman za ustanak.

Ruska revolucija počela je time što je car zamoljen da daruje slobodu. Streljanja, reakcija, trepovština*) — sve to nije ugušilo već raspalilo pokret. Revolucija je napravila drugi korak. Ona je silom otela od cara priznanje slobode. Ona je, s oružjem u rukama, branila tu slobodu. Odmah je nije odbranila. Streljanja, reakcija, dubasovština**) neće ugušiti, nego će raspaliti pokret. Pred nama se ocrta treći korak, koji će odlučiti o ishodu revolucije: borba revolucionarnog naroda za vlast koja će biti sposobna da na delu ostvari slobodu. U toj borbi mi treba da računamo na podršku ne opozicionih već revolucionarnih demokratskih partija. Tu će uz socijalistički proletarijat poći demokratsko revolucionarno seljaštvo. To je velika borba, teška borba, borba za dovođenje demokratske revolucije do kraja, za njenu punu pobjedu. Ali svi znaci govore u sadašnjem momentu da se takva borba približava silom samog toka stvari. Pobrinimo se, dakle, da novi talas zateče proletarijat Rusije u novoj borbenoj pripravnosti.

Партийные Известия, br. 1,
7. februara 1906.
Potpis: *Boljševik*

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 10, стр. 94—100.

*) *Трепов*, D. F. (1855—1906) od januara 1905. godine petrogradski gubernator. Inicijator crnostotinaških pogroma i ugušivanja revolucije 1905. godine. Za vreme oktobarskog sveopšteg štrajka 1905. naredio je da se puca u mase ne štedeći municiju. — Prim. red.

**) *Dubasov*, F. V. — ruski admiral. 1905. godine postavljen je za moskovskog gubernatora; rukovodio je krvavim gušenjem decembarskog oružanog ustanka u Moskvi. — Prim. red.

IZ ČLANKA:

„TAKTIČKA PLATFORMA ZA KONGRES
UJEDINJENJA SDRPR“

NACRT REZOLUCIJA ZA KONGRES UJEDINJENJA SDRPR

ORUŽANI USTANAK

Uzimajući u obzir:

1) da nam sva istorija sadašnje demokratske revolucije u Rusiji pokazuje, uopšte i u celini, nežadrživ porast pokreta ka sve masovnijim, odlučnijim i ofanzivnijim formama borbe protiv samodržavlja, koje obuhvataju svu zemlju;

2) da je oktobarski politički štrajk, odbacivši Buliginovu Dumu, primoravši apsolutističku vladu na proklamovanje načela političke slobode, pokazao džinovsku snagu proletarijata i mogućnost njegovog jednodušnog sveruskog ustupanja, čak uza sve nedostatke klasnih organizacija;

3) da se mirni generalni štrajk pokazao uz dalji porast pokreta kao nedovoljan, a da njegovo pojedinačno primenjivanje ne postiže cilj i da razbija snage proletarijata;

4) da je čitav revolucionarni pokret sa stihijskom snagom doveo posle toga do decembarskog oružanog ustanka, kada su se i nove snage gradske sirotinje i seljaštva, a ne samo proletarijat, laćale oružja da bi odbranile slobode koje je narod odbranio od nasrtaja reakcionarne vlade;

5) da je decembarski ustanak istakao novu taktiku barikada i uopšte dokazao mogućnost otvorene oružane borbe naroda čak i protiv moderne vojske;

6) da u narodnim masama, zahvaljujući uvođenju vojno — policijske diktature uprkos obećanjima ustavnih sloboda, sazreva svest o neophodnosti borbe za realnu vlast, koju revolucionarni narod može zadobiti samo u otvorenoj borbi protiv snaga samodržavlja;

7) da samodržavlje slabi i demoralise svoje vojne snage, upotrebljavajući ih za to da oružanom rukom pokori stanovništvo čije su one deo, ne izvršujući u vojsci one reforme koje su postale aktuelne i koje zahtevaju svi poštteni elementi u njoj, ne preduzimajući

mere za olakšavanje očajnog položaja rezervista i odgovarajući na zahteve vojnika i mornara samo pojačavanjem policijskih i kasarnskih strogosti;

mi smatramo i predlažemo kongresu da usvoji:

1) da je oružani ustanak u današnje vreme ne samo neophodno sredstvo borbe za slobodu nego već stvarno dostignuti stepen pokreta koji, usled rastenja i zaoštavanja nove političke krize, otvara prelaz od odbrambenih ka ofanzivnim formama oružane borbe;

2) da se generalni politički štrajk mora u ovom momentu pokreta smatrati ne toliko kao samostalno sredstvo borbe koliko kao pomoćno sredstvo u odnosu prema ustanku; da je, prema tome, izbor momenta za takav štrajk, izbor mesta i oblasti rada koje on treba da obuhvati, poželjno potčiniti momentu i uslovima glavnog oblika borbe, oružanog ustanka;

3) da se u propagandnom i agitacionom radu partije mora obratiti pojačana pažnja na proučavanje praktičnog iskustva decembarskog ustanka, na njegovu vojnu kritiku i izvlačenje neposrednih pouka za budućnost;

4) da treba razviti još energičniju delatnost na povećavanju broja borbenih odreda, poboljšanju njihove organizacije i snabdevanju različitim oružjem, pri čemu, u skladu sa poukama iz iskustva, valja organizovati ne samo partijske borbene odrede nego i odrede bliske partiji i potpuno vanpartijske;

5) da je neophodno pojačati rad u vojsci, imajući pri tom u vidu da za uspeh pokreta nije dovoljno samo vrenje u vojsci već je neophodan direktni sporazum s organizovanim, revolucionarnodemokratskim elementima vojske radi najodlučnijih ofanzivnih akcija protiv vlade;

6) da je, usled sve većeg porasta seljačkog pokreta, koji u najbližoj budućnosti može buknući u čitav ustanak, poželjno usmeriti napore ka ujedinjavanju akcija radnika i seljaka radi toga da bi se po mogućnosti organizovale zajedničke i istovremene borbene akcije.

PARTIZANSKE BORBENE AKCIJE

Uzimajući u obzir:

1) da od vremena decembarskog ustanka nigde u Rusiji nisu potpuno prekinute vojne akcije koje se sada od strane revolucionarnog naroda izražavaju u pojedinim partizanskim napadima na neprijatelja;

2) da takve partizanske akcije, neizbežne u situaciji kada postoje dve neprijateljske oružane sile i kada besne vojne represalijske, koje su odnele privremenu pobedu, u isto vreme služe dezorganizaciji neprijatelja i pripremaju buduće otvorene masovne oružane akcije;

3) da su takve akcije isto tako neophodne za borbeno vaspitanje i vojnu obuku naših borbenih odreda koji su za vreme decembarskog

ustanka u mnogim mestima praktično bili nepripremljeni za ovaj njima nov posao;

mi smatramo i predlažemo kongresu da usvoji:

1) da partija treba da smatra partizanske borbene akcije odreda, sastavljenih od njenih članova ili od ljudi njoj bliskih, za principijelno dozvoljene i celishodne u sadašnjem periodu;

2) da partizanske borbene akcije treba da budu saobražene po svom karakteru sa zadatkom vaspitavanja kadrova rukovodilaca radničkih masa za vreme ustanka i izgrađivanja iskustva ofanzivnih i iznenadnih vojnih akcija;

3) da najglavnijim neposrednim zadatkom takvih akcija treba smatrati uništavanje administrativnog, policiskog i vojnog aparata i nemilosrdnu borbu protiv aktivnih crnostotinaških organizacija, koje pribegavaju zastrašivanju stanovništva i nasilju nad njim;

4) da su takođe dozvoljene borbene akcije radi otimanja novčanih sredstava koja pripadaju neprijatelju, tj. apsolutističkoj vladi, i radi upotrebe tih sredstava za potrebe ustanka, pri čemu valja obratiti ozbiljnu pažnju na to da interesi stanovništva budu što je moguće manje povređeni;

5) da partizanske borbene akcije treba vršiti pod kontrolom partije i pri tom tako da se snage proletarijata ne rasipaju uzalud i da se pri tom uzimaju u obzir uslovi radničkog pokreta određenog mesta i raspoloženje širokih masa.

Štampano u listu *Партийные Известия*, br. 2, 20. marta 1906.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 10, стр. 131—134.

IZ „REFERATA O KONGRESU UJEDINJENJA SDRPR (PISMO PETROGRADSKIM RADNICIMA)“

ORUŽANI USTANAK

Dva glavna pitanja, agrarno i pitanje Državne dume, zajedno sa diskusijom o oceni momenta, zauzela su glavnu pažnju kongresa. Ne sećam se koliko smo dana potrošili na ta pitanja, ali činjenica je da se umor video već na mnogima od prisutnih, a osim umora možda i težnja da se neka pitanja skinu s dnevnoga reda. Prihvaćen je predlog da se ubrza rad kongresa, i referentima o pitanju oružanog ustanka *smanjeno je vreme* na 15 minuta (referentima o prethodnim pitanjima u više mahova je produžavano vreme preko utvrđenih 30 minuta). To je bio početak površnog prelaženja pitanja.

Referat o pitanju oružanog ustanka u ime „manjine“, koja je preovlađivala na kongresu, drug Čerevanin, kao što je i trebalo očekivati, kao što su boljševici često predskazivali, „srozao se do Plehanova“, tj. stao je u stvari na gledište „Dnevnikâ“, sa kojima su mnogi menjševici izražavali svoje neslaganje pre kongresa. Ja sam u svojim beleškama zapisao ovakve njegove rečenice kao što su: „decembarski ustanak bio je plod očajanja“ ili: „poraz decembarskog ustanka bio je obezbeđen već prvih dana“. Plehanovljevo: „nije se trebalo laćati oružja“ prolazilo je kao crvena nit kroz njegovo izlaganje koje je bilo, po običaju, snabdeveno ispadima na adresu „zaverenika“ i „preuveličavanja tehnike“.

Naš referent, drug Vinter, uzalud je pokušavao u svom kratkom govoru da podstakne kongres na ocenu tačnog teksta obeju rezolucija. On se jedanput morao čak odreći nastavljanja referata. To je bilo u sredini njegovog govora, kad je pročitao prvu tačku menjševičke rezolucije: „borba ističe neposredni zadatak da se istrigne vlast iz ruku apsolutističke vlade“. Dokazalo se da naš referent, član komisije za izradu rezolucije o oružanom ustanku, *nije znao* da je ta komisija u *poslednjem trenutku* podnela kongresu u hektografisanom nacrtu *novu* redakciju. Baš tako: menjševički deo komisije sa Plehanovom na čelu predlagao je da se kaže: „*da se otme pravo silom*“ umesto „da se otme vlast“.

Ta promena teksta rezolucije koja se donosi na kongresu bez znanja referenta, člana komisije, toliko je grubo narušavala sve obi-

čaje i pravila kongresnog rada, da je naš referent, revoltiran, odbio da nastavi referat. Tek posle dugih „objašnjenja“ od strane menjševika on je pristao da kaže nekoliko završnih reči.

Promena je bila doista zapanjujuća. U rezoluciji o ustanku ne govori se o borbi za vlast, već o borbi za prava! Zamislite samo kakva bi neverovatna zbrka bila unesena u svest masa tom oportunističkom formulacijom i kako bi padao u oči besmisleni nesklad između veličine sredstva (ustanak) i skromnosti cilja (oteli prava, tj. oteti prava od stare vlasti, izboriti se da stara vlast da izvesne ustupke, a ne da bude oborena).

Samo se po sebi razume da su boljševici taj amandman najenergičnije napali. Redovi menjševika su se pokolebali. Oni su se, očigledno, uverili da je Plehanov još jedanput preterao i da bi u praksi rđavo prošli sa tako umerenom i brižljivom ocenom zadataka ustanka. Plehanova su naterali da ustukne. On je povukao svoj amandman, izjavivši da ne pridaje značaj razlici, u stvari samo „stilističkoj“. Naravno, to je bilo zaslađivanje pilule. Svi su shvatili da stvar nije uopšte u stilistici.

Plehanovljev amandman jasno je otkrio osnovnu tendenciju menjševika u pitanju ustanka: smisliti izgovor da se odustane od ustanka, odreći se decembarskog ustanka, odvratiti ponovni ustanak, svesti njegove zadatke na nulu ili te zadatke tako odrediti, da pri njihovom izvršavanju ne bi moglo biti ni govora o ustanku. Ali menjševici se nisu usudili da to kažu direktno i odlučno, otvoreno i jasno. Njihov je položaj bio sasvim lažan: govoriti u prikrivenoj formi i više u aluzijama ono što sačinjava njihovu intimnu misao. Predstavnici proletarijata mogu i treba da otvoreno kritikuju njegove greške, ali to činiti u prikrivenoj, dvosmislenoj, nejasnoj formi potpuno je nedostojno socijaldemokratije. I rezolucija menjševika nehotično je odrazila u sebi taj dvosmisleni stav: odvrćanje od ustanka naporedo sa tobožnjim proglašavanjem toga ustanka za „narodni“.

Priče o tehnicima i zavereništvu bile su suviše očigledno zavaravanje očiju, suviše grubo zabašurivanje neslaganja u *političkoj* oceni ustanka. Da bi izbegli tu ocenu, da ne bi rekli otvoreno da li je decembarski ustanak bio korak napred i podizanje pokreta na viši stepen — za to je bilo potrebno skrenuti govore u stranu, od politike ka tehnicima, od konkretne ocene decembra 1905. godine ka opštim frazama o zavereništvu. I kakva će mrlja na socijaldemokratiji biti ti govori o zavereništvu povodom takvog *narodnog* pokreta kao što je decembarska borba u Moskvi!

Vi hoćete da polemishete, govorili smo mi drugovima menjševicima, vi biste hteli da „pecnete“ boljševike, vaša rezolucija o ustanku puna je ispada na adresu onih koji misle drukčije. Polemishete koliko god hoćete. To je vaše pravo i vaša dužnost. Ali ne svodite veliko pitanje ocene istorijskih dana na sitnu i sitničarsku polemiku. Ne ponižavajte partiju time da ona o pitanju decembarske borbe radnika, seljaka, sitne gradske buržoazije ne ume da kaže ništa osim

zajedanja i bockanja na adresu druge frakcije. Dignite se malčice više, napišite, ako hoćete, posebnu polemičku rezoluciju protiv boljševika, ali dajte proletarijatu i celom narodu otvoren i jasan, a ne dvoličan, odgovor na pitanje ustanka.

Vi vićete o preuveličavanju značaja tehnike i zavereništvu. Ali pogledajte na oba nacrt rezolucije. Vi ćete naći baš u našoj rezoluciji ne tehnički već *istorijski i politički* materijal. Vi nećete kod nas videti motivaciju, uzetu iz golih opštih mesta koja se ne mogu dokazati („zadatak je borbe da se otme vlast“), već baš iz *istorije pokreta*, iz političkog iskustva poslednje četvrtine 1905. godine. Vi svaljujete krivicu na drugoga, jer je baš vaša rezolucija do nemogućnosti siromašna istorijsko-političkim materijalom. Ona govori o ustanku, a ni reči o odnosu štrajka prema ustanku, ni reči o tome kako je posleoktobarska borba dovela do nužnosti i neizbežnosti ustanka, ni jedne direktne i otvorene reči o decembru. Baš se u našoj rezoluciji ustanak pojavljuje ne kao zaverenički poziv, ne kao pitanje tehnike, već kao *politički rezultat* potpuno konkretne istorijske realnosti, stvorene oktobarskim štrajkom, obećavanjem sloboda, pokušajem da se one otmu i borbom za njihovu odbranu.

Fraze o tehnici i zavereništvu — to je samo prikrivanje vašeg *odstupanja* u pitanju ustanka.

Na kongresu rezoluciju menjševika o pitanju ustanka upravo su tako i nazivali: „rezolucija protiv oružanog ustanka“. I teško da će se usuditi da osporava pravilnost toga tvrđenja onaj ko iole pažljivije pročita tekstove obeju rezolucija predloženih kongresu*).

Naši su razlozi samo delimično izvršili uticaj na menjševike. Ko uporedi *nacrt* njihove rezolucije sa rezolucijom koju su oni definitivno primili, videće da su uklonili čitav niz sitnih ispada i pogleda. Ali je opšti duh, naravno, ostao. Istorijska je činjenica da je menjševički kongres posle prvog oružanog ustanka u Rusiji bio zbunjen, da je izbegao direktan odgovor, da se nije usudio da otvoreno kaže proletarijatu da li je ustanak bio greška ili korak napred, da li je drugi ustanak neophodan i kako se on istorijski povezuje s prvim.

Neiskrenost menjševika — koji pitanje ustanka žele da skinu s dnevnoga reda, koji teže za tim, ali se ne usuđuju da to priznaju — dovela je do toga da je pitanje u suštini ostalo otvoreno. Ocenu decembarskog ustanka još treba da izradi *partija*, i tome pitanju sve organizacije moraju pokloniti najozbiljniju pažnju.

Praktično pitanje ustanka takođe je otvoreno. Kongres je takođe konstatovao da je *neposredni* (obratite na ovo pažnju!) zadatak pokreta — „*da se otme vlast*“. To je formulacija, ako hoćete, ultra-boljševička, upravo ona svodi stvar na frazu, zbog čega su nas i op-

*) Da bih čitaocu olakšao svesno kritički odnos prema diskusiji na kongresu, ja ovde u dodatku objavljujem tekstove prvobitnih nacrt rezolucija većine i manjine i tekstove rezolucija koje je primio kongres. Samo će pažljivo proučavanje i upoređivanje tih tekstova omogućiti da se shvate pitanja socijaldemokratske taktike.

tuživali. Ali ako je to rekao kongres, mi treba njome da se rukovodimo, mi treba *na toj osnovi* da najodlučnije kritikujemo one lokalne i centralne ustanove i organizacije partije koje bi mogle zaboraviti taj *neposredni* zadatak. Mi možemo i moramo, na osnovu odluke kongresa, da istaknemo taj *neposredni* zadatak u *prvi plan* u izvesnim političkim momentima. Niko nema pravo da to sprečava, to će biti potpuno u granicama direktiva kongresa, ako smo već izbacili reči „oteti prava“ i primorali da se prihvati „*neposredni zadatak da se otme vlast*“.

Savetujemo partijskim organizacijama da to ne zaborave, naročito u momentima kad naša famozna Duma dobija šamare od apsolutističke vlade.

Drug Voinov, u debatama o oružanom ustanku, vrlo je oštro umno primetio u kakav su škripac zapali menjševici. Reći da se „otme pravo“ — to je formulacija do nemogućnosti oportunistička. Reći „da se otme vlast“ — znači izbiti sebi iz ruku svako oružje protiv boljševika. Od sada mi znamo, — podsmevao se Voinov, — šta je to ortodoksni marksizam, a šta zavereničko jeres. „Otetu vlast“ — to je ortodoksno, „izvojevat vlast“ — to je zavereništvo...

Isti govornik ocrtao je tim povodom opšti tip menjševika. Menjševici — to su impresionisti, rekao je on, ljudi raspoloženja, ljudi trenutka. Podigao se talas, nastupio je oktobar — novembar 1905. godine, i „Načalo“*) je poletelo, ono istupa čak boljševički nego boljševici. Ono već juri od demokratske diktature ka socijalističkoj diktaturi. Opala je plima, snizilo se raspoloženje, digli su se kadeti — i menjševici žure da se prilagode sniženom raspoloženju, poskakuju za kadetima, prezrivo mašu rukom na oktobarsko-decembarske oblike borbe.

Izvanredno interesantna potvrda ovoga što smo rekli bila je na kongresu pismena izjava menjševika Larina. On ju je predao birou i, prema tome, mora se u celini nalaziti u zapisniku. Larin kaže da su menjševici grešili u oktobru-decembru postupajući boljševički. Usmene, privatne proteste protiv tog „dragocenog priznanja“ čuo sam na kongresu od pojedinih menjševika, ali da li su ti protesti bili izraženi u govorima ili izjavama — ne jamčim.

Poučan je bio i Plehanovljev govor. On je govorio (ako se ne varam) o zauzimanju vlasti. On se pri tom na najoriginalniji način izgovorio. „Ja sam protiv zavereničkog zauzimanja vlasti“, — uzviknuo je on, — „ali sam potpuno za onakvo zauzimanje vlasti kakvo je predstavljao, na primer, Konvent u velikoj francuskoj revoluciji.“

Tu smo Plehanova uhvatili u reči. — Odlično, druže Plehanov — odgovorio sam mu ja. — Napišite u rezoluciji to što ste rekli! Osudite, koliko hoćete oštro, zavereništvo — mi, boljševici ipak ćemo u celini i jednoglasno glasati za takvu rezoluciju u kojoj će biti pri-

*) *Начало* („Početak“) je mesečni časopis koji su „legalni marksisti“ počeli da izdaju 1899. godine u Petrogradu umesto časopisa „Nova reč“ zabranjenog od strane carske vlade. — Prim. red.

znato i preporučeno proletarijatu zauzimanje vlasti po tipu Konventa. Osudite zavereništvo, ali priznajte u rezoluciji diktaturu sličnu Konventu, i mi ćemo se složiti s vama potpuno i bezuslovno. Ne samo to. Ja vam jamčim da će od onog trenutka kad potpišete takvu rezoluciju *kadeti prestati da vas hvale!*

Drug Voinov takođe je istakao vapijuću kontradikciju u koju je zapao drug Plehanov kada se nehotice „izgovorio“ u vezi sa Konventom. Konvent je bio baš diktatura plebsa, tj. najnižih slojeva gradske i seoske sirotinje. U buržoaskoj revoluciji to je bila baš takva punovlasna ustanova u kojoj je potpuno i apsolutno vladala ne krupna ili srednja buržoazija već prosti narod, sirotinja, tj. upravo oni koje mi nazivamo „proletarijat i seljaštvo“. Priznavati Konvent i boriti se protiv zauzimanja vlasti — znači igrati se rečima. Priznavati Konvent i ustajati svom snagom protiv „revolucionarnodemokratske diktature proletarijata i seljaštva“ — znači pobijati samoga sebe. A boljševici su uvek i stalno govorili o zadobijanju vlasti baš od strane narodne mase, baš od strane proletarijata i seljaštva, a nikako od strane ove ili one „svesne manjine“. Fraze o zavereništvu i blankizmu — to je prosta nevina deklamacija, koja se raspala u prah i pepeo čim je samo pomenut Konvent.

Napisano u maju 1906.

Štampano u junu 1906. kao posebna brošura u izdanju lista *Вперед*, Moskva.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 10, стр. 334—339.

VOJSKA I NAROD

Vesti o previranju u vojsci i dalje ispunjavaju sve novine. Teško je izbrojati već sada u koliko je pukova ili vojnih jedinica bilo nemira, koliko je planulo pobuna u toku dva meseca „rada“ Dume. Famosna mirna parlamentarna delatnost, koju su izmislili naivni (uostalom ne uvek naivni) buržoaski političari, dovela je i u oblasti vojne veštine do načina borbe, do formi pokreta koje uopšte nisu mirne i uopšte nisu parlamentarne.

Navodeći činjenice i obaveštenja o previranju u vojsci, naša liberalnoburžoaska štampa iskorišćuje obično taj materijal samo za to da bi malo zaplašila vladu. Požar se razgoreva — tako rezonuju obično kadetski listovi — pazite, čuvajte se, gospodo ministri, popustite nam dok nije kasno. A ministri odgovaraju time što (preko „Novog vremena“ i drugih slugeranijskih listova) plaše kadete: pazite, gospodo, požar se širi, sporazumejte se s nama dok nije kasno. I kadeti i vlada gledaju na previranje u vojsci kao na stvar koja izaziva potrebu da se odmah preduzmu mere za gašenje revolucije. Kratkovidost njihovih shvatanja tesno povezana sa sebičnošću njihovih interesa, smeta im da pogledaju na taj pokret kao na jedno od najvećih svedočanstava *stvarnog* karaktera naše revolucije, njenih *stvarnih* težnji. I kadeti i vlada su sebični u pitanju vojske. Pogromašima je vojska potrebna kao oruđe pogroma. Liberalnim buržujima ona je potrebna kao zaštita buržoaske monarhije od „prekomernih“ nasrtaja i zahteva seljaka i naročito radnika. Vulgarna, licemerna, lažna doktrina: „vojska treba da bude van politike“ naročito je pogodna za prikrivanje istinskih težnji buržoazije u toj stvari.

Ali pogledajte karakter vojničkih nemira i zahteve vojnika. Pokušajte da pogledate na vojnike koji idu na streljanje zbog „nepotčinjavanja“ kao na žive ljude sa samostalnim interesima, kao na deo naroda, kao na one koji izražavaju preke potrebe izvesnih klasa našeg društva. Videćete da vojnici koji su najbliži politički najnerazvijenijim seljacima, koji se podvrgavaju neprekidnom zlostavljanju, zatupljivanju, muštranju od strane starešina, — da vojnici, ta „naivna marva“, *idu neizmerno dalje* od kadetskih programa u svojim zahtevima!

Kadeti i kadetska Duma vole da sebe prikazuju kao nosioce opštenarodnih zahteva. Mnoge naivčine veruju u to. A pogledajte

činjenice, stvarne zahteve, stvarnu borbu širokih narodnih masa, i videćete da kadeti i kadetska Duma *krnje* društvene zahteve, da ih izopačaju.

Pogledajte činjenice. Vojnici Preobraženskog puka istakli su zahteve⁴⁶⁾ — podrška Radnoj grupi⁴⁷⁾ u borbi za zemlju i slobodu. Obratite pažnju: ne podrška Dumi, već podrška Radnoj grupi, onoj istoj koju su kadeti optuživali zbog „grubog vređanja“ Državne dume u vezi s agrarnim projektom trideset trojice o ukidanju privatne svojine na zemlju!⁴⁸⁾ Vojnici, očigledno, idu dalje od kadeta: „bezbojna stoka“ traži *više* nego prosvjećena buržoazija...

Zahtevi jednog pešadijskog puka iz Petrograda: „... u Državnu dumu treba svi mi, vojnici, da izaberemo poslanike koji bi se borili za naše vojničke potrebe“. Vojnici ne žele da ostanu van politike. Vojnici se ne slažu s kadetima. Vojnici ističu zahtev koji se jasno svodi na uništenje kastinske vojske, vojske odvojene od naroda, i na zamenu takve vojske vojskom punopravnih građana. A to i jeste uništenje stalne vojske i naoružanje naroda.

Vojnici Varšavskog okruga traže ustavotvornu skupštinu. Oni *za vojnike* traže slobodu zbora i udruživanja „bez ikakvog odobrenja i prisustva oficira“. Oni zahtevaju „odsluženje vojnog roka u zavičaju“ vojnika, pravo nošenja civilnog odela van službe, pravo da vojnici imaju svoje *izabrane predstavnike* za rukovanje snabdevanjem vojnika, za sastavljanje sudova koji raspravljaju o vojničkim prekršajima.

Šta je to? Liči li to na kadetske predstave o reformi vojske? Ili se to potpuno približava stvaranju svenarodne i potpuno demokratske milicije?

Vojnici bolje nego gospoda prosvjećeni buržuji izražavaju stvarno narodne zahteve koje podržava ogromna većina naroda. Karakter i osnovna svojstva pokreta u vojsci izražavaju vernije nego taktika kadeta suštinu glavnih i osnovnih oblika oslobodilačke borbe u današnjim prilikama. Radnički i seljački pokret potvrđuju to još većom snagom. I nije naš zadatak da sužavamo taj pokret uskim okvirima mizerne kadetske politike, da ga snižavamo prilagođavanjem mizernim kadetskim parolama; već da ga podržavamo, proširujemo, razvijamo u duhu stvarno doslednog, odlučnog i borbenog demokratizma.

Эхо, br. 10, 2. jula 1906.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 11, стр. 67—69.

POUKE MOSKOVSKOG USTANKA

Knjiga „Moskva u decembru 1905. godine“ (Moskva 1906) izišla je na svet baš u pravi čas. Usvajanje iskustva decembarskog ustanka jeste najpreči zadatak radničke partije. Na žalost, ta je knjiga bačva meda sa kašikom katrana: vrlo interesantan materijal, uprkos nepotpunosti, a zaključci neverovatno aljkavi, neverovatno vulgarni. O tim zaključcima mi ćemo govoriti posebno⁴⁹⁾, a sada ćemo se pozabaviti aktuelnom političkom temom, poukama moskovskog ustanka.

Glavni oblik decembarskog pokreta u Moskvi bili su mirni štrajk i demonstracije. Ogromna većina radničke mase aktivno je učestvovala samo u tim oblicima borbe. Ali je baš decembarska akcija u Moskvi očigledno pokazala da je generalni štrajk, kao samostalni i glavni oblik borbe, preživeo, da se pokret stihijskom, neodoljivom snagom otima iz tih uskih okvira i da se rađa viši oblik borbe, ustanak.

Sve revolucionarne partije, sve organizacije u Moskvi, objavljujući štrajk, bile su svesne i čak su osećale neizbežnost njegovog pretvaranja u ustanak. Sovjet radničkih deputata odlučio je 6. decembra da „treba težiti da se štrajk pretvori u oružani ustanak“. Ali u stvari sve organizacije bile su nepripremljene za to, čak je koalicioni Sovjet borbenih odreda⁵⁰⁾ govorio (9. decembra!) o ustanku kao o nečem dalekom, i ulična borba se, nesumnjivo, vodila uprkos njemu i bez njegovog učešća. Organizacije su *zaostale* iza porasta i razmaha pokreta.

Štrajk je izrastao u ustanak, pre svega, pod pritiskom objektivnih uslova koji su se stvorili posle oktobra. Vladu nije bilo moguće više iznenaditi generalnim štrajkom, ona je već bila organizovala kontrarevoluciju, spremnu za vojne akcije. I opšti tok ruske revolucije i sukcesivnost događaja u Moskvi u decembarske dane na iznenađujući način su potvrdili jednu od dubokih Marksovih postavki: revolucija napreduje time što stvara zbijenu i čvrstu kontrarevoluciju, tj. primorava neprijatelja da pribegava sve ekstremnijim sredstvima odbrane i na taj način izgrađuje sve moćnija sredstva napada.⁵¹⁾

Sedmog i osmog decembra: mirni štrajk, mirne demonstracije masa. Osmog uveče opsada Akvarijuma. Devetog u toku dana: premlaćivanje gomile od strane dragona na Strasnem trgu. Uveče —

demoliranje Fidlerove kuće. Raspoloženje raste. Ulična, neorganizovana gomila potpuno spontano i nesigurno gradi prve barikade.

Desetog: početak artiljerijske paljbe u barikade i gomilu po ulicama. Dizanje barikada postaje sigurnije i nije više pojedinačno, već potpuno masovno. Čitavo je stanovništvo na ulicama; čitav grad u glavnim centrima prekriven je mrežom barikada. U toku nekoliko dana razvija se uporna partizanska borba odreda protiv vojske, borba koja je iznurila vojsku i primorala Dubasova da moli za pojačanje. Tek oko 15. decembra prevaga vladinih snaga je potpuna, i 17. su semjonovci razbili Presnju, poslednje uporište ustanka.

Od štrajka i demonstracija ka pojedinačnim barikadama, od pojedinačnih barikada ka masovnom dizanju barikada i uličnoj borbi protiv vojske. Zaobilazeći organizacije masovna proleterska borba prešla je od štrajka u ustanak. To je ogromna istorijska tekovina ruske revolucije koju je izvojevao decembar 1905. godine, tekovina kupljena, kao i sve prethodne, po cenu najvećih žrtava. Pokret je podignut od generalnog političkog štrajka na viši stupanj. On je primorao reakciju da dođe *do kraja* u otporu i time je u džinovskoj meri približio momenat kada će revolucija takođe doći do kraja u primenjivanju sredstava ofanzive. Reakcija *nema kuda* da ide dalje od artiljerijske paljbe u barikade, kuće i uličnu gomilu. Revolucija ima kuda da ide još dalje od boraca moskovskih borbenih odreda, i te kako ima kuda da ide i u širinu i u dubinu. I revolucija je otišla daleko napred od decembra meseca. Osnova revolucionarne krize postala je neizmerno šira — oštrica se mora sada još više zaoštriti.

Promenu u objektivnim uslovima borbe, koja je tražila prelazak od štrajka na ustanak, proletarijat je osetio pre nego njegovi rukovodioci. Praksa je, kao i uvek, išla ispred teorije. Mirni štrajk i demonstracije brzo su prestali da zadovoljavaju radnike koji su pitali: „Šta sad?“ i zahtevali energičnije akcije. Direktiva da se podižu barikade stigla je u rejone s ogromnim zakašnjenjem, kada su u centru već podizali barikade. Radničke mase su se prihvatile posla, ali *ni njime nisu bile zadovoljne* i pitale su: „Šta dalje?“ — tražile energičnije akcije. Mi, rukovodioci socijaldemokratskog proletarijata, ličili smo u decembru na onog vojskovođu koji je tako besmisleno rasporedio svoje pukove, da veći deo njegove vojske nije aktivno učestvovao u bici. Radničke mase su tražile i nisu nalazile direktive u vezi s aktivnim masovnim akcijama.

Prema tome, nema ničeg kratkovidijeg nego što je Plehanovljevo shvatanje, koje su prihvatili svi oportunisti, da nije trebalo počinjati neblagovremeni štrajk, da se „nije trebalo laćati oružja“. Naprotiv, trebalo se odlučnije, energičnije i ofanzivnije latiti oružja, trebalo je objašnjavati masama nemogućnost samo mirnog štrajka i neophodnost neustrašive i nemilosrdne oružane borbe. I sada mi moramo, najzad, otvoreno i glasno priznati nedovoljnost političkih štrajkova, moramo agitovati u najširim masama za oružani ustanak, ne prikrivajući to pitanje nikakvim „prethodnim stupnjevima“, ne

stavljaajući na nj nikakvu koprenu. Kriti od masa neophodnost odlučnog, krvavog rata do istrebljenja kao neposrednog zadatka buduće akcije — znači obmanjivati i sebe i narod.

To je prva pouka decembarskih događaja. Druga pouka tiče se karaktera ustanka, načina njegovog vođenja, uslova za prelazak vojske na stranu naroda. Na desnom krilu naše partije jako je rašireno krajnje jednostrano shvatanje toga prelaska. Nije se, vele, moguće boriti protiv moderne vojske, vojska mora postati revolucionarna. Razume se, ako revolucija ne postane masovna i ne obuhvati samu vojsku, onda ne može biti ni govora o ozbiljnoj borbi. Razume se, rad je u vojsci neophodan. Ali ne sme se taj prelazak vojske zamišljati u vidu nekog jednostavnog, pojedinačnog akta, koji bi bio rezultat ubeđivanja s jedne i svesti s druge strane. Moskovski ustanak nam očigledno pokazuje koliko je to shvatanje šablonsko i daleko od života. U stvarnosti neizbežno, u svakom istinski narodnom pokretu, kolebanje vojske dovodi pri zaoštavanju revolucionarne borbe do prave *borbe za vojsku*. Moskovski ustanak pokazuje nam baš najočajniju, najbesomučniju borbu reakcije i revolucije za vojsku. Dubasov je sam izjavio da je od 15 000 moskovskih vojnika samo 5 000 sigurno. Vlada je zadržavala one koji su se kolebali najrazličnijim, najočajnijim merama: ubeđivali su ih, potkupljivali, laskali im, delili časovnike, novac i sl., opijali ih votkom, obmanjivali, zastrašivali, zatvarali u kasarne, razoružavali, otimali od njih pomoću prevare i nasilja vojnike za koje se pretpostavljalo da su najnepouzdaniji. I treba imati hrabrosti, pa bez okolišenja i otvoreno priznati da smo mi u ovom pogledu zaostali iza vlade. Mi nismo umeli da iskoristimo snage kojima smo raspolagali za isto tako aktivnu, smelu, preduzimljivu i ofanzivnu borbu kakvu je pokrenula i sprovela vlada za kolebljivu vojsku. Mi smo spremali i spremaćemo još upornije idejnu „obradu“ vojske. Ali mi ćemo se pokazati kao žalosni pedanti ako zaboravimo da je u momentu ustanka potrebna isto tako i fizička borba za vojsku.

Moskovski proletarijat dao nam je u decembarskim danima veličanstvene pouke idejne „obrade“ vojske, — npr., 8. decembra na Stransnom trgu, kad je gomila opkolila kozake, pomešala se s njima, bratimila se s njima i nagovorila ih da se vrate natrag. Ili 10. na Presnji, kada su dve devojke — radnice, koje su nosile crvenu zastavu u gomili od 10 000 ljudi, pojurile u susret kozacima sa uzvicima: „Ubijte nas! Živi vam nećemo predati zastavu!“ I kozaci su se zbunili i odjurili natrag uz uzvike gomile: „Živeli kozaci!“ Ti primeri odvažnosti i heroizma moraju zauvek biti urezani u svesti proletarijata.

Ali evo primera naše zaostalosti za Dubasovom. 9. decembra Velikom serpuhovskom ulicom idu vojnici, pevajući Marseljezu, da bi se pridružili ustanicima. Radnici šalju delegate k njima. Malahov na vrat na nos sam juri prema njima. Radnici su zakasnili, Malahov je stigao na vreme. On je održao vatren govor, pokolebao vojnike, opkolio ih dragonima, odveo u kasarne i tamo zatvorio. Malahov je

stigao, a mi nismo, iako se za dva dana na naš poziv diglo 150 000 ljudi, koji su mogli i morali organizovati patroliranje po ulicama. Malahov je opkolio vojnike dragonima, a mi nismo opkolili Malahova bombašima. Mi smo mogli i morali to učiniti, i socijaldemokratska štampa (stara „Iskra“) odavno je već ukazivala na to da je nemilosrdno uništavanje civilnih i vojnih starešina naša prva dužnost za vreme ustanka. Ono što se dogodilo u Velikoj serpuhovskoj ulici ponovilo se, po svemu sudeći, u glavnim crtama i pred nesviškim kasarnama, i pred krutickim kasarnama, i prilikom pokušaja proletarijata da „skine“ jekaterinoslavce, i prilikom odašiljanja delegata ka pionirima u Aleksandrov, i prilikom vraćanja rostovske artiljerije koja je bila upućena u Moskvu, i prilikom razoružavanja pionira u Kolomni i tako dalje. U momentu ustanka mi nismo bili na visini zadatka u borbi za vojsku koja se kolebala.

Decembar je očigledno potvrdio još jednu duboku i od oportunistu zaboravljenu postavku Marksa, koji je pisao da je ustanak veština i da je glavno pravilo te veštine — beskrajno smela, najodlučnija ofanziva.⁵²⁾ Mi nismo u dovoljnoj meri usvojili tu istinu. Mi smo nedovoljno sami učili i nedovoljno smo učili mase toj veštini, tome pravilu nastupanja po svaku cenu. Mi najenergičnije moramo nadoknaditi ono što smo propustili. Nije dovoljno grupisati se prema političkim parolama, neophodno je još grupisanje prema oružanom ustanku. Ko je protiv njega, ko se ne sprema za njega, toga treba nemilosrdno izbacivati napolje iz redova pristalica revolucije, izbacivati među njene protivnike, izdajnike i kukavice, jer se približava dan kada će nas snaga događaja, kada će nas borbena situacija primorati da delimo neprijatelje i prijatelje prema toj oznaci. Mi ne treba da propagiramo pasivnost, ne treba da propagiramo jednostavno „očekivanje“ da vojska „pređe“, — ne, mi moramo zvoniti u sva zvona o neophodnosti smeje ofanzive i napadanja s oružjem u rukama, o neophodnosti uništavanja starešina i najenergičnije borbe za vojsku koja se koleba.

Treća pouka koju nam je dala Moskva tiče se taktike i organizacije snaga za ustanak. Vojna taktika zavisi od nivoa vojne tehnike — tu je istinu sažvakao i stavio marksistima u usta Engels⁵³⁾. Vojna tehnika sada nije onakva kakva je bila sredinom XIX veka. Operisati pomoću gomile protiv artiljerije i braniti barikade revolverima bila bi glupost. I Kaucki je bio u pravu kad je pisao da je posle Moskve vreme da se revidiraju Engelsovi zaključci, da je Moskva istakla „novu taktiku barikada“⁵⁴⁾. Ta je taktika bila taktika partizanskog rata. Organizacija koja je bila uslovljena takvom taktikom bili su pokretljivi i izvanredno sićušni odredi: desetine, trojke, čak dvojke. Kod nas se danas često mogu sresti socijaldemokrati koji se smeju kad se počne govoriti o petorkama i trojkama. Ali je smeh samo jeftin način da se zatvore oči pred *novim* pitanjem taktike i organizacije koju izaziva ulična borba na današnjem nivou savremene tehnike. Pročitajte pažljivo priču o moskovskom ustanku,

gospodo, i razumećete u kakvoj su vezi „petorke“ sa pitanjem „nove taktike barikada“.

Moskva ju je istakla, ali ni izdaleka nije razvila u iole širim, stvarno masovnim razmerama. Boraca je bilo malo, radnička masa nije dobila parolu za smeće napade i nije je primenila, karakter partizanskih odreda bio je suviše jednoobrazan, njihovo oružje i njihove metode nedovoljne, njihova veština rukovođenja gomilom skoro nerazvijena. Mi moramo sve to nadoknaditi i mi ćemo to nadoknaditi, učeći se na iskustvu Moskve, šireći to iskustvo u masama, izazivajući stvaralaštvo samih masa u daljem razvijanju toga iskustva. I taj partizanski rat, taj masovni teror, koji se vrši u Rusiji svuda skoro neprekidno posle decembra, nesumnjivo će pomoći da mase nauče pravilnu taktiku u momentu ustanka. Socijaldemokratija treba da prizna i prihvati kao svoju taktiku taj masovni teror, razume se, organizujući ga i kontrolišući, potčinjavajući ga interesima i uslovima radničkog pokreta i opšterevolucionarne borbe, otklanjajući i odbacujući nemilosrdno ono „mangupsko“ izopačavanje toga partizanskog rata s kojim su se Moskovljani tako divno i tako nemilosrdno obračunali u danima ustanka, a Letonci u danima čuvenih letonskih republika.

Vojna tehnika pravi u poslednje vreme i nove korake napred. Japanski rat je istakao ručnu bombu. Fabrika oružja izbacila je na tržište automatsku pušku. I jedno i drugo počinje se već s uspehom primenjivati u ruskoj revoluciji, ali ne ni iz daleka u dovoljnim razmerama. Mi se možemo i moramo koristiti usavršavanjem tehnike, naučiti radničke odrede da u masama prave bombe, pomoći i njima i našim borbenim odredima da se snabdeju eksplozivom, upaljačima i automatskim puškama. Uz učešće radničke mase u gradskom ustanku, uz masovno napadanje na neprijatelja, uz odlučnu veštu borbu za vojsku koja se još više koleba posle Dume, posle Sveaborga i Kronštata⁵⁵), uz obezbeđeno učešće sela u opštoj borbi — pobeda će u sledećem sveruskom oružanom ustanku biti naša!

Razvijajmo, dakle, šire svoj rad i smelije postavljajmo svoje zadatke, usvajajući pouke iz velikih dana ruske revolucije. U osnovi našeg rada nalazi se pravilno shvatanje interesa klasa i potreba opštenarodnog razvitka u današnjem trenutku. Oko parole: obaranje carske vlasti i sazivanje ustavotvorne skupštine od strane revolucionarne vlade mi grupišemo i grupisaćemo sve veći deo proletarijata, seljaštva i vojske. Razvijanje svesti masa ostaje, kao i uvek, baza i glavna sadržina čitavog našeg rada. Ali ne zaboravimo da tom opštem, stalnom i osnovnom zadatku momenti slični ovome koji preživljava Rusija dodaju posebne, specijalne zadatke. Ne pretvarajmo se u pedante i filistre, ne izbegavajmo te posebne zadatke momenta, te specijalne zadatke sadašnjih formi borbe praznim pozivanjem na naše svagdašnje obaveze koje ostaju nepromenjene pod svim okolnostima, u svim vremenima.

Pamtimo da se približava velika masovna borba. To će biti oružani ustanak. On treba da bude, po mogućnosti, istovremen. Mase treba da znaju da stupaju u oružanu, krvavu, neustrašivu borbu. Prezir prema smrti treba raširiti u masama i obezbediti pobedu. Ofanziva protiv neprijatelja mora biti najenergičnija; napad, a ne odbrana, mora postati parola masa, nemilosrdno uništenje neprijatelja postaće njihov zadatak; stvoriće se pokretljiva i gipka organizacija borbe; kolebljivi elementi u vojsci biće uvučeni u aktivnu borbu. Partija svesnog proletarijata mora izvršiti svoju dužnost u ovoj velikoj borbi.

Пролетарий, br. 2,
29. avgusta 1906.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 11, стр. 145—152.

PARTIZANSKI RAT

Pitanje partizanskih akcija jako interesuje našu partiju i radničku masu. Mi smo već više puta dodirivali to pitanje uzgred i sada nameravamo da pristupimo celovitijem prikazu svojih pogleda koji smo obećali.

I

Počnimo od početka. Koje osnovne zahteve treba da istakne svaki marksista pri razmatranju pitanja o oblicima borbe? Prvo, marksizam se razlikuje od svih primitivnih oblika socijalizma po tome što ne povezuje pokret sa nekom određenom formom borbe. On priznaje najrazličitije oblike borbe i pri tome ih ne „izmišlja“, nego samo uopštava, organizuje, pridaje svesnost onim oblicima borbe revolucionarnih klasa koji nastaju sami po sebi u toku samog pokreta. Nepomirljivi neprijatelj svih apstraktnih formula, svih doktrinarskih recepata, marksizam traži pažljiv odnos prema takvoj *masovnoj* borbi, koja s razvitkom pokreta, s porastom svesti masa, sa zaoštavanjem ekonomskih i političkih kriza rađa sve novije i sve raznolikije metode odbrane i napada. Zato se marksizam ni po koju cenu ne odriče unapred ni od kakvih oblika borbe. Marksizam se ni u kom slučaju ne ograničava samo na one oblike borbe koji su mogući i koji postoje samo u datom trenutku, priznajući *neizbežnost* novih, borbama određenog perioda nepoznatih oblika borbe sa menjanjem date socijalne konjunktore. Marksizam u ovom pogledu uči, ako se može tako reći, iz prakse masa i nema nikakvih pretenzija da uči mase izmišljenim kabinetskim „sistematskim“ oblicima borbe. Mi znamo — rekao je, na primer, Kaucki, razmatrajući oblike socijalne revolucije — da će nam buduća kriza doneti nove oblike borbe koje sada ne možemo predvideti.

Drugo, marksizam bezuslovno zahteva *istorijsko* razmatranje pitanja oblika borbe. Postavljati to pitanje van konkretne istorijske situacije znači ne razumeti azbuku dijalektičkog materijalizma. U različitim momentima ekonomske evolucije, u zavisnosti od raznih uslova — političkih, nacionalno kulturnih, uslova svakodnevnog života itd. — razni oblici borbe izbijaju u prvi plan, postaju glavni oblici

borbe, a u vezi s tim, opet, menjaju se i drugorazredni, sporedni oblici borbe. Pokušavati odgovarati sa da ili ne na pitanje o određenom sredstvu borbe, ne razmatrajući detaljno konkretnu situaciju datog pokreta na datom stepenu njegovog razvitka — znači potpuno napuštati teren marksizma.

To su dve osnovne teoretske postavke kojima treba da se rukovodimo. Istorija marksizma u zapadnoj Evropi daje nam mnoštvo primera koji potvrđuju ovo što smo rekli. Evropska socijaldemokratija smatra u današnje vreme parlamentarizam i sindikalni pokret glavnim oblicima borbe, ona je priznavala ustanak u prošlosti i spremna je da ga potpuno prizna, sa promenom konjunktura, i u budućnosti, — uprkos mišljenju liberalnih buržuja kao što su ruski kadeti i bezaglavci⁵⁶). Socijaldemokratija je negirala generalni štrajk 70-tih godina kao socijalnu panaceju, kao sredstvo da se buržoazija odmah obori nepolitičkim putem, ali socijaldemokratija potpuno priznaje masovni politički štrajk (naročito posle iskustva koje je Rusija stekla 1905. godine.) kao *jedno* od sredstava borbe, neophodno pod *izvesnim* uslovima. Socijaldemokratija je priznavala uličnu borbu na barikadama 40-tih godina XIX veka — odbacivala ju je na osnovu određenih činjenica krajem XIX veka — izražavala je potpunu spremnost da revidira ovo poslednje shvatanje i prizna celishodnost borbe na barikadama posle iskustva Moskve, koja je iznela, po rečima K. Kauckoga, novu taktiku barikada.

II

Pošto smo utvrdili opšte postavke marksizma, pređimo na rusku revoluciju. Setimo se istorijskog razvitka oblika borbe koje je ona istakla. S početka ekonomski štrajkovi radnika (1896—1900), zatim političke demonstracije radnika i studenata (1901—1902), seljačke pobune (1902), početak masovnih političkih štrajkova u različitim kombinacijama sa demonstracijama (Rostov 1902, letnji štrajkovi 1903, 9. januar 1905), sveruski politički štrajk sa lokalnim slučajevima borbe na barikadama (oktobar 1905), masovna borba na barikadama i oružani ustanak (1905, decembar), mirna parlamentarna borba (april — jun 1906), delimični vojnički ustanci (jun 1905 — jul 1906.), delimični seljački ustanci (jesen 1905 — jesen 1906. godine).

To je stanje stvari u jesen 1906. godine sa gledišta oblika borbe uopšte. „Odgovarajući“ oblik borbe samodržavlja jeste crnostotinaški pogrom, počev od Kišinjeva u proleće 1903. godine pa do Sedleca u jesen 1906. godine. U toku čitavog tog perioda organizovanje crnostotinaškog pogroma i premlaćivanja Jevreja, studenata, revolucionara, svesnih radnika sve više napreduje, usavršava se, spajajući sa nasiljem potplaćene rulje nasilja crnostotinaške vojske, dolazeći do upotrebe artiljerije u selima i gradovima, stapajući se sa kaznenim ekspedicijama, kaznenim vozovima i tako dalje.

To je glavna pozadina slike. Na toj pozadini ocrtava se — nesumnjivo kao nešto pojedinačno, drugorazredno, sporedno — ona pojava čijem je izučavanju i oceni posvećen ovaj članak. Kakva je to pojava? Koji su njeni oblici? Njeni uzroci? Vreme postanka i stepen raširenosti? Njen značaj u opštem toku revolucije? Njen odnos prema borbi radničke klase koju organizuje i kojom rukovodi socijaldemokratija? To su pitanja na koja sad treba da pređemo, pošto smo ocrtali opštu pozadinu slike.

Pojava koja nas interesuje jeste *oružana* borba. Nju vode pojedina lica i male grupe lica. Ona delimično pripadaju revolucionarnim organizacijama, delimično (u nekim mestima Rusije *većim* delom) ne pripadaju ni jednoj revolucionarnoj organizaciji. Oružana borba ima dva *različita* cilja, koja treba *strogo* razlikovati jedan od drugog; — ta je borba usmerena, prvo, baš na ubijanje pojedinih lica, starešina i njima potčinjenih osoba u vojno-policijskoj službi; — drugo, na konfiskovanje novčanih sredstava kako od vlade tako i od privatnih lica. Konfiskovana sredstva delom se upotrebljavaju za partiju, delom specijalno za naoružanje i pripreme ustanka, delom za izdržavanje lica što vode borbu koju karakterišemo. Velike eksproprijacije (kavkaska u iznosu od preko 200.000 rubalja, moskovska od 875.000 rubalja) dodeljivane su baš u prvom redu revolucionarnim partijama, a sitne eksproprijacije upotrebljavaju se pre svega, a ponekad i potpuno, za izdržavanje „esproprijatora“. Ovaj oblik borbe široko se razvio, nesumnjivo, tek 1906. godine, tj. posle decembarskog ustanka. Zaoštravanje političke krize do stepena oružane borbe i naročito povećavanje oskudice, gladi i nezaposlenosti u selima i gradovima igralo je veliku ulogu među uzrocima koji su izazvali opisanu borbu. Kao pretežan i čak *isključiv* oblik socijalne borbe ovaj oblik borbe primili su deklasirani elementi stanovništva, lumpeni i anarhističke grupe. Kao „odgovarajući“ oblik borbe od strane samodržavlja treba smatrati vanredno stanje, mobilizaciju novih vojnih jedinica, crnostotinaške pogrome (Sedlec), ratne vojne sudove.

III

Uobičajena ocena razmatrane borbe svodi se na sledeće: to je anarhizam, blankizam, stari teror, to su akcije pojedinaca, odvojenih od masa, koje demorališu radnike, odbijaju od njih široke krugove stanovništva, dezorganizuju pokret, nanose štetu revoluciji. Primere koji potvrđuju takvu ocenu lako je naći u događajima o kojima svakodnevno javljaju novine.

Ali da li su ti primeri ubedljivi? da bismo to proverili, uzećemo teritoriju gde je razmatrani oblik borbe *najrazvijeniji* — Letonski kraj. Evo kako se na delatnost letonske socijaldemokratije žali list „Novo vreme“ (u brojevima od 9 i 12 septembra). Letonska socijaldemokratska radnička partija (deo SDRPR) redovno izdaje svoj list u 30.000 primeraka. U zvaničnom delu štampaju se spiskovi špijuna,

čije je uništavanje dužnost svakog poštenog čoveka. Pomagači policije proglašavaju se za „protivnike revolucije“ i kažnjavaju se smrću, a osim toga odgovaraju i svojom imovinom. Novac za partiju, po naređenju socijaldemokrata, stanovništvo predaje samo na osnovu priznanice sa pečatom. U poslednjem izveštaju partije u sumi od 48.000 rubalja godišnjeg prihoda nalazi se 5.600 rubalja koje je libavsko odeljenje dobilo putem eksproprijacije za oružje. — „Novo vreme“, prirodno, baca munje i gromove protiv tog „revolucionarnog zakonodavstva“, protiv te „grozne vlade“.

Niko se ne usuđuje da tu delatnost letonskih socijaldemokrata nazove anarhizmom, blankizmom, terorizmom. Ali zašto? Zato što je ovde *jasna* veza između novog oblika borbe i ustanka koji je bio u decembru i koji ponovo sazreva. Ako se primeni na celu Rusiju, ta veza nije tako jasna, ali ona postoji. Širenje „partizanske“ borbe baš posle decembra i njena veza sa zaoštavanjem ne samo ekonomske nego i političke krize nesumnjiva je. Stari ruski terorizam bio je delo intelektualaca — zaverenika; sada partizansku borbu vodi, prema opštem pravilu, radnik borac ili prosto nezaposleni radnik. Blankizam i anarhizam lako padaju na pamet ljudima koji su skloni šablonima, ali u atmosferi ustanka, tako jasnoj u Letonskom kraju, neupotrebljivost tih naučenih etiketa bode oči.

Na primeru Letonaca jasno se vidi potpuna nepravilnost, ne-naučnost, neistoričnost kod nas toliko obične analize partizanskog rata nepovezane s atmosferom ustanka. Treba uzeti u obzir tu atmosferu, pomisliti o osobinama prelaznog perioda između velikih akata ustanka, treba shvatiti kakvi se oblici borbe pri tome neizbežno rađaju, ne ograničavati se na naučene fraze koje su jednake i kod kadeta i kod novovremenca: anarhizam, pljačka, deklasirani elementi!

Kažu: partizanske akcije dezorganizuju naš rad. Primenimo to tvrđenje na situaciju posle decembra 1905. godine, na vreme crnostotinaških pogroma i vanrednih stanja. Šta više dezorganizuje pokret u *takvo* vreme: odsustvo otpora ili organizovana partizanska borba? Uporedite centralnu Rusiju sa njenom zapadnom periferijom, sa Poljskom i Letonskim krajem. Nema sumnje da je partizanska borba mnogo raširenija i razvijenija u zapadnoj periferijskoj oblasti. I isto tako je nesumnjivo da je revolucionarni pokret uopšte, a socijaldemokratski pokret napose, *dezorganizovaniji* u centralnoj Rusiji nego u njenom zapadnom delu. Razume se, nama i ne pada na pamet da otuda izvlačimo zaključak da su poljski i letonski socijaldemokratski pokret manje dezorganizovani *zahvaljujući* partizanskom ratu. Ne. Oдавde samo proizilazi da partizanski rat nije kriv zbog dezorganizacije socijaldemokratskog radničkog pokreta u Rusiji 1906. godine.

Ovde se često pozivaju na specifičnost nacionalnih uslova. Ali to pozivanje naročito jasno pokazuje slabost uobičajene argumentacije. Ako je stvar u nacionalnim uslovima, znači stvar nije u anarhizmu, blankizmu, terorizmu — grehovima opšteruskim i čak speci-

jalno ruskim — već u nečem drugom. Proanalizirajte to nešto drugo *konkretno*, gospodo! Vi ćete onda videti da nacionalno ugnjetavanje ili antagonizam ništa ne objašnjava, jer on je uvek postojao u zapadnim krajevima, a partizanska borba se rodila tek u ovom istorijskom periodu. Ima mnogo mesta gde postoje nacionalno ugnjetavanje i antagonizam, ali nema partizanske borbe, koja se ponekad razvija bez ikakvog nacionalnog ugnjetavanja. Konkretna analiza pitanja pokazaće da stvar nije u nacionalnom ugnjetavanju, već u uslovima ustanka. Partizanska borba je neizbežni oblik borbe u vreme kada se masovni pokret već razvio na delu do ustanka i kada nastupaju manji ili veći razmaci između „velikih bitaka“ u građanskom ratu.

Pokret ne dezorganizuju partizanske akcije, već slabost partije koja ne ume *da uzme u ruke* te akcije. Eto, zato se obično kod nas, Rusa, anateme protiv partizanskih akcija spajaju sa tajnim, slučajnim, neorganizovanim akcijama, koje stvarno dezorganizuju partiju. Nemoćni da shvatimo kakvi istorijski uslovi izazivaju tu borbu, mi smo nemoćni da parališemo i njene rđave strane. A borba se ipak nastavlja. Nju izazivaju moćni ekonomski i politički uzroci. Mi nemamo snage da otklonimo te uzroke i da paralizujemo tu borbu. Naše jadikovanje protiv partizanske borbe jeste — jadikovanje protiv slabosti partije u ustanku.

Ovo što smo rekli o dezorganizaciji odnosi se i na demoralizaciju. Ne demoralizuje partizanski rat, već *neorganizovanost*, nered, nepartijnost partizanskih akcija. Od te *najnesumnjivije* demoralizacije neće nas ni za trunku spasti osude i prokletstva na adresu partizanskih akcija, jer su te osude i prokletstva apsolutno nemoćni da zaustave pojavu koju izazivaju duboki ekonomski i politički uzroci. Reći će nam: ako smo nemoćni da zaustavimo jednu nenormalnu i demoralizatorsku pojavu, to nije razlog za prelazak *partije* na nenormalna i demoralizatorska sredstva borbe. Ali to bi bio već čisto liberalnoburžoaski, a ne marksistički prigovor, jer marksista *uopšte* ne može smatrati građanski rat ili partizanski rat, kao jedan od njegovih oblika, nenormalnim i demoralizatorskim. Marksista stoji na tlu klasne borbe, a ne socijalnog mira. U izvesnim periodima oštih ekonomskih i političkih kriza klasna borba se razvija do otvorenog građanskog rata, tj. do oružane borbe između dva dela naroda. U takvim periodima marksista je *dužan* da stoji na gledištu građanskog rata. Svaka moralna osuda građanskog rata potpuno je nedozvoljena sa gledišta marksizma.

U doba građanskog rata ideal partije proletarijata jeste *partija koja ratuje*. To je apsolutno neosporno. Mi potpuno dopuštamo da je sa gledišta građanskog rata moguće dokazivati i dokazati *neceishodnost* ovih ili onih oblika građanskog rata u ovom ili onom momentu. Kritiku različitih oblika građanskog rata sa gledišta *vojničke celishodnosti* mi potpuno priznajemo i potpuno se slažemo da odlučujući glas u *takvom* pitanju pripada praktičarima socijaldemokratima svakog određenog mesta. Ali mi u ime principa marksizma

zma bezuslovno tražimo da se analiza uslova građanskog rata ne zamenjuje otrcanim i šablonskim frazama o anarhizmu, blankizmu, terorizmu, da se besmislene metode partizanskih akcija koje je ta i ta pepeesovska*) organizacija primenila u tom i tom momentu ne ističu kao strašilo kad se govori o pitanju samog učešća socijaldemokrata u partizanskom ratu uopšte.

Prema pozivanju na dezorganizaciju pokreta partizanskim ratom treba se odnositi kritički. *Svaki* novi oblik borbe koji je skopčan sa novim opasnostima i novim žrtvama neizbežno „dezorganizuje“ organizacije, nepripremljene za taj novi oblik borbe. Naše stare grupe propagandista dezorganizovao je prelazak na agitaciju. Naše komitete dezorganizovao je posle prelazak na demonstracije. Svaka vojna akcija u kom bilo ratu unosi izvesnu dezorganizaciju u redove onih koji ratuju. Otuda se ne sme izvoditi zaključak da ne treba ratovati. Otuda treba izvoditi zaključak da treba *naučiti* ratovati. To je sve.

Kad vidim socijaldemokrate koji gordo i samozadovoljno izjavljuju: mi nismo anarhisti, nismo lopovi, nismo pljačkaši, mi smo iznad toga, mi odbacujemo partizanski rat — onda se pitam: da li ti ljudi shvataju šta govore? Po celoj zemlji izbijaju oružani sukobi i okršaji između crnostotinaške vlade i stanovništva. Ta je pojava apsolutno neizbežna na datom stupnju razvitka revolucije. Stanovništvo spontano, neorganizovano — i baš zato često u nezgodnim i *ružnim* oblicima — reaguje na tu pojavu takođe oružanim okršajima i napadima. Ja razumem da se mi usled slabosti i nepripremljenosti svoje organizacije možemo odreći u određenom mestu i određenom trenutku partijskog rukovođenja *tom* spontanom borbom. Ja razumem da to pitanje treba da rešavaju mesni praktičari, da nije laka stvar preurediti slabe i nepripremljene organizacije. Ali kad kod socijaldemokratskog teoretičara ili publiciste vidim ne osećanje tuge zbog te nepripremljenosti već oholo samozadovoljstvo i narcisovski oduševljeno ponavljanje u ranoj mladosti naučenih fraza o anarhizmu, blankizmu, terorizmu, onda mi je krivo što se tako unižava najrevolucionarnija doktrina na svetu.

Kažu: partizanski rat približava svesni proletarijat propalicama i skitnicama. To je tačno. Ali otuda sledi samo to da partija proletarijata nikad ne može smatrati partizanski rat jedinim ili čak glavnim sredstvom borbe; da to sredstvo treba da bude potčinjeno drugim, da treba da bude u srazmeri sa glavnim sredstvima borbe, da treba da bude oplemenjeno prosvetljujućim i organizujućim uticajem socijalizma. A bez ovog *poslednjeg* uslova *sva*, apsolutno *sva* sredstva borbe u buržoaskom društvu približavaju proletarijat raznim neproleterskim slojevima iznad ili ispod njega i, pošto su ostavljena stihijskom toku stvari, iznašaju se, izopačuju, prostitušu. Štrajkovi prepušteni stihijskom toku stvari pretvaraju se u „Alli-

*) PPS je poljska socijalistička partija osnovana 1900. godine. Uporedo sa priznavanjem Socijaldemokratskog programa branila je potrebu individualnog terora. — Prim. red.

ances“ — sporazume između radnika i poslodavaca *protiv* potrošača. Parlament se pretvara u javnu kuću, gde banda buržoaskih politikanata trguje na malo i veliko „narodnom slobodom“, „liberalizmom“, „demokratijom“, republikanizmom, antiklerikalizmom, socijalizmom i svom drugom robom koja ima laku prođu. List se pretvara u svakome pristupačnu podvodačicu, u oruđe za kvarenje masa, u oruđe grubog laskanja niskim instinktima gomile itd., itd. Socijaldemokratiji nisu poznata univerzalna sredstva borbe, takva sredstva koja bi odvajala proletarijat kineskim zidom od slojeva koji se nalaze malo iznad njega ili malo ispod njega. Socijaldemokratija u različitim vremenima upotrebljava različita sredstva, *uvek* okružujući njihovu primenu *strogo* određenim idejnim i organizacionim uslovima.*)

IV

Oblici borbe u ruskoj revoluciji odlikuju se ogromnom raznolikošću u poređenju sa buržoaskim revolucijama Evrope. Kaucki je delimično to predskazao kada je 1902. godine govorio da će buduća revolucija (on je dodao: izuzimajući *možda* Rusiju) biti ne toliko borba naroda protiv vlade koliko borba između dva dela naroda. U Rusiji vidimo, nesumnjivo, da je ova *druga* borba razvijenija nego u buržoaskim revolucijama Zapada. Neprijatelji naše revolucije iz redova naroda malobrojni su, ali oni se za zaoštavanjem borbe sve više i više organizuju i dobijaju podršku reakcionarnih slojeva buržoazije. Zato je potuno prirodno i neizbežno što se ustanak u *takvo* vreme, u vreme svenarodnih političkih štrajkova, ne može izliti u staru formu pojedinačnih akata, ograničenih vrlo kratkim vremenskim razmakom i veoma malim prostorom. Potpuno je prirodno i neizbežno što ustanak dobija više i složenije oblike dugotrajnog građanskog rata, tj. oružane borbe između dva dela naroda, koja obuhvata svu zemlju. Takav rat ne može se zamisliti drukčije nego kao niz malobrojnih, odvojenih relativno dugim vremenskim razmacima, velikih bitaka i kao mnoštvo sitnih sukoba u toku tih vremenskih razmaka. Ako je to tako — a to je nesumnjivo tako — onda

*) Boljševike socijaldemokrate često optužuju zbog lakomisleno pristrasnog odnosa prema partizanskim akcijama. Zbog toga nije naodmet napomenuti da u nacrtu rezolucije o partizanskim akcijama (br. 2 „Partijskih vesti“ i Lenjinov referat o kongresu) onaj *deo* boljševika koji ih brani isticao je sledeće uslove za njihovo priznanje: eksproprijacija privatne imovine nije uopšte dozvoljavana; eksproprijacija državne imovine nije se preporučivala, nego je samo *dozvoljavana* pod uslovom *partijske kontrole* i upotrebe sredstava za *potrebe ustanka*. Partizanske akcije u obliku terora *preporučivane su* protiv režimskih nasilnika i *aktivnih* crnostotinaša, ali pod uslovom: 1) da se vodi računa o raspoloženju širokih masa; 2) da se uzimaju u obzir uslovi radničkog pokreta dotičnog mesta; 3) da se vodi briga o tome da se snage proletarijata ne rasipaju uzalud. Praktična razlika između ovog nacrtu i one rezolucije koja je bila primljena na Kongresu ujedinjenja sastoji se *isključivo* u tome što se u rezoluciji ne dozvoljava eksproprijacija državne imovine.

socijaldemokratija mora obavezno postaviti sebi za zadatak da stvori takve organizacije koje bi u najvećem stepenu bile kadre da rukovode masama i u tim velikim bitkama i, po mogućnosti, u tim sitnim sukobima. Socijaldemokratija u vreme borbe klasa, koja se zaoštrila do razmera građanskog rata, mora postavljati sebi za zadatak ne samo da učestvuje u *tom građanskom ratu* nego da u njemu igra i rukovodeću ulogu. Socijaldemokratija mora vaspitavati svoje organizacije da stvarno istupaju kao *ratujuća strana* koja ne propušta nijednu priliku a da snagama neprijatelja ne nanese gubitke.

To je težak zadatak, nema spora. On se ne može rešiti odjedanput. Kao što se ceo narod prevaspitava i uči u toku građanskog rata, tako se i naše organizacije moraju vaspitati, tako se i one moraju na osnovu iskustva preurediti da bi mogle odgovoriti tom zadatku.

Mi nemamo ni najmanje pretenzije da praktičarima namećemo ma kakav izmišljeni oblik borbe ili da čak iz kabineta rešavamo pitanje uloge ovih ili onih oblika partizanskog rata u opštem toku građanskog rata u Rusiji. Mi smo daleko od pomisli da u konkretnoj oceni ovih ili onih partizanskih akcija vidimo pitanje *pravca* u socijaldemokratiji. Ali mi vidimo svoj zadatak u tome da prema svojim snagama pomognemo pravilnom *teoretskom* ocenjivanju novih oblika borbe koje ističe život, u tome da se nemilosrdno borimo protiv šablona i predrasuda, koje smetaju svesnim radnicima da pravilno postave novo i teško pitanje, da pravilno pristupe njegovom rešavanju.

Пролетарий, br. 5,
30. septembra 1906.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 11, стр. 186—196.

POBUNE U VOJSCI I MORNARICI⁵⁷⁾

U poslednje vreme promaklo je nekoliko vesti čak i u našu legalnu štampu o revolucionarnom vrenju u vojsci. Obratimo pažnju na tri glavne vesti.

U crnomorskoj floti. Vojni pomorski sud u Sevastopolju razmatrao je 27. juna iza zatvorenih vrata krivicu galvanera oklopnjače „Jovan Zlatoust“ Zelenina. On je optužen, zajedno sa Karpišinom i Siljakovom, da je sastavljao i širio proglase u kojima se pozivalo na oružani ustanak. Zelenin, Karpišin i Siljakov osuđeni su na smrt i 10. jula streljani.

Isti sud je 2. jula razmotrio krivicu brodske posade iste oklopnjače. Šesnaest mornara je optuženo zbog podstrekavanja da se zauzme ova oklopnjača. Desetorica su osuđena na smrt, a petorica na robiju u trajanju od šest godina. Zvanični telegrami od 4. jula javili su da je deset mornara osuđenih na smrt podnelo molbu za pomilovanje.

U baltičkoj floti za 16. jul u vojno pomorskom sudu kronštatskog pristaništa zakazan je pretres *šezdeset i petorici mornara* sa školskog broda „Dvina“, krstarice „Aurora“ i oklopnjače „Slava“. Oktobrističkom listu „Glas Moskve“⁵⁸⁾ telefonirali su iz Petrograda 3. jula da se u gradu mnogo govori o ovom senzacionalnom procesu. Kako kažu, tih 65 mornara optuženi su da pripadaju partiji socijalista — revolucionara i da „pripadju tajnom društvu koje rešava pitanje otvorenog ustanka i ubijanja starešina — oficira“. Početak procesa povezuje se, prema istoj vesti, sa hapšenjem jednog mornara na „Dvini“ 22. januara 1912.

Dalje, poznato je da su za vreme prvomajskih praznika vršena hapšenja mornara baltičke flote u Helsingforsu.

Najzad, 1. jula u selu Trojickom, blizu Taškenta, došlo je do pokušaja pobune među pionirima. Kapetana II klase Pohvisneva pobunjenici su razneli bajonetima. *Telegram o tome cenzura nije propustila*. Tek 10. jula preštampana je u Petrogradu vest iz „Turkestanskih vesti“^{*)}, oficijalnog lista, koji priznaje da je *bilo sukoba* sa pobunjenicima. Pešaci i kozaci razbili su pobunjene pionire, kojih je bilo, kako se tu kaže, svega 100 do 130 ljudi. Ustanak je

^{*)} U originalu *Туркестанские ведомости*. — Prim. prev.

otpočeo uveče i završio se, prema zvaničnom saopštenju, pred zorom. Uhapšeno je *oko 380 pionira*, od kojih „više od polovine (uverava vladin list) nesumnjivo (??) nije uzimalo učešća“ u ustanku. Pobunjenici su, pored Pohvisneva, ubili dva potporučnika, Krasovskog i Koščeneca, dva vojnika, ranili 5 oficira i 12 vojnika. O broju poginulih pobunjenika zvanični list ćuti.

To su oskudni i očigledno nepotpuni, očigledno unakaženi i od policije umanjani podaci kojima sada raspolažemo.

Šta znače ove činjenice?

One u potpunosti potvrđuju ono što je istaknuto u odlukama januarske sveruske konferencije SDRPR 1912. godine i detaljnije objašnjeno u br. 27 centralnog organa „Socijaldemokrata“ pre mesec dana.⁵⁹⁾

U Rusiji je otpočeo *revolucionarni* polet. Masovnim štrajkovima u aprilu i maju počeo je prelazak proletarijata Rusije u napad — i protiv kapitala, i protiv carske monarhije, i za poboljšanje života radnika, izmučenih progonima i ugnjetavanjem za vreme kontra-revolucije 1908–1911, i za slobodu celog naroda, za demokratsku republiku.

Liberali (a za njima likvidatori iz „Glasa Neve“⁶⁰⁾ šire praznu bajku da je osnova aprilsko-majskog pokreta bila tobože borba za slobodu koalicija. Tu su bajku demantovale činjenice. Nije moguće boriti se samo za jedno političko pravo u ropskoj Rusiji, nije moguće boriti se za ustavne reforme pod carskim apsolutizmom. Borba proletarijata preplavila je talasom štrajkova celu Rusiju, ti štrajkovi su bili i ekonomski i politički. U spoju tih dvaju vidova nalazila se i nalazi *snaga* pokreta. To nisu obični štrajkovi, to je *revolucionarni* polet masa, to je početak ofanzive radničkih masa protiv carske monarhije.

Masovni štrajkovi nisu mogli a da *svuda* ne zapale revolucionarni plamen. I pobune u vojsci *dokazale su* da se taj plamen razgovreva, — *svuda* ima zapaljivog materijala, — *svuda* se nagomilava revolucionarno raspoloženje u masama, čak među onim radnicima i seljacima koje je zgnječila vojnička muštra.

Masovni štrajkovi u Rusiji nerazdvojno su povezani sa oružanim ustankom. Rastu štrajkovi — raste i ustanak.

Eto, to su dokazali događaji koje smo istakli u početku članka.

Ti događaji daju pouku podvučenu u br. 27 centralnog organa „Socijaldemokrata“. Pozivati na ustanak sada je krajnje nerazumno. Ustanici su sada *preurđeni*. Samo *udružena* navala radničkih masa, seljaštva i najboljeg dela vojske može stvoriti uslove za *pobedonosni* ustanak, tj. ustanak u *pravi* čas.

I napredni radnici treba da sve svoje napore upotrebe kako bi učvrstili, obnovili, razvili *ilegalnu* partiju radničke klase, SDRPR. Samo takva partija, vodeći revolucionarnu agitaciju, iskorišćujući sva sredstva legalne propagande putem radničke štampe i preko radničkih poslanika u Dumi, moći će da spreči trošenje snaga u

beznadnim sitnim pobunama i da spremi vojsku proletarijata za veliki pobedonosni ustanak.

Živeli revolucionarni vojnici i mornari!

Živeo složni, istrajni, uporni revolucionarni rad na razvijanju široke revolucionarne navale milionskih masa, radničkih štrajkova, seljačkih pokreta! Samo na čelu navale miliona, samo u najtešnjem, nerazdvojnem savezu sa njima revolucionarni deo ruske vojske može pobediti i pobeđiće carsku monarhiju!

Рабочая газета, br. 9,
30 jula (12 avgusta)⁶¹ 1912.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 18, стр. 210—211.

KRAJ RATA IZMEĐU ITALIJE I TURSKE⁶²⁾

Kao što je poznato iz telegrama, punomoćnici Italije i Turske potpisali su prethodne uslove mira.

Italija je „pobedila“. Pre godinu dana ona je pojurila da pljačka turske zemlje u Africi, i odsada Tripolis će pripadati Italiji. Nije naodmet baciti pogled na taj tipični kolonijalni rat „civilizovane“ države XX veka.

Čime je izazvan ovaj rat? Koristoljubljem talijanskih finansijskih asova i kapitalista, kojima je potrebno novo tržište, kojima su potrebni novi uspesi talijanskog imperijalizma.

Šta je bio ovaj rat? Usvršena, civilizovana ljudska klanica, ubijanje Arapa pomoću „najnovijih“ oruđa.

Arapi su davali očajan otpor. Kada su talijanski admirali nepretno iskricali u početku rata 1.200 mornara, Arapi su ih napali i pobili su oko 600 ljudi. „Za kaznu“ pobijeno je oko 3.000 Arapa, uništene su i poklane čitave porodice, pobijene su žene i deca. Talijani su civilizovana, ustavna nacija.

Oko 1.000 Arapa je obešeno.

Gubici Talijana, preko 20.000 ljudi; među njima — 17.429 bolesnih, 600 nestalih, 1.405 poginulih.

Ovaj rat je stajao Talijane preko 800 miliona lira, tj. preko 320 miliona rubalja. Strašna nezaposlenost, zastoј u industriji posledice su rata.

Arapa je pobijeno oko 14.800. Rat će se, uprkos „miru“, stvarno i dalje nastaviti, jer arapska plemena u unutrašnjosti afričkog kontinenta, daleko od obale, neće se potčiniti. Njih će još dugo „civilizovati“ bajonetom, metkom, konopcem, ognjem, silovanjem žena.

Italija, naravno, nije ni bolja ni gora od ostalih kapitalističkih zemalja. Svima tim zemljama podjednako upravlja buržoazija, koja se ne zaustavlja ni pred kakvim klanicama radi novog izvora profita.

BALKANSKI RAT I BURŽOASKI ŠOVINIZAM

Balkanski rat se približava kraju. Zauzimanje Jedrena obeležava odlučnu pobedu Bugara, i težište pitanja konačno je preneseno sa ratišta na arenu svađa i intriga među takozvanim velikim silama.

Balkanski rat je jedna od karika u lancu svetskih događaja koji znače krah srednjeg veka u Aziji i istočnoj Evropi. Stvaranje ujedinenih nacionalnih država na Balkanu, svrgavanje jarma mesnih feudalaca, konačno oslobođenje balkanskih seljaka raznih narodnosti ispod spahijskog jarma — to je bio istorijski zadatak koji je stajao pred balkanskim narodima.

Taj zadatak balkanski narodi mogli su rešiti deset puta lakše nego sada i sa sto puta manjim žrtvama stvaranjem federativne balkanske republike. Ni nacionalno ugnjetavanje, ni nacionalne zađevice, ni raspaljivanje religioznih razlika ne bi bilo moguće uz potpun i dosledan demokratizam. Balkanskim narodima bio bi obezbeđen stvarno brz, širok i slobodan razvoj.

Koji je istorijski uzrok tome što su se bitna pitanja Balkana rešavala ratom kojim su upravljali buržoaski i dinastički interesi? Glavni je uzrok slabost proletarijata na Balkanu, a zatim reakcionarni uticaj i pritisak moćne evropske buržoazije. Ona se boji stvarne slobode i kod svoje kuće i na Balkanu, ona teži samo za bogaćenjem na tuđ račun, raspaljuje šovinizam i nacionalnu mržnju, da bi sebi olakšala politiku pljačke, da bi ugnjetenim balkanskim klasama otežala slobodan razvitak.

Ruski šovinizam povodom balkanskih događaja nije manje odvratan nego evropski. A prikriiveni, narumenjeni, iskićeni liberalnim frazama šovinizam kadeta još je odvratniji i još štetniji od grubog šovinizma crnostotinaških listova. Ti listovi otvoreno huškaju protiv Austrije — u toj najzaostalijoj evropskoj zemlji (da napomenemo u zgradama) narodima je obezbeđeno neuporedivo više slobode nego u Rusiji. A kadetska „Reč“ povodom zauzimanja Jedrena pisala je: „Nove okolnosti daju ruskoj diplomatiji punu mogućnost da bude upornija“...

Lepi su to „demokrati“ koji se prave da ne razumeju da se može govoriti samo o upornosti u ostvarivanju šovinističkih ciljeva!

Nije čudo što su se na ručku kod Rodzjanka, 14. marta, Miljukov i Jefremov, Gučkog, Benigsen, Krupenski i Balašov našli zajedno kao prijatelji. Nacionalisti, oktobristi, kadeti — to su samo razne nijanse odvratnog buržoaskog nacionalizma i šovinizma, najvećeg neprijatelja slobode!

Правда, br. 74,
29. marta 1913.
Potpis: V. I.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 19, стр. 19—20.

NAORUŽANJE I KAPITALIZAM

Engleska je jedna od najbogatijih, najslobodnijih i najnaprednijih zemalja sveta. Groznica naoružanja obuzela je već odavno englesko „društvo“ i englesku vladu, potpuno onako kao i francusku, nemačku itd.

I engleska štampa, naročito radnička, navodi sada veoma interesantne podatke koji pokazuju lukavu kapitalističku „mehaniku“ naoružanja. Naročito je veliko pomorsko naoružanje Engleske. Engleska brodogradilišta (Vickers, Armstrong, Braun i dr.) poznata su u celom svetu. Stotine i hiljade miliona rubalja troše Engleska i druge zemlje na ratne pripreme — naravno, sve se to radi isključivo u interesu mira, u interesu odbrane kulture, u interesu otadžbine, civilizacije itd.

A kao akcionare i direktore brodogradilišta, fabrika baruta, dinamita, topova itd. vidimo admirale i najpoznatije engleske državnike iz redova obeju partija — i konzervativne i liberalne. Zlatna kiša pada pravo u džepove buržoaskih političara, koji sačinjavaju tesno povezanu međunarodnu bandu, i ona podstrekava narode na utakmicu u naoružanju i striže te poverljive, glupe i pokorne narode kao što se strigu ovce!

Naoružanje se smatra nacionalnim poslom, patriotskim poslom; pretpostavlja se da svi strogo čuvaju tajnu. A brodogradilišta i fabrike topova, dinamita i pušaka predstavljaju *međunarodna preduzeća*, u kojima kapitalisti raznih zemalja složno obmanjuju i gule „publiku“ raznih zemalja, praveći brodove ili topove podjednako za Englesku protiv Italije, za Italiju protiv Engleske.

Lukava kapitalistička mehanika! Civilizacija, red, kultura, mir — i pljačkanje stotina miliona rubalja od strane mahera i špekulanata brodogradilišnog, dinamičkog i drugog kapitala!

Engleska je član Trojnog sporazuma, koji je neprijatelj Trojnog saveza. Italija je član Trojnog saveza. Čuvena firma Vickers (Engleska) ima *filijale* u Italiji. Akcionari i direktori te firme huškaju (preko plaćenih listova i plaćenih parlamentarnih „radnika“ — konzervativnih, liberalnih, svedjedno) Englesku protiv Italije ili obrnuto. A profit ubiraju i od radnika Engleske i od radnika Italije, gule narod i ovde i tamo.

Konzervativni i liberalni ministri i članovi skupštine skoro su svi članovi tih firmi. Ruka ruku mijе. Sin „velikog“ liberalnog ministra Gledstona direktor je firme Armstrong. Kontraadmiral Bekon, veoma poznati pomorski specijalista i jedan od najstarijih po činu funkcionera „resora“ u Engleskoj, prelazi u službu u fabriku topova u Koventriju sa platom od 7.000 funti sterlinga (preko 60.000 rubalja), a engleski premijer — ministar dobija 5.000 funti (oko 45.000 rubalja).

Isto to dešava se, naravno, u svim kapitalističkim zemljama. Vlade su izvršioci volje klase kapitalista. Izvršiocima plaćaju dobro. Izvršioci su i sami akcionari. A ovčice strigu zajedno uz priče o „patriotizmu...“

Правда, br. 115,
21. maja 1913.
Potpis: *Fr.*

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 19, стр. 83—84.

ZADACI REVOLUCIONARNE SOCIJALDEMOKRATIJE U EVROPSKOM RATU⁶³⁾

SOCIJALDEMOKRATIJA RUSIJE O EVROPSKOM RATU

Javlja nam iz najverodostojnijih izvora da je nedavno održano savetovanje rukovodilaca Socijaldemokratske radničke partije Rusije o pitanju evropskog rata. To savetovanje nije imalo potpuno zvaničan karakter, jer se Centralni komitet Socijaldemokratske radničke partije Rusije nije mogao još sakupiti usled mnogobrojnih hapšenja i nečuvenih progona od strane carske vlade. Ali mi znamo sasvim tačno da je savetovanje o kome je reč zaista izražavalo poglede najuticajnijih krugova SDRPR.

Savetovanje je prihvatilo sledeću rezoluciju, čiji pun tekst donosimo kao dokument:

REZOLUCIJA GRUPE SOCIJALDEMOKRATA

1) Evropski i svetski rat ima jasno određen karakter buržoaskog, imperijalističkog, dinastičkog rata. Borba za tržišta i pljačkanje tuđih zemalja, težnja da se preseče revolucionarni pokret proletarijata i demokratije u samim zemljama, težnja da se prevare, razjedine i potuku proleter i svih zemalja huškanjem najamnih robova jedne nacije protiv najamnih robova druge nacije u korist buržoazije — to je jedina realna sadržina i značenje rata.

2) Držanje vođa nemačke socijaldemokratske partije, najjače i najuticajnije partije II internacionale (1889—1914), koja je glasala za vojni budžet i koja ponavlja buržoaske šovinističke fraze pruskih junkera i buržoazije jeste otvorena izdaja socijalizma. Držanje vođa nemačke socijaldemokratske partije ni u kom slučaju, čak ni pod pretpostavkom apsolutne slabosti te partije i neophodnosti privremenog potčinjavanja volji buržoaske većine nacije, ne može se opravdati. Ova partija je stvarno povelu u ovom momentu nacionalno-liberalnu politiku.

3) Isto takvu osudu zasluđuje držanje vođa belgijske i francuske socijaldemokratske partije, koje su izdale socijalizam stupajući u buržoaske vlade.⁶⁴⁾

4) Izdaja socijalizma od strane većine vođa II internacionale (1889—1914) znači idejno-politički krah te Internacionale. Glavni uzrok toga kraha jeste stvarna prevaga sitnoburžoaskog oportunizma u njemu; na buržoaski karakter toga oportunizma i na opasnost od njega odavno su ukazivali najbolji predstavnici revolucionarnog proletarijata svih zemalja. Oportunisti su odavno pripremali krah II internacionale, negirajući socijalističku revoluciju i zamenjujući je buržoaskim reformizmom; negirajući klasnu borbu, sa njenim nužnim pretvaranjem, u izvesnim momentima, u građanski rat, i propovedajući saradnju klasa; propagirajući buržoaski šovinizam pod vidom patriotizma i odbrane otadžbine i ignorišući ili negirajući osnovnu istinu socijalizma, izloženu još u „Komunističkom manifestu“, da radnici nemaju otadžbine; ograničavajući se u borbi protiv militarizma na sentimentalno-malograđansko gledište, umesto priznavanja neophodnosti revolucionarnog rata proletera svih zemalja protiv buržoazije svih zemalja; pretvarajući neophodno iskorišćavanje buržoaskog parlamentarizma i buržoaske zakonitosti u fetišiziranje te zakonitosti i zaboravljanje obaveznosti ilegalnih oblika organizacije i agitacije u doba kriza. Jedan od međunarodnih organa oportunizma, nemački „Socijalistički mesečnik“⁶⁵⁾, koji je odavno zauzeo nacionalno-liberalni stav, sada potpuno pravilno slavi svoju pobedu nad evropskim socijalizmom. Takozvani „centar“ nemačke socijaldemokratske partije i drugih socijaldemokratskih partija u stvarnosti je kukavički kapitulirao pred oportunistima. Zada-tak buduće Internacionale treba da bude nepovratno i odlučno oslobođenje od tog buržoaskog pravca u socijalizmu.

5) Između onih buržoaskih i šovinističkih sofizama kojima naročito obmanjuju mase buržoaske partije i vlade dveju glavnih suparničkih nacija kontinenta — nemačke i francuske — i koje ponavljaju socijalistički oportunisti, kako otvoreni tako i skriveni, koji ropski puze za buržoazijom, — treba naročito istaći i žigosati sledeće:

kad se nemački buržuji pozivaju na odbranu otadžbine, na borbu protiv carizma, na odbranu slobode kulturnog i nacionalnog razvitka, oni lažu, jer su pruski junkeri sa Vilhelmom na čelu i krupna buržoazija Nemačke uvek vodili politiku odbrane carske monarhije i neće propustiti, pa ma kakav bio ishod rata, a da ne usmere svoje napore na njeno podržavanje; oni lažu, jer je austrijska buržoazija na delu preduzela pljačkaški pohod protiv Srbije, a nemačka ugnjetava Dance, Poljake i Francuze u Alzas-Lorenu, vodeći ofanzivni rat protiv Belgije i Francuske radi pljačkanja bogatijih i slobodnijih zemalja, organizujući ofanzivu u momentu koji joj je izgledao najpodesniji za iskorišćavanje svojih poslednjih dostignuća u vojnoj tehnici i uoči izvođenja takozvanog velikog vojnog programa od strane Rusije.

Kad se francuski buržuji isto tako pozivaju na odbranu otadžbine i ostalo, oni takođe lažu, jer u stvari brane zemlje koje su zaostaliye u pogledu kapitalističke tehnike i koje se sporije razvi-

jaju, uzimajući, za svoje milijarde, u najam crnostotinaške bande ruskog carizma radi ofanzivnog rata, tj. pljačkanja austrijske i nemačke zemlje.

Obe ratujuće grupe nacija nimalo ne ustupaju jedna drugoj u ratnim surovostima i varvarstvu.

6) Zadatak socijaldemokratije Rusije jeste naročito i u prvom redu nemilosrdna i bezuslovna borba protiv velikoruskog i carsko-monarhističkog šovinizma i njegove sofističke odbrane od strane ruskih liberala, kadeta, jednog dela narodnjaka i drugih buržoaskih partija. Sa gledišta radničke klase i radnih masa svih naroda Rusije najmanje bi zlo bio poraz carske monarhije i njene vojske, koja ugnjetava Poljsku, Ukrajinu i čitav niz naroda Rusije i raspaljuje nacionalnu mržnju radi jačanja velikoruskog jarma nad drugim narodima i radi učvršćivanja reakcionarne i varvarske vlade carske monarhije.

7) Parole socijaldemokratije u današnje vreme treba da budu: prvo, svestrana propaganda, koja treba da se proširi i na vojsku i na ratište, socijalističke revolucije i neophodnosti da se oružje okrene ne protiv vlastite braće, najamnih robova drugih zemalja, već protiv reakcionarnih i buržoaskih vlada i partija svih zemalja. Apsolutna neophodnost da se za takvu propagandu organizuju na svim jezicima ilegalne ćelije i grupe u vojsci svih nacija. Nemilosrdna borba protiv šovinizma i „patriotizma“ malograđana i buržuja svih zemalja bez izuzetka. Protiv vođa današnje Internationale, koji su izdali socijalizam, obavezno treba apelovati na revolucionarnu svest radničkih masa, koje nose na sebi svu težinu rata i koje su u većini slučajeva neprijateljski raspoložene prema oportunizmu i šovinizmu;

drugo, propaganda, kao jedna od najbližih parola, nemačke, poljske, ruske itd. republike, naporedo sa pretvaranjem svih posebnih država Evrope u republikanske sjedinjene države Evrope;⁶⁶⁾

treće, naročito borba protiv carske monarhije i velikoruskog, panslavističkog šovinizma i propagiranje revolucije u Rusiji, a isto tako propagiranje oslobođenja i samoopredeljenja naroda koje ugnjetava Rusija, sa najbližim parolama o demokratskoj republici, konfiskovanju veleposedničke zemlje i osmočasovnom radnom danu.

Grupa socijaldemokrata, članova SDRPR

Napisano najkasnije 24. avgusta
(6. septembra) 1914.

*Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 21, стр. 1—4.*

REFERAT O TEMI: „PROLETARIJAT I RAT“ 1. (14) OKTOBRA 1914.⁶⁷)

NOVINSKI IZVEŠTAJ

Referent je podelio svoj referat na dva dela: objašnjenje karaktera sadašnjeg rata i stav socijalista prema ovom ratu.

Rasvetljavanje karaktera rata za marksistu je neophodan preduslov da bi rešio pitanje svoga odnosa prema njemu. Za takvo rasvetljavanje neophodno je, pre svega, da se utvrdi kakvi su objektivni uslovi i konkretne okolnosti sadašnjeg rata. Ovaj rat treba staviti u one istorijske okolnosti u kojima se on vodi, i tek onda će biti moguće odrediti svoj stav prema njemu. Inače pitanje neće biti tretirano materijalistički već eklektički.

U skladu sa istorijskim okolnostima, međusobnim odnosom klasa itd., odnos prema ratu u različito vreme treba da bude različit. Bilo bi besmisleno zauvek se principijelno odreći učešća u ratu. Besmisleno je, s druge strane, deliti ratove na odbrambene i napadačke. Marks je 1848. godine mrzeo Rusiju zato što onda demokratija u Nemačkoj nije mogla pobediti i razviti se i ujediniti zemlju u jedinstvenu nacionalnu celinu, dokle god ju je pritiskivala reakcionarna ruka zaostale Rusije.

Da bismo rasvetlili svoj odnos prema sadašnjem ratu, treba da shvatimo po čemu se on razlikuje od predašnjih ratova, koje su njegove specifičnosti.

Da li je buržoazija dala takvo objašnjenje? Ne. Ne samo što ga nije dala, nego ga ni u kom slučaju neće ni dati. Sudeći po onome što se dešava među socijalistima, moglo bi se pomisliti da ni oni nemaju predstavu o specifičnom karakteru sadašnjeg rata.

A, međutim, socijalisti su ga sasvim lepo objašnjavali i predviđali. Šta više, nijedan socijalistički poslanik nije održao govor, nijedan socijalistički publicista nije napisao članak u kome ne bi bilo dato to objašnjenje. Ono je toliko jednostavno da na njega nekako i ne obraćaju pažnju, a, međutim, ono daje ključ za pravilan stav prema ovom ratu.

Sadašnji je rat imperijalistički i u tome je njegov osnovni karakter.

Da bismo ga objasnili, treba da pogledamo kakvi su bili prethodni ratovi i šta je imperijalistički rat.

Lenjin se dosta detaljno zadržava na karakteristikama ratova na kraju XVIII i u toku čitavog XIX veka. To su sve bili *nacionalni ratovi*, koji su pratili stvaranje nacionalnih država i doprinosili tome stvaranju.

Ti su ratovi označavali rušenje feudalizma i bili su izraz borbe novog buržoaskog društva protiv feudalnog. Nacionalna država bila je neophodna faza u razvitku kapitalizma. Borba za samoopredeljenje nacije, za njenu samostalnost, za slobodu jezika, za narodno predstavnništvo služila je tome cilju — stvaranju nacionalnih država — te neophodne, na izvesnom stupnju kapitalizma, osnove za razvitak proizvodnih snaga.

Takav je bio karakter ratova od velike francuske revolucije pa sve do talijanskih i pruskih ratova.

Taj zadatak nacionalnih ratova izvršavala je ili sama demokratija ili uz pomoć Bizmarka — nezavisno od volje i svesti samih učesnika. Trijumfu savremene civilizacije, punom procvatu kapitalizma, uvlačenju celog naroda, svih nacija u kapitalizam — eto čemu su poslužili nacionalni ratovi, ratovi na početku kapitalizma.

Druga je stvar imperijalistički rat. I u tome nije bilo neslaganja među socijalistima svih zemalja i svih struja. Na svim kongresima prilikom pretresanja rezolucije o stavu prema eventualnom ratu uvek su se svi slagali u tome da bi ovaj rat bio *imperijalistički*. Sve evropske zemlje dostigle su već jednak stepen razvitka kapitalizma, sve one dale su već sve što može dati kapitalizam. Kapitalizam je već dostigao svoj najviši oblik i više ne izvozi robu, već kapital. Njemu postaje tesno u njegovoj nacionalnoj ljusci, i sada se vodi borba za poslednje slobodne ostatke na zemljinoj kugli. Ako su nacionalni ratovi XVIII i XIX veka označavali početak kapitalizma, imperijalistički ratovi ukazuju na njegov kraj.

Čitav kraj XIX i početak XX veka bili su ispunjeni imperijalističkom politikom.

Imperijalizam je ono što daje sasvim naročit pečat današnjem ratu, po čemu se on razlikuje od svih prethodnih ratova.

Samo ako budemo razmatrali ovaj rat u njegovim karakterističnim istorijskim uslovima, kao što je to obavezno za marksistu, moći ćemo rasvetliti svoj odnos prema njemu. Inače ćemo operisati starim pojmovima, argumentima koji su primenjeni na druge, stare uslove. U takve stare pojmove spada pojam otadžbine i pomenuta podela — odbrambeni i napadački ratovi.

Naravno, i sada ima još na živoj slici stvarnosti mrlja od stare boje. Tako od svih zemalja koje ratuju još se samo Srbi bore za nacionalnu egzistenciju. U Indiji i Kini svesni proleter i isto tako ne bi mogli poći drugim putem sem nacionalnog, jer se njihove zemlje još nisu formirale u nacionalne države. Kad bi Kina morala radi toga da vodi ofanzivan rat, mi bismo mogli da gledamo na nju samo sa simpatijama, zato što bi objektivno to bio progresivan rat.

Isto tako je Marks 1848. godine mogao propagirati ofanzivan rat protiv Rusije.

Dakle, kraj XIX i početak XX veka karakterišu se imperijalističkom politikom.

Imperijalizam — to je takvo stanje kapitalizma kada on, pošto je ispunio sve što je za njega bilo moguće, počinje da opada. To je naročita epoha ne u svesti socijalista, već u stvarnim odnosima. Borba se vodi za podelu preostalih komada. To je poslednji istorijski zadatak kapitalizma. Koliko će ta epoha trajati — ne možemo reći. Možda će takvih ratova biti nekoliko, ali treba biti svestan da to nikako nisu oni ratovi koji su se vodili ranije i da se, u skladu s tim, zadaci koji se postavljaju pred socijaliste menjaju.

Proleterskoj partiji mogu zatrebati organizacije već sasvim drugoga tipa za rešavanje tih novih zadataka.

Kaucki u svojoj brošuri *Weg zur Macht**) ističe, razmatrajući detaljno i pažljivo ekonomske pojave i izvodeći izvanredno oprezno zaključke iz njih, da mi stupamo u fazu potpuno različitu od pređašnjeg mirnog postepenog razvitka...

Kakav treba da bude nov oblik organizacije koji bi odgovarao toj fazi — to je danas teško reći. Ali je jasno da će proletarijat, s obzirom na nove zadatke, morati da stvara nove organizacije ili da menja stare. Utoliko je besmisleniji strah od razbijanja svoje organizacije koji se tako snažno manifestuje kod nemačkih socijaldemokrata, utoliko je besmisleniji ovaj legalizam po svaku cenu. Mi znamo da je Petrogradski komitet izdao ilegalni letak protiv rata.⁶⁸⁾ Isto to učinila je kavkaska i neke druge ruske organizacije. Nema sumnje da se u inostranstvu takođe to može činiti i da se ne moraju prekidati veze.

Legalnost je, naravno, veoma dragocena stvar, i Engels nije uzalud govorio: „Gospodo buržuji, prekršite prvi svoju legalnost!“⁶⁹⁾ Ono što se sada događa, naučiće možda nemačke socijaldemokrate, jer ju je vlada, koja se uvek hvalisala svojom legalnošću, prekršila na celoj liniji, nimalo se ne zbunjujući. U tom pogledu gruba zapovest komandanta Berlina, koji je primorao *Vorwärts***) da je štampa na prvoj strani, može biti korisna. Ali sam *Vorwärts*, pošto se, iz straha da ne bude zabranjen, odrekao klasne borbe i obećao da neće pisati o njoj do kraja rata, izvršio je samoubistvo. On je umro, kao što je pravilno primetio pariski „Glas“,⁷⁰⁾ koji je sada najbolji socijalistički list u Evropi. Ukoliko sam se češće i jače razilazio sa Martovom, utoliko određenije moram reći da ovaj pisac sada čini baš ono što treba da čini socijaldemokrata. On kritikuje svoju vladu, raskrinkava svoju buržoaziju, grdi svoje ministre. A socijalisti koji se, pošto su se razoružali u odnosu prema svojoj vladi, bave raskrinkavanjem i sramoćenjem ministara i vladajućih klasa druge zemlje — igraju ulogu buržoaskih pisaca. I sam Zidekum igra objek-

*) „Put ka vlasti“. Red.

**) Vidi napomenu 38 u ovoj knjizi. — Prim. red.

tivno ulogu agenta nemačke vlade, kao što je drugi igraju u odnosu prema francusko-ruskim saveznicima.

Socijalisti koji nisu svesni da je sadašnji rat imperijalistički, koji ga ne razmatraju istorijski, neće ništa od ovog rata razumeti i sposobni su da ga zamišljaju naivno kao deca, kao da je, po prilici, jedan čovek noću šćepao drugoga za grlo, i susedi moraju da spasavaju žrtvu napada ili da se kukavički „zaključavaju“ (Plehanovljevi izraz), plašeći se tuče.

Nemojmo dozvoliti da budemo prevareni i da nam buržoaski savetodavci tako jednostavno objašnjavaju rat: živeli smo, vele, mirno, jedan je napao, a drugi se brani.

Drug Lenjin čita odlomak iz Lucatijeveg članka, objavljenog u jednom talijanskom listu. U tom se članku talijanski političar raduje što je veliki pobedilac u ratu bila... otadžbina, pojam otadžbine, i ponavlja: treba pamtiti reči Ciceronove da je „najveća nesreća — građanski rat“.

Eto šta su uspeli da postignu buržuji, eto šta njih najviše uznemirava, čemu se najviše raduju, na šta su utrošili ogromna sredstva i napore. Oni se trude da nas uvere da je to isti onaj stari, obični, nacionalni rat.

Ali ne. Doba nacionalnih ratova je prošlo. Pred nama je imperijalistički rat, i zadatak je socijalista da „nacionalni“ rat pretvaraju u građanski.

Ovaj imperijalistički rat mi smo svi očekivali, za njega smo se spremali. A ako je tako, onda uopšte nije važno ko je napao; za rat su se pripremali svi, a napao je onaj koji je u datom trenutku to smatrao najprobitačnijim.

Dalje drug Lenjin prelazi na definisanje pojma „otadžbina“ sa socijalističkog gledišta.

Taj pojam je tačno i jasno definisao Komunistički manifest na briljantnim stranicama koje su u celini proverene i opravdane iskustvom. Lenjin čita odlomak iz Komunističkog manifesta u kome se pojam otadžbine razmatra kao istorijska kategorija koja odgovara razvitku društva u određenom stadijumu a onda postaje suvišna. Proletarijat ne može voleti ono čega nema. Proletarijat nema otadžbine.

Koji su zadaci socijalista u sadašnjem ratu?

Drug Lenjin čita štutgartsku rezoluciju, koja je kasnije potvrđena i dopunjena u Kopenhagenu i Bazelu. U toj rezoluciji jasno su istaknuti metodi borbe socijalista sa tendencijama koje vode ratu i njihove dužnosti u odnosu prema već započetom ratu. Te su dužnosti određene primerom ruske revolucije i Pariske komune. Štutgartska rezolucija sastavljena je oprezno, tu se vodilo računa o svim mogućim krivičnim zakonima, ali je zadatak tamo istaknut jasno. Pariska komuna — to je građanski rat. U kakvom obliku, kad i gde — to je drugo pitanje, ali je pravac našeg rada određen jasno.

Sa tog gledišta Lenjin zatim razmatra pozicije koje su zauzeli u stvarnosti socijalisti raznih zemalja. Pored Srba, svoju dužnost

ispunili su Rusi, kao što to ističe talijanski list *Avanti*⁷¹⁾, ispunjava je Keir -Hardi⁷²⁾, koji raskrinkava politiku Eduarda Greja⁷³⁾.

Ako je otpočeo rat, od njega je nemoguće pobeći. Treba ići i vršiti svoj posao socijaliste. U ratu ljudi misle i premišljaju možda još više nego „kod kuće“. Treba ići tamo i tamo organizovati proletarijat za konačan cilj, jer je utopija misliti da će proletarijat doći do njega mirnim putem. Nije moguće iz kapitalizma preći u socijalizam bez lomljenja nacionalnih okvira, kao što nije bilo moguće iz feudalizma preći u kapitalizam bez nacionalnih ideja.

Голос, br. 37. i 38,
25. i 27. oktobra 1914.

Сочинения В. И. Ленина,
3 изд., т. XVIII, стр. 49-53.

KONFERENCIJA SEKCIJA SDRPR U INOSTRANSTVU⁷⁴⁾

Ovih dana završila je rad konferencija sekcija SDRPR u inostranstvu, koja je održana u Švajcarskoj. Pored pretresanja rada u inostranstvu, o kome ćemo se pobrinuti da makar ukratko referišemo u sledećim brojevima centralnog organa, konferencija je izradila rezolucije o važnom i aktuelnom pitanju rata. Te rezolucije šampamo odmah, nadajući se da će biti korisne svim socijaldemokratima koji ozbiljno traže izlaza ka živom delu iz sadašnjeg haosa mišljenja, haosa koji se svodi u suštini na verbalno priznavanje internacionalizma i na težnju da se stvarno pošto-poto, na ovaj ili onaj način, dođe do pomirenja sa socijalšovinizmom. Dodajmo da je diskusija o pitanju parole „sjedinenih država Evrope“ dobila jedностран politički karakter, i odlučeno je da se pitanje odloži do pretresanja *ekonomske* strane stvari u štampi.

REZOLUCIJE KONFERENCIJE

Stojeći na terenu manifesta CK, objavljenog u br. 33, konferencija, u cilju vođenja propagande sa što više plana, utvrđuje sledeće postavke:

O KARAKTERU RATA

Današnji rat ima imperijalistički karakter. Ovaj su rat stvorili uslovi epohe u kojoj je kapitalizam dostigao najviši stupanj razvitka; u kojoj već najbitniji značaj ima ne samo izvoz robe nego i izvoz kapitala; u kojoj su kartelisanje proizvodnje i internacionalizacija privrednog života dostigli značajne razmere; u kojoj je kolonijalna politika dovela do podele skoro čitave zemljine kugle; u kojoj su proizvodne snage svetskog kapitalizma prerasle ograničene okvire nacionalno-državnih podela; u kojoj su potpuno sazreli objektivni uslovi za ostvarenje socijalizma.

PAROLA O „ODBRANI OTADŽBINE“

Stvarna suština današnjeg rata sastoji se u borbi između Engleske, Francuske i Nemačke za podelu kolonija i za pljačkanje konkurentskih zemalja i u težnji carizma i vladajućih klasa Rusije za osvajanjem Persije, Mongolije, azijske Turske, Carigrada, Galicije itd. Nacionalni element u austrijsko-srpskom ratu ima potpuno podređen značaj, ne menjajući imperijalistički karakter rata.

Sva ekonomska i diplomatska istorija poslednjih decenija pokazuje da su obe grupe zaraćenih nacija sistematski pripremale baš ovakav rat. Pitanje koja je grupa zadala prvi ratni udarac ili prva objavila rat nema nikakvog značaja za određivanje taktike socijalista. Fraze o odbrani otadžbine, o otporu protiv neprijateljske najezde, o odbrambenom ratu i sl. sa obe strane — jeste čisto obmanjivanje naroda.

U osnovi stvarno nacionalnih ratova, kakvi su se vodili naročito u doba između 1789—1871. godine, nalazio se dugotrajni proces masovnih nacionalnih pokreta, borbe protiv apsolutizma i feudalizma, svrgavanja nacionalnog ugnjetavanja i stvaranja država na nacionalnoj osnovi kao preduslova kapitalističkog razvitka.

Nacionalna ideologija koju je stvorila ta epoha ostavila je duboke tragove u masi sitne buržoazije i jednom delu proletarijata. Buržoaski sofisti i izdajnici socijalizma, koji kaskaju za njima, iskorišćavaju to sada, u potpuno drugoj, imperijalističkoj eposi, za to da bi cepali radnike i da bi ih odvrćali od njihovih klasnih zadataka i revolucionarne borbe protiv buržoazije.

Sada su tačnije nego ikada reči Komunističkog manifesta da „radnici nemaju otadžbine“. Samo internacionalna borba proletarijata protiv buržoazije može sačuvati njegove tekovine i otvoriti ugnjetenim masama put ka boljoj budućnosti.

PAROLE REVOLUCIONARNE SOCIJALDEMOKRATIJE

„Pretvaranje današnjeg imperijalističkog rata u građanski rat jedino je pravilna proleterska parola na koju je ukazivalo iskustvo Komune, koju je istakla Bazelska rezolucija (1912. godine) i koja proističe iz svih uslova imperijalističkog rata među visokim razvijenim buržoaskim zemljama“.

Građanski rat, koji u današnje vreme revolucionarna socijaldemokratija poziva, jeste borba proletarijata s oružjem u rukama protiv buržoazije za eksploataciju klase kapitalista u razvijenim kapitalističkim zemljama, za demokratsku revoluciju u Rusiji (demokratska republika, osmočasovni radni dan, konfiskacija veleposedničke zemlje), za republiku u zaostalim monarhističkim zemljama uopšte itd.

Najveće nesreće za mase koje izaziva rat ne mogu a da ne stvaraju revolucionarna raspoloženja i pokrete, čijem uopštavanju i usmeravanju treba da služi parola o građanskom ratu.

U sadašnjem momentu organizacija radničke klase jako je razbijena. Ali revolucionarna kriza ipak sazreva. Posle rata vladajuće klase u svim zemljama uložice još veće napore da bi odbacile unazad za dugi niz decenija oslobodilački pokret proletarijata. Zadatak revolucionarne socijaldemokratije, kako u slučaju brzog tempa revolucionarnog razvitka i u slučaju dugotrajne krize, biće: ne odricati se dugotrajnog, svakodnevnog rada, ne omalovažavati ni jedan od predašnjih metoda klasne borbe. Njen će zadatak biti, takođe, da parlamentarizam i ekonomsku borbu usmerava protiv oportunizma, u duhu revolucionarne borbe masa.

Kao prve korake na putu pretvaranja sadašnjeg imperijalističkog rata u građanski rat treba istaći: 1) bezuslovno odbijanje izglasavanja ratnih kredita i napuštanje buržoaskih vlada; 2) potpun raskid sa politikom „nacionalnog mira“ (bloc national, Burgfrieden); 3) stvaranje ilegalne organizacije svuda gde vlade i buržoazija, zavodeći vanredno stanje, ukidaju ustavne slobode; 4) podrška braćimljenju vojnika zaraćenih strana u rovovima i na ratištima uopšte; 5) podrška svim revolucionarnim masovnim akcijama proleterijata uopšte.

OPORTUNIZAM I KRAH DRUGE INTERNACIONALE

Krah Druge internacionale jeste krah socijalističkog oportunizma. Ovaj poslednji je izrastao kao plod predhodne „mirne“ epohe razvitka radničkog pokreta. Ta je epoha naučila radničku klasu takvim važnim sredstvima borbe kao što je iskorišćavanje parlamentarizma i svih legalnih mogućnosti, stvaranje masovnih ekonomskih i političkih organizacija, široke radničke štampe itd. S druge strane, ta je epoha izazvala tendenciju za negiranjem klasne borbe i za propagandom socijalnog mira, za odricanjem socijalističke revolucije, za principijelnim odricanjem ilegalnih organizacija, za priznavanjem buržoaskog patriotizma itd. Izvesni slojevi radničke klase (birokratija u radničkom pokretu i radnička aristokratija, koja je dobila jedan mali delić prihoda od eksploatacije kolonija i od privilegisanog položaja njihove „otadžbine“ na svetskom tržištu), a isto tako sitnoburžoaski saputnici u samim socijalističkim partijama, bili su glavni socijalni oslonac tih tendencija i sprovednici buržoaskog uticaja na proletarijat.

Ubitačni uticaj oportunizma naročito se snažno manifestovao u politici većine zvaničnih socijaldemokratskih partija II internacionale za vreme rata. Izglasavanje kredita, ulaženje u vlade, politika „građanskog mira“, odricanje od ilegalne organizacije u vreme kad je ilegalnost bila oduzeta — znači osujećivanje najvažnijih odluka Internacionale i otvorenu izdaju socijalizma.

III INTERNACIONALA

Kriza stvorena ratom otkrila je stvarnu suštinu oportunizma, pokazavši ga u ulozi direktnog pomagača buržoazije protiv proletarijata. Takozvani socijaldemokratski „centar“, sa Kauckim na čelu, na delu se potpuno srozao do oportunizma, prikrivajući ga posebno štetnim licemernim frazama i falsifikovanjem marksizma putem njegovog prilagođavanja imperijalizmu. Iskustvo pokazuje da je, na primer, u Nemačkoj samo odlučno gaženje volje većine vrhova partije pružilo mogućnost da se ustane u odbranu socijalističkog gledišta. Bila bi štetna iluzija nadati se u obnovu stvarno socijalističke Internacionale bez potpunog organizacionog razgraničavanja s oportunistima.

SDRPR mora podržavati sve internacionalne i revolucionarne masovne akcije proletarijata, težeći za zbližavanjem svih antišovinističkih elemenata Internacionale.

PACIFIZAM I PAROLA O MIRU

Jedan od oblika obmanjivanja radničke klase jeste pacifizam i apstraktno propagiranje mira. Pod kapitalizmom, i naročito u njegovom imperijalističkom stadijumu, ratovi su neizbežni. A s druge strane, socijaldemokrati ne mogu poricati pozitivan značaj revolucionarnih ratova, tj. ne imperijalističkih ratova, već onakvih kakvi su vođeni, na primer, od 1789. do 1871. g. radi svrgavanja nacionalnog ugnjetavanja i radi toga da bi od rasparčanih feudalnih država bile stvorene nacionalne kapitalističke države ili onakve kakve su moguće za čuvanje tekovina proletarijata koji pobeđuje u borbi protiv buržoazije.

Propagiranje mira u današnje vreme koje nije praćeno pozivanjem u revolucionarne akcije masa može samo da seje iluzije, da kvvari proletarijat sugeriranjem poverenja u humanost buržoazije i da ga pretvara u igračku u rukama tajne diplomatije zaraćenih zemalja. Napose je duboko pogrešna misao o mogućnosti takozvanog demokratskog mira bez niza revolucija.

PORAZ CARске MONARHIJE

U svakoj zemlji borba protiv sopstvene vlade koja vodi imperijalistički rat ne treba da se zaustavlja pred mogućnošću poraza te zemlje usled revolucionarne agitacije. Poraz vladine vojske slabi dotičnu vladu, doprinosi oslobođenju naroda koje je ona porobila i olakšava građanski rat protiv vladajućih klasa.

U primeni na Rusiju ova postavka je naročito tačna. Pobjeda Rusije povlači za sobom jačanje svetske reakcije i jačanje reakcije

u samoj zemlji, i praćena je potpunim porobljavanjem naroda u već osvojenim oblastima. Usled toga poraz Rusije pod svim uslovima najmanje je zlo.

ODNOS PREMA DRUGIM PARTIJAMA I GRUPAMA

Rat, izazvavši talas šovinizma, otkrio je da se šovinizmu potčinjava i demokratska (narodnjačka) inteligencija i partija sacijalista — revolucionara, uz potpunu nestabilnost njihove opozicione struje u „Misli“⁷⁵), i osnovno jezgro likvidatora („Naša zora“), koje je podržao Plehanov. Stvarno se na strani šovinizma nalaze i OK,⁷⁶ počev od maskirane podrške koju mu daju Larin i Martov do Akseirodove principijelne odbrane patriotizma, i Bund,⁷⁷) kod koga preovlađuje germanofilski šovinizam. Briselski blok (od 13. jula 1914. g.) potpuno se raspao. A elementi koji se grupišu oko „Naše reči“ kolebaju se između platonske simpatije prema internacionalizmu i težnje ka jedinstvu po svaku cenu sa „Našom zorom“ i OK. Isto tako se koleba Cheidžeoova socijaldemokratska frakcija, s jedne strane, koje je isključila plehanovca, tj. šovinstu, Manjkova, a s druge strane, koja je želela da po svaku cenu prikrije šovinizam Plehanova, „Naše zore“, Akseleroda, Bunda itd.

Zadatak socijaldemokratske radničke partije u Rusiji jeste dalje učvršćivanje proleterskog jedinstva koje je 1912 — 1914. godine stvorila najviše „Pravda“⁷⁸), obnavljanje partijskih socijaldemokratskih organizacija radničke klase na osnovu odlučnog organizacionog razgraničavanja sa socijalšovinstima. Privremeni sporazumi dozvoljeni su samo s onim socijaldemokratima koji su za odlučan organizacioni raskid sa OK, „Našom zorom“ i Bundom.

Napisano najkasnije 19. februara (4. marta) 1915. Štampano 29. marta 1915. u listu *Социал-Демократ*, br. 40.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 21, стр. 137—142.

IZ RADA:

„KRAH II INTERNACIONALE“

Pod krahom Internacionale ponekad se podrazumeva čisto formalna strana stvari, prekid internacionalne veze među socijalističkim partijama zaraćenih zemalja, nemogućnost da se sastane kako međunarodna konferencija tako i Međunarodni socijalistički biro i sl. Na tom gledištu stoje neki socijalisti neutralnih, malih zemalja, verovatno čak i većina zvaničnih partija u njima, zatim oportunisti i njihovi zaštitnici. U ruskoj štampi, sa otvorenošću koja zaslužuje duboko priznanje, ustao je u odbranu toga stava g. Vl. Kosovski u br. 8 „Informacionog lista“ Bunda,⁷⁹⁾ pri čemu se redakcija „Lista“ ni jednom rečju nije ogradila od autora. Nadamo se da će ova odbrana nacionalizma od strane g. Kosovskog, koji je došao dotle da opravdava nemačke socijaldemokrate koji su glasali za vojne kredite, pomoći mnogim radnicima da se konačno ubede u buržoasko-nacionalistički karakter Bunda.

Za svesne radnike socijalizam je ozbiljno ubeđenje, a ne zgodan štit za prikrivanje pomirljivih malograđanskih i opozicionih nacionalističkih težnji. Pod krahom Internacionale oni podrazumevaju otvorenu izdaju većine zvaničnih socijaldemokratskih partija prema svojim ubeđenjima, prema najsvečanijim izjavama u govorima na Štutgartskom i Bazelskom međunarodnom kongresu, u rezolucijama tih kongresa itd. Tu izdaju mogu da ne vide samo oni koji *ne žele* da je vide, kojima to ne ide u račun. Formulšući stvar naučno, tj. sa gledišta odnosa među klasama savremenog društva, mi treba da kažemo da je većina socijaldemokratskih partija i na njihovom čelu, u prvom redu, najveća i najuticajnija partija II internacionale, nemačka partija, stala na stranu svog generalštaba, svoje vlade, svoje buržoazije protiv proletarijata. To je događaj od svetskoistorijske važnosti, i nije moguće ne zadržati se na njegovoj što svestranijoj analizi. Odavno je priznato da ratovi, uza sve užase i nesreće koje povlače za sobom, donose više-manje veliku korist, nemilosrdno otkrivajući, razgolićujući i rušeći mnogo od onoga što je trulo, preživelo, mrtvo u ljudskim institucijama. Nesumnjivu korist počeo je takođe donositi čovečanstvu i evropski rat 1914 — 1915. godine,

pokazavši naprednoj klasi civilizovanih zemalja da je u njegovim partijama sazeo nekakav odvratani gnojni čir i da se odnekud širi nepodnošljiv zadatak lešine.

I

Da li su glavne socijalističke partije Evrope stvarno izdale sva svoja ubeđenja i zadatke? O tome ne vole da govore, razume se, ni sami izdajnici ni oni koji dobro znaju — ili nejasno slute — da će morati da se sprijatelje i pomire sa njima. Ali ma koliko to bilo neprijatno raznim „autoritetima“ II internacionale ili njihovim frakcionaškim prijateljima među ruskim socijaldemokratima, mi moramo otvoreno pogledati stvari, nazvati ih njihovim imenima, reći radnicima istinu.

Da li postoje stvarni podaci o pitanju kako su uoči sadašnjeg rata ili, predviđajući ga, gledale socijalističke partije na svoje zadatke i na svoju taktiku? Nema spora da postoje. To je rezolucija Bazelskog međunarodnog socijalističkog kongresa iz 1912. godine, koju mi prešampavamo, zajedno sa rezolucijom nemačkog socijaldemokratskog kongresa u Hemnicu iz iste godine, kao podsetnik na „zaboravljene reči“ socijalizma. Rezimirajući ogromnu propagandu i agitacionu literaturu svih zemalja protiv rata, ova rezolucija je najtačniji i najpotpuniji, najsvečaniji i formalni pregled socijalističkih nazora na rat i taktike u odnosu prema ratu. Nije moguće nazvati drukčije nego izdajom već samu tu činjenicu da se nijedan od autoriteta jučerašnje Internacionale i današnjeg socijalšovinizma — ni Hajndman, ni Hed, ni Kaucki, ni Plehanov — ne usuđuje da podseti svoje čitaoce na tu rezoluciju, nego ili ćute o njoj ili citiraju (kao Kaucki) njena drugorazredna mesta, zaobilazeći sve što je bitno. Najlevije, arhirevolucionarne rezolucije i najbezočnije zaboravljanje tih rezolucija ili odricanje od njih — to je jedan od najočiglednijih znakova kraha Internacionale, a u isto vreme i jedan od najočiglednijih dokaza da verovati u „popravljanje“ socijalizma, u „ispravljanje njegove linije“ jedino putem rezolucije mogu samo oni ljudi čija se besprimerna naivnost graniči sa lukavom željom da ovekoveče predašnju licemernost.

Hajndmana su još juče, može se reći, kada se pred rat okrenuo ka odbrani imperijalizma, svi „pošteni“ socijalisti smatrali osobenjakom koji je pomerio pameću, i niko o njemu nije govorio drukčije nego u tonu omalovažavanja. A sada su se na Hajndmanove pozicije potpuno srozali, razlikujući se među sobom samo u nijansama i temperamentu, najistaknutiji socijaldemokratski vođi svih zemalja. I mi nikako nismo u stanju da ocenimo i okarakterišemo koliko-toliko parlamentarnim izrazom građansku hrabrost takvih ljudi kao što su, npr., pisci iz „Naše reči“⁸⁰) kada pišu o „gospodinu“ Hajndmanu u prezrivom tonu, a o „drugom“ Kauckom govore — ili ćute — sa izrazom poštovanja (ili servilnosti?). Zar se takav odnos može

pomiriti sa poštovanjem prema socijalizmu i uopšte prema svojim ubeđenjima? Ako ste ubeđeni u neispravnost i ubitačnost Hajndmanovog šovinizma, zar onda ne treba usmeriti kritiku i napade na *uticajnijeg* i opasnijeg branioca takvih shvatanja, Kauckog?

Hedove poglede u poslednje vreme izrazio je možda najdetaljnije hedist Šarl Dima u svojoj brošuri „Kakav mir mi želimo“. Ovaj „šef kabineta Žila Heda“, koji se tako potpisao na naslovnoj strani brošure, „citira“, naravno, predašnje izjave socijalista u patriotskom duhu (kao što citira slične izjave i nemački socijalšovinist David u poslednjoj brošuri o odbrani otadžbine), ali Bazelski manifest on ne citira! O tome manifestu čuti i Plehanov, iznoseći sa neobično samozadovoljnim izgledom šovinističke banalnosti. Kaucki je sličan Plehanovu: citirajući Bazelski manifest, on *ispušta* sva revolucionarna mesta u njemu (to jest svu njegovu bitnu sadržinu!) — verovatno, pod izgovorom da je to cenzura zabranila... Policija i vojne vlasti, svojim zabranama da se govori o klasnoj borbi i revoluciji, došle su „u pravi čas“ u pomoć izdajnicima socijalizma!

Ali Bazelski manifest predstavlja možda nekakav besadržajni proglas, u kome nema nikakve tačne sadržine, ni istorijske ni taktičke, koja bi se nesumnjivo odnosila na sadašnji konkretni rat?

Baš naprotiv. U Bazelskoj rezoluciji ima manje nego u drugim rezolucijama prazne deklamacije a više konkretne sadržine. Bazelska rezolucija govori *baš* o ovom istom ratu koji je nastupio, baš o ovim istim *imperijalističkim* sukobima koji su izbili 1914—1915. godine. Konflikti između Austrije i Srbije zbog Balkana, između Austrije i Italije zbog Albanije itd., između Engleske i Nemačke zbog tržišta i kolonija uopšte, između Rusije i Turske i drugih zbog Jermenske i Carigrada — eto o tome govori Bazelska rezolucija, predviđajući baš sadašnji rat. Baš o sadašnjem ratu između „velikih sila Evrope“ kaže Bazelska rezolucija da se *ovaj* rat „ne može pravdati ni najmanjim izgovorom da se vodi bilo u kakvom interesu naroda“!

I ako sada Plehanov i Kaucki — uzimamo dvojicu najtipičnijih i nama najbližih socijalista od autoriteta, jednog koji piše ruski a drugog koga likvidatori prevode na ruski — traže (uz pomoć Akselroda), razna „narodna (ili, tačnije, prostonarodna, uzeta iz bulevarske buržoaske štampe) opravdanja“ rata, ako se oni s učenim izgledom i sa zalihom lažnih citata iz Marksa pozivaju na „primere“, na ratove iz 1813. i 1870. g. (Plehanov) ili 1854—1871, 1876—1877, 1897. godine (Kaucki), onda doista samo ljudi bez senke socijalističkih ubeđenja, bez kapljice socijalističke svesti mogu uzimati „ozbiljno“ slične dokaze, mogu da te dokaze *ne* nazovu nečuvenim jezuitizmom, licemernošću i prostituisanjem socijalizma! Neka nemačka uprava partije („foršand“) anatemiše novi časopis Meringa i Roze Luksemburg („Internacionala“)⁸¹ zbog istinite ocene Kauckog, neka Vanderfelde, Plehanov, Hajndman i kompanija, pomoću policije „Trojnog sporazuma“, isto tako omalovažavaju svoje protivnike, mi ćemo odgovoriti prostim preštampanjem Bazelskog manifesta, koji izobli-

čava takav zaokret vođa za koji nema drugog naziva osim izdaja.

Bazelska rezolucija ne govori o nacionalnom, o narodnom ratu, čijih je primera bilo u Evropi, koji su čak tipični za epohu između 1789—1871. g., ne govori o revolucionarnom ratu, od kojih se socijaldemokrati nikad nisu odricali, već o *sadašnjem* ratu na osnovi „kapitalističkog imperijalizma“ i „dinastičkih interesa“, na osnovi „osvajачke politike“ obeju grupa zaraćenih sila, i austro-nemačke i englesko-francusko-ruske. Plehanov, Kaucki i kompanija direktno obmanjuju radnike kada ponavljaju koristoljubivu laž buržoazije svih zemalja, koja svim snagama nastoji da ovaj imperijalistički, kolonijalni, pljačkaški rat prikaže kao narodni, odbrambeni (za bilo koga) rat, i kada za njega traže opravdanje iz oblasti istorijskih primera *neimperialističkih* ratova.

Pitanje imperijalističkog, pljačkaškog, antiproleterskog karaktera sadašnjeg rata odavno je izišlo iz stadijuma čisto teoretskog pitanja. Imperijalizam nije već samo teoretski ocenjen, u svim svojim glavnim crtama, kao borba buržoazije koja propada, koja je ostarila, koja je istrunula — za podelu sveta i za porobljavanje „sitnih“ nacija; nisu samo hiljadama puta ponavljani ti zaključci u svojoj beskrajnoj novinskoj literaturi socijalista *svih* zemalja; nije samo, npr., predstavnik nama „savezničke“ nacije, Francuz Delezi, u brošuri o „Budućem ratu“ (1911. godine!) popularno objašnjavao pljačkaški karakter sadašnjeg rata i od strane francuske buržoazije. Ne samo to. Predstavnici proleterskih partija svih zemalja jednoglasno su i formalno izrazili u Bazelu svoje nepokolebljivo uverenje da dolazi rat baš imperijalističkog karaktera i iz toga izveli *taktičke* zaključke. Zato, pored ostalog, sva pozivanja na to da razlika između nacionalne i internacionalne taktike nije dovoljno pretresena moraju biti odmah odbačena kao sofizmi (isporedi poslednji Akselrodov intervju u 87. i 90. broju „Naše reči“) itd. itd. To je sofizam, jer je jedna stvar svestrano naučno ispitivanje imperijalizma; takvo ispitivanje tek počinje, i ono je, po svojoj suštini beskrajno, kao što je nauka uopšte beskrajna. Druga su stvar osnove socijalističke taktike protiv kapitalističkog imperijalizma, koje su izložene u milionima primeraka socijaldemokratskih listova i u odlukama Internacionalne. Socijalističke partije nisu diskusioni klubovi, već organizacije borbenoga proletarijata, i kada je niz bataljona prešao na stranu neprijatelja, njih treba nazvati izdajnicima i žigosati kao takve, ne dozvoljavajući da vas „ulove“ licemernim pričama da imperijalizam „ne shvataju svi podjednako“, da su šovinista Kaucki i šovinista Kunov kadri da o tome napišu čitave tomove, da pitanje nije „dovoljno pretreseno“ itd. itd. Kapitalizam u *svim* svojim pljačkaškim manifestacijama i u svim najsitnijim ograncima svoga istorijskog razvitka i svojih nacionalnih osobenosti *nikada* neće biti proučen *do kraja*; o pojedinostima naučnici (i naročito pedanti) nikada neće prestati da se prepiru. „Na toj osnovi“ odricati se socijalističke borbe protiv kapitalizma, ne suprotstavljati sebe onima

koji su izdali tu borbu — bilo bi smešno, a šta nam drugo predlažu Kaucki, Kunov, Akselrod itd.?

Niko čak nije ni pokušao da sada, posle rata, proanalizira Bazelsku rezoluciju i pokaže njenu nepravilnost!

II

Ali možda su iskreni socijalisti bili za Bazelsku rezoluciju, predviđajući da će rat stvoriti revolucionarnu situaciju, a događaji su ih demantovali i pokazalo se da je revolucija nemoguća?

Baš takvim sofizmom pokušava da opravda svoj prelazak u tabor buržoazije Kunov (u brošuri „Krah partije?“ i u nizu članaka), a u vidu aluzija srećemo slične „argumente“ skoro kod svih socijalšovinista sa Kauckim na čelu. Nade u revoluciju pokazale su se kao iluzija, a braniti iluzije nije stvar marksista, rezonuje Kunov, pri čemu ovaj struvista ni jednom jedinom rečju ne govori o „iluziji“ svih koji su potpisali Bazelski manifest, a kao osobito plemenit čovek nastoji da svali stvar na krajnje levičare kao što su Panekuk i Radek!

Razmotrimo suštinu argumenta prema kome su autori Bazelskog manifesta iskreno pretpostavljali da će nastupiti revolucija, ali su ih događaji demantovali. Bazelski manifest kaže: 1) da će rat izazvati ekonomsku i političku krizu; 2) da će radnici smatrati svoje učešće u ratu zločinom, zločinačkim „pucanjem jedan u drugog radi profita kapitalista, radi častoljublja dinastija, radi izvršavanja tajnih diplomatskih ugovora“, da rat izaziva među radnicima „negodovanje i revolt“; 3) da su socijalisti pomenutu krizu i pomenuto duševno stanje radnika dužni da iskoriste za „buđenja naroda i ubrzavanje kraha kapitalizma“; 4) da „vlade“ — sve bez izuzetka — ne mogu otpočeti rat „bez opasnosti po sebe“; 5) da se vlade „boje proleterske revolucije; 6) da vlade „treba da se sete“ na Parisku komunu (tj. na građanski rat), na revoluciju iz 1905. g. u Rusiji, itd. Sve su to potpuno jasne misli; u njima nema *jemstva* da će revolucija izbiti; u njima je stavljen naglasak na tačnu karakteristiku *činjenica i tendencija*. Ko povodom takvih misli i razlaganja kaže da se očekivano izbijanje revolucije pokazalo kao iluzija, on otkriva svoj ne marksistički već struvistički i policijsko-renegatski stav prema revoluciji.

Za marksistu je nesumnjivo da je revolucija nemoguća bez revolucionarne situacije, pri čemu ni svaka revolucionarna situacija ne dovodi do revolucije. Kakvi su, uopšte govoreći, znaci revolucionarne situacije? Mi se sigurno nećemo prevariti ako istaknemo tri sledeća glavna simptoma: 1) Nemogućnost za vladajuće klase da u neizmenjenom obliku sačuvaju svoju vladavinu; ova ili ona kriza „vrhova“ kriza politike vladajuće klase, koja stvara pukotinu kroz koju probija nezadovoljstvo i revolt ugnjetenih klasa. Da bi revolucija nastupila, obično nije dovoljno da „donji slojevi ne žele“, već se traži još da „vrhovi ne mogu“ da žive na stari način. 2) Po-

većavanje, jače od običnog, oskudice i nevolja ugnjetenih klasa. 3) Znatno povećanje, usled pomenutih uzroka, aktivnosti masa, koje u „mirno“ doba dozvoljavaju da ih mirno pljačkaju, a u burna vremena ih kako sva atmosfera krize *tako i sami „vrhovi“* podstiču na samostalnu istorijsku akciju.

Bez tih objektivnih promena, koje ne zavise od volje ne samo pojedinih grupa i partija nego ni od volje pojedinih klasa, revolucija je — prema opštem pravilu — nemoguća. Skup tih objektivnih promena se i naziva revolucionarnom situacijom. Takva situacija bila je 1905. godine u Rusiji i u svim revolucionarnim epohama na Zapadu; ali ona je isto tako bila i 60-tih godina prošlog veka u Nemačkoj, 1859—1861, 1879—1880. godine u Rusiji, ma da revolucijâ u ovim slučajevima nije bilo. Zašto? Zato što iz svake revolucionarne situacije ne nastaje revolucija, nego samo iz takve situacije u kojoj se gore pobrojanim objektivnim promenama pridružuje subjektivna, naime pridružuje se sposobnost revolucionarne klase za revolucionarne masovne akcije, dovoljno *snažne* da bi slomile (ili potkopale) staru vladu, koja nikada, čak ni u doba kriza, neće „pasti“ ako je ne „obore“.

To su marksistički pogledi na revoluciju, koje su mnogo, mnogo puta razvijali i smatrali neospornim svi marksisti i koje je za nas, Ruse, naročito jasno potvrdilo iskustvo iz 1905. godine. Postavlja se pitanje šta je u ovom pogledu predviđao Bazelski manifest 1912. godine, a šta je nastupilo 1914—1915. godine?

Predviđana je revolucionarna situacija, kratko opisana izrazom „ekonomska i politička kriza“. Da li je nastupila revolucionarna situacija? Da, nesumnjivo. Socijalšovinista Lenč (koji ustaje u odbranu šovinizma neposrednije, otvorenije, poštenije nego licemeri Kunov, Kaucki, Plehanov i kompanija) rekao je čak da „preživljavamo specifičnu *revoluciju*“ (str. 6 njegove brošure „Nemačka socijaldemokratija i rat“, Berlin, 1915.). Politička kriza je tu: nijedna vlada nije sigurna u sutrašnji dan, nijedna nije slobodna od opasnosti finansijskog kraha, oduzimanja teritorije, progonstva iz svoje zemlje (kao što je bila prognana vlada iz Belgije). Sve vlade žive na vulkanu, sve *same* apeluju na samoinicijativu i heroizam masa. Sav politički režim Evrope je poljuljan, i niko sigurno neće poricati da smo ušli (i da sve dublje ulazimo — ja ovo pišem na dan objavljivanja rata od strane Italije) u epohu najvećih političkih potresa. Ako je Kaucki, dva meseca posle objavljivanja rata, (drugog oktobra 1914. u *Neue Zeit*) pisao da „vlada nikad nije tako jaka, a partije nikad tako slabe kao u početku rata“, onda je to jedan od obrazaca falsifikata istorijske nauke koji je Kaucki napravio za volju Zidekumima i drugim oportunistima. Nikad vladi nije tako potreban sporazum između svih partija vladajućih klasa i „mirno“ potčinjavanje ugnjetenih klasa toj vladavini kao za vreme rata. To je prvo; a drugo, ako „na početku rata“, naročito u zemlji koja očekuje brzu pobedu, vlada *izgleda* svemoguća, niko nikada i nigde u svetu nije povezivao očekivanje revolucionarne situacije isključivo sa mo-

mentom „početka“ rata, a još manje je identifikovao „prividno“ sa stvarnim.

Da će evropski rat biti neuporedivo teži od drugih — to su svi znali, videli i priznavali. Iskustvo iz rata to sve više potvrđuje. Rat se širi. Politički temelji Evrope ljuļaju se sve više. Nevolje masa su užasne, i naponi vlada, buržoazije i oportunističke da prećute te nevolje sve češće doživljavaju slom. Profiti izvesnih grupa kapitalista od rata su nečuveno, skandalozno veliki. Zaoštavanje suprotnosti je ogromno. Potmulci revolta masa, nejasna želja ugnjetenih i neprosvećenih slojeva za blagim („demokratskim“) mirom, roptanje koje počinje u „nižim slojevima“ — sve je to tu. A ukoliko se rat dalje odugovlači i zaoštava, utoliko same vlade jače razvijaju i moraju razvijati aktivnost masa, pozivajući ih na nenormalno naprezanje snaga i na samopožrtvovanje. Ratno iskustvo, kao i iskustvo koje pruža svaka kriza u istoriji, svaka velika nesreća i svaki prelom u životu čoveka, zatupljuje i lomi jedne, ali zato prosvećuje i prekaljuje druge, pri čemu su, kad se sve skupa uzme u obzir, u istoriji celog sveta, broj i snaga ovih poslednjih, izuzimajući pojedine slučajeve opadanja i propasti ove ili one države, bili veći nego broj i snaga onih prvih.

Sklapanje mira ne samo što ne može „odmah“ prekinuti sve te nevolje i sve to zaoštavanje suprotnosti nego će, naprotiv, u mnogom pogledu te nevolje učiniti još osetnijim i naročito očiglednim za najzaostališe mase stanovništva.

Jednom rečju, revolucionarna situacija je nastupila u većini naprednih zemalja i velikih sila Evrope. U tom pogledu se predviđanje Bazelskog manifesta obistinilo u potpunosti. Poricati tu istinu, direktno ili indirektno, ili prećutkivati je, kao što to čine Kunov, Plehanov, Kaucki i kompanija, znači govoriti najveću neistinu, obmanjivati radničku klasu i služiti buržoaziji. U „Socijaldemokratu“ (br. 34, 40 i 41)⁸² mi smo naveli podatke koji pokazuju da su ljudi koji se boje revolucije, hrišćanski popovi-malograđani, generalštabovi, listovi milionara primorani da konstatuju simptome revolucionarne situacije u Evropi.

Da li će se ta situacija dugo održati i koliko će se još zaoštriti? Da li će ona dovesti do revolucije? To mi ne znamo i niko to ne može znati. To će pokazati samo iskustvo razvoja revolucionarnih raspoloženja i prelaska napredne klase, proletarijata, na revolucionarne akcije. Tu ne može biti ni govora ni o ma kakvim „iluzijama“ uopšte, ni o njihovom demantovanju, jer nijedan socijalista nigde i nikada nije jamčio da će se revolucija roditi baš iz sadašnjeg (a ne sledećeg) rata, baš iz današnje (a ne sutrašnje) revolucionarne situacije. Tu je reč o najneopornijoj i najosnovnijoj obavezi svih socijalista: obavezi da pred masama otkrivaju postojeće revolucionarne situacije, da objašnjavaju njenu širinu i dubinu, da bude revolucionarnu svest i revolucionarnu odlučnost proletarijata, da mu pomažu da prelazi na revolucionarne akcije i stvara za rad u tom pravcu organizacije koje će odgovarati revolucionarnoj situaciji.

Nikada ni jedan uticajni i odgovorni socijalista nije smeo posumnjati da je dužnost socijalističkih partija baš takva, i Bazelski manifest, ne šireći i ne gajeći ni najmanje „iluzije“, baš o toj dužnosti socijalista kaže: podsticati, „protresati“ narod (a ne uspavljivati ga šovinizmom, kao što to čine Plehanov, Akselrod, Kaucki), „iskorišćavati“ krizu za „ubrzavanje“ kraha kapitalizma, rukovoditi se *primerima* Komune i oktobra — decembra 1905. godine. Neispunjavanje te obaveze od strane današnjih partija i jeste njihova izdaja, njihova politička smrt, njihovo odricanje od svoje uloge, njihov prelaz na stranu buržoazije.

III

Ali kako se *moglo* dogoditi da najistaknutiji predstavnici i vođe II internacionale izdadu socijalizam? Na tom ćemo se pitanju detaljno zadržati dole, pošto početka razmotrimo pokušaje da se ta izdaja „teoretski“ opravda. Pokušaćemo da okarakterišemo glavne teorije socijalšovinizma, čijim se predstavnicima mogu smatrati Plehanov (on pretežno ponavlja argumente anglo-francuskih šovinsti Hajndmana i njegovih pristalica) i Kaucki (on ističe mnogo „finije“ argumente, koji imaju neuporedivo veću teoretsku solidnost).

Među svima teorijama možda je najprimitivnija teorija o „začetniku“. Nas su napali, i mi se branimo; interesi proletarijata zahtevaju da se pruži otpor onima koji su narušili evropski mir. To je prepevavanje izjava svih vlada i deklamacija čitave buržoaske i žute štampe celoga sveta. Plehanov čak i tako otrcanu banalnost ukrašava obaveznom u tog pisca jezuitskim pozivanjem na „dijalektiku“: da bi se uzela u obzir konkretna situacija, treba, veli, pre svega naći začetnika i obračunati se s njim, odlažući sva ostala pitanja do druge situacije (vidi Plehanovljevu brošuru „O ratu“, Pariz, 1914, i ponavljanje njenih razlaganja kod Akselroda u „Glasu“, br. 86 i 87). U plemenitom poslu oko falsifikatorskog zamenjivanja dijalektike sofistikom Plehanov je tukao rekord. Sofista istrgne jedan od „argumenata“, i još je Hegel s pravom govorio da se „argumenti“ mogu naći apsolutno za sve na svetu. Dijalektika zahteva da se određena društvena pojava svestrano ispita u svom razvitku i da se spoljašnje, prividno svede na osnovne pokretačke snage, na razvitak proizvodnih odnosa i na klasnu borbu. Plehanov istrže citat iz nemačke socijaldemokratske štampe: sami su Nemci, veli, pre rata smatrali Austriju i Nemačku začetnicima, i tačka. O tome da su ruski socijalisti mnogo puta raskrinkavali osvajačke planove carizma u odnosu prema Galiciji, Jermenskoj itd. — Plehanov ćuti. On i ne pokušava da dodirne ekonomsku i diplomatsku istoriju makar u toku tri poslednje decenije, a ta istorija nepobitno dokazuje da je baš osvajanje kolonija, pljačkanje tuđih zemalja, potiskivanje

i upropašćavanje srećnijeg konkurenta bila glavna osovina politike obeju sada zaraćenih grupa država.*)

Primenjena na ratove, osnovna postavka dijalektike, koju Plehanov tako bezočno iskrivljuje za volju buržoazije, sastoji se u tome da je „*rat prost nastavak politike drugim*“ (naime nasilnim) „*sredstvima*“. To je formulacija Klauzevica,**) jednog od velikih pisaca o pitanjima ratne istorije, čije je ideje oplodio Hegel. I upravo takvo bilo je uvek gledište Marksa i Engelsa, koji su *svaki rat* razmatrali kao *nastavak* politike određenih, zainteresovanih država — i *raznih klasa* u njima — u određeno vreme.

Grubi Plehanovljev šovinizam nalazi se na potpuno istoj teoretskoj poziciji kao i finiji, pomirljivo-sladunjavi šovinizam Kauckoga kada ovaj poslednji prelazak socijalista svih zemalja na stranu „svojih“ kapitalista sankcioniše sledećim razlozima:

*) Izvanredno je poučna knjiga engleskog pacifiste Brejlsforda, koji nije s raskida da se čak pravi socijalista, „*Rat čelika i zlata*“ (London 1914, na knjizi je označeno da je izišla u martu 1914. godine). Autor je potpuno svestan da nacionalna pitanja, uopšte uzev, stoje pozadi, da su već rešena (35), da stvar sada nije u tome, da je „tipično pitanje savremene diplomatije“ (36) — bagdadska železnica, liferacija šina za nju, rudnici u Maroku i sl. Jednim od „izvanredno poučnih incidenata u najnovijoj istoriji evropske diplomatije“ autor s pravom smatra borbu francuskih patriota i engleskih imperijalista protiv Kajoovih pokušaja (1911. i 1913. godine) da se pomiri s Nemačkom na osnovu sporazuma o podeli kolonijalnih uticajnih sfera i o puštanju nemačkih hartija na parisku berzu. *Engleska i francuska* buržoazija osujetila je taj sporazum (38–40). Cilj imperijalizma jeste izvoz kapitala u slabije zemlje (74). Profit od takvog kapitala u Engleskoj bio je 90–100 miliona funti sterlinga 1899. (Džifen), 140 miliona 1909. godine (Pejš), a Lojd Džordž u skorašnjem govoru računao je, dodajmo sa svoje strane, taj profit na 200 miliona funti sterlinga, tj. skoro 2 milijarde rubalja. — Prljave mahinacije i podmićivanje turske aristokratije, sinekure za gospodske sinove u Indiji i Egiptu — u tome je suština (85–87). Ništavna manjina bogati se od naoružanja i ratova, ali uz nju su visoko društvo i finansijeri, a uz pristalice mira je rasparčano stanovništvo (93). Pacifista koji danas priča o miru i razoružanju postaje sutra član stranke koja je potpuno zavisna od ratnih liferanata (161). Ako Trojni sporazum bude jači, on će uzeti Maroko i podeliti Persiju, a Trojni savez će uzeti Tripoli, učvrstiće se u Bosni, potčiniće sebi Tursku (167). London i Pariz dali su Rusiji milijarde u martu 1906. g., pomažući carizmu da uguši oslobodilački pokret (225–228); Engleska pomaže sada Rusiji da guši Persiju (229). Rusija je raspalila balkanski rat (230). — Sve to nije novo, zar ne? Sve je to opštepoznato i ponavljano je hiljadu puta u socijaldemokratskim listovima celog sveta. Uoči rata engleski buržuj vidi to savršeno jasno. Ali kakva su nepristojna budalaština, kakvo nepodnošljivo licemerje, kakva sladunjava laž pred licem tih jednostavnih i opštepoznatih činjenica teorije Plehanova i Potresova o odgovornosti Nemačke ili teorije Kauckoga o „perspektivama“ razoružanja i trajnog mira pod kapitalizmom!

**) Karl von Clausewitz: *Von Kriege*, Werke, I Bd, S. 28 Isp. t. III, str. 139–140: „Svima je poznato da ratove izazivaju samo politički odnosi između vlada i između naroda; ali obično se stvar zamišlja tako kao da se sa početkom rata ti odnosi prekidaju i kao da nastupa potpuno druga situacija, koja je potčinjena samo svojim naročitim zakonima. Mi tvrdimo suprotno: rat nije ništa drugo do nastavak političkih odnosa uz uplitanje drugih sredstava“.

Svi imaju pravo i dužni su da brane svoju otadžbinu; istinski internacionalizam sastoji se u priznavanju toga prava socijalistima svih zemalja, među njima i onih koje ratuju sa mojom nacijom... (vid. *Neue Zeit*, 2. oktobra 1914, i druga dela istoga autora).

Ovo neobično rezonovanje predstavlja tako beskrajno vulgarno šegačenje sa socijalizmom, da bi se na njega najbolje moglo odgovoriti ako bi se poručila medalja sa likom Vilhelma II i Nikolaja II na jednoj strani, a Plehanova i Kauckog na drugoj. Istinski internacionalizam, razumete, sastoji se u opravdavanju pucanja francuskih radnika u nemačke i nemačkih u francuske u ime „odbrane otadžbine“!

Ali ako bolje pogledamo teoretske pretpostavke razlaganja Kauckoga, dobićemo baš ono shvatanje koje je Klauzevic ismejao pre blizu osamdeset godina: sa početkom rata prekidaju se istorijski pripremljeni politički odnosi među narodima i klasama i nastupa potpuno druga situacija — „prosto“ oni koji napadaju i oni koji se brane, „prosto“ odbijanje „neprijatelja otadžbine“! Ugnjetavanje čitavog niza nacija, koje sačinjavaju više od polovine stanovništva zemaljske kugle, od strane velikodržavnih imperijalističkih naroda, konkurencija među buržoazijom tih zemalja radi podele plena, težnja kapitala da pocepa i uguši radnički pokret — sve je to iščezlo iz polja vida Plehanova i Kauckoga, iako su baš oni sami ocrtavali takvu „politiku“ u toku decenijâ pre rata.

Lažno pozivanje na Marksa i Engelsa čini pri tome glavni „adut“ obojice glavešina socijalšovinizma: Plehanov se seća nacionalnog rata Pruske 1813. i Nemačke 1870. godine, a Kaucki sa vrlo učenim vidom dokazuje da je Marks rešavao pitanje o tome čiji je uspeh (tj. koje buržoazije) poželjniji u ratovima 1854—1855, 1859, 1870—1871, a marksisti takode u ratovima 1876—1877. i 1897. godine. Svi sofisti u svim vremenima služili su se istim metodom: uzimali su primere koji se očigledno odnose na principijelno drukčije slučajeve. Pređašnji ratovi, na koje nam oni ukazuju, bili su „nastavak politike“ dugogodišnjih nacionalnih pokreta buržoazije, pokreta protiv tuđeg jarma, nametnutog od strane druge nacije, i protiv apsolutizma (turskog i ruskog). Nikakvog drugog pitanja osim pitanja da li treba pretpostaviti uspeh ove ili one buržoazije tada nije ni moglo biti; u ratove takvog tipa marksisti su mogli *unapred* pozivati narode, *raspaljujući* nacionalnu mržnju, kao što je Marks 1848. g. i kasnije pozivao u rat protiv Rusije, kao što je Engels 1859. godine raspaljivao nacionalnu mržnju Nemaca prema njihovim ugnjetaćima, Napoleonu III i ruskom carizmu.*)

*) Uzgred budi rečeno, g. Gardenin u „Životu“⁽⁸³⁾ naziva „revolucionarnim šovinizmom, ali ipak šovinizmom, od strane Marksa to što je on 1848. godine bio za revolucionarni rat protiv onih naroda Evrope koji su se na delu pokazali kao kontrarevolucionarni, naime protiv „Slovena i Rusa naročito“. Takav prekor upućen Marksu služi samo kao još jedan dokaz oportunitizma (ili — tačnije i — potpune neozbiljnosti) ovog „levog“ socijalrevolucionara. Mi, marksisti, uvek smo bili i sada smo za *revolucionarni* rat protiv *kontrarevolucionarnih* naroda. Na primer, ako socijalizam *pobedi* u Americi

Upoređivati „nastavak politike“ borbe protiv feudalizma i apsolutizma, politike buržoazije koja se oslobađa, sa „nastavljanjem politike“ prestarele, *to jest* imperijalističke, *to jest* reakcionarne buržoazije koja je opljačkala ceo svet i koja u savezu sa feudalcima guši proletarijat — znači upoređivati aršine sa pudovima. To liči na upoređivanje „predstavnik buržoazije“ Robespjera, Garibaldija, Željabova sa „predstavnicima buržoazije“ Miljeranom, Salandrom, Gučkovom. Nije moguće biti marksista a ne gajiti najdublje poštovanje prema velikim buržoaskim revolucionarima, koji su imali svetskoistorijsko pravo da govore u ime buržoaskih „otadžbina“, koje su uvodile desetine miliona novih nacija u civilizovan život u borbi protiv feudalizma. I nije moguće biti marksista a ne gajiti prezrenje prema sofistici Plehanova i Kauckoga, koji govore o „odbrani otadžbine“ povodom gaženja Belgije od strane nemačkih imperijalista i povodom pogodbe imperijalista Engleske, Francuske, Rusije i Italije o pljačkanju Austrije i Turske.

Još jedna „marksistička“ teorija socijalšovinizma: socijalizam se bazira na brzom razvitku kapitalizma; pobjeda moje zemlje ubrzaće u njoj razvitak kapitalizma, a to znači i nastupanje socijalizma; poraz moje zemlje zadržaće njen ekonomski razvitak, pa prema tome i nastupanje socijalizma. Takvu, struvističku, teoriju razvija kod nas Plehanov, a kod Nemaca Lenč i drugi. Kaucki istupa protiv te grube teorije, protiv Lenča, koji je otvoreno brani, protiv Kunova, koji je brani prikriveno, ali osporava samo radi toga da bi postigao poverenje među socijalšovinitima svih zemalja na osnovu tananije, jezuitske šovinističke teorije.

Mi se ne moramo dugo zadržavati na analizi te grube teorije. Struveove „Kritičke napomene“ izišle su 1894. godine, i za 20 godina ruski socijaldemokrati savršeno su se upoznali sa tim „manirrom“ obrazovanih ruskih buržuja da sprovode svoja shvatanja i želje pod maskom „marksizma“, — *očišćenog* od revolucionarnosti. Struvizam je ne samo ruska već, kao što naročito jasno pokazuju poslednji događaji, međunarodna težnja teoretičara buržoazije da ubiju marksizam „pomoću blagosti“, da ga uguše zagrljajima, pomoću tobožnjeg priznavanja „svih“ „istinski naučnih“ strana i elemenata marksizma, *osim* njegove „agitatorske“, „demagoške“, „blankističko-utopijske“ strane. Drugim rečima: uzeti od marksizma sve što je prihvatljivo za liberalnu buržoaziju, sve do borbe za reformu, sve do klasne borbe (bez diktature proletarijata), sve do „opšteg“ priznavanja „socijalističkih ideala“ i zamene kapitalizma „novim uređenjem“, i odbaciti „samo“ živu dušu marksizma, „samo“ njegovu revolucionarnost.

Marksizam je teorija oslobodilačkog pokreta proletarijata. Stoga je razumljivo što svesni radnici moraju poklanjati ogromnu pažnju

ili u Evropi 1920. godine, a Japan i Kina, pretpostavimo, pokrenu *onda* protiv nas — s početka makar samo diplomatski — svoje Bizmarke, mi ćemo biti za ofanzivni, revolucionarni rat protiv njih. Vi se tome čudite, g. Gardene? Vi ste revolucionar otprilike kao Ropšin!

procesu zamenjivanja marksizma struvizmom. Pokretačke snage toga procesa su mnogobrojne i raznolike. Mi ćemo istaći samo tri glavne. 1) Razvitak nauke daje sve više materijala koji dokazuje da je Marks u pravu. Protivnici su prinuđeni da se bore protiv njega licemerno, ne napadajući otvoreno osnove marksizma, već ga tobože priznaju, oduzimajući mu sadržinu pomoću sofizama, pretvarajući marksizam u svetu „ikonu“, bezopasnu za buržoaziju. 2) Razvitak oportunistizma među socijaldemokratskim partijama podržava takvu „preradu“ marksizma, podešavajući za pravdanje svakojakih ustupaka oportunistizmu. 3) Period imperijalizma jeste podela sveta među „velikim“, privilegisanim nacijama koje ugnjetavaju sve ostale. Mrvice od plena, dobijenog tim privilegijama i tim ugnjetavanjem, dobijaju, nesumnjivo, izvesni slojevi sitne buržoazije i aristokratije, a isto tako i birokratija radničke klase. Ti slojevi, predstavljajući beznačajnu manjinu proletarijata i radnih masa, gravitiraju ka „struvizmu“, jer im on daje opravdanje za njihov savez sa „svojom“ nacionalnom buržoazijom protiv ugnjetenih masa svih nacija. O tome ćemo morati još govoriti dole u vezi sa pitanjem o uzrocima kraha Internacionale.

IV

Najtananija, najveštije prekrivena naučnošću i internacionalizmom, teorija socijalšovinizma jeste teorija „ultraimperijalizma“, koju zastupa Kaucki. Ovo je najjasniji, najtačniji i najnoviji njen rezime, koji je dao sam autor:

„Slabljenje protekcionističkog pokreta u Engleskoj, smanjivanje carina u Americi, težnja za razoružanjem, brzo smanjivanje, u toku poslednjih godina uoči rata, izvoza kapitala iz Francuske i Nemačke i, najzad, sve jače međunarodno preplitanje različitih klika finansijskog kapitala — sve me je to podstaklo da prosudim da li sadašnja imperijalistička politika može biti potisnuta novom, ultraimperijalističkom, koja će na mesto međusobne borbe nacionalnih finansijskih kapitala postaviti opštu eksploataciju sveta od strane finansijskog kapitala ujedinjenog na internacionalnoj osnovi. Takva nova faza kapitalizma u svakom slučaju je moguća. Da li je ona ostvarljiva — za rešenje toga nema još dovoljno preduslova (*Neue Zeit*, br. 5, 30. aprila 1915, str. 144).

„... Odlučujući u ovom pogledu može biti tok i ishod sadašnjeg rata. On može potpuno smrviti slabe začetke ultraimperijalizma, raspaljujući do najviše mere nacionalnu mržnju i među finansijskim kapitalistima, pojačavajući naoružanje i težnju za međusobnim prestizanjem, čineći neizbežnim drugi svetski rat. Onda će predviđanje koje sam formulisao u svojoj brošuri „Put ka vlasti“ biti ostvareno u užasnim razmerama, još više će se zaoštriti klasne suprotnosti a istovremeno i moralno izumiranje (u originalu „Abwirtschaftung“, krah) kapitalizma“... (Treba napomenuti da pod tim bombastičnim izrazom Kaucki podrazumeva prosto naprosto „neprijateljstvo“ prema kapitalizmu od strane „prelaznih slojeva između proletarijata i finansijskog kapitala“, naime: „inteligencije, sitnih buržuja, čak sitnih kapitalista“)... „Ali rat se može svršiti drukčije. On može dovesti do jačanja slabih začetaka ultraimperijalizma. Pouke koje on bude dao“ (obratite pažnju na ovo!) „mogu ubrzati razvitak koji bi se morao dugo čekati za vreme mira. Ako dođe

do toga, do sporazuma među nacijama, do razoružanja, do trajnog mira, onda najgori od onih uzroka koji su pre rata sve jače vodili moralnom izumiranju kapitalizma mogu da iščeznu". Nova faza, naravno, doneće sa sobom „nove nesreće“ proletarijatu, „možda još gore“, ali bi „ultraimperijalizam“ „privremeno“ „mogao stvoriti eru novih nada i očekivanja u granicama kapitalizma“ (str. 145).

Na koji način se iz ove „teorije“ izvodi opravdanje socijalšovinizma?

Na dosta čudan — za „teoretičara“ — naime sledeći način:

Levi socijaldemokrati u Nemačkoj kažu da imperijalizam i ratovi koje on rađa nisu slučajnost, već nužan proizvod kapitalizma, koji je doveo do vladavine finansijskog kapitala. Zato je nužan prelazak ka revolucionarnoj borbi masa, jer je epoha relativno mirnog razvitka prošla. „Desni“ socijaldemokrati grubo izjavljuju: ako je imperijalizam „nužan“, treba i mi da budemo imperijalisti. Kaucki, u ulozi „centra“, miri:

„Krajnji levičari“, — piše on u svojoj brošuri „Nacionalna država, imperijalistička država i savez država“ (Nirnberg, 1915), — žele da neizbežnom imperijalizmu „suprotstave“ socijalizam, tj. „ne samo njegovo propagiranje, koje mi u toku pola veka suprotstavljamo svim oblicima kapitalističke vladavine već neposredno ostvarenje socijalizma. To izgleda vrlo radikalno, ali je kadro samo da *odgurne svakoga, ko ne veruje* u neposredno praktično ostvarenje socijalizma, u tabor imperijalizma“ (str. 17, kurziv je naš).

Govoreći o neposrednom ostvarenju socijalizma, Kaucki „ostvaruje“ falsifikat, koristeći se time što u Nemačkoj, naročito u doba vojne cenzure, nije moguće govoriti o revolucionarnim akcijama. Kaucki odlično zna da levičari zahtevaju od partije da *odmah* počne sa propagandom i pripremom revolucionarnih akcija, a ne da „odmah počne sa praktičnim ostvarivanjem socijalizma“.

Iz nužnosti imperijalizma levičari izводе nužnost revolucionarnih akcija. „Teorija ultraimperijalizma“ služi Kauckom za *opravdanje oportuniste*, za prikazivanje stvari u takvoj svetlosti kao da oni uopšte nisu prešli na stranu buržoazije, već prosto „ne veruju“ da će socijalizam odmah biti ostvaren, nadajući se da je pred nama „možda“ nova „era“ razoružanja i trajnog mira. „Teorija“ se svodi na to i *samo* na to da Kaucki *nadom* u *novu* mirnu eru kapitalizma opravdava pripajanje oportuniste i zvaničnih socijaldemokratskih partija buržoaziji i njihovo odricanje od revolucionarne (to jest proleterske) taktike za vreme *sadašnje burne ere*, uprkos svečanim izjavama Bazelske rezolucije!

Obratite pažnju na to da Kaucki pri tome ne samo što ne izjavljuje: nova faza proističe i treba da nastane iz tih i tih okolnosti i uslova već, naprotiv, direktno izjavljuje: ja još ne mogu da rešim čak ni pitanje „*ostvarljivosti*“ nove faze. I doista, pogledajte na one „tendencije“ ka novoj eri koje je istakao Kaucki. Iznenaduje da među ekonomske faktore autor ubraja „*težnju za razoružanjem*“! To znači: od nesumnjivih činjenica, koje se nikako ne mire sa teo-

rijom zatupljivanja suprotnosti, tražiti pribežište u nevinim malo-građanskim razgovorima i snovima. „Ultraimperijalizam“ Kauckoga, — ta reč, uzgred budi rečeno, nikako ne izražava ono što autor hoće da kaže, — znači ogromno *zatupljivanje* suprotnosti kapitalizma. Kažu nam: „slabljenje protekcionizma u Engleskoj i Americi“. Gde je tu makar i najmanja tendencija ka novoj eri? Dovedeni do krajnosti, protekcionizam Amerike oslabio je, ali je protekcionizam ostao, kao što su ostale i privilegije, povlašćene tarife engleskih kolonija u korist Engleske. Setimo se na čemu se zasniva zamena prethodne, „mirne“, epohe kapitalizma savremenom, imperijalističkom epohom: na tome što je slobodna konkurencija ustupila mesto monopolističkim savezima kapitalista i na tome što je cela zemljina kugla podeljena. Jasno je da obe ove činjenice (i oba ova činioca) imaju stvarno svetsko značenje: slobodna trgovina i mirna konkurencija bile su moguće i neophodne dok je kapital mogao nesmetano povećavati kolonije i zauzimati u Africi itd. nezauzete zemlje, pri čemu je koncentracija kapitala bila još slaba a monopolističkih preduzeća, tj. toliko ogromnih da bi vladali u *celoj* dotičnoj grani industrije, još nije bilo. Nastajanje i porast takvih monopolističkih preduzeća (verovatno, ovaj proces nije se zaustavio ni u Engleskoj ni u Americi; teško da će se čak i Kaucki usuditi da poriče da ga je rat ubrzao i zaoštrio) *onemogućuje* predašnju slobodnu konkurenciju, istrže joj tle ispod nogu, a podela zemljine kugle *primorava* da se od mirnog proširivanja pređe na oružanu borbu za ponovnu *podelu* kolonija i uticajnih sfera. Smešno je i misliti da *slabljenje* protekcionizma u dve zemlje može tu nešto promeniti.

Dalje, smanjenje izvoza kapitala u *dvema* zemljama u toku nekoliko godina. Te dve zemlje, Francuska i Nemačka, po statistici, npr., Harmsovoj iz 1912. godine, imale su u inostranstvu za 35 milijardi maraka kapitala (oko 17 milijardi rubalja) svaka, a sama Engleska dvaput više.*) Porast izvoza kapitala nikad nije bio i nije mogao biti pod kapitalizmom ravnomeran. O tome da je akumuliranje kapitala oslabilo ili da je obim unutrašnjeg tržišta ozbiljno izmenjen, npr., velikim poboljšanjem položaja masa, Kaucki ne može da kaže ni jednu jedinu reč. Pod takvim uslovima iz smanjenja izvoza kapitala u dvema zemljama u toku nekoliko godina izvoditi zaključak o nastajanju nove ere nije nikako moguće.

„Sve jače međunarodno preplitanje klika finansijskoga kapitala“. To je jedina stvarno sveopšta i nesumnjiva tendencija ne u toku nekoliko godina, ne u dvema zemljama, već je to tendencija celog sveta, celog kapitalizma. Ali zašto iz nje mora proisticati težnja za razoružanjem a ne za naoružanjem kao dosad? Uzmimo koju bilo od svetskih „topovskih“ firmi (i uopšte firmi koje pro-

*) Vid. Bernhard Harms, *Probleme der Weltwirtschaft*, Jena, 1912. George Paish, *Great Britains Capital Investments in Colonies etc.* u „Journal of the Royal Statist. Soc.“, vol. LXXIV, 1910/11, p. 167. Lord Džordž u govoru, održanom početkom 1915. godine računao je da engleski kapital u inostranstvu iznosi 4 milijarde funti sterlinga, tj. oko 80 milijardi maraka.

izvode ratni materijal), npr., Armstronga. Nedavno je engleski „Ekonomist“ javio (1. maja 1915) da su se *profiti* te firme od 606 hiljada funti sterlinga (oko 6 miliona rubalja) 1905—1906. godine popeli na 856 hiljada u 1913. i na 940 (9 miliona rubalja) u 1914. godini. Ispreplitanost finansijskog kapitala ovde je vrlo velika i sve više raste; nemački kapitalisti „učestvuju“ u poslovima engleske firme; engleske firme grade podmornice za Austriju itd. U međunarodnim razmerama ispreplitani kapital pravi sjajne poslove na naoružanju i ratovima. Iz ujedinjavanja i preplitanja raznih nacionalnih kapitala u jedinstvenu internacionalnu celinu izvoditi ekonomsku tendenciju za razoružanjem — znači podmetati naivne malograđanske želje o zatupljivanju klasnih suprotnosti mesto njihovog stvarnog zaoštravanja.

V

Kaucki govori o „poukama“ koje je dao rat u potpuno filistar-skom duhu, prikazujući te pouke u smislu nekakvog moralnog užasa pred ratnim nesrećama. Evo, npr., kako on rezonuje u brošuri „Nacionalna država“ itd.:

„Nema nikakve sumnje i nije potrebno dokazivati da postoje slojevi koji su najdublje zainteresovani za svetski mir i razoružanje. Sitni buržuji i sitni seljaci, čak i mnogi kapitalisti i intelektualci, nisu povezani sa imperijalizmom takvim interesima koji bi bili jači od štete koju tim slojevima donosi rat i naoružanje“ (str. 21).

To je napisano u februaru 1915. godine! Činjenice govore o tome da se sve imućne klase, uključujući tu sitne buržuje i „inteligenciju“, listom pridružuju imperijalistima, a Kaucki, kao čovek u futrolj*), sa neobično samozadovoljnim izgledom brani se od tih činjenica sladunjavim rečima. On sudi o interesima sitne buržoazije ne po njenom *držanju* već po *rečima* nekih sitnih buržuja, iako njihova dela na svakom koraku demantuju te reči. To je potpuno isto kao kada bismo o „interesima“ buržoazije uopšte sudili ne po njenim delima već po slatkorečivim govorima buržoaskih popova, koji se kunu i prizivaju boga za svedoka da je savremeni društveni sistem prožet idealima hrišćanstva. Kaucki primenjuje marksizam tako, da svaka sadržina iz njega vetri i ostaje samo reč „interes“ u nekom natprirodnom, spiritualističkom značenju, jer se nema u vidu realna ekonomika već nevine želje o opštem dobru.

Marksizam sudi o „interesima“ na osnovu klasnih suprotnosti i klasne borbe, koje se manifestuju u milionima činjenica iz svakodnevnog života. Sitna buržoazija sanja i brblja o zatupljivanju suprotnosti, ističući „argumente“ da njihovo zaoštravanje povlači za sobom „štetne posledice“. Imperijalizam jeste potčinjavanje svih

*) Čovek u futrolj je plašljiv čovek, koji zazire od svega novog, boji se svake odlučnije mere itd., sličan učitelju Bjelikovu iz priče A. P. Čehova „Čovek u futrolj“. — Prim. red.

slojeva imućnih klasa finansijskom kapitalu i podela sveta između pet-šest „velikih“ država, od kojih većina učestvuje sada u ratu. Podela sveta od strane velikih država znači da su svi njihovi imućni slojevi *zainteresovani* za posedovanje kolonija, za uticajne sfere, za ugnjetavanje tuđih nacija, za više ili manje unosna mesta i privilegije koje su povezane sa pripadnošću „velikoj“ državi i ugnjetačkoj naciji.*)

Nije moguće živeti na stari način u relativno mirnoj, kulturnoj atmosferi kapitalizma koji ravnomerno evoluira i postepeno se širi na nove zemlje, jer je nastupila druga epoha. Finansijski kapital *potiskuje* i potisnuće dotičnu zemlju iz redova velikih država, oduzeće joj kolonije i uticajne sfere (kao što preti da učini Nemačka, koja je zaratila protiv Engleske), oduzeće sitnoj buržoaziji njene „velikodržavne“ privilegije i dopunske prihode. To je činjenica koju dokazuje rat. Do toga je *dovelo* na delu ono zaoštravanje suprotnosti koje su svi odavno priznali, među njima i Kaucki u brošuri „Put ka vlasti“.

I kada je oružana borba za velikodržavne privilegije postala činjenica, Kaucki počinje da *ubeđuje* kapitaliste i sitnu buržoaziju da je rat strašna stvar a razoružanje dobra stvar, isto onako i sa potpuno istim rezultatima kao što hrišćanski pop sa predikaonice ubeđuje kapitaliste da je čovekoljublje božja zapovest i duševna težnja i moralni zakon civilizacije. Ono što Kaucki naziva ekonomskim tendencijama ka „ultraimperijalizmu“ u stvari je baš sitno-buržoasko *ubeđivanje* finansijera da ne čine zlo.

Izvoz kapitala? Ali više se kapitala izvozi u samostalne zemlje, npr., u Sjedinjene Američke Države, nego u kolonije. Osvajanje kolonija? Ali one su već sve osvojene i skoro sve teže za oslobođenjem: „Indija može prestati da bude engleski posed, ali ona nikad, kao celovita imperija, neće potpasti pod tuđu vladavinu“ (str. 49 citirane brošure). „Svaka težnja koje bilo industrijske kapitalističke države da stekne kolonijalnu imperiju koja bi bila dovoljna za to da bi ta država bila nezavisna od inostranstva u dobijanju sirovina, morala bi ujediniti protiv nje sve druge kapitalističke države, zaplesti je u beskrajne, iznurujuće ratove, ne dovodeći je bliže njenom cilju. Ta bi politika bila najsigurniji put ka bankrotstvu čitavog privrednog života države“ (str. 72–73).

*) E. Šulce saopštava da se uoči 1915. godine smatralo da suma hartija od vrednosti u celom svetu iznosi 732 milijarde franaka, računajući i državne i komunalne zajmove, i obligacije, i akcije trgovačko-industrijskih društava itd. Od te sume padalo je na Englesku 130 milijardi franaka, na Sjedinjene Američke Države — 115, na Francusku — 100 i na Nemačku — 75, dakle, na sve te četiri velike sile 420 milijardi franaka, tj. više od polovine čitave sume. Po tome se može suditi kolike su koristi i privilegije razvijenih, velikodržavnih nacija koje su prestige druge narode, koje ih ugnjetavaju i pljačkaju (Dr Ernst Schultze, *Das französische Kapital in Russland* u „Finanz-Archiv“, Berlin, 1915, Jahrg. 32, S. 127). „Odbrana otadžbine“ velikodržavnih nacija jeste odbrana prava na plen od pljačkanja tuđih nacija. U Rusiji, kao što je poznato, slabiji je kapitalistički ali je zato jači vojno-feudalni imperijalizam.

Zar to nije filistarsko ubeđivanje finansijera da se odreknu imperijalizma? Plašiti kapitaliste bankrotstvom — to je isto što i savetovati berzijancima da ne igraju na berzi, jer „mnogi gube tako celu svoju imovinu“. Od bankrotstva konkurentskog kapitaliste i konkurentske nacije kapital *dobija*, još jače se koncentrišući; zato ukoliko je oštija i „tešnija“ ekonomska konkurencija, tj. ekonomsko guranje u bankrotstvo, *utoliko* je jača težnja kapitalista da tome dodadu *ratno* guranje suparnika u bankrotstvo. Što je manje ostalo zemalja u koje se kapital može izvoziti tako povoljno kao u kolonije i zavisne države tipa Turske — jer u *tim* slučajevima finansijer ubira trostruki profit u poređenju sa izvozom kapitala u slobodnu, samostalnu i civilizovanu zemlju kao što su Sjedinjene Američke Države — to je *ogorčenja* borba za potčinjavanje i podelu Turske, Kine i drugih zemalja. Tako govori ekonomska teorija o eposi finansijskog kapitala i imperijalizma. Tako govore činjenice. A Kaucki sve pretvara u banalni malograđanski „moral“; ne vredi, veli on, naročito padati u vatru, a još manje ratovati za podelu Turske ili za osvajanje Indije, jer „i onako to neće biti za dugo“, a i bolje je razvijati kapitalizam na miran način... Razume se, još bi bolje bilo razvijati kapitalizam i proširivati tržište putem povećavanja nadnice: to je potpuno „moćuće“ i ubeđivati finansijere u tom duhu — najpodesnija je tema za popovske propovedi... Dobri Kaucki je skoro sasvim ubedio i nagovorio nemačke finansijere da ne vredi ratovati sa Engleskom zbog kolonija, jer će se te kolonije i onako vrlo brzo osloboditi!...

Izvoz i uvoz Engleske iz Egipta rastao je od 1872. do 1912. g. slabije nego opšti izvoz i uvoz Engleske. Moral „marksiste“ Kauckog: „Mi nemamo nikakvih razloga da pretpostavljamo da bi bez vojničkog zauzimanja Egipta trgovina s njim porasla manje pod uticajem prostog delovanja ekonomskih činilaca“ (72). „Težnje kapitala za proširivanjem“ „*najbolje* mogu biti ostvarene ne nasilnim metodama imperijalizma već *mirnom demokratijom*“ (70).

Kakva retko ozbiljna, naučna, „marksistička“ analiza! Kaucki je sjajno „popravio“ tu nerazumnu istoriju, „dokazao“ da nikako nije trebalo Englezima da od Francuza oduzimaju Egipat, a nemačkim finansijerima nikako nije vredelo da počinju rat i da organizuju turski pohod, istovremeno sa drugim merama, da bi isterali Engleze iz Egipta! Sve je to nespornost, ništa više — Englezi se nisu dosetili da je „*najbolje*“ odreći se nasilja nad Egiptom i preći (u interesu proširivanja izvoza kapitala *po Kauckom!*) na mirnu demokratiju...“

„Naravno, to je bila iluzija buržoaskih fritredera ako su mislili da sloboda trgovine potpuno uklanja ekonomske suprotnosti koje rađa kapitalizam. Ni slobodna trgovina ni demokratija ne mogu ih odstraniti. Ali mi smo u svakom pogledu zainteresovani da se te protivurečnosti odstranjuju borbom u oblicima koji radnim masama nameću najmanje patnji i žrtava“ (73)...

Podaj, gospodi! Gospodi, pomiluj! Šta je to filistar? — pitao je Lasal i odgovorio poznatom pesnikovom izrekom: „Filistar je prazno crevo, puno straha i nade da će se bog sažaliti.“⁸⁴)

Kaucki je doveo marksizam do nečuvenog prostituisanja i pretvorio se u pravog popa. Pop *nagovara* kapitaliste da pređu na mirnu demokraciju, i to naziva dijalektikom: ako je u početku bila slobodna trgovina, a zatim monopol i imperijalizam, onda zašto ne bi i bio „ultraimperijalizam“ i opet slobodna trgovina? Pop *teši* ugnjetene mase, slikajući prednosti toga „ultraimperijalizma“, iako se ovaj pop ne usuđuje čak ni da kaže da li je on „ostvarljiv“! Spravom je Foerbah onima koji su branili religiju argumentom da ona *teši* čoveka skretao pažnju na reakcionarno značenje utehe: ko *teši* roba, mesto da ga diže na ustanak protiv ropstva, taj pomaže robovlasnicima.

Svakojakim ugnjetačkim klasama potrebne su za čuvanje njihove vladavine dve socijalne funkcije: funkcija dželata i funkcija popa. Dželat treba da ugušuje protest i revolt ugnjetenih. Pop treba da *teši* ugnjetene, da im crta perspektive (to je naročito zgodno činiti bez jemstva o „ostvarljivosti“ tih perspektiva...) ublažavanja nevolja i žrtava uz čuvanje klasne vladavine, a time i da ih miri sa tom vladavinom, da ih odvraća od revolucionarnih akcija, da potkopava njihovo revolucionarno raspoloženje, da ruši njihovu revolucionarnu odlučnost. Kaucki je pretvorio marksizam u najodvratniju i najgluplju kontrarevolucionarnu teoriju, u najprljaviju popovštinu.

Godina 1909, u brošuri „Put ka vlasti“, on priznaje zaoštavanje — koje niko nije opovrgao niti može opovrgnuti — suprotnosti kapitalizma, približavanje epohe ratova i revolucija, „novog revolucionarnog perioda“. Nema — izjavljuje on, — „preuranjene“ revolucije i proglašava „otvorenom izdajom naše stvari“ odbijanje da se računa sa mogućnošću pobeđe u ustanku, iako se pred borbu ne može poricati i mogućnost poraza.

Došao je rat. Još više su se zaoštrile protivurečnosti. Nevolje masa dostigle su džinovske razmere. Rat se odugovlači i njegovo ratište se sve više proširuje. Kaucki piše brošuru za brošurama, pokorno se pridržava cenzorovih naređenja, ne navodi podatke o pljačkanju zemalja i užasima rata, o skandaloznim profitima ratnih liferanata, o skupoci, o „ratnom ropstvu“ mobilisanih radnika, ali zato *teši* i *teši* proletarijat — *teši* ga primerima onih ratova kada je buržoazija bila revolucionarna ili progresivna, kad je „sam Marks“ želeo pobeđu ove ili one buržoazije, *teši* redovima i kolonama cifara koje dokazuju „mogućnost“ kapitalizma bez kolonija i bez pljačke, bez ratova i naoružanja, koje dokazuju prednost „mirne demokracije“. Ne usuđujući se da poriče povećavanje nevolja masa i nastajanja u stvarnosti, pred našim očima, revolucionarne situacije (govoriti o tome nije moguće — cenzura ne dozvoljava...), Kaucki puzi pred buržoazijom i oportunistima „crtajući“ perspektivu (za „ostvarljivost“ njenu on *ne jamči*) takvih oblika borbe u novoj fazi kada će biti „manje žrtava i patnji...“ Potpuno su u pravu Franc Mering i Roza Luksemburg, koji Kauckoga zbog toga nazivaju prostitutkom (Mädchen für alle).

U avgustu 1905. godine u Rusiji je postojala revolucionarna situacija. Car je obećao Buliginovu Dumu da bi „utešio“ mase koje su se bunile. Buliginov zakonskosavetodavni režim mogao bi biti nazvan „ultrasamodržavljem“, ako se može nazivati „ultraimperijalizmom“ odricanje finansijera od naoružanja i njihov međusobni sporazum o „trajnom miru“. Pretpostavimo za trenutak da će sutra stotine najkrupnijih finansijera sveta, „isprepletanih“ u stotinama kolosalnih preduzeća, obećati narodima da će posle rata biti za razoružanje (mi za trenutak pravimo tu pretpostavku da bismo propratili političke zaključke iz glupe teorije Kauckoga). Čak i onda bi bila otvorena izdaja proletarijata nagovoriti ga da odustane od revolucionarnih akcija, bez kojih su sva obećanja, sve dobre perspektive samo varka.

Rat je doneo klasi kapitalista ne samo džinovske profite i sjajne perspektive za nove pljačke (Turska, Kina itd.), nove porudžbine koje idu na milijarde, nove zajmove sa povećanim kamatama. Ne samo to. On je doneo klasi kapitalista još veće političke koristi, povećavši i iskrivivši proletarijat. Kaucki pomaže tome kvarenju, sankcioniše taj internacionalni *rascep* borbenih proletera u *ime jedinstva* sa oportunistima „svoje“ nacije, Zidekumima! I ima ljudi koji ne shvataju da parola o jedinstvu starih partija znači „jedinstvo“ nacionalnog proletarijata sa svojom nacionalnom buržoazijom i *rascep* proletarijata raznih nacija...

VI

Gornji redovi su već napisani kad je izišao broj časopisa *Neue Zeit* od 28. maja (br. 9) sa zaključnim izlaganjem Kauckoga o „krahu socijaldemokratije“ (§ 7 njegovog odgovora Kunovu). Sve stare i jedan novi sofizam u odbranu socijalšovinizma Kaucki je sveo i sam rezimirao na sledeći način:

„Prosto nije istina da je rat čisto imperijalistički, da je alternativa pri nastupanju rata bila takva: imperijalizam ili socijalizam, da su se socijalističke partije i proleterse mase Nemačke, Francuske, u mnogom pogledu i Engleske, bez razmišljanja, samo na poziv šačice parlamentaraca bacile u zagrljaj imperijalizma, izdale socijalizam i na taj način izazvale krah kome nema primera u čitavoj istoriji“.

Novi sofizam i nova prevara radnika: rat, znate, nije „čisto“ imperijalistički!

U pitanju karaktera i značenja sadašnjeg rata Kaucki se neobično koleba, pri čemu ovaj partijski vođa tačne i formalne izjave Bazelskog i Hemničkog kongresa obilazi isto onako oprezno kao što lopov obilazi mesto svoje poslednje krađe. U brošuri o „Nacionalnoj

državi itd.“, koja je napisana u februaru 1915, Kaucki je tvrdio da je rat „ipak u krajnjoj liniji imperijalistički“ (str. 64). Sada unosi novu ogradu: nije čisto imperijalistički — pa kakav je još?

Ispada da je još — nacionalni! Kaucki je došao do te nečuvane stvari pomoću ovakve „plehanovske“ takođe — dijalektike:

„Sadašnji rat je čedo ne samo imperijalizma nego i ruske revolucije“. On, Kaucki, predvideo je još 1904. godine da će ruska revolucija oživeti panslavizam u novom obliku, da „demokratska Rusija neizbežno mora snažno raspaliti težnju austrijskih i turskih Slovena za izvojevanjem nacionalne nezavisnosti... Onda će se i poljsko pitanje zaoštriti... Austrija će se onda raspasti, jer će se sa slomom carizma raspasti železni obruč koji vezuje elemente koji teže da se odvoje jedan od drugog“ (poslednji citat navodi sada sam Kaucki iz svog članka, napisanog 1904. godine)... „Ruska revolucija... dala je nov moćan podstrek nacionalnim težnjama Istoka, dodala je evropskim problemima azijske. *Svi ti problemi* za vreme *sadašnjeg* rata burno daju na znanje da postoje i dobijaju dvostruko odlučujući značaj za raspoloženje *narodnih* masa, među njima i *proleterskih*, dok u vladajućim klasama preovlađuju imperijalističke tendencije“ (str. 273; kurziv je naš).

Eto vam još jednog obrasca prostituisanja marksizma! *Zato što bi* „demokratska Rusija“ raspalila težnju nacija na istoku Evrope za slobodom (to je neosporno), *iz tih razloga* sadašnji rat, koji ni jednu naciju ne oslobađa, a bez obzira na ovakav ili onakav ishod mnoge nacije porobljava, nije „čisto“ imperijalistički rat. *Zato što bi* „slom carizma“ značio raspad Austrije usled nedemokratske njene nacionalne strukture, *iz tih razloga* privremeno ojačani kontrarevolucionarni carizam, pljačkajući Austriju i donoseći još *veće* ugnjetavanje nacijama Austrije, pridao je „sadašnjem ratu“ ne čisto imperijalistički već u izvesnoj meri nacionalni karakter. *Zato što* „vladajuće klase“ obmanjuju tupe malograđane i neobrazovane seljake bajkama o nacionalnim ciljevima imperijalističkog rata, *iz tih razloga* čovek od nauke, autoritet „marksizma“, predstavnik II internacionale ima pravo da miri mase sa tom podvalom pomoću „formule“: kod vladajućih klasa imperijalističke tendencije, a kod „naroda“ i proleterskih masa „nacionalne“ težnje.

Dijalektika se pretvara u najpodliju, najgnusniju sofistiku!

Nacionalni element u sadašnjem ratu predstavlja samo rat Srbije protiv Austrije (što je istakla, pored ostalog, rezolucija Bernskog savetovanja naše partije)... Samo u Srbiji i među Srbima imamo mnogogodišnji nacionalnooslobodilački pokret, koji obuhvata milione „narodnih masa“, čiji je „nastavak“ rat Srbije protiv Austrije. Kad bi ovaj rat bio izolovan, tj. kad ne bi bio povezan sa opšteevropskim ratom, sa koristoljubivim i pljačkaškim ciljevima Engleske, Rusije i drugih, onda bismo mi socijalisti bili dužni da želimo uspeh srpskoj *buržoaziji* — to je jedino pravilan i apsolutno nužan zaključak iz nacionalnog momenta u sadašnjem ratu. Ali sofista Kaucki, koji se sada nalazi u službi austrijskih buržuja, klerikala i generala, baš takav zaključak ne pravi!

Dalje. Marksova dijalektika, koja predstavlja poslednju reč naučoevolucione metode, zabranjuje baš izolovano, to jest jedno-

strano i nakazno iskrivljeno, razmatranje predmeta. Nacionalni moment srpsko-austrijskog rata nema i ne može imati *nikakav* ozbiljan značaj u opšteevropskom ratu. Ako pobjedi Nemačka, ona će ugušiti Belgiju, još jedan deo Poljske, možda jedan deo Francuske itd. Ako pobjedi Rusija, ona će ugušiti Galiciju, još jedan deo Poljske, Jermensku itd. Ako niko ne pobjedi, ostaće staro nacionalno ugnjetavanje. Za Srbiju, to jest za otprilike stoti deo učesnika sadašnjeg rata, rat je „nastavak politike“ buržoasko-oslobodilačkog pokreta. Za 99 od sto rat je nastavak imperijalističke politike, tj. prestarele buržoazije, sposobne za kvarenje, ali ne za oslobođenje nacija. Trojni sporazum, „oslobađajući“ Srbiju, *prodaje* interese srpske slobode talijanskom imperijalizmu za pomoć u pljačkanju Austrije.

Sve je to opštepoznato i sve je to Kaucki bezočno izokrenuo da bi opravdao oportuniste. „Čistih“ pojava ni u prirodi ni u društvu *nema* i ne može biti — o tome uči baš Marksova dijalektika, koja nam pokazuje da je sam pojam čistote izvesna uskost, jednostranost ljudskog saznanja, koje ne obuhvata predmet do kraja u čitavoj njegovoj složenosti. Na svetu ne postoji i ne može postojati „čisti“ kapitalizam, već uvek postoje *primese* čas feudalizma, čas malograđanštine, čas još nečeg drugog. Zato sećati se da rat nije „čisto“ imperijalistički kad je reč o vapijućem obmanjivanju „narodnih masa“ od strane imperijalista, koji svesno prikrivaju ciljeve otvorenog pljačkanja pomoću „nacionalne“ frazeologije, — znači biti beskrajno tupi pedant ili švindler i varalica. Sva je suština baš u tome što Kaucki *podržava* obmanjivanje naroda od strane imperijalista kad kaže da su „za narodne mase, među njima i proleterske, odlučujuće značenje imali“ nacionalni problemi *a* za vladajuće klase „imperijalističke tendencije“ (str. 273) i kada to „potkrepljuje“ tobožnjim dijalektičkim citatom o „beskrajno raznolikoj stvarnosti“ (str. 274). Nema sumnje, stvarnost je beskrajno raznolika, to je sveta istina! Ali je isto tako nesumnjivo da u toj beskrajnoj raznolikosti postoje dve glavne i osnovne struje: objektivna sadržina rata jeste „nastavak politike“ imperijalizma, to jest pljačkanja tuđih nacija od strane prestarele buržoazije „velikih sila“ (i njihovih vlada), a „subjektivna“ dominantna ideologija — to su „nacionalne“ fraze, koje se šire radi obmanjivanja masa.

Stari sofizam Kauckoga, koji on stalno ponavlja, da su „levičari“ prikazivali stvar tako kao da je „prilikom izbijanja rata“ alternativa bila: imperijalizam ili socijalizam — mi smo već analizirali. To je bezočni falsifikat, jer Kaucki odlično zna da su levičari postavljali *drugu* alternativu: da se partija pridruži imperijalističkoj pljački prevari ili da propagira i priprema revolucionarne akcije. Kaucki isto tako zna da ga *samo* cenzura štiti od toga da „levičari“ u Nemačkoj ne raskrinkaju glupu bajku koju on širi iz servilnosti pred Zidekumima.

Što se tiče odnosa između „proleterskih masa“ i „šašice parlamentaraca“, Kaucki ovde daje jedan od najotrcanijih odgovora:

„Ostavimo po strani Nemce, da ne bismo branili sami sebe; ali ko bi zaželeo da ozbiljno tvrdi da su takvi ljudi kao što su Vajan i Hed, Hajndman i Plehanov za jedan dan postali imperijalisti i izdali socijalizam? Ostavimo po strani parlamentarce i „instance“ (Kaucki očigledno aludira na časopis Roze Luksemburg i Franca Meringa „Internacionala“, gde je izložena zasluženom prezrenju politika instanca, tj. zvaničnih vrhova nemačke socijaldemokratske partije, njenog CK — „forštanda“, njene parlamentarne frakcije itd.) — ... „ali ko će se usuditi da tvrdi da je za 4 miliona svesnih nemačkih proletera dovoljna samo zapovest šačice parlamentaraca da se za 24 sata okrenu nadesnokrug, pravo protiv svojih predašnjih ciljeva? Kad bi to bilo tačno, onda bi to, naravno, svedočilo o užasnom krah, ali ne samo naše partije nego i *mase* (kurziv Kauckoga). Kad bi masa bila takvo bezvoljno stado ovaca, onda bi trebalo da pustimo da nas sahrane“ (str. 274).

Politički i naučno vrlo autoritativni Karl Kaucki već je sahranio samog sebe svojim držanjem i prikupljanjem žalosnih smicalica. Ko to ne shvata ili bar ne oseća, taj je propao za socijalizam, i zato su jedino pravilan, ton uzeli u „Internacionali“ Mering, Roza Luksemburg i njihove pristalice kada tretiraju Kauckog i kompaniju kao tipove koji zaslužuju najveće prezrenje. Zamislite samo: o odnosu prema ratu *mogla* se izjasniti donekle slobodno (tj. zato što nisu bili direktno uhvaćeni i odvedeni u kasarnu, što nisu stajali pred najneposrednijom opasnošću da budu streljani) *isključivo* „šačica parlamentaraca“ (oni su glasali slobodno, s pravom, ali su savršeno mogli glasati protiv — za to čak ni u Rusiji nisu premlaćivali, uništavali, nisu čak ni hapsili), šačica činovnika, novinara itd. Sada Kaucki plemenito svaljuje na *mase* izdaju i nekarakternost ovog društvenog sloja o čijoj je *vezi* sa taktikom i ideologijom oportunizma isti Kaucki desetinama puta pisao u toku niza godina! Prvo i osnovno pravilo naučnog ispitivanja uopšte, a Marksove dijalektike napose, zahteva od pisca da razmotri *vezu* sadašnje borbe *pravaca* u socijalizmu — onog pravca koji govori i više o izdaji, zvonu na uzbunu zbog nje i onog koji izdaju ne vidi — s onom borbom koja se pre toga vodila *čitave decenije*. Kaucki to ne pominje ni jednom jedinom rečju, ne želi čak ni da postavi pitanje o pravcima i *strujama*. Dosad su postojale struje, sad ih više nema! Sada postoje samo zvučna imena „autoriteta“ kojima se lakejske duše uvek služe kao adutima. Naročito je zgodno pozivati se pri tome jedan na drugog i prijateljski prikrivati svoje „grehove“ prema pravilu: ruka ruku mi je. Ta kakav je to oportunizam — uzviknuo je L. Martov prilikom referisanja u Bernu (vid. br. 36 „Socijaldemokrata“) kada... Ged, Plehanov, Kaucki! Treba biti oprezniji s optuživanjem takvih ljudi kao što je Ged zbog oportunizma — piše Akselrod („Glas“, br. 86 i 87). Neću da branim samog sebe — ponavlja u Berlinu Kaucki — ali... Vajan i Ged, Hajndman i Plehanov! Kukavica hvali petla zato što on hvali kukavicu.

U vatri slugeranijske revnosti Kaucki je došao dotle da je čak Hajndmanu poljubio ruku, iako ga je samo dan pre toga prikazao kao čoveka koji je prešao na stranu imperijalizma. A u tom istom časopisu *Neue Zeit* i u desetinama socijaldemokratskih listova celog

sveta o Hajndmanovom imperijalizmu pisalo se već *mnogo godina!* Kad bi se Kaucki savesno interesovao političkom biografijom *lica* koja je pomenuo, morao bi se setiti nije li bilo u toj biografiji takvih crtica i događaja koji su ne „jedan dan“ već desetak godina pripremali pristupanje imperijalizmu, nije li Vajan bio pod uticajem žoresista, a Plehanov pod uticajem menjševika i likvidatora; nije li naočigled sviju umirao Gedov *pravac* u uzorno beživotnom, bezbojnom gedističkom časopisu „Socijalizam“,⁸⁵) koji nije bio sposoban da zauzme samostalan stav ni u jednom važnom pitanju; nije li Kaucki (dodajmo za one koji ga, potpuno opravdano, stavljaju naporedno sa Hajndmanom i Plehanovom) pokazivao beskarakternost u pitanju miljeranizma, na početku borbe protiv bernštajnijade itd?

Ali mi ne vidimo ni najmanjeg traga interesovanja za naučno ispitivanje biografije dotičnih vođa. Nema ni pokušaja da se ispita da li te vođe sada brane sebe *svojim* argumentima ili ponavljaju argumente oportunistista i buržuja. Da li su postupci tih vođa dobili ozbiljan politički značaj usled njihove naročite uticajnosti ili usled toga što su se pridružili tuđoj, stvarno „uticajnoj“ i od vojne organizacije potpomognutoj struji, naime struji buržoaskoj? Kaucki čak i ne pristupa izučavanju pitanja; on se brine samo o tome da baci prašinu u oči masama, da ih zagluši zvukom autoritativnih imena, da im onemogući da jasno postave sporno pitanje i da ga svestrano analiziraju.*)

...,masa od 4 miliona po naređenju šačice parlamentaraca okrenula se nadesnokrug“...

Tu ima koliko reči onoliko i neistina. Nemci su imali u svojoj partijskoj organizaciji ne četiri već jedan milion, pri čemu je jedinstvenu volju te organizacije masa (kao i svake druge organizacije) izražavao *samo* njen jedinstveni politički centar, „šačica“ koja je izdala socijalizam. Tu šačicu su pitali, zvali su je da glasa, ona je mogla glasati, mogla je pisati članke itd. A mase niko nije pitao. Njima ne samo što nisu dozvoljavali da glasaju, njih su razjedinjavali i gonili „*po naređenju*“ ne šačice parlamentaraca već po naređenju vojnih vlasti. Vojna organizacija je postojala, *u njoj* nije bilo izdaje vođa, ona je pozivala „masu“ *pojedinačno*, stavljajući ultimatum: idi u vojsku (po savetu svojih vođa) ili ćeš biti streljan. Masa nije mogla postupiti organizovano, jer njena organizacija koja je bila stvorena unapred, organizacija oličena u „šačici“ Leginā,

*) Pozivanje Kauckoga na Vajana i Geda, Hajndmana i Plehanova karakteristično je još u jednom pogledu. Otvoreni imperijalisti tipa Lenča i Geniša (a i da ne govorimo o oportunistima) pozivaju se baš na Hajndmana i Plehanova da bi opravdali *svoju* politiku. I oni su *u pravu* kad se pozivaju na njih, oni govore *istinu* u tom smislu što je to stvarno jedna i ista politika. Kaucki, međutim, s omalovažavanjem govori o Lenču i Genišu, tim radikalima koji su skrenuli ka imperijalizmu. Kaucki zahvaljuje bogu što nije sličan tim špekulantima, što se ne slaže s njima, što je ostao revolucionar — bez sve šale! A *u stvari* Kaucki ima isti stav. Licemerni šovinista Kaucki, sa svojim sladunjavim frazama, mnogo je odvratniji od priprostih šovinista Davida i Hajneā, Lenča i Geniša.

Kaučkih, Šajdemanâ izdala je masu, a za stvaranje *nove* organizacije potrebno je vreme, potrebna je odlučnost da se izbaci napolje stara, trula, preživela organizacija.

Kaucki se trudi da pobije svoje protivnike, levičare, pripisujući im besmislicu da oni postavljaju pitanje tako kao da je trebalo da „mase“ „u odgovor“ na rat „za 24 časa“ dignu revoluciju, uvedu „socijalizam“ protiv imperijalizma, inače bi ispoljile „beskarakternost i izdaju“. Pa to je prosto glupost, kojom su dosada „pobijali“ revolucionare sastavljači nepismenih buržoaskih i policijskih knjižica i kojima se sada šepuri Kaucki. Levi protivnici Kaučkog odlično znaju da se revolucija ne može „napraviti“, da revolucije *izrastaju* iz objektivno (nezavisno od volje partija i klasa) sazrelih kriza i istorijskih preloma, da mase bez organizacije nemaju jedinstvene volje, da je borba protiv snažne, terorističke, vojne organizacije centralizovanih država težak i dugotrajan posao. Mase *nisu mogle*, kad se ima u vidu izdaja njihovih vođa, ništa učiniti u kritičnom trenutku; a „šačice“, tih vođa *sasvim su mogle* i morale glasati protiv kredita, istupati protiv „građanskog mira“ i opravdanja rata, izjašnjavati se za poraz *svojih* vlada, organizovati međunarodni aparat za propagiranje bratimljenja u rovovima, organizovati ilegalnu literaturu*) koja bi propagirala nužnost pristupanja revolucionarnim akcijama itd.

Kaucki odlično zna da „levičari“ u Nemačkoj imaju u vidu baš takve ili tačnije *slične* akcije i da nisu u stanju, pod vojnom cenzurom, da o njima govore *direktno*, otvoreno. Želja da pošto-poto odbrani oportuniste dovodi Kaučkog do besprimerne podlosti kada on, krijući se iza leđa vojnih cenzora, pripisuje levičarima očiglednu budalaštinu u uverenju da će ga cenzori zaštititi od demaskiranja.

VIII

Legalne masovne organizacije radničke klase jesu skoro najvažnija karakteristična crta socijalističkih partija u doba II internacionale. U nemačkoj partiji one su bile najjače, i ovde je rat 1914—1915. godine napravio najoštrij prelom, postavio pitanje na najkategoričkiji način. Jasno je da je prelazak na revolucionarne akcije značio raspuštanje legalnih organizacija od strane policije, i

*) Pored ostaloga. Za to uopšte nije bilo obavezno obustaviti *sve* socijaldemokratske listove u odgovor na zabranu da se piše o klasnoj mržnji i klasnoj borbi. Pristati na uslov da se o tome ne piše, kao što je učinio *Vorwärts*, bila je podlost i kukavičluk. *Vorwärts* je, učinivši to, *politički* umro. L. Martov bio je u pravu kad je to izjavio. Ali bilo je moguće sačuvati legalne listove izjavivši da oni nisu partijski i da *nisu socijaldemokratski*, već da služe tehničkim potrebama jednog dela radnika, tj. da *nisu politički listovi*. Ilegalna socijaldemokratska literatura sa *ocenom* rata i legalna radnička literatura *bez takve ocene* koja ne govori neistinu ali čuti o istini — zašto bi to bilo nemoguće?

stara partija, od Legina do Kauckog zaključno, žrtvovala je revolucionarne ciljeve proleterijata čuvanju sadašnjih legalnih organizacija. Ma koliko to oni poricali, činjenica je tu. Za čorbu od sočiva sadašnjim policijskim zakonom dozvoljenih organizacija prodali su pravo proletarijata na revoluciju.

Uzmite brošuru Karla Legina, vođe socijaldemokratskih sindikata Nemačke, „Zašto činovnici sindikata moraju uzimati više učešća u unutrašnjem životu partije?“ (Berlin, 1915). To je referat koji je autor pročitao 27. januara 1915. pred skupom činovnika sindikalnog pokreta. Legin je pročitao u svom referatu i prešampao u brošuri jedan vrlo interesantan dokument, koji inače vojna cenzura ne bi nikad propustila. U tom dokumentu — takozvanom „materijalu za referente okruga Niderbanim“ (predgrađa Berlina) — izlažu se pogledi levih nemačkih socijaldemokrata, njihov protest protiv partije. Revolucionarni socijaldemokrati — kaže se u tom dokumentu — nisu predvideli i nisu mogli predvideti jedan činilac naime:

„da je sva organizovana snaga nemačke socijaldemokratske partije i sindikata stala na stranu vlade koja vodi rat, da je sva ta snaga bila upotrebljena za gušenje revolucionarne energije masa“ (str. 34 Leginove brošure).

To je neosporna istina. Istina je i sledeće tvrđenje istog dokumenta:

„Glasanje socijaldemokratske frakcije 4. avgusta značilo je da bi drugo shvatanje, čak kad bi bilo duboko ukorenjeno u masama, moglo prokčiti sebi put samo ne pod rukovodstvom oprobane partije, već samo protiv volje partijskih instancija, samo pod uslovom da se savlada otpor partije i sindikata“ (na istom mestu).

To je neosporna istina.

„Da je socijaldemokratska frakcija 4. avgusta ispunila svoju dužnost, onda bi, verovatno, spoljašnji oblik organizacije bio uništen, ali bi duh ostao, onaj duh koji je oduševljavao partiju u doba vanrednog zakona i pomogao joj da prebrodi sve teškoće“ (na istom mestu).

U Leginovoj brošuri se ističe da se kompanija „vođa“, koju je on sakupio da sluša njegov referat i koja se naziva rukovodiocima, sindikalnim činovnicima, *smejala* slušajući to. Njima je *smešna* pomisao da je moguće i da treba stvoriti ilegalne (kao pod vanrednim zakonom) revolucionarne organizacije u momentu krize. A Legin, kao najverniji pas čuvar buržoazije, busao se u grudi i uzvikivao:

„To je očigledno anarhistička misao: minirati organizacije da bi mase rešile pitanje. Za mene nema nikakve sumnje da je to anarhistička ideja“.

„Tako je!“ vikali su u horu (na istom mestu, str. 37) lakeji buržoazije koji sebe nazivaju vođama socijaldemokratskih organizacija radničke klase.

Poučna slika. Ljudi su se toliko iskvarili i otupeli od buržoaske legalnosti, da čak ne mogu ni *shvatiti* misao o neophodnosti *drugih, ilegalnih*, organizacija za rukovođenje revolucionarnom borbom. Ljudi su došli dotle da su uobrazili da legalni savezi, koji postoje kao da je takve saveze u doba kriza moguće, uopšte *sačuvati* kao *rukovođe*! Eto vam žive dijalektike oportunizma: prost porast legalnih saveza, prosta navika priglupih ali savesnih filistara da se ograničavaju na vođenje kancelarijskih knjiga doveli su do toga da su se u momentu krize ti savesni malograđani pokazali kao izdajnici koji *guše* revolucionarnu energiju masa. I to nije slučajnost. Neophodno je preći na revolucionarnu organizaciju, to zahteva izmenjena istorijska situacija, to zahteva epoha revolucionarnih akcija proletarijata, ali taj je prelazak moguć samo *protiv volje* starih vođa, koji *guše* revolucionarnu energiju, *protiv volje* stare partije, putem njenog *rušenja*.

A kontrarevolucionarni malograđani razume se, zapomažu: „anarhizam!“ — kao što je oportunista Ed. David zapomagao protiv „anarhizma“, grdeći Lipknehta. Pošteni socijalisti ostali su, očigledno, u Nemačkoj samo oni vođi koje oportunisti grde zbog anarhizma...

Uzmimo savremenu vojsku. To je jedan od dobrih obrazaca organizacije. A dobra je ta organizacija samo zato što je *elastična* i što istovremeno ume da milionima ljudi daje *jedinstvenu volju*. Danas ti milioni sede kod svojih kuća, na raznim stranama zemlje. Sutra će doći naređenje o mobilizaciji i oni će se okupiti na određenim mestima. Danas oni leže u rovovima, leže ponekad mesecima. Sutra oni u drukčijem poretku idu na juriš. Danas oni pokazuju čuda krijući se od zrna i šrapnela. Sutra pokazuju čuda u otvorenom boju. Danas njihovi prednji odredi postavljaju mine ispod zemlje, sutra se prebacuju za desetine kilometara prema uputstvima avijatičara iznad zemlje. Eto to se naziva organizacija, kada radi jednog svog cilja, nadahnuti jednom voljom, milioni ljudi menjaju oblik svoga opštenja i svoje akcije, menjaju mesto i metode delatnosti, menjaju oruđa i oružje u skladu sa menjanjem prilika i sa zahtevima borbe.

Isto to odnosi se na borbu radničke klase protiv buržoazije. Danas ne postoji revolucionarna situacija, nema uslova za vrenje u masama, za povećanje njihove aktivnosti, danas ti daju u ruke birački listić — ti treba da ga uzmeš, treba da umeš da se organizuješ da bi njime tukao svoje neprijatelje, a ne radi toga da bi dovodio u parlament i davao sinekure ljudima koji se grčevito hvataju za fotelju iz straha od zatvora. Sutradan su ti oduzeli birački listić, dali su ti u ruke pušku i divan, izrađen prema poslednjoj reči mašinske tehnike brzometni top — ti uzmi ta oruđa smrti i rušenja, *nemoj slušati sentimentalne hipohondrike koji se boje rata*; na svetu je još ostalo suviše mnogo stvari koje *moraju* biti uništene vatrom i gvožđem radi oslobođenja radničke klase i, ako u masama raste mržnja i očajanje, ako postoji revolucionarna situacija, spremaj se

da stvoriš nove organizacije i da *staviš u pokret* tako korisna oruđa smrti i razaranja *protiv svoje vlade i svoje buržoazije*.

To nije lako, nema spora. Za to će biti potrebne teške pripremne akcije. To će tražiti teške žrtve. To je *novi* vid organizacije i borbe, koji takođe *treba naučiti*, a nauka se ne savlađuje bez grešaka i poraza. Taj vid klasne borbe odnosi se na učešće u izbornima kao što se juriš odnosi na manevre, marševe ili ležanje u rovovima. Taj vid borbe dolazi u istoriji na dnevni red *vrlo retko*, i zato se njihov značaj i njegove posledice prostiru na čitave decenije. Svaki takav dan, kada je moguće i kada treba staviti na dnevni red borbe *takve* njene metode, ravan je *dvema decenijama* drugih istorijskih epoha.

... Uporedite sa K. Leginom K. Kauckoga:

„Dok je partija bila mala“, — piše on — „svaki protest protiv rata delovao je u propagandnom pogledu kao herojski postupak... držanje ruskih i srpskih drugova u poslednje vreme naišlo je na opšte priznanje. Ukoliko partija postaje jača, utoliko se više u motivima njenih odluka prepliću propagandni razlozi sa vođenjem računa o praktičnim posledicama, utoliko je teže uvažiti u jednakoj meri motive i jedne i druge vrste, a međutim nije moguće zapostavljati ni jedne ni druge. Zato ukoliko postajemo jači, utoliko lakše nastaju neslaganja među nama u svakoj novoj, složenoj situaciji“. („Internacionalizam i rat“, str. 30).

Od Leginovog rezonovanja ovo rezonovanje Kauckoga razlikuje se samo licemernošću i kukavičlukom. Kaucki, u suštini ga podržava i pravda podlo odricanje Leginâ od revolucionarne delatnosti, ali to čini krišom, ne izražavajući se određeno, ograničavajući se na aluzije, na klanjanje i u pravcu Legina i u pravcu revolucionarnog držanja Rusa. Takav stav prema revolucionarima, mi Rusi, navikli smo da susrećemo samo kod liberala: liberali su uvek spremni da priznaju „herojstvo“ revolucionara, ali se u isto vreme ni za šta neće odreći svoje arhioportunističke taktike. Revolucionari koji poštuju sebe neće od Kauckog primiti „izraze zahvalnosti“ nego će sa negodovanjem odbaciti takvo postavljanje pitanja. Da nije postojala revolucionarna situacija, da nije bilo obavezno propagirati revolucionarne akcije, onda držanje Rusa i Srba *ne bi bilo ispravno*, onda bi njihova taktika bila nepravilna. Neka onda takvi vitezovi kao što su Legin i Kaucki imaju makar hrabrost da kažu svoje mišljenje, neka to kažu otvoreno.

A ako taktika ruskih i srpskih socijalista zaslužuje „priznanje“, onda je nedopušteno, onda je zločin pravdati *suprotnu* taktiku „jakih“ partija, nemačke i francuske itd. Pomoću namerno nejasnog izražavanja: „praktične posledice“, Kaucki je *sakrio* prostu istinu da su se velike i jake partije *uplašile* da njihove organizacije ne budu raspuštene, kase oduzete, njihove vođe uplašene od strane vlade. To znači da Kaucki pravda izdaju socijalizma pretpostavkom o neprijatnim „praktičnim posledicama“ revolucionarne taktike. Zar to nije prostituisanje marksizma?

Nas bi uhapsili — izjavio je, kažu, na radničkom zboru u Berlinu jedan od socijaldemokratskih poslanika koji su 4. avgusta glasali za kredite. A radnici su mu doviknuli u odgovor: „Pa, šta bi tu bilo loše?“

Ako nema drugog *signala* da se radničkim masama Nemačke i Francuske prenese revolucionarno raspoloženje i misao o neophodnosti pripremanja revolucionarnih akcija, onda bi hapšenje poslanika zbog smelog govora odigralo korisnu ulogu kao poklič za *ujedinjenje* proletera raznih zemalja u revolucionarnom radu. Takvo ujedinjenje *nije* lako: ukoliko su pre bili dužni baš poslanici, koji stoje na vrhu i koji vide svu politiku, da *preuzmu na sebe inicijativu*.

Ne samo u ratu nego, nesumnjivo, prilikom svakog zaoštavanja političke situacije, a da i ne govorimo o bilo kakvim revolucionarnim akcijama masa, vlada *najslobodnije* buržoaske zemlje uvek će pretiti raspuštanjem legalnih organizacija, oduzimanjem kasa, hapšenjem vođa i drugim sličnim „praktičnim posledicama“ te vrste. Šta onda da se radi? Da se zbog toga pravdaju oportunisti, kao što to čini Kaucki? Ali to znači sankcionisati pretvaranje socijaldemokratskih partija u nacionalno-liberalne radničke partije.

Za socijalistu zaključak može biti samo jedan: čisti legalizam, samo legalizam „evropskih“ partija preživeo je i pretvorio se, usled razvitka kapitalizma predimperijalističkog stadijuma, u osnovu buržoaske radničke politike. Neophodno je dopuniti ga stvaranjem ilegalne baze, ilegalne organizacije, ilegalnog socijaldemokratskog rada, ne napuštajući pri tom ni jednu jedinu legalnu poziciju. *Kako* to upravo da se učini — pokazaće iskustvo, samo treba imati volje da se stupi na taj put, potrebna je samo svest o neophodnosti toga puta. Revolucionarni socijaldemokrati Rusije pokazali su 1912—1914. godine da se taj zadatak može rešiti. Radnički poslanik Muranov, koji se bolje od ostalih držao na sudu i koga je carizam poslao u Sibir, jesno je pokazao da pored *ministerijabilnog* parlamentarizma (od Hendersona, Samba, Vanderveldea do Zidekuma i Šajdemana, koji su takođe potpuno i u svakom pogledu „ministerijabilni“, njih samo dalje od predsoblja ne puštaju!) postoji još *ilegalni i revolucionarni* parlamentarizam. Neka se Kosovski i Potresovi oduševljavaju „evropskim“ parlamentarizmom lakeja ili se mire s njim, mi ćemo neumorno ponavljati radnicima da *takav* legalizam, *takva* socijaldemokratija Leginâ, Kauckih, Šajdemanâ zaslužuje samo *prezrenje*.

Napisano u drugoj polovini maja i u prvoj polovini juna 1915.

Štampano 1915. u časopisu

Коммунист, br. 1—2.

Potpis: N. Lenjin

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 21 стр. 183—215.
224—229.

IZ BROŠURE:

„SOCIJALIZAM I RAT“ (STAV SDRPR PREMA RATU)⁸⁶⁾

GLAVA I

PRINCIPI SOCIJALIZMA I RAT 1914—1915.

STAV SOCIJALISTA PREMA RATOVIMA

Socijalisti su uvek osuđivali ratove među narodima kao varvarski i zverski posao. Ali naš je stav prema ratu principijelno drukčiji nego kod buržoaskih pacifista (pristalica i propagatora mira) i anarhista. Od prvih se razlikujemo po tome što shvatamo neizbežnu vezu između ratova i borbe klasa u samoj zemlji, što shvatamo da je nemoguće uništiti ratove ako se ne unište klase i ne stvori socijalizam, a isto tako i po tome što potpuno priznajemo zakonitost, progresivnost i nužnost građanskih ratova, tj. ratova ugnjetene protiv ugnjetačke klase, robova protiv robovlasnika, kmetova protiv spahija, najamnih radnika protiv buržoazije. I od pacifista i od anarhista mi, marksisti, razlikujemo se po tome što priznajemo nužnost istorijskog (sa gledišta Marksovog dijalektičkog materijalizma) izučavanja svakog rata napose. U istoriji su često vođeni ratovi koji su, uprkos svim užasima, zverstvima, nesrećama i mukama, neizbežno povezanim ka svakim ratom, bili progresivni, tj. koji su bili od koristi za razvitak čovečanstva, pomažući mu da ruši naročito štetne i reakcionarne institucije (npr., samodržavlje ili kmetstvo) i najvarvarskije despotije u Evropi (tursku i rusku). Zato treba razmotriti istorijske osobenosti upravo sadašnjeg rata.

ISTORIJSKI TIPOVI RATOVA NOVOGA VREMENA

Novu epohu u istoriji čovečanstva otkrila je velika francuska revolucija. Od tog doba pa do Pariske komune, od 1789. do 1871. godine, jedan tip ratova bili su ratovi buržoaskoprogresivnog, nacionalnooslobodilačkog karaktera. Drugim rečima, glavna sadržina i

istorijsko značenje tih ratova bilo je obaranje apsolutizma i feudalizma, njihovo potkopavanje, obaranje tuđinskog jarma. Zato su to bili progresivni ratovi i svi poštteni revolucionarni demokrati, a isto tako i svi socijalisti, uvek su simpatisali sa uspehom one zemlje (tj. one buržoazije) koja je doprinosila obaranju ili podri-
vanju najopasnijih temelja feudalizma, apsolutizma i ugnjetavanja
tuđih naroda. Na primer, u revolucionarnim ratovima Francuske
postojao je elemenat pljačkanja i osvajanja tuđih zemalja od strane
Francuza, ali to nimalo ne menja osnovni istorijski značaj tih ra-
tova, koji su rušili i potresali feudalizam i apsolutizam čitave stare,
feudalne Evrope. U francusko-pruskom ratu Nemačka je opljačkala
Francusku, ali to ne menja osnovni istorijski značaj toga rata, koji
je oslobodio desetine miliona nemačkog naroda od feudalne raspar-
čanosti i ugnjetavanja od strane dvaju despota — ruskog cara i Na-
poleona III.

RAZLIKA IZMEĐU NAPADAČKOG I ODBRAMBENOG RATA

Epoha između 1789. i 1871. godine ostavila je duboke tragove
i revolucionarne uspomene. Pre obaranja feudalizma, apsolutizma
i tuđinskog nacionalnog ugnjetavanja nije moglo biti ni govora o
razvitku proleterske borbe za socijalizam. Govoreći o zakonitosti
„odbrambenog“ rata u odnosu prema ratovima *takve* epohe, socija-
listi su uvek imali u vidu baš ove ciljeve, koji se svode na revo-
luciju protiv srednjeg veka i feudalizma. Socijalisti su pod „od-
brambenim“ ratom uvek podrazumevali „pravedni“ rat u tom
smislu (V. Libkneht se jedanput tako i izrazio). Samo su u tom
smislu socijalisti priznavali i sada priznaju zakonitost, progresivnost,
pravednost „odbrane otadžbine“ ili „odbrambenog“ rata. Na primer,
kad bi sutra Maroko objavio rat Francuskoj, Indija Engleskoj, Per-
sija ili Kina Rusiji i sl., to bi bili „pravedni“, „odbrambeni“ ratovi,
nezavisno od toga ko je prvi napao, i svaki socijalista simpatisao bi
pobedu ugnjetenih, zavisnih, nepunopravnih država protiv ugnjetač-
kih, robovlasničkih, pljačkaških, „velikih“ država.

Ali zamislite da robovlasnik koji ima 100 robova ratuje sa
robovlasnikom koji ima 200 robova za „pravedniju“ podelu robova.
Jasno je da bi primena pojma „odbrambenog“ rata ili „odbrane
otadžbine“ na takav slučaj bila istorijska laž i praktično bi prosto
značila varanje, neprosvećenog naroda od strane prepredenih robo-
vlasnika. Baš tako sadašnja imperijalistička buržoazija i obmanjuje
narode pomoću „nacionalne“ ideologije i pojma odbrane otadžbine
u današnjem ratu između robovlasnika za učvršćivanje i pojačavanje
ropstva.

SADAŠNJI RAT JESTE IMPERIJALISTIČKI RAT

Skoro svi priznaju da je sadašnji rat imperijalistički, ali većinom izopačuju taj pojam, ili ga primenjuju na jednu stranu, ili podmeću ipak mogućnost prema kojoj bi ovaj rat imao buržoasko-progresivno, nacionalnooslobodilačko značenje. Imperijalizam je najviši stupanj razvitka kapitalizma, koji je postignut tek u XX veku. Kapitalizmu je postalo tesno u starim nacionalnim državama, bez čijeg formiranja on ne bi mogao pobediti feudalizam. Kapitalizam je toliko razvio koncentraciju, da su čitave grane industrije obuhvaćene sindikatima, trustovima, savezima kapitalista — milijardera, i skoro je sva zemaljska kugla podeljena među tim „gospodarima kapitala“, bilo u obliku kolonija ili pomoću zaplitanja stranih zemalja hiljadama konaca finansijske eksploatacije. Slobodnu trgovinu i konkurenciju zamenile su težnje za monopolom, za osvajanjem zemalja radi upotrebe kapitala, radi izvoza sirovina itd. Od oslobođioca nacija, kakav je kapitalizam bio u borbi protiv feudalizma, imperijalistički kapitalizam je postao najveći ugnjetač nacija. Od progresivnog kapitalizam je postao reakcionaran, on je toliko razvio proizvodne snage da čovečanstvu predstoji ili da pređe na socijalizam ili da godinama ili čak decenijama doživljava oružanu borbu „velikih“ država za veštačko održavanje kapitalizma pomoću kolonija, monopola, privilegija i nacionalnog ugnjetavanja svake vrste.

RAT IZMEĐU KRUPNIH ROBOVLASNIKA ZA ODRŽAVANJE I UČVRŠĆENJE ROPSTVA

Da bismo objasnili značenje imperijalizma, navešćemo tačne podatke o podeli sveta među „velikim“ državama (tj. među državama koje imaju uspeh u velikoj pljački).

Iz tabele na str. 159 se vidi kako su se narodi koji su se od 1789. do 1871. godine većinom borili na čelu drugih za slobodu pretvorili sada, posle 1876. godine, u ugnjetače i porobljivače većine stanovništva i nacija čitave zemaljske kugle. Od 1876. do 1914. godine šest „velikih“ država prigrabile su 25 miliona kvadratnih kilometara, tj. prostor dva i po puta veći od cele Evrope! Šest država porobljavaju preko pola milijarde (523 miliona) stanovništva u kolonijama. Na svaka 4 stanovnika „velikih“ država dolazi po pet stanovnika u „njihovim“ kolonijama. I svima je poznato da su kolonije osvojene ognjem i mačem, da u kolonijama zverski postupaju sa stanovništvom, da ga eksploatišu na hiljade raznih načina (pomoću izvoza kapitala, koncesija i sl., pomoću prevara prilikom prodaje robe, potčinjavanja vlastima „vladajuće“ nacije i tako dalje i tome slično). Anglo-francuska buržoazija vara narod govoreći da vodi rat za slobodu narodâ i Belgije: u stvari ona vodi rat da bi sačuvala mnogobrojne kolonije

Podela sveta među „velikim“ robovlasničkim državama

	Kolonije				Metropole		Svega	
	1876		1914		1914			
„Velike“ države	Kvadratnih kilometara	Stanovnika	Kvadratnih kilometara	Stanovnika	Kvadratnih kilometara	Stanovnika	Kvadratnih kilometara	Stanovnika
	milioni		milioni		milioni		milioni	
Engleska	22,5	121,9	33,5	393,5	0,3	46,5	33,8	440,0
Rusija	17,0	15,9	17,4	33,2	5,4	136,2	22,8	169,4
Francuska	0,9	6,0	10,6	55,5	0,5	39,6	11,1	95,1
Nemačka	—	—	2,9	12,3	0,5	64,9	3,4	77,2
Japan	—	—	0,3	19,2	0,4	53,0	0,7	72,2
Sjedinjene Države Amerike	—	—	0,3	9,7	9,4	97,0	9,7	106,7
Šest velikih država	40,4	273,8	65,0	253,4	16,5	437,2	81,5	960,6
Kolonije koje ne pripadaju velikim državama (već Belgiji, Holandiji i drugim državama)				9,9	45,3		9,9	45,3
Tri zemlje „polukolonije“ (Turska, Kina i Persija)							14,5	361,2
S v e g a							105,9	1.367,1
Ostale države i zemlje							28,0	289,9
Sva zemaljska kugla (bez polarne oblasti)							133,9	1.657,9

koje je prigrabila. Nemački imperijalisti odmah bi napustili Belgiju i druge zemlje kada bi Englezi i Francuzi „pravično“ podelili sa njima svoje kolonije. Specifičnost situacije sastoji se u tome što se u ovom ratu sudbina kolonija rešava ratom na kontinentu. S tačke gledišta buržoaske pravde i nacionalne slobode (ili prava nacija na opstanak) Nemačka bi nesumnjivo bila u pravu u odnosu prema Engleskoj i Francuskoj, jer ona je „lišena“ kolonija, njeni

neprijatelji ugnjetavaju neuporedivo više nacija nego ona, i kod njenog saveznika, Austrije, ugnjeteni Sloveni uživaju, nesumnjivo, više slobode nego u carskoj Rusiji, toj pravoj „tamnici naroda“. Ali sama Nemačka ne ratuje za oslobođenje već za ugnjetavanje nacija. Nije stvar socijalista da pomažu mlađem i jačem razbojniku (Nemačkoj) da pljačka starije razbojнике koji su se prežderali. Socijalisti treba da iskoriste borbu među razbojnicima da bi sve njih oborili. Radi toga socijalisti pre svega treba da govore narodu istinu, naime da je ovaj rat u trostrukom smislu rat robovlasnika za učvršćenje ropstva. To je, prvo, rat za učvršćenje ropstva kolonija pomoću „pravednije“ podele i dalje „složnije“ eksploatacije tih kolonija; drugo, za učvršćenje jarma nad tuđim nacijama u samim „velikim“ državama, jer se i Austrija i Rusija (Rusija mnogo više i mnogo gore nego Austrija) drže samo pomoću toga jarma, pojačavajući ga ratom; treće, za učvršćivanje i produžava najamnog ropstva, jer je proletarijat pocepan i pritešnjen, a kapitalisti dobijaju, bogateći se pomoću rata, raspaljujući nacionalne predrasude i pojačavajući reakciju, koja je digla glavu u svim, čak najslobodnijim i republikanskim zemljama.

„RAT JE NASTAVAK POLITIKE DRUGIM“ (NAIME:
NASILNIM) „SREDSTVIMA“⁸⁷⁾

Ova znamenita izreka pripada jednom od najdubljih vojnih pisaca, Klauzevicu. Marksisti su s pravom uvek smatrali ovu postavku teoretskom osnovom pogleda na značenje svakog rata. Marks i Engels su uvek baš sa tog gledišta posmatrali različite ratove.

Primenite ovo gledište na sadašnji rat. Videćete da su u toku decenija, skoro u toku pola veka, vlade i vladajuće klase i Engleske, i Francuske, i Nemačke, i Italije, i Austrije, i Rusije vodile politiku pljačkanja kolonija, ugnjetavanja tuđih nacija, ugušivanja radničkog pokreta. Baš takva politika, samo takva, nastavlja se u sadašnjem ratu. Posebno se i u Austriji i u Rusiji politika kako u doba mira tako i u doba rata sastoji u porobljavanju nacija, a ne u njihovom oslobođenju. Naprotiv, u Kini, Persiji, Indiji i drugim zavisnim zemljama vidimo u toku poslednjih decenija politiku buđenja za nacionalni život desetina i stotina miliona ljudi, njihovog oslobođenja od jarma reakcionarnih „velikih“ država. Rat na takvoj istorijskoj osnovi može i sada biti buržoaskoprogresivni, nacionalno-oslobodilački rat.

Dovoljno je na današnji rat pogledati sa stanovišta nastavljanja politike „velikih“ država i osnovnih klasa u njima pa da se odmah vidi vapajuća antiistoričnost, laž i licemernost mišljenja prema kome je u današnjem ratu moguće pravdati ideju „odbrane otadžbine“.

PRIMER BELGIJE

Socijalšovinisti Trojnog (sada Četvornog)*) sporazuma (u Rusiji Plehanov i kompanija) najviše vole da se pozivaju na primer Belgije. Ali taj primer govori protiv njih. Nemački imperijalisti bezočno su pogazili neutralnost Belgije, kao što su uvek i svuda činile ratujuće države, koje su u slučaju potrebe gazile *sve* ugovore i obaveze. Pretpostavimo da su sve države koje su zainteresovane za čuvanje međunarodnih ugovora objavile rat Nemačkoj sa zahtevom da evakuiše Belgiju i da joj dâ odštetu. U tom slučaju simpatije socijalista bile bi, razume se, na strani neprijatelja Nemačke. Međutim, stvar je baš u tome što „Trojni (i Četvorni) sporazum“ ne vodi rat zbog Belgije: to vrlo lepo svi znaju, i to kriju samo lice-meri. Engleska pljačka nemačke kolonije i Tursku, Rusija Galiciju i Tursku, Francuska hoće da se dočepa Elzasa i Lorena i čak leve obale Rajne; s Italijom je sklopljen sporazum o podeli plena (Albanije, Male Azije); sa Bugarskom i Rumunijom takođe se pogađaju oko podele plena. Na bazi sadašnjeg rata među sadašnjim vladama, Belgiji *nije moguće pomoći drukčije* do pomaganjem u gušenju Austrije i Turske itd.! Kakve veze sa tim ima „odbrana otadžbine“?? U tome se i sastoji specifičnost imperijalističkog rata, između reakcionarnih buržoaskih, istorijski preživelih vlada, koji se vodi radi ugnjetavanja drugih nacija. Ko opravdava učešće u ovom ratu, taj ovekovečuje imperijalističko ugnjetavanje nacija. Ko propagira iskorišćavanje teškoća u kojima se danas nalaze vlade u cilju borbe za socijalizam, taj brani stvarnu slobodu stvarno svih nacija, koja se može ostvariti samo u socijalizmu.

ZA ŠTA RATUJE RUSIJA?

U Rusiji se kapitalistički imperijalizam najnovijeg tipa potpuno ispoljio u politici carizma prema Persiji, Mandžuriji, Mongoliji, ali uopšte u Rusiji preovlađuje vojni i feudalni imperijalizam. Nigde u svetu nema takvog ugnjetavanja većine stanovništva zemlje kao u Rusiji. Velikorusi sačinjavaju samo 43% stanovništva, tj. manje od polovine, a svi ostali su, kao pripadnici drugih naroda, bespravni. Od 170 miliona stanovnika Rusije oko 100 miliona su ugnjeteni i bespravni. Carizam vodi rat radi osvajanja Galicije i konačnog gušenja slobode Ukrajinaca, radi osvajanja Jermenske, Carigrada itd. Carizam vidi u ratu sredstvo da odvрати pažnju od porasta nezadovoljstva u zemlji i da uguši revolucionarni pokret koji raste. Sada na dva Velikorusa u Rusiji dolazi od dva do tri bespravna pripadnika drugih naroda: pomoću rata carizam nastoji da poveća broj

* Četvorni sporazum je nastao stupanjem Italije 1915. godine u rat na strani Antante. — Prim. red.

nacija koje Rusija ugnjetava, da učvrsti njihovo ugnjetavanje i time potkopa borbu i samih Velikorusa za slobodu. Mogućnost ugnjetavanja i pljačkanja tuđih naroda učvršćuje ekonomski zastoj, jer mesto razvitka proizvodnih snaga izvor prihoda često predstavlja polufeudalna eksploatacija neruskih naroda. Prema tome, rat se od strane Rusije odlikuje dvostrukom reakcionarnošću i protivoslobodilačkim karakterom.

ŠTA JE SOCIJALŠOVINIZAM?

Socijalšovinizam je zastupanje ideje o „odbrani otadžbine“ u sadašnjem ratu. Iz te ideje proističe, dalje, odricanje od klasne borbe za vreme rata, izglasavanje ratnih kredita i sl. Na delu socijalšoviniisti sprovede antiproletersku, buržoasku politiku, jer u stvari oni nisu za „odbranu otadžbine“ u smislu borbe protiv tuđinskog jarma, već za „prava“ ovih ili onih „velikih“ država da pljačkaju kolonije i ugnjetavaju tuđe narode. Socijalšoviniisti ponavljaju buržoasku laž da se rat vodi radi odbrane slobode i opstanka nacija, i time prelaze na stranu buržoazije protiv proletarijata. Među socijalšoviniiste spadaju kako oni koji pravdaju i ulepšavaju vlade i buržoaziju *jedne* od zaraćenih grupa država tako i oni, koji, kao Kaucki, priznaju pravo socijalista da u *svim* zaraćenim državama „brane otadžbinu“. Socijalšovinizam, kao stvarna odbrana privilegija, preimućstva, pljačke i nasilja „svoje“ (ili uopšte svake) imperijalističke buržoazije, predstavlja potpunu izdaju svih socijalističkih ubeđenja i odluka Međunarodnog socijalističkog kongresa u Bazelu.

BAZELSKI MANIFEST

Manifest o ratu koji je jednoglasno donesen 1912. godine u Bazelu ima u vidu baš onaj rat koji je izbio 1914. godine između Engleske i Nemačke sa njihovim sadašnjim saveznicima. Manifest otvoreno izjavljuje da nikakav narodni interes ne može opravdati takav rat, koji se vodi „radi profita kapitalista i interesa dinastija“ na temelju imperijalističke, pljačkaške politike velikih sila. Manifest otvoreno izjavljuje da je rat opasan „za vlade“ (sve bez izuzetka), ističe njihov strah od „proleterske revolucije“, ukazuje potpuno određeno na primer Komune od 1871. godine i oktobra—decembra 1905. godine, tj. *na primer revolucije i građanskog rata*. Na taj način Bazelski manifest utvrđuje baš za sadašnji rat taktiku revolucionarne borbe radnika u internacionalnim razmerama protiv svojih vlada, taktiku proleterske revolucije. Bazelski manifest ponavlja reči Stutgartske rezolucije da socijalisti, u slučaju izbijanja rata, treba da iskoriste „ekonomsku i političku krizu“ koju on stvara

za „ubrzanje pada kapitalizma“, tj. da iskoriste teškoće vlade koje je stvorio rat i revolt masa za socijalističku revoluciju.

Politika socijalšovoinista, njihovo opravdavanje rata sa buržoaskooslobodilačkih gledišta, njihovo dopuštanje „odbrane otadžbine“, glasanje za kredite, stupanje u vlade itd. itd. jeste otvorena izdaja socijalizma, koja se može objasniti, kao što ćemo dole videti, samo pobedom oportunistima i nacionalno-liberalne radničke politike unutar većine evropskih partija.

LAŽNA POZIVANJA NA MARKSA I ENGELSA

Ruski socijalšovoinisti (s Plehanovom na čelu) pozivaju se na Marksovu taktiku u ratu od 1870. godine; — nemački (tipa Lenča, Davida i kompanije) na Engelsovu izjavu iz 1891. godine o obavezi nemačkih socijalista da brane otadžbinu u slučaju rata s udruženom Rusijom i Francuskom; — najzad socijalšovoinisti tipa Kauckog, koji žele da pomire i ozakone internacionalni šovinizam, pozivaju se na to da su Marks i Engels, osuđujući ratove, ipak bili stalno, od 1854—1855. do 1870—1871. i 1876—1877. godine, na strani ove ili one zaraćene države, kad je rat ipak izbijao.

Sva ta pozivanja predstavljaju grubo iskrivljavanje pogleda Marksa i Engelsa za ljubav buržoazije i oportunistima, isto onako kao što piskaranje anarhista Gijoma i kompanije izopačava pogleda Marksa i Engelsa radi opravdavanja anarhista. Rat. 1870—1871. godine bio je sa strane Nemačke istorijski progresivan, dok nije bio pobeđen Napoleon III, jer on je, zajedno sa carem, dugi niz godina ugnjetavao Nemačku, podržavajući u njoj feudalnu rasparčanost. I čim se rat pretvorio u pljačkanje Francuske (aneksija Elzasa i Lorena) Marks i Engels su odlučno osudili Nemce. Pa i u početku toga rata Marks i Engels su odobravali odbijanje Bebea i Lipknehta da glasaju za kredite i savetovali su socijaldemokratima da se ne stapaju s buržoazijom, već da brane samostalne klasne interese proletarijata. Prenošnje ocene toga rata, buržoaskoprogresivnog i nacionalnooslobodilačkog, na sadašnji imperijalistički rat jeste šegačenje sa istinom. Isto to odnosi se još jače na rat od 1854—1855. godine i sve ratove XIX veka, kad nije bilo *ni* današnjeg imperijalizma, *ni* sazrelih objektivnih uslova za socijalizam, *ni* masovnih socijalističkih partija u svim zaraćenim zemljama, tj. nije bilo baš onih uslova iz kojih je Bazelski manifest izvodio taktiku „proleterske revolucije“ *u vezi* sa ratom među velikim državama.

Ko se sada poziva na Marksov stav prema ratovima u eposi *progresivne* buržoazije i zaboravlja Marksove reči: „radnici nemaju otadžbine“ — reči koje se odnose *baš* na epohu reakcionarne, preživele buržoazije, na epohu socijalističke revolucije, taj bezočno iskrivljuje Marksa i socijalističko gledište zamenjuje buržoaskim.

KRAH II INTERNACIONALE

Socijalisti celog sveta svečano su izjavili 1912. godine u Bazelu da budući evropski rat smatraju „zločinačkim“ i najreakcionarnijim delom *svih* vlada, koje mora ubrzati rušenje kapitalizma, neminovno izazivajući revoluciju protiv njega. Nastao je rat, nastala je kriza. Umesto revolucionarne, većina socijaldemokratskih partija povela je reakcionarnu taktiku, prelazeći na stranu svojih vlada i svoje buržoazije. Ta izdaja socijalizma obeležava krah II internacionale (1889—1914), i mi treba da damo sebi račune o tome čime je izazvan taj krah, šta je izazvalo socijalšovinizam, šta mu je dalo snagu.

SOCIJALŠOVINIZAM JESTE IZGRAĐENI OPORTUNIZAM

U toku čitave epohe II internacionale svuda se u socijaldemokratskim partijama vodila borba između revolucionarnog i oportunističkog krila. U nizu zemalja nastao je na toj liniji rascep (Engleska, Italija, Holandija, Bugarska). Nijedan marksista nije sumnjao da oportunizam izražava buržoasku politiku u radničkom pokretu, da izražava interese sitne buržoazije i saveza beznačajnog dela poburžućenih radnika sa „svojom“ buržoazijom protiv interesa proletara, protiv mase ugnjetenih.

Objektivni uslovi na kraju XIX veka naročito su pojačavali oportunizam, pretvarajući iskorišćavanje buržoaske legalnosti u servilnost prema njoj, stvarajući mali sloj birokratije i aristokratije radničke klase, privlačeći u redove socijaldemokratskih partija mnogo sitnoburžoaskih „saputnika“.

Rat je ubrzao razvitak, pretvorivši oportunizam u socijalšovinizam, pretvorivši tajni savez oportunista sa buržoazijom u otvoreni. Pri tome su vojne vlasti svuda uvele vanredno stanje i stavile brnjicu na usta radničkoj klasi, čije su stare vođe skoro listom prešle na stranu buržoazije.

Ekonomska osnova oportunizma i socijalšovinizma jedna je i ista: interesi beznačajnog sloja privilegovanih radnika i sitne buržoazije, koji brane svoj privilegisani položaj, svoje „pravo“ na mrvicu profita koje je „njihova“ nacionalna buržoazija dobila od pljačke tuđih nacija, od preimućstva njenog velikodržavnog položaja itd.

Idejno-politička sadržina oportunizma i socijalšovinizma jedna je i ista: saradnja klasa umesto međusobne borbe, odricanje od revolucionarnih sredstava borbe, pomoć „svojoj“ vladi u teškoj situaciji umesto iskorišćavanja njenih teškoća za revoluciju. Ako se uzmu sve evropske zemlje u celini, ako se obrati pažnja ne na pojedina lica (makar ona bila i najautoritativnija), onda će izići na videlo da je baš oportunistička *struja* postala glavni stub socijalšovinizma, a iz tabora revolucionara skoro svuda se čuje više ili manje

dosledan protest protiv njega. I ako uzmemo, na primer, grupisanje pravaca na Štutgartskom međunarodnom socijalističkom kongresu 1907. godine, pokazaće se da je međunarodni marksizam bio protiv imperijalizma a da je međunarodni oportunizam još onda bio za njega.

JEDINSTVO S OPORTUNISTIMA JESTE SAVEZ RADNIKA SA „SVOJOM“ NACIONALNOM BURŽOAZIJOM I RASCEP INTERNACIONALNE RADNIČKE KLASSE

U prošloj eposi, pre rata, oportunizam je, mada se na njega gledalo kao na „skretanje“ i „krajnost“, ipak često smatran zakonitim sastavnim delom socijaldemokratske partije. Rat je pokazao da to ubuduće neće biti moguće. Oportunizam je „sazreo“, on je doveo do kraja svoju ulogu emisara buržoazije u radničkom pokretu. Jedinstvo s oportunistima postalo je čisto licemerje, čiji primer vidimo u nemačkoj socijaldemokratskoj partiji. Oportunisti se u svim važnim slučajevima (na primer, prilikom glasanja 4. avgusta) pojavljuju sa svojim ultimatumom, sprovodeći ga u život pomoću svojih mnogobrojnih veza sa buržoazijom, svoje većine u upravama sindikata itd. *Jedinstvo* s oportunistima označava sada *na delu* potčinjavanje radničke klase „svojoj“ nacionalnoj buržoaziji, savez sa njom radi ugnjetavanja tuđih nacija i radi borbe za velikodržavne privilegije, obeležavajući *rascep* revolucionarnog proletarijata svih zemalja.

Ma koliko bila u pojedinim slučajevima teška borba s oportunistima, koji preovlađuju u mnogim organizacijama, ma koliko u pojedinim zemljama bio specifičan proces čišćenja radničkih partija od oportunistata, taj je proces neizbežan i plodotvoran. Reformistički socijalizam umire; socijalizam koji se preporuča „biće revolucionaran, nepomirljiv, ustanički“, prema tačnom izrazu francuskog socijaliste Pola Holea.

„KAUCKIJANSTVO“

Kaucki, najveći autoritet II internacionale, predstavlja u najvišem stepenu tipičan i izrazit primer kako je verbalno priznavanje marksizma dovelo na delu do njegovog pretvaranja u „struvizam“ ili „brentanizam“. To vidimo i na Plehanóvljevom primeru. Iz marksizma se pomoću očiglednih sofizama isteruje njegova revolucionarna duša, u marksizmu se priznaje *sve osim* revolucionarnih sredstava borbe, njihovog propagiranja i pripremanja, osim vaspitanja masa baš u tom pravcu. Kaucki bezidejno „miri“ osnovnu misao socijalšovinizma, priznavanje odbrane otadžbine u sadašnjem ratu, sa diplomatskim, prividnim ustupkom levičarima u obliku uzdrža-

vanja pri glasanju o kreditima, verbalnog priznavanja svoga opozicionarstva itd. Kaucki, koji je 1909. godine napisao čitavu knjigu o približavanju epohe revolucija i o vezi rata s revolucijom, Kaucki, koji je 1912. godine potpisao Bazelski manifest o revolucionarnom iskorišćavanju budućeg rata, sada na sve moguće načine opravdava i ulepšava socijalšovinizam i, poput Plehanova, pridružuje se buržoaziji u ismevanju svake pomisli o revoluciji, svakog koraka ka neposrednoj revolucionarnoj borbi.

Radnička klasa ne može ostvariti svoju svetsko-revolucionarnu ulogu ako ne vodi nemilosrdnu borbu protiv toga renegatstva, povodljivosti, služenja oportunizmu i besprimernog teoretskog vulgariziranja marksizma. Kauckijanstvo nije slučajnost, već socijalni proizvod suprotnosti u II internacionali, spoja vernosti marksizmu na rečima i potčinjavanja oportunizmu na delu.

U raznim zemljama ta osnovna laž „kauckijanstva“ manifestuje se u raznim oblicima. U Holandiji Roland — Holst, odbacujući ideju o odbrani otadžbine, brani jedinstvo s partijom oportunista. U Rusiji Trocki, odbacujući takođe tu ideju, na isti način brani jedinstvo s oportunističkom i šovinističkom grupom „Naše zore“. U Rumuniji Rakovski, objavljujući rat oportunizmu kao vinovniku kraha II internacionale, u isto vreme je spreman da prizna opravdanost ideje o odbrani otadžbine. Sve su to manifestacije onoga zla koje su holandski marksisti (Horter, Panekuk) nazvali „pasivnim radikalizmom“ i koje se svodi na zamenjivanje revolucionarnog marksizma eklektizmom u teoriji i na servilnost i nemoć pred oportunizmom u praksi.

PAROLA MARKSISTA JESTE PAROLA REVOLUCIONARNE SOCIJALDEMOKRATIJE

Rat je, nesumnjivo, izazvao najoštriju krizu i neverovatno je povećao nevolje masa. Reakcionarni karakter ovog rata, bezočna laž buržoazije *svih* zemalja, koja prikriva svoje pljačkaške ciljeve „nacionalnom“ ideologijom, sve to na temelju objektivno revolucionarne situacije neminovno stvara revolucionarna raspoloženja u masama. Naša je dužnost da pomognemo da se ta raspoloženja shvate, prodube i uobliče. Taj zadatak pravilno izražava samo parola o pretvaranju imperijalističkog rata u građanski, i svaka dosledna klasna borba za vreme rata, svaka ozbiljno sprovedena taktika „masovnih akcija“ neminovno vodi tome. Ne može se znati, u vezi sa prvim ili drugim imperijalističkim ratom velikih sila, da li će za vreme ili posle njega planuti snažan revolucionaran pokret ali je u svakom slučaju naša bezuslovna dužnost da sistematski i neumorno radimo baš u tom pravcu.

Bazelski manifest se otvoreno poziva na primer Pariske komune, tj. pretvaranja rata među vladama u građanski rat. Pre pola veka proletarijat je bio suviše slab, objektivni uslovi za socijalizam još

nisu bili sazreli, usklađenosti i saradnje revolucionarnih pokreta u svim zaraćenim zemljama nije moglo biti, zanošenje jednog dela pariskih radnika „nacionalnom ideologijom“ (tradicijom 1792. godine) predstavljalo je njihovu sitnoburžoasku slabost, koju je Marks u svoje vreme istakao, i jedan od uzroka sloma Komune. Pola veka posle nje otpali su uslovi koji su slabili ondašnju revoluciju, i u današnje vreme jednom socijalisti ne može se oprostiti mirenje sa odricanjem od delatnosti baš u duhu pariskih komunara.

PRIMER BRATIMLJENJA U ROVOVIMA

Buržoaske novine svih zaraćenih zemalja navodile su primere bratimljenja vojnika zaraćenih nacija čak i u rogovima. A drakonske zakonske mere protiv takvog bratimljenja, koje su izdale vojne vlasti (Nemačke, Engleske) pokazale su da su mu vlade i buržoazija pridavale ozbiljan značaj. Ako su uz potpunu dominaciju oportunitizma u vrhovima socijaldemokratskih partija zapadne Evrope i podršku koju socijalšovinizmu pružaju sva socijaldemokratska štampa i svi autoriteti II internacionale baš mogući slučajevi bratimljenja, onda nam to pokazuje koliko je bilo moguće skratiti današnji zločinački, reakcionarni i robovlasnički rat i organizovati revolucionarni internacionalni pokret uz sistematski rad u ovom pravcu makar samo levih socijalista svih zaraćenih zemalja.

ZNAČAJ ILEGALNE ORGANIZACIJE

Najistaknutiji oportunisti celoga sveta nisu manje osramotili sebe socijalšovinizmom (u duhu Plehanova i Kauckog) u ovom ratu. Jedan od njihovih korisnih rezultata biće, bez sumnje, to što će ovaj rat ubiti i oportunizam i anarhizam.

Ne odričući se ni u kom slučaju i ni pod kakvim okolnostima iskorišćavanja ni najmanje mogućnosti za organizovanje masa i propagiranje socijalizma, socijaldemokratske partije treba da prekinu sa puzanjem pred legalnošću. „Pucajte prvi, gospodo buržuji“⁽⁸⁸⁾ pisao je Engels, aludirajući baš na građanski rat i na nužnost da mi narušimo legalnost pošto je naruši buržoazija. Kriza je pokazala da je buržoazija narušava u svim, čak i najslobodnijim zemljama i da mase nije moguće voditi ka revoluciji ako ne bude ostvarena ilegalna organizacija za propagiranje, pretresanje, ocenu, pripremanje revolucionarnih sredstava borbe. U Nemačkoj, na primer, sve poštene stvari koje rade socijalisti, rade ih protiv podlog oportunizma i licemernog „kauckijanstva“, i to baš ilegalno. U Engleskoj šalju na robiju onoga ko putem štampe poziva da se ne ide u vojsku.

Smatrati spojivim sa pripadnošću socijaldemokratskoj partiji odricanje ilegalnih metoda propagande i njihovo ismevanje u legalnoj štampi, jeste izdaja socijalizma.

O PORAZU „SVOJE“ VLADE U IMPERIJALISTIČKOM RATU

Pobornici pobede svoje vlade u sadašnjem ratu, kao i pobornici parole „ni pobeda ni poraz“, podjednako stoje na gledištu socijalšovinizma. Revolucionarna klasa u revolucionarnom ratu ne može a da ne želi poraz svoje vlade, ne može a da ne vidi vezu između njenih vojnih neuspeha i olakšavanja njenog obaranja. Samo buržuj koji veruje da će se rat, koji su otpočele vlade, obavezno završiti kao rat između vlada i koji to želi, — smatra „smešnom“ i „besmislenom“ ideju da socijalisti *svih* zaraćenih zemalja istupe sa željom da *sve* „njihove“ vlade budu poražene. Naprotiv, baš takvo istupanje odgovaralo bi tajnim mislima svakog svesnog radnika i nalazilo bi se na liniji naše delatnosti, usmerene na pretvaranje imperijalističkog rata u građanski.

Bez sumnje, ozbiljna agitacija protiv jednog dela engleskih, nemačkih, ruskih socijalista „slabila je vojnu moć“ odgovarajućih vlada, ali takva agitacija bila je zasluga socijalista. Socijalisti su dužni da objašnjavaju masama da za njih nema spasa van revolucionarnog obaranja „svojih“ vlada i da teškoće tih vlada u sadašnjem ratu treba iskoristiti baš za taj cilj.

O PACIFIZMU I PAROLI O MIRU

Raspoloženje masa u korist mira često izražava početak protesta, revolta i svesti o reakcionarnosti rata. Iskoristiti to raspoloženje — to je dužnost svih socijaldemokrata. Oni će sa najvećim oduševljenjem učestvovati u svakom pokretu i u svakoj demonstraciji na toj osnovi, ali oni će obmanjivati narod ako budu dopuštali misao da je mir, uz odsustvo revolucionarnog pokreta, moguć bez aneksija, bez ugnjetavanja nacija, bez pljačke, bez zametka novih ratova među sadašnjim vladama i vladajućim klasama. Takvo obmanjivanje naroda išlo bi u prilog samo tajnoj diplomatiji zaraćenih vlada i njihovim kontrarevolucionarnim planovima. Ko želi trajan i demokratski mir, mora biti za građanski rat protiv vlada i buržoazije.

O PRAVU NACIJA NA SAMOOPREDELJENJE

Najraširenija obmana naroda od strane buržoazije u sadašnjem ratu jeste prikrivanje njenih pljačkaških ciljeva pomoću „nacionalnooslobodilačke ideologije“. Englezi obećavaju slobodu Belgiji, Nemci Poljskoj itd. U stvari, kao što smo videli, to je rat ugnjetavača većine nacija sveta za učvršćivanje i proširivanje toga ugnjetavanja.

Socijalisti ne mogu postići svoj veliki cilj ako se ne budu borili protiv svakog ugnjetavanja nacija. Zato oni bezuslovno moraju

zahtevati da socijaldemokratske partije *ugnjetačkih* nacija (naročito tzv. „velikih“ država) priznaju i brane pravo *ugnjetenih* nacija na samoopredeljenje, i to u političkom smislu reči, tj. pravo na političko otcepljenje. Socijalista velikodržavne nacije ili one koja vlada kolonijama, koji ne brani to pravo jeste šovinista.

Odbrana toga prava ne samo što ne podstiče obrazovanje malih država već, naprotiv, vodi slobodnijem, neustrašivijem i zato širem i opštijem obrazovanju korisnijih za masu i pogodnijih za ekonomski razvitak velikih država i saveza među državama.

Socijalisti *ugnjetenih* nacija, sa svoje strane, dužni su da se bezuslovno bore za potpuno (pored ostalog, i organizaciono) jedinstvo *radnika* ugnjetenih i ugnjetačkih naroda. Ideja o pravnom otcepljenju jedne nacije od druge (tzv. „kulturno — nacionalna autonomija“ Bauera i Renera) jeste reakcionarna ideja.

Imperijalizam jeste epoha sve jačeg ugnjetavanja nacija celog sveta od šačice „velikih“ država, i zato borba za socijalističku internacionalnu revoluciju protiv imperijalizma nije moguća bez priznavanja prava nacija na samoopredeljenje. „Ne može biti slobodan narod koji ugnjetava tuđe narode (Marks i Engels). Ne može biti socijalistički proletarijat koji se miri makar sa najmanjim nasiljem „svoje“ nacije nad drugim nacijama.

GLAVA II

KLASE I PARTIJE U RUSIJI

BURŽOAZIJA I RAT

U jednom pogledu ruska vlada ne zaostaje iza svojih evropskih sestara: isto kao i njima, njoj je pošlo za rukom da prevari „svoj“ narod u grandioznim razmerama. Ogromni, čudovišni aparat laži i smicalica stavljen je u pokret i u Rusiji da bi se mase zarazile šovinizmom, da bi se stvorila predstava kao da carska vlada vodi „pravedni“ rat, da nesebično brani „braću Slovence“ itd.

Klasa veleposednika i vrhovi trgovačko-industrijske buržoazije vatreno su podržali ratobornu politiku carske vlade. Oni s pravom očekuju za sebe ogromne materijalne koristi i privilegije od podele turskog i austrijskog nasleđa. Čitav niz njihovih kongresa već unapred sladi one dobitke koji bi potekli u njihove džepove ako bi carska armija pobedila. Uz to reakcionari vrlo dobro shvataju da ako nešto uopšte može odložiti pad monarhije Romanova i zaustaviti novu revoluciju u Rusiji — to je samo pobedonosni, za cara, spoljašnji rat.

Široki slojevi gradske „srednje“ buržoazije, buržoaske inteligencije, ljudi slobodnih profesija itd. — bar u početku rata — bili

su takođe zaraženi šovinizmom. Partija ruske liberalne buržoazije — kadeti — u celini je i bez organa podržavala carsku vladu. U oblasti spoljne politike kadeti su već odavno vladina partija. Panslavizam, pomoću koga je carska vlada već često vršila grandiozne političke prevare, postao je zvanična ideologija kadeta. Ruski liberalizam izrodio se u *nacional-liberalizam*. On se takmiči u „patriotizmu“ sa crnom stotinom, uvek rado glasa za militarizam, marinizam*) itd. U taboru ruskog liberalizma zapaža se otprilike ista pojava kao i sedamdesetih godina u Nemačkoj, kada se „slobodoumni“ liberalizam raspao i izdvojio iz sebe nacionalnoliberalnu stranku. Ruska liberalna buržoazija konačno je zakoračila na put kontrarevolucije. Gledište SDRPR u ovom pitanju u celini se potvrdilo. Život je razbio shvatanje naših oportunističkih po kome je ruski liberalizam još pokretačka snaga revolucije u Rusiji.

Među seljacima vladajuća klika takođe je uspela da pomoću buržoaske štampe, sveštenstva itd. izazove šovinističko raspoloženje. Ali što se vojnici više budu vraćali sa ratne klanice, raspoloženje u selu, nesumnjivo, neće se menjati u korist carske monarhije. Buržoaskodemokratske partije koje stoje u dodiru sa seljacima nisu izdržale talas šovinizma. Partija trudovika odbila je u Državnoj dumi da glasa za ratne kredite. Ali na usta svoga vođe Krenskog ona je obnarodovala „patriotsku“ deklaraciju, koja je izvanredno išla u prilog monarhiji. Sva legalna štampa „narodnika“, uopšte uzev, pošla je za liberalima. Čak i levo krilo buržoaske demokratije — tzv. partija socijalista-revolucionara, koja je učlanjena u Međunarodnom socijalističkom birou, zaplovila je tom strujom. Predstavnik te partije u MSB g. Rubanovič istupa kao otvoreni socijalšovinista. Polovina delegata te partije na Londonskoj konferenciji Socijalista „sporazuma“ glasala je za šovinističku rezoluciju (uz uzdržavanje druge polovine). U ilegalnoj štampi socijalista-revolucionara (list „Novosti“⁸⁹) itd.) prevladavaju šovinisti. Revolucionari „iz buržoaske sredine“, tj. buržoaski revolucionari koji nisu povezani sa radničkom klasom, pretrpeli su najteži krah u ovom ratu. Žalosna sudbina Kropotkina, Burceva, Rubanoviča izvanredno je karakteristična.

RADNIČKA KLASA I RAT

Jedina klasa u Rusiji kojoj nisu uspjeli da nakaleme zarazu šovinizma jeste proletarijat. Pojedini ekscesi u početku rata dotakli su se samo najzaostalijskih slojeva radništva. Učešće radnika u masovnim izgređima protiv Nemaca jako je preuveličano. Sve u svemu radnička klasa Rusije pokazala se imuna u pogledu šovinizma.

*) Težnja jedne države da stvori i održava što jaču pomorsku silu, mornaricu. Prim. red.

To se objašnjava revolucionarnom situacijom u zemlji i opštim uslovima života proletarijata u Rusiji.

Vreme od 1912. do 1914. godine obeležilo je početak novog grandioznog revolucionarnog talasa u Rusiji. Mi smo ponovo postali svedoci velikog štrajkačkog pokreta kakav svet nije poznao. Masovni revolucionarni štrajk privukao je 1913. godine, prema najminimalnijem računanju, milion i po učesnika, a 1914. prešao je cifru od dva miliona i približavao se nivou 1905. godine. Uoči rata u Petrogradu je došlo već do prvih borbi na barikadama.

Ilegalna Socijaldemokratska radnička partija Rusije izvršila je svoju dužnost prema Internacionali. Zastava internacionalizma nije zadrhtala u njenim rukama. Naša partija je odavno organizaciono raskinula sa oportunističkim grupama i elementima. Na nogama naše partije nije bilo okova oportunizma i „legalizma po svaku cenu“. I ta joj je okolnost pomogla da izvrši svoju revolucionarnu dužnost — kao što je i talijanskim drugovima pomogao rascep sa Bisolati-jevom oportunističkom partijom.

Opšta situacija u našoj zemlji nepovoljna je za cvetanje „socijalističkog“ oportunizma među radničkim masama. Mi u Rusiji vidimo čitav niz nijansi oportunizma i reformizma među inteligencijom, sitnom buržoazijom itd. Ali on je u beznačajnoj manjini među politički aktivnim slojevima radnika. Sloj privilegisanih radnika i službenika kod nas je vrlo slab. Kod nas se nije mogao stvoriti fetišizam legalnosti. Likvidatori (partija oportunistička, kojom rukovode Akselrod, Potresov, Čerevanin, Maslov i dr.) nisu imali pre rata nikakvog ozbiljnijeg oslonca u radničkim masama. Izbori za IV državnu dumu dali su *svih* šest poslaničkih radničkih mandata protivnicima likvidatorstva. Tiraž i novčani prihodi legalne radničke štampe u Petrogradu i Moskvi nepobitno su dokazali da su četiri petine svesnih radnika protiv oportunizma i likvidatorstva.

Na početku rata carska vlada uhapsila je i poslala u progonstvo hiljade i hiljade naprednih radnika članova naše ilegalne SDRPR. Ta okolnost, naporedo sa uvođenjem vanrednog stanja u zemlji, zabranom naših listova itd., zadržala je pokret. Ali se ilegalni revolucionarni rad naše partije ipak nastavlja. U Petrogradu komitet naše partije izdaje ilegalni list „Proleterski glas“. ⁹⁰⁾

Članci iz centralnog organa „Socijaldemokrata“, koji se izdaju u inostranstvu, preštampanju se u Petrogradu i šalju u unutrašnjost. Izlaze ilegalni proglasi, koji se rasturaju i u kasarnama. Van grada, u raznim skrovitim mestima, održavaju se ilegalni sastanci radnika. U poslednje vreme u Petrogradu su otpočeli veliki štrajkovi radnika — metalaca. U vezi s tim štrajkovima naš Petrogradski komitet izdao je nekoliko proglasa radnicima.

RUSKA SOCIJALDEMOKRATSKA RADNIČKA FRAKCIJA U DRŽAVNOJ DUMI I RAT

Godine 1913. među socijaldemokratskim poslanicima Državne dume došlo je do rascepa. Na jednoj strani našlo se 7 pristalica oportunistima, pod Čheidzeovim rukovodstvom. Oni su izabrani u 7 neproleterskih gubernija, koje broje 214.000 radnika. Na drugoj strani je 6 poslanika, svi predstavnici radničke kurije, a izabrani su u najvećim industrijskim centrima Rusije, koji broje 1.000.008 radnika.

Glavni predmet razilaženja bio je: taktika revolucionarnog marksizma ili taktika oportunističkog reformizma. Razilaženje se praktično najviše ispoljavalo u oblasti vanparlamentarnog rada u masama. Taj se rad u Rusiji marao obavljati ilegalno, ako su njeni rukovodioci hteli da ostanu na revolucionarnom terenu. Čheidzeova frakcija ispala je najvernija saveznica likvidatora, koji su odbacili ilegalni rad, i branila ih je u svim razgovorima sa radnicima, na svim sastancima. Otuda — rascep. Šest poslanika formiralo je Socijaldemokratsku radničku frakciju Rusije. Godina dana rada je nepo-
bitno dokazala da baš za njom stoji većina ruskih radnika.

U početku rata razilaženje se ispoljilo sa izvanrednom očiglednošću. Čheidzeova frakcija ograničila se na parlamentarni teren. Ona nije glasala za kredite, jer bi inače izazvala protiv sebe buru negodovanja od strane radnika. (Videli smo da u Rusiji čak ni sitnoburžoaski trudovici nisu glasali za kredite. Ali ona taj protest protiv socijalšovinizma nije prenela dalje.

Drukčije je postupila Ruska socijaldemokratska radnička frakcija koja je izražavala političku liniju naše partije. Ona je otišla sa protestom protiv rata u samu sredinu radničke klase, prenela je propagandu protiv imperijalizma u široku masu ruskih proletera.

I ona je naišla na vrlo povoljan odziv među radnicima, što je i uplašilo vladu i primoralo je da, sa očiglednim gaženjem vlastitih zakona, uhapsi i osudi naše drugove poslanike na doživotno progonstvo u Sibir. A u prvom zvaničnom izveštaju o hapšenju naših drugova carska vlada piše:

„Potpuno posebnu poziciju u ovom pogledu zauzeli su neki članovi socijaldemokratskih društava, koji su postavili za cilj svoje delatnosti da poljuljaju vojnu moć Rusije putem agitacije protiv rata, pomoću ilegalnih proglašenja i usmene propagande“.

Na poznati Vanderveldeov poziv da se „privremeno“ obustavi borba protiv carizma — sada se iz iskaza carskog poslanika u Belgiji, kneza Kudaševa, saznalo da Vandervelde taj poziv nije radio sam, već u saradnji sa pomenutim carskim poslanikom — samo je naša partija, u licu svoga CK, dala negativan odgovor. Rukovo-
deći centar likvidatora složio se sa Vanderveldeom i zvanično je izjavio u štampi da se on „u svojoj delatnosti ne suprotstavlja ratu.“

Carska vlada je pre svega optužila naše drugove poslanike da su među radnicima propagirali taj negativni odgovor Vanderveldeu.

Carski državni tužilac g. Nenarokomov na sudu je našim drugovima istakao kao primer nemačke i francuske socijaliste. „Nemački socijalisti“ — rekao je on — „glasali su za ratne kredite i pokazali se kao prijatelji vlade. Tako su postupali nemački socijaldemokrati, ali tako nisu postupali žalosni vitezovi ruske socijaldemokratije... Socijalisti Belgije i Francuske složno su zaboravili svoje razmirice sa drugim klasama, zaboravili su stranačke raspre i bez kolebanja su stali pod zastave“. A članovi Socijaldemokratske radničke frakcije Rusije, potčinjavajući se direktivama CK partije, nisu, veli, postupili tako...

Sud je razvio impresivnu sliku široke ilegalne agitacije naše partije među masama proletarijata protiv rata. Carskom sudu, razume se, nije ni iz daleka pošlo za rukom da „otkrije“ svu delatnost naših drugova u ovoj oblasti. Ali i ono što je otkriveno, pokazalo je kako je mnogo bilo urađeno za kratko vreme od nekoliko meseci.

Na sudu su bili pročitani ilegalni proglasi naših grupa i komiteta protiv rata i za internacionalnu taktiku. Od svesnih radnika cele Rusije protezale su se niti ka članovima Socijaldemokratske radničke frakcije Rusije, i ona se prema svojim snagama trudila da im pomogne da ocene rat sa gledišta marksizma.

Drug Muranov, koga su za poslanika izabrali radnici Harkovske gubernije, rekao je na sudu:

„Shvatajući da me u Državnu dumu narod nije poslao da derem skupštinsku fotelju, ja sam izašao na teren radi upoznavanja sa raspoloženjima radničke klase“. On je takođe priznao na sudu da je uzimao na sebe funkciju agitatora naše partije, da je na Uralu organizovao radnički komitet u verhnjeisetskom zavodu i u drugim mestima. Sud je pokazao da su članovi Socijaldemokratske radničke frakcije Rusije posle početka rata obišli radi propagande skoro celu Rusiju, da su Muranov, Petrovski, Badajev i drugi organizovali mnogobrojne radničke sastanke, na kojima su donošene rezolucije protiv rata isl.

Carska vlada pretila je optuženima smrtnom kaznom. Zbog toga se na sudu nisu svi držali onako hrabro kao Muranov. Oni su se trudili da carskim državnim tužiocima otežaju osudu. To sada na nedostojan način iskorišćavaju ruski socijalšoviniisti, da bi zabašurili suštinu pitanja: kakav je parlamentarizam potreban radničkoj klasi?

Parlamentarizam priznaju Zidekum i Hajne, Samba i Vajan, Bisolati i Mušolini, Čheidze i Plehanov. I parlamentarizam priznaju naši drugovi iz Socijaldemokratske radničke frakcije Rusije, priznaju ga bugarski, talijanski drugovi koji su raskinuli sa šovinizima. Ima parlamentarizama i parlamentarizama. Jedni iskorišćavaju skupštinsku tribinu da bi se dodvorili svojim vladama ili, u najboljem slučaju, da bi oprali ruke, kao Čheidzeova frakcija. Drugi iskorišćavaju parlamentarizam da bi ostali revolucionari do kraja, da bi

i pod najtežim okolnostima izvršili svoju dužnost socijalista i internacionalista. Parlamentarna delatnost dovodi jedne na ministarske fotelje, parlamentarna delatnost vodi druge — u zatvor, u progonstvo, na robiju. Jedni služe buržoaziji, drugi — proletarijatu. Jedni su socijalimperijalisti. Drugi su revolucionarni marksisti.

Napisano u julu—avgustu 1915.
Štampano u jesen 1915. kao posebna
brošura u izdanju redakcije lista
Социал-Демократ, Ženeva

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 21, стр. 271—293.

IZ ČLANKA:

„PREDLOG CENTRALNOG KOMITETA SDRPR DRUGOJ SOCIJALISTIČKOJ KONFERENCIJI“

(Teze po tačkama dnevnog reda: 5, 6, 7a, 7b i 8, borba za okončanje rata, stav prema pitanjima mira, parlamentarnoj delatnosti i masovnoj borbi, prema sazivanju međunarodnog socijalističkog biroa).

(I. S. K.*), pošto je javio o sazivanju druge konferencije, pozvao je organizacije da pretresaju ta pitanja i da šalju svoje predloge. Sledeće teze predstavljaju odgovor naše partije na taj poziv).

1. — Kao što je svaki rat nastavak, nasilnim sredstvima, one politike koju su zaraćene države i vladajuće klase u njima vodile godinama, ponekad decenijama, pre rata, tako i mir kojim se završava bilo koji rat može biti samo evidencija i konstatacija stvarnih promena u snazi, izvršenih u toku i usled sadašnjeg rata.

2. — Imperijalistički rat, dokle god ostaju neprikosnovene osnove sadašnjih, tj. buržoaskih, društvenih odnosa, može voditi samo imperijalističkom miru, tj. učvršćivanju, proširivanju i jačanju ugnjetavanja slabih nacija i zemalja od strane finansijskog kapitala, koji je naročito džinovski izrastao ne samo pred sadašnji rat nego i u toku njega. Objektivna sadržina politike koju su vodile buržoazija i vlada obeju grupa velikih sila i pre rata i za sve vreme njega vodi jačanju ekonomskog ugnjetavanja, nacionalnog porobljavanja, političke reakcije. Zato mir kojim će se završiti ovaj rat, ma kakav bio njegov ishod, ne može a da se ne sastoji u fiksiranju toga pogoršanja ekonomskog i političkog položaja masa, ako se čuva buržoasko društveno uređenje.

Dopuštati mogućnost demokratskog mira koji bi proisticao iz imperijalističkog rata, znači — u teoriji — stavljati vulgarnu frazu na mesto istorijskog izučavanja one politike koja se vodila pred sadašnji rat i koja se vodi za vreme njega; znači u praksi obmanjivati narodne mase, zamračujući njihovu političku svest, prikrivajući i ulepšavajući stvarnu politiku vladajućih klasa, koja sprema

*) *Internationale Sozialistische Kommission* — Internacionalna socijalistička komisija. Red.

budući mir, krijući od masa ono što je glavno, naime: nemogućnost demokratskog mira bez niza revolucija.

3. — Socijalisti se ne odriču borbe za reforme. Oni treba da glasaju, npr., i sada u parlamentima za svako, makar i najmanje, poboljšanje u položaju masa za povećanje pomoći stanovnicima opustošenih oblasti, za slabljenje nacionalnog ugnjetavanja isl. Ali je obična buržoaska podvala propagiranje reformi za rešenje pitanja koja su istorija i stvarna politička situacija postavile na revolucionarni način. Upravo su takva pitanja koja je današnji rat stavio na dnevni red. To su osnovna pitanja imperijalizma, tj. samog opstanka kapitalističkog društva, pitanje o odlaganju kraha kapitalizma pomoću nove podele sveta, u skladu sa novim odnosima snaga među „velikim“ državama, koje su se u toku poslednjih decenija razvijale ne samo s kolosalnom brzinom nego — što je naročito važno — i izvanredno neravnomerno. Stvarna politička delatnost, koja menja odnos društvenih snaga a ne obmanjuje samo mase rečima, moguća je sada samo u jednom od dva oblika: ili pomagati „svojoj“ nacionalnoj buržoaziji da pljačka tuđe zemlje (i da tu pomoć naziva „odbranom otadžbine“ ili spasavanje zemlje“) ili pomagati socijalističkoj revoluciji proletarijata, podržavajući i razvijajući vrenje u masama koje počinje u svim zaraćenim zemljama, doprinoseći započetim štrajkovima i demonstracijama itd., proširujući i zaoštravajući te, zasada još slabe, manifestacije masovne borbe u opšti juriš proletarijata za obaranje buržoazije.

Isto onako kao što svi socijalšoviniisti obmanjuju sada narod, zataškavajući pitanje stvarne, tj. imperijalističke, politike kapitalista, nastavljene u sadašnjem ratu, licemernim fazama o „nečasnom“ napadu i o „časnoj“ odbrani ove ili one grupe kapitalističkih grabljivica, — isto tako služe isključivo obmanjivanju naroda, fraze o „demokratskom miru“, kao da bi budući mir, koji već sada pripremaju kapitalisti i diplomati, mogao „prosto“ odstraniti „nečasni“ napad i usporavati „časne“ odnose, a ne bi bio nastavak, razvijanja i utvrđivanja iste, imperijalističke, politike, tj. politike finansijske pljačke, kolonijalnih razbojništava, nacionalnog ugnjetavanja, političke reakcije, svestranog pojačavanja kapitalističke eksploatacije. Kapitalistima i njihovim diplomatima baš su sada i potrebne takve „socijalističke“ sluge buržoazije koje bi zaglušivale, varale i uspavljivale narod frazama o „demokratskom miru“, prikrivale tim frazama njemu stvarnu politiku, otežavale otvaranje očiju masama da bi videle njenu suštinu, odvlačile mase od revolucionarne borbe.

4. — Baš je takva buržoaska prevara i licemerje program „demokratskog“ mira, čijim su sastavljanjem sada zauzeti najistaknutiji predstavnici II internacionale. Na primer, Huismans na kongresu u Arhemu⁹¹⁾ i Kaucki u „Neue Zeit“,*) kao jedni od najautoritativnijih oficijalnih i „teoretskih“ predstavnika te Internacionale, formulisali su taj program: odricanje od revolucionarne

*) „Novo vreme“. Red.

borbe dok imperijalističke vlade ne sklope mir, a zasada verbalno negiranje aneksija i kontribucija, samoopredeljenje nacija, demokratizacija spoljne politike, arbitražni sudovi za rešavanje međunarodnih sukoba među državama, razoružanje, sjedinjene države Evrope itd. itd. S naročitom očiglednošću otkrio je Kaucki stvarno političko značenje tog „programa mira“ kada je kao dokaz o „jednodušnosti Internacionale“ u tom pitanju naveo činjenicu da su konferencije londonska (februara 1915) i bečka (aprila 1915) jednodušno priznale glavnu tačku toga programa, naime: „samostalnost nacija“. Kaucki je na taj način pred celim svetom otvoreno sankcionisao očigledno obmanjivanje naroda od strane socijalšovinista, koji spajaju verbalno, licemerno, koje ni na šta ne obavezuje i ničemu ne vodi, priznavanje „samostalnosti“ nacija ili samoopredeljenja nacija sa podržavanjem „svojih“ vlada u imperijalističkom ratu, iako se taj rat sa obe strane vodi sa sistematskim gaženjem „samostalnosti“ slabih nacija i radi učvršćivanja i proširivanja njihovog ugnjetavanja.

Objektivno značenje „programa mira“, koji ima najveću prođu, sastoji se u učvršćivanju potčinjavanja radničke klase buržoaziji pomoću „izmirenja“ radnika, koji počinju razvijati revolucionarnu borbu, sa njihovim šovinističkim vođama, pomoću zataškavanja dubine krize u socijalizmu radi vraćanja onom stanju u kome su se socijalističke partije nalazile pre rata i koje je upravo izazvalo prelazak većine vođa na stranu buržoazije. Opasnost te „kauckijanske“ politike utoliko je jača za proletarijat što se prikriva lepim frazama i što se ne vodi samo u Nemačkoj nego u svim zemljama. Na primer, u Engleskoj tu politiku vodi većina vođa; u Francuskoj Longe, Presman i drugi; u Rusiji Akselrod, Martov, Čeidze i ostali; Čeidze prikriva šovinističku ideju o „odbrani zemlje“ u sadašnjem ratu izrazom „spasenje zemlje“ i, s jedne strane, na rečima odobravanja Cimervald, s druge strane, u zvaničnoj izjavi frakcije hvali famozni Huismansov govor u Arnhemu i na delu se ne suprotstavlja ni sa dumske tribine ni u štampi učešću radnika u vojnoindustrijskim komitetima i dalje ostaje saradnik novinara koji zastupaju takvo učešće. U Italiji sličnu politiku vodi Treves: vidi pretnju centralnog organa italijanske socijalističke partije „*Avanti!*“ od 5. marta 1916. da će raskrinkati Trevesa i druge „reformiste-posibiliste“, da će raskrinkati one „koji su stavili u pokret sva sredstva da bi sprečili akciju uprave partije i Odina Morgarija usmerene na Cimerveldski savez i na stvaranje nove Internacionale,“ itd. itd.

5. — Glavno između „pitanja o miru“ jeste sada pitanje aneksija. I baš se na tom pitanju najjasnije vidi kako sada dominantno socijalističko licemerje tako i zadaci stvarno socijalističke propagande i agitacije.

Neophodno je razjasniti šta je aneksija, zašto i kako socijalisti treba da se bore protiv aneksije. Aneksijom se ne može smatrati ni *svako* prisajedinjenje „tuđe“ teritorije, jer socijalisti, uopšte govoreći, sa simpatijama gledaju na uklanjanje granica među naci-

jama i formiranje većih država; — ni svako narušavanje status quo-a, jer bi to bila najveća reakcionarnost i šegačenje sa osnovnim pojmovima istorijske nauke; — ni svako vojničko prisajedinjenje, jer socijalisti ne mogu negirati nasilje i ratove u interesu većine stanovništva. Aneksijom se može smatrati samo prisajedinjenje teritorije *protiv volje* njenog stanovništva; drugim rečima, pojam aneksije nerazdvojno je povezan sa pojmom samoopredeljenja nacija.

Ali na tlu današnjeg rata, baš zato što je on imperijalistički sa strane *obeju* grupa zaraćenih država, morala je izrasti i izrasla je takva pojava da se buržoazija i socijalšovinisti sa pojačanom snagom „bore“ protiv aneksije kada ih vrši ili kada ih je izvršila neprijateljska država. Jasno je da je takva „borba protiv aneksije“ i takva „jednodušnost“ u pitanju aneksija čisto licemerje. Jasno je da su *aneksionisti na delu* i oni francuski socijalisti koji brane rat zbog Elzasa i Lorena, i oni nemački socijalisti koji ne traže slobodu otepljenja Elzasa i Lorena, nemačke Poljske itd. od Nemačke, i oni ruski socijalisti koji nazivaju „spasenjem zemlje“ rat za novo porobljavanje Poljske od strane carizma, zahtevajući prisajedinjenje Poljske Rusiji u ime „mira bez aneksije“ itd. itd.

Da borba protiv aneksije ne bi bila licemerje ili prazna fraza, da bi stvarno vaspitavala mase u duhu internacionalizma, potrebno je ovo pitanje tako postaviti kako bi se masama otvarale oči pred prevarom koja danas vlada u pitanju aneksija, a ne da se ta prevara prikriva. Nije dovoljno da socijalista svake zemlje na rečima priznaje ravnopravnost nacija ili da deklamuje, kune se i priziva boga za svedoka da je protiv aneksije. Potrebno je da socijalista svake nacije odmah i bezuslovno traži *slobodu otepljenja* za kolonije i nacije koje ugnjetava njegova vlastita „otadžbina“.

Bez toga će uslova i u Cimervaldskom manifestu priznanje samoopredeljenju nacija ostati, u najboljem slučaju, mrtvo slovo na hartiji.

6. — „Mirovni program“ socijalista, isto kao i njihov program „borbe za okončanje rata“, mora polaziti od raskrinkavanja one laži o „demokratskom miru“, miroljubivim namerama zaraćenih i sl. s kojom se danas obraćaju narodu demagozi — ministri, buržuji — pacifisti, socijalšovinisti i kauckijanci svih zemalja. Svaki „mirovni program“ jeste obmanjivanje naroda i licemerje ako se ne bazira u prvom redu na tome da se masama objasni nužnost revolucije, ako se ne bazira na podršci, pomoći, razvijanju revolucionarne borbe masa, koja svuda počinje (vrenje, protesti, bratimljenje u rovovima, štrajkovi, demonstracije, pisma rođacima sa fronta — npr., u Francuskoj — da ne upisuju ratni zajam itd. i sl.)

Podrška, proširivanje i produbljanje svakog narodnog pokreta za okončanje rata jeste dužnost socijalista. Ali u stvarnosti tu dužnost izvršavaju samo oni socijalisti koji, kao Lipkneht, sa parlamentarne tribine pozivaju vojnike da polože oružje i propagiraju revoluciju i pretvaranje imperijalističkog rata u građanski rat za socijalizam.

Kao pozitivna parola koja uvlači mase u revolucionarnu borbu i objašnjava neophodnost revolucionarnih mera za mogućnost „demokratskog“ mira treba da bude istaknuta parola o odbijanju plaćanja državnih dugova.

Nije dovoljno to što Cimervaldski manifest aludira na revoluciju, govoreći da radnici treba da podnose žrtve radi svoje a ne tuđe stvari. Treba masama jasno i određeno pokazati njihov put. Treba da mase znaju kuda i zašto idu. Da masovne revolucionarne akcije za vreme rata, pod uslovima njihovog uspešnog razvitka, mogu dovesti samo do pretvaranja imperijalističkog rata u građanski rat za socijalizam — to je očigledno i to je štetno kriti od masa. Naprotiv, taj cilj treba jasno pokazati, ma koliko izgledalo teško njegovo ostvarenje kad se nalazimo tek na početku puta. Nije dovoljno reći, kao što je rečeno u Cimervaldskom manifestu, da „kapitalisti lažu kad govore o odbrani otadžbine“ u sadašnjem ratu, i da radnici u revolucionarnoj borbi ne treba da vode računa o ratnom stanju svoje zemlje; treba reći jasno ono što je ovde izraženo u aluziji, naime da ne samo kapitalisti nego i socijalšovinisti i kauckijanci lažu kada dopuštaju primenu pojma odbrane otadžbine u sadašnjem, imperijalističkom ratu; — da su revolucionarne akcije za vreme rata nemoguće bez pretnje porazom „svojoj“ vladi i da svaki poraz vlade u reakcionarnom ratu olakšava revoluciju, koja jedino može doneti trajan i demokratski mir. Treba najzad reći masama da se bez ilegalnih organizacija koje bi one same stvorile i bez štampe slobodne od vojne cenzure, tj. bez ilegalne štampe, ne može zamisliti ozbiljna podrška započetoj revolucionarnoj borbi, njen razvitak, kritika pojedinih njenih koraka, ispravljanje njenih grešaka, njeno sistematsko proširivanje i zaoštavanje.

Napisano u februaru — martu 1916.
Štampano 22. aprila 1916. u *Bulletin. Internationale Sozialistische Kommission zu Bern*, br. 4. Na ruskom jeziku štampano 10. juna 1916. u listu *Социал-Демократ*, br. 54—55.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 22, стр. 157—165.

IZ RADA:

„O KARIKATURI MARKSIZMA I O IMPERIJALISTIČKOM EKONOMIZMU“

1. MARKSISTIČKI STAV PREMA RATOVIMA I „ODBRANI OTADŽBINE“

P. Kijevski je sam uveren i hoće da uveri čitaoce da se on „ne slaže“ samo sa samoopredeljenjem nacija, sa § 9 našeg partijskog programa. On vrlo ljutito pokušava da odbaci optužbu da iz osnova odstupa od marksizma *uopšte* u pitanju demokratije, da je „izdajnik“ (zajedljive navodnice P. Kijevskog) marksizma u čemu bilo osnovnom. Ali u tome i jeste suština što se, čim je naš autor počeo da rezonuje o svom tobožnjem delimičnom i pojedinačnom neslaganju, čim je počeo navoditi argumente, mišljenja itd., — što se odmah pokazalo da se on na čistoj liniji udaljava od marksizma. Uzmite § b (deo 2) u članku P. Kijevskog. „Ovaj zahtev“ (tj. samoopredeljenje nacija) „vodi pravo (!) socijalsocijalizmu“, — izjavljuje naš autor i dodaje da „izdajnička“ parola o „odbrani otadžbine“ jeste zaključak koji se „s najpotpunijom (!) logičnom (!) zakonitošću izvodi iz prava nacija na samoopredeljenje“... Samoopredeljenje, po njegovom mišljenju, jeste „sankcionisanje izdaje francuskih i belgijskih socijalsocijalista, koji brane tu nezavisnost“ (nacionalno — državnu nezavisnost Francuske i Belgije) „s oružjem u rukama — oni čine ono što pristalice „samoopredeljenja“ samo govore“... „Odbrana otadžbine spada u arsenal naših najvećih neprijatelja“... „Mi apsolutno ne shvatamo kako je moguće biti *istovremeno* protiv odbrane otadžbine i za samoopredeljenje, protiv otadžbine i za nju.“

Tako piše P. Kijevski. On očigledno nije shvatio naše rezolucije protiv parole o odbrani otadžbine u sadašnjem ratu. Moramo uzeti ono što je napisano u tim rezolucijama crno na belo i još jedanput objasniti smisao jasnih ruskih reči.

Rezolucija naše partije koja je donesena na Bernskoj konferenciji u martu 1915. godine i koja nosi naslov „O paroli o odbrani otadžbine“ počinje rečima: „*Stvarna suština sadašnjeg rata sastoji se*“ u tome i tome.

Reč je o *sadašnjem* ratu. Jasnije od toga ne može se govoriti ruski. Reči „stvarna suština“ pokazuju da treba razlikovati prividno

od stvarnog, spoljašnost od suštine, fraze od dela. Fraze o odbrani otadžbine u sadašnjem ratu lažno prikazuju rat 1914 — 1916. godine, rat radi podele kolonija, radi pljačke tuđih zemalja itd. kao nacionalni rat. Da nam ne bi ostavila ni najmanju mogućnost da iskrivimo svoja shvatanja, rezolucija dodaje poseban stav „o stvarno nacionalnim ratovima“, koji su se vodili „*naročito* (obratite pažnju: naročito ne znači isključivo!) u doba od 1789. do 1871. godine.“

Rezolucija objašnjava da se „u osnovi“ tih „stvarno“ nacionalnih ratova „nalazio dugotrajni proces masovnih nacionalnih pokreta, borbe protiv apsolutizma i feudalizma, svrgavanja nacionalnog ugnjetavanja“...*)

Cini nam se da je stvar jasna. U sadašnjem imperijalističkom ratu, koji je izazvan svim uslovima imperijalističke epohe, tj. koji se nije pojavio slučajno, kao izuzetak, kao odstupanje od opšteg i tipičnog, fraze o odbrani otadžbine su obmanjivanje naroda, jer ovo *nije* nacionalni rat. U stvarno nacionalnom ratu reći „odbrana otadžbine“ *nipošto nisu* obmana i *mi nipošto nismo protiv njega*. Takvi (stvarno nacionalni) ratovi vođeni su „naročito“ u periodu od 1784. do 1871. godine, i rezolucija, nijednom rečju ne poričući njihovu mogućnost ni sada, objašnjava kako treba razlikovati stvarno nacionalni rat od imperijalističkog, koji se prikriva lažno nacionalnim parolama. Upravo radi toga da bi se napravila razlika treba razmotriti da li se „u osnovi“ nalazi „dugotrajni proces masovnih nacionalnih pokreta“, „svrgavanja nacionalnog ugnjetavanja“. U rezoluciji „pacifizmu“ kaže se otvoreno: „socijaldemokrati ne mogu negirati pozitivno značenje revolucionarnih ratova, tj. ne imperijalističkih ratova već takvih koji su se vodili, na primer“ (obratite pažnju na ovo: „na primer“), „od 1789. do 1871. g. radi svrgavanja nacionalnog ugnjetavanja“... Da li bi rezolucija naše partije mogla govoriti 1915. godine o nacionalnim ratovima čiji su se primeri dešavali u doba između 1789. i 1871. godine i isticati da mi ne poričemo pozitivni značaj takvih ratova ako takve ratove ne bismo i sad smatrali mogućim? Jasno je da ne bi mogla.

Komentar uz rezoluciju naše partije, tj. njihovo popularno objašnjenje, predstavlja brošura Lenjina i Zinovjeva „Socijalizam i rat“. U toj brošuri na strani 5 napisano je crno na belo da su „socijalisti priznavali i priznaju i sada zakonitost, progresivnost, pravednost odbrane otadžbine ili odbrambenog rata“ *samo* u smislu „obaranja tuđinskog jarma“. Navodi se primer: Persija protiv Rusije „i sl.“ i kaže se: „to bi bili pravedni, odbrambeni ratovi, nezavisno od toga ko je prvi napao, i svaki bi socijalista simpatisao pobeđu ugnjetavanih, zavisnih, nepunopravnih država protiv ugnjetačkih, robovlasničkih, pljačkaških „velikih“ država“.***)

*) Vidi str. 124 ove knjige. — Prim. red.

**) Vidi str. 126 ove knjige. — Prim. red.

***) Vidi str. 157 ove knjige. — Prim. red.

Brošura je izašla 1915. godine, a izdata je na nemačkom i francuskom. P. Kijevski je odlično poznaje. Nijedanput ni P. Kijevski niti ma ko drugi nije izrazio svoje neslaganje sa nama niti sa rezolucijom o paroli o odbrani otadžbine, niti sa rezolucijom o pacifizmu, niti sa tumačenjem tih rezolucija u brošuri, nijedanput! Postavlja se pitanje da li mi klevetamo P. Kijevskog kad kažemo da on savršeno nije razumeo marksizam ako ovaj pisac, koji od marta 1915. nije imao prigovora protiv pogleda naše partije na rat, sada, u avgustu 1916, u članku o samoopredeljenju, tj. u članku o jednom posebnom pitanju pokazuje upadljivo nerazumevanje *opšteg* pitanja?

P. Kijevski naziva parolu o odbrani otadžbine „izdajničkom“. Mi ga možemo mirno uveriti da je *svaka* parola „izdajnička“ i da će uvek biti takva za *one* koji budu mehanički ponavljali, ne shvatajući njeno značenje, ne udubljujući se u stvar, ograničavajući se na pamćenje reči bez analiza njihovog smisla.

Šta je to „odbrana otadžbine“ uopšte govoreći? Je li to neki naučni pojam iz oblasti ekonomike ili politike i sl.? Ne. To je prosto najrasprostranjeniji, najuobičajeniji, ponekad prosto malograđanski izraz, koji označava *opravdanje rata*. Ništa više, ama baš ništa. „Izdajničko“ tu može biti samo to što su malograđani sposobni da opravdaju *svaki* rat, govoreći „mi branimo otadžbinu“, dok marksizam, koji se ne spušta do malograđanštine, traži istorijsku analizu svakog pojedinog rata, da bi se shvatilo može li se *ovaj* rat smatrati progresivnim, da li on služi interesima demokratije ili proletarijata, da li je *u tom smislu* zakonit, pravedan i sl.

Parola o odbrani otadžbine skoro je uvek malograđanski nesvesno opravdanje rata ako se uzme istorijski proanalizirati značenje i smisao svakog posebnog rata.

Marksizam daje takvu analizu i kaže: *ako* se „stvarna suština“ rata sastoji, *na primer*, u obaranju tuđinskog jarma (što je *naročito* tipično za Evropu u doba između 1789. i 1871. godine), onda je rat progresivan sa strane ugnjetene države ili nacije. *Ako* je „stvarna suština“ rata nova podela kolonija, podela plena, pljačkanje tuđih zemalja (takav je rat 1914—1916), onda je fraza o odbrani otadžbine „čisto obmanjivanje naroda“.

Kako da se nađe „stvarna suština“ rata, kako da se ona odredi? Rat je nastavak politike. Treba izučiti politiku pred rat, politiku koja vodi i koja je dovela do rata. Ako je politika bila imperijalistička, tj. ako je branila interese finansijskog kapitala, ako je pljačkala i ugnjetavala kolonije i tuđe zemlje, onda i rat koji proističe iz te politike jeste imperijalistički rat. Ako je politika bila nacionalnooslobodilačka, tj. ako je izražavala masovni pokret protiv nacionalnog ugnjetavanja, onda rat koji proističe iz te politike jeste nacionalnooslobodilački rat.

Malograđanin ne razume da je rat „nastavak politike“, i zato se ograničava na reči da „neprijatelj napada“, da je „neprijatelj upao u moju zemlju“, ne shvatajući *zbog čega* se vodi rat, koje ga

klase vode, *radi* kakvog političkog cilja. P. Kijevski se spušta potpuno na nivo takvog malograđanina kad kaže da su, eto, Nemci zauzeli Belgiju, dakle, sa gledišta samoopredeljenja „belgijski socijalsocijalisti su u pravu“, ili: Nemci su zauzeli jedan deo Francuske, dakle, „Ged može biti zadovoljan“, jer „stvar je došla do teritorije koju naseljava dotična nacija“ (a ne tuđa).

Za malograđanina je važno *gde* se nalazi vojska, ko *sada* pobeđuje. Za marksistu je važno *zbog čega* se vodi *sadašnji* rat, za vreme koga može biti pobedilac sad jedna sad druga vojska.

Zbog čega se vodi sadašnji rat? To je istaknuto u našoj rezoluciji (koja se zasniva na politici zaraćenih sila koju su one vodile decenijama pre rata). Engleska, Francuska i Rusija ratuju da bi sačuvala otete kolonije i da bi pljačkale Tursku itd., a Nemačka da bi otela za sebe kolonije i da bi sama opljačkala Tursku itd. Pretpostavimo da će Nemci zauzeti Pariz i Petrograd. Da li će se usled toga izmeniti karakter sadašnjeg rada? Ni najmanje. Cilj Nemaca — biće onda oduzimanje kolonija, dominacija u Turskoj, oduzimanje nacionalno tuđih oblasti, npr. Poljske i sl., ali nipošto uspostavljanje tuđinskog jarma nad Francuzima ili Rusima. Stvarna suština sadašnjeg rata nije nacionalna već imperijalistička. Drugim rečima, rat se ne vodi zbog toga što jedna strana svrgava nacionalni jaram, a druga ga brani. Rat se vodi između dve grupe ugnjetača, između dva razbojnika oko toga kako da podele plen, ko će pljačkati Tursku i kolonije.

Ukratko: rat *između* imperijalističkih (tj. onih koje ugnjetavaju čitav niz tuđih naroda, koje ih zapliću u mreže zavisnosti od finansijskog kapitala itd.) velikih sila ili *u savezu* sa njima jeste imperijalistički rat. Takav je rat 1914—1916. godine. „Odbrana otadžbine“ jeste obmana u *ovom* ratu, jeste njegovo opravdanje.

Rat koji *protiv* imperijalističkih, tj. ugnjetačkih država, vode ugnjeteni (npr. kolonijalni narodi) jeste stvarno nacionalni rat. On je moguć i sada. „Odbrana otadžbine“ od strane nacionalno ugnjetene zemlje protiv zemlje koja je nacionalno ugnjetava nije obmana, i socijalisti *nipošto nisu protiv* „odbrane otadžbine“ u *takvom* ratu.

Samoopredeljenje naroda isto je što i borba za potpuno nacionalno oslobođenje, za punu nezavisnost, protiv aneksije, i *takve* borbe — u svakom njenom obliku, sve do ustanka ili rata — socijalisti se ne mogu odreći ako nisu prestali da budu socijalisti.

P. Kijevski misli da se bori protiv Plehanova. Plehanov je, veli, ukazao na vezu između samoopredeljenja nacija i odbrane otadžbine! P. Kijevski je *poverovao* Plehanovu da je ta veza *stvarno onakva* kako je Plehanov pokazuje. Poverovavši Plehanovu, P. Kijevski se uplašio i zaključio je da treba odricati samoopredeljenje da bi se spasao od Plehanovljevih zaključaka... Veliko je poverenje u Plehanova, strah je takođe veliki, ali od *razmišljanja* u čemu je Plehanovljeva greška nema ni traga!

Da bi ovaj rat prikazali kao nacionalni, socijalšovinisti se pozivaju na samoopredeljenje nacija. Pravilna borba protiv njih samo je jedna: treba pokazati da se ova borba ne vodi za oslobođenje nacija, već za to koji će od velikih grabljivaca ugnjetavati više nacija. Doći do negiranja rata koje se *stvarno* vodi radi oslobođenja nacija znači dati najgoru karikaturu na marksizam. Plehanov i francuski socijalšovinisti pozivaju se na republiku u Francuskoj da bi opravdali njenu „odbranu“ protiv monarhije u Nemačkoj. Ako bismo rezonovali onako kao što rezonuje P. Kijevski, onda bismo morali biti protiv republike ili protiv rata koji se *stvarno* vodi radi odbrane republike! Nemački socijalšovinisti se pozivaju na opšte izborno pravo i na obavezno obučavanje pismenosti u Nemačkoj da bi opravdali „odbranu“ Nemačke protiv carizma. Ako bismo rezonovali onako kao što rezonuje P. Kijevski, onda bismo morali biti ili protiv opšteg izbornog prava i obaveznog obučavanja pismenosti za sve ili protiv rata koji se *stvarno* vodi radi čuvanja političke slobode od pokušaja da bude oduzeta!

K. Kaucki je pre rata 1914—1916. godine bio marksista i čitav niz izvanredno važnih dela i izjava njegovih zauvek će ostati obrazac marksizma. 26. avgusta 1910. godine Kaucki je pisao u *Neue Zeit* povodom ratne opasnosti koja se približavala:

„U slučaju rata između Nemačke i Engleske neće biti u pitanju demokratija već svetska dominacija, tj. eksploatacija sveta. To nije takvo pitanje gde socijaldemokrati treba da stoje na strani eksploatatora svoje nacije“ (*Neue Zeit*, 28 Jahrg., Bd. 2, S. 776).

To je izvrsna marksistička formulacija, koja se potpuno podudara s našim formulacijama, koja potpuno raskrinkava *današnjeg* Kauckog, koji je napustio marksizam i brani socijalšovinizam, i ona potpuno određeno objašnjava principe marksističkog stava prema ratovima (mi ćemo se u štampi još vratiti na ovu formulaciju). Ratovi su nastavak politike; zato, ako se već vodi borba za demokratiju, *moгуć* je i rat zbog demokratije; samoopredeljenje nacija je samo jedan od demokratskih zahteva, koji se principijelno ni po čemu ne razlikuju od drugih. „Svetska dominacija“ je, kratko rečeno, sadržina imperijalističke politike, čiji je nastavak imperijalistički rat. Negiranje „odbrane otadžbine“, tj. učešća u demokratskom ratu, jeste besmislica, koja nema ničeg zajedničkog s marksizmom. Ulepšavati imperijalistički rat, primenjujući na njega pojam „odbrane otadžbine“, tj. prikazujući ga kao demokratski rat, znači obmanjivati radnike, prelaziti na stranu reakcionarne buržoazije.

2. „NAŠE SHVATANJE NOVE EPOHE“

P. Kijevski, kome pripada izraz, stavljen pod navodnice, stalno govori o „novoj eposi“. Na žalost, i ovde je njegovo rezonovanje pogrešno.

Rezolucije naše partije govore o današnjem ratu, izazvanom opštim uslovima imperijalističke epohe. Odnos između „epohe“ i

„sadašnjeg rata“ mi smo postavili marksistički pravilno: ko hoće da bude marksista, treba da svaki pojedini rat ocenjuje konkretno. Da bi se shvatilo zašto je između velikih sila, od kojih su mnoge u periodu između 1789 i 1871. godine stajale na čelu borbe za demokratiju, mogao i morao nastati imperijalistički rat, tj. po svom političkom značenju najreakcionarniji i najantidemokratskiji rat, da bi se to shvatilo, treba shvatiti opšte uslove imperijalističke epohe, tj. pretvaranja kapitalizma razvijenih zemalja u imperijalizam.

P. Kijevski je taj međusobni odnos između „epohe“ i „sadašnjeg rata“ potpuno izopačio. Kod njega izlazi da govoriti *konkretno* znači govoriti o „eposi“! To je baš netačno.

Epoha između 1789. i 1871. godine jeste naročita epoha za Evropu. To je neosporno. Ne može se shvatiti nijedan nacionalno-oslobodilački rat, a nacionalnooslobodilački ratovi su naročito tipični za to vreme, ako se ne shvate opšti uslovi te epohe. Znači li to da su *svi* ratovi te epohe bili nacionalnooslobodilački? Razume se, ne. Reći to značilo bi doći do apsurdna i na mesto konkretnog izučavanja svakog posebnog rata staviti smešan šablon. U doba između 1789. i 1871. godine bilo je i kolonijalnih ratova i ratova među reakcionarnim imperijama koje su ugnjetavale čitav niz tuđih nacija.

Postavlja se pitanje: da li iz toga što je progresivni evropski (i američki) kapitalizam stupio u novu epohu imperijalizma proističe da su sada mogući samo imperijalistički ratovi? To bi bilo besmisleno tvrđenje, nesposobnost da se razlikuje određena konkretna pojava od celog zbira raznolikih mogućih pojava epohe. Epoha se zato i naziva epohom što obuhvata zbir raznolikih pojava i ratova, kako tipičnih tako i netipičnih, kako velikih tako i malih, kako svojstvenih naprednim tako i svojstvenih zaostalim zemljama. Braniti se od takvih konkretnih pitanja pomoću opštih fraza o „eposi“, kao što čini P. Kijevski, znači zloupotrebljavati pojam „epoha“. Da ne bismo ostali na golim rečima, navešćemo jedan od mnogih primera. Ali treba prvo pomenuti da je *jedna* grupa levičara, naime nemačka grupa „Internacionala“, u svojim tezama, objavljenim u br. 3. Biltena bernske Izvršne komisije (29. februara 1916. godine), iznela u § 5. očigledno nepravilno tvrđenje: „U eri ovog razuzdanog imperijalizma *ne može biti više nikakvih* nacionalnih ratova“. Mi smo proanalizirali to tvrđenje u „Socijaldemokratskom zborniku“⁹²). Ovde ćemo istaći samo to da dosad, iako je svima koji se interesuju internacionalnim pokretom ta teoretska postavka odavno poznata (mi smo se protiv nje borili na proširenom sastanku bernske Izvršne komisije u proleće 1916), *nijedna grupa* tu postavku nije ponovila, nije prihvatila. Ni P. Kijevski u avgustu 1916. godine, kada je pisao svoj članak, nije rekao ni reči u duhu toga ili sličnog tvrđenja.

Evo zašto to treba istaći: kad bi takvo ili slično teoretsko tvrđenje bilo izrečeno, onda bi bilo moguće govoriti o teoretskom razilaženju. Ako se nikakvo slično tvrđenje *ne* iznosi, onda smo mi prinuđeni da kažemo: pred nama nije drukčije shvatanje „epohe“, nije teo-

retsko razilaženje, već samo iz zaleta bačena fraza, samo zloupotreba reči „epoha“.

Primer: „Zar ono (samoopredeljenje) ne liči“ — piše P. Kijevski u samom početku svoga članka, — na pravo da se dobije besplatno 10.000 desetina*) zemlje na Marsu? Na to se pitanje ne može odgovoriti drukčije nego potpuno konkretno, uzimajući u obzir našu sadašnju epohu; jer jedna je stvar pravo nacija na samoopredeljenje u eposi formiranja nacionalnih država kao najboljih oblika razvijanja proizvodnih snaga na njihovom tadašnjem nivou, a druga je stvar to pravo kada su se ti oblici, oblici nacionalne države, pretvorili u okove njihovog razvitka. Između epohe afirmacije kapitalizma i nacionalne države i epohe propasti nacionalne države i predvečerja propasti samog kapitalizma — postoji ogromno rastojanje. Govoriti „uopšte“, van vremena i prostora, — nije stvar jednog marksiste“.

To je rezonovanje obrazac karikirane upotrebe pojma „imperijalistička epoha“. Baš zato što je taj pojam nov i važan, treba se boriti protiv karikature! O čemu je reč kada kažu da su se oblici nacionalne države pretvorili u okove itd.? Pre svega o naprednim kapitalističkim zemljama — Nemačkoj, Francuskoj, Engleskoj, čije je učešće u sadašnjem ratu u prvom redu učinilo taj rat imperijalističkim. U *tim* zemljama, koje su dosad vodile čovečanstvo napred, naročito u doba između 1789. i 1871. godine, završio se proces formiranja nacionalne države, u *tim* zemljama nacionalni pokret je nepovratna prošlost, čije bi vaskrsavanje bilo besmislena reakcionarna utopija. Nacionalni pokret Francuza, Engleza, Nemaca odavno je završen; na dnevnom redu istorije *ovde* se nalazi nešto drugo: nacije koje su se oslobađale pretvorile su se u ugnjetačke nacije, u nacije imperijalističke pljačke, koje doživljavaju „predvečerje propasti kapitalizma“.

A druge nacije?

P. Kijevski ponavlja, kao naučeno pravilo, da marksisti moraju misliti „konkretno“, ali ga ne *primenjuje*. A mi smo u svojim tezama namerno dali obrazac konkretnog odgovora, i P. Kijevski nije hteo da nam pokaže našu grešku, ako je tu video grešku.

U našim tezama (§ 6) kaže se da treba razlikovati, ako hoćemo da budemo konkretni, najmanje *tri* razna tipa zemalja u pitanju samoopredeljenja. (Jasno je da ne bi bilo moguće govoriti o svakoj pojedinačnoj zemlji u opštim tezama). Prvi tip — to su napredne zemlje zapadne Evrope (i Amerike), gde je nacionalni pokret *prošlost*. Drugi je tip istok Evrope, gde je on *sadašnjost*. Treći su tip kolonije i polukolonije, gde je on u znatnoj meri *budućnost*.⁹³⁾

Je li to tačno ili ne? P. Kijevski je *ovamo* morao usmeriti svoju kritiku. Ali on čak i ne primećuje u čemu se sastoje teoretska pitanja! Ona ne vidi da, dokle god ne opovrgne pomenutu postavku (u § 6) naših teza — a nju nije moguće opovrgnuti, jer je ona tačna

*) Stara ruska mera za površinu = 1,092 ha. — Prim. red.

— njegova rezonovanja o „eposi“ izgledaju kao kad čovek „zamahuje“ mačem ali ne zadaje udarac.

„Nasuprot mišljenju V. Iljina“^(*) piše on na kraju članka — mi smatramo da za većinu (!) zapadnih (!) zemalja nacionalno pitanje nije rešeno“...

Dakle, mora da nacionalni pokret kod Francuza, Španaca, Engleza, Holandana, Nemaca, Talijana nije završen u XVII, XVIII, XIX veku i ranije? U početku članka pojam „epohe imperijalizma“ tako je iskrivljen kao da je nacionalni pokret završen uopšte, a ne samo u naprednim zapadnim zemljama. Na kraju istog članka nacionalno pitanje se proglašava za „nerešeno“ baš u zapadnim zemljama! Zar to nije zbrka?

U zapadnim zemljama nacionalni pokret je daleka prošlost. „Otadžbina“ u Engleskoj, Francuskoj, Nemačkoj itd. već je otpela svoju pesmu, odigrala svoju istorijsku ulogu, tj. nacionalni pokret ovde ne može dati ništa progresivno, što podiže nove mase ljudi u novi ekonomski i politički život. Ovde se na dnevnom redu istorije ne nalazi prelazak od feudalizma ili od patrijarhalnog divljaštva ka nacionalnom progresu, ka kulturnoj i politički slobodnoj otadžbini, već prelazak od preživele, kapitalistički prezrele „otadžbine“ ka socijalizmu.

Na istoku Evrope stvar stoji drukčije. Za Ukrajince i Beloruse, na primer, samo bi čovek koji živi u snovima na Marsu mogao negirati da ovde nacionalni pokret još nije završen, da se buđenje masa radi posedovanja maternjeg jezika i njegove književnosti (a to je neophodan uslov i pratilac potpunog razvitka kapitalizma, potpunog prodiranja razmene do poslednje seljačke porodice) ovde još vrši. „Otadžbina“ ovde još nije otpela svoju istorijsku pesmu. „Odbrana otadžbine“ ovde još može biti odbrana demokratije, maternjeg jezika, političke slobode protiv ugnjetачkih nacija, protiv srednjeg veka, dok Englezi, Francuzi, Nemci, Talijani sada lažu kad govore o odbrani otadžbine u ovom ratu, jer oni *ne* brane u stvari maternji jezik, *ne* brane slobodu svoga nacionalnog razvitka, već svoja robovlasnička prava, svoje kolonije, „uticajne sfere“ svog finansijskog kapitala u tuđim zemljama itd.

U polukolonijama i kolonijama nacionalni pokret je istorijski još mlađi nego na istoku Evrope.

Na šta se odnose reči o „visoko razvijenim“ zemljama i o imperijalističkom ratu; u čemu je „posebni“ položaj Rusije (naslov § d u drugoj glavi kod P. Kijevskog) i ne samo Rusije; gde je nacionalnooslobodilački pokret lažna fraza i gde je on živa i progresivna stvarnost — ništa od toga P. Kijevski apsolutno nije razumeo.

Napisano u avgustu — oktobru 1916.
Prvi put štampano 1924. u časopisu
Звезда, br. 1 i 2.
Potpis: V. Lenjin

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 23, стр. 17—28.

VOJNI PROGRAM PROLETERSKE REVOLUCIJE⁹⁵⁾

U Holandiji, Skandinaviji, u Švajcarskoj iz redova revolucionarnih socijaldemokrata, koji se bore protiv laži socijalšovvinista o „odbrani otadžbine“ u današnjem imperijalističkom ratu, čuju se glasovi u prilog zamene stare tačke minimalnog socijaldemokratskog programa: „milicija“ ili „naoružanje naroda“ novom: „razoružanje“. *Jugend Internationale**) otvorila je diskusiju o tom pitanju i objavila u br. 3 redakcijski članak u prilog razoružanja. U najnovijim tezama R. Grima⁹⁶⁾, na žalost, takođe nalazimo ustupak ideji „razoružanja“. U časopisima „*Neues Leben*“⁹⁷⁾ i *Vorbote*⁹⁸⁾ otvorena je diskusija.

Pogledajmo bliže stav branilaca razoružanja.

I

Osnovni argument sastoji se u tome da je zahtev o razoružanju najjasniji, najodlučniji, najdosledniji izraz borbe protiv svakog militarizma i protiv svakog rata.

Ali se u ovom osnovnom argumentu i sastoji osnovna zabluda pristalica razoružanja. Socijalisti, ako nisu prestali da budu socijalisti, ne mogu biti protiv svakog rata.

Prvo, socijalisti nikad nisu bili i nikada ne mogu biti protivnici revolucionarnih ratova. Buržoazija „velikih“ imperijalističkih država postala je skroz-naskroz reakcionarna, i rat koji sada vodi ta buržoazija mi smatramo reakcionarnim, robovlasničkim i zločinačkim ratom. Kako onda stoji stvar sa ratom protiv te buržoazije? Na primer, sa ratom za oslobođenje od buržoazije ugnjetavanih i zavisnih od nje ili kolonijalnih naroda? U tezama grupe „Internacionala“, u paragrafu petom, čitamo: „U eri ovog razuzdanog imperijalizma više ne može biti nikakvih nacionalnih ratova.“ To je očigledno nepravilno.

Istorija XX veka, toga veka „razuzdanog imperijalizma“, puna je kolonijalnih ratova. Ali ono što mi, Evropljani, imperijalistički ugnjetači većine naroda sveta, sa svojstvenim nam gnusnim evropskim šovinizmom, nazivamo „kolonijalnim ratovima“, to su čisto

*) „Omladinska internacionala“. Red.

nacionalni ratovi ili nacionalni ustanci tih ugnjetenih naroda. Jedno od najnovijih svojstava imperijalizma sastoji se baš u tome što on ubrzava razvitak kapitalizma u najzaostalijim zemljama i time proširuje i zaoštrava borbu protiv nacionalnog ugnjetavanja. To je činjenica. I otuda neizbežno sledi da imperijalizam mora često izazivati nacionalne ratove. *Junijus*, koji u svojoj brošuri brani pomenute „teze“, kaže da u imperijalističkoj eposi svaki nacionalni rat protiv jedne od imperijalističkih velikih sila dovodi do mešanja druge, konkurentske i takođe imperijalističke velike sile i, na taj način, svaki nacionalni rat pretvara se u imperijalistički. Ali i taj argument je nepravilan. To *može* biti, ali to ne biva uvek tako. Mnogi kolonijalni ratovi u razdoblju između 1900. i 1914. godine nisu pošli tim putem. I bilo bi prosto smešno ako bismo izjavili da, na primer, posle sadašnjeg rata, ako se on završi krajnjim iscrpljivanjem zaraćenih strana, „ne može“ biti „nikakvih“ nacionalnih, progresivnih, revolucionarnih ratova od strane, recimo, Kine u savezu s Indijom, Persijom, Sijamom itd. protiv velikih sila.

Poricanje svake mogućnosti nacionalnih ratova u imperijalizmu teoretski je nepravilno, istorijski očigledno pogrešno, a praktično je ravno evropskom šovinizmu: mi, pripadnici nacija koje ugnjetavaju stotine miliona ljudi u Evropi, Africi, Aziji itd., treba da izjavimo ugnjetenim narodima da je njihov rat protiv „naših“ nacija „nemoguć“!

Drugo. Građanski ratovi takođe su ratovi. Ko priznaje borbu klasa, ne može a da ne priznaje građanske ratove, koji u svakom klasnom društvu predstavljaju prirodni, pod izvesnim okolnostima neizbežni nastavak, razvijanje i zaoštavanje klasne borbe. Sve velike revolucije to potvrđuju. Poricati građanske ratove ili ih zabavljati značilo bi pasti u krajnji oportunizam i odreći se socijalističke revolucije.

Treće, socijalizam koji je pobedio u jednoj zemlji nipošto ne isključuje odjedanput sve ratove uopšte. Naprotiv, on ih pretpostavlja. Razvitak kapitalizma vrši se u raznim zemljama u najvišem stepenu neravnomerno. Pri robnoj proizvodnji drukčije ne može ni biti. Otuda neosporni zaključak: socijalizam ne može pobediti istovremeno u *svim* zemljama. On će prethodno pobediti u jednoj ili nekoliko zemalja, a ostale će neko vreme ostati kao buržoaske ili predburžoaske. To mora izazvati ne samo trvenja nego i otvorenu težnju buržoazije drugih zemalja da razbiju pobedonosni proletarijat socijalističke države. U takvim slučajevima rat sa naše strane bio bi zakonit i pravedan. To bi bio rat za socijalizam, za oslobođenje drugih naroda od buržoazije. Engels je bio potpuno u pravu kad je u svom pismu Kauckom od 12. septembra 1882. godine⁹⁹) otvoreno priznavao mogućnost „odbrambenih ratova“ socijalizma *koji je već pobedio*. On je imao u vidu baš odbranu proletarijata koji je pobedio od buržoazije drugih zemalja.

Tek pošto oborimo, konačno pobedimo i eksproprišemo buržoaziju u celom svetu, a ne samo u jednoj zemlji, ratovi će postati

nemogući. I s naučnog gledišta je potpuno nepravilno i potpuno nerevolucionarno ako budemo zaobilazili ili zataškavali ono što je najvažnije: ugušivanje otpora buržoazije, koje je najteže i koje najviše zahteva borbu prilikom *prelaska* ka socijalizmu. „Socijalni“ popovi i oportunisti uvek su spremni da sanjaju o budućem mirnom socijalizmu, ali oni se baš po tome i razlikuju od revolucionarnih socijaldemokrata što ne žele da misle, što i ne pomišljaju na ogorčenu klasnu borbu i klasne *ratove* radi ostvarenja te lepe budućnosti.

Mi ne treba da dozvolimo da nas obmanjuju pomoću reči. Na primer, pojam „odbrane otadžbine“ mnogima je mrzak, jer otvoreni oportunisti i kauckijanci njime prikrivaju i zataškavaju laž buržoazije u *sadašnjem* otimačkom ratu. To je činjenica. Ali iz toga ne sledi da treba da se odlučimo da razmišljamo o značenju političkih parola. Priznavati „odbranu otadžbine“ u sadašnjem ratu znači smatrati ga „pravednim“, ratom koji odgovara interesima proletarijata, i ništa više i još jednom ništa, jer se invazija ne isključuje ni u jednom ratu. Bilo bi prosto glupo negirati „odbranu otadžbine“ *od strane* ugnjetenih naroda u njihovom ratu *protiv* imperijalističkih velikih sila ili od strane proletarijata koji je pobedio u *njegovom* ratu protiv kakvog Galifea*) buržoaske države.

Teoretski bi bilo potpuno pogrešno zaboravljati da je svaki rat samo nastavak politike drugim sredstvima; sadašnji imperijalistički rat jeste nastavak imperijalističke politike dveju grupa velikih sila, i ta politika je izazvana i pothranjuje se ukupnošću odnosa imperijalističke epohe. Ali ista ta epoha nužno mora izazvati i pothranjivati i politiku borbe protiv nacionalnog ugnjetavanja i borbe proletarijata protiv buržoazije, pa zato i mogućnost i neizbežnost, prvo, revolucionarnih nacionalnih ustanaka i ratova, drugo, ratova i ustanaka proletarijata *protiv* buržoazije, treće, spajanje jednog i drugog vida revolucionarnih ratova itd.

II

Ovome se pridružuje još i sledeći opšti razlog.

Ugnjetena klasa koja ne nastoji da nauči da vlada oružjem, da ima oružje, takva ugnjetena klasa zasluživala bi samo da sa njom postupaju kao sa robovima. Mi ne možemo, ako nećemo da se pretvorimo u buržoaske pacifiste ili oportuniste, zaboraviti da živimo u klasnom društvu i da iz njega nema i ne može biti drugog izlaza osim klasne borbe. U svakom klasnom društvu — pa bilo da se ono zasniva na ropstvu, kmetstvu ili, kao sada, na najamnom radu — ugnjetačka klasa je naoružana. Ne samo sadašnja stalna vojska nego i sadašnja milicija — čak i u najdemokratskijim buržoaskim republi-

*) Francuski general, za vreme francusko-pruskog rata zarobljen je 1871. godine kod Sedana. U vreme pariske komune postavljen je za komandanta konjičke brigade versajske (kontrarevolucionarne) vojske i stekao sramnu slavu krvnika Komune. Pojam svirepog masovnog ubice. — Prim. red.

kama, npr. u Švajcarskoj — predstavlja naoružanje buržoazije protiv proletarijata. To je takva elementarna istina, da skoro nema nikakve potrebe da se na njoj naročito zadržavamo. Dovoljno je podsetiti samo na upotrebu vojske protiv štrajkača u svim kapitalističkim zemljama.

Naoružanje buržoazije protiv proletarijata jeste jedna od najkrupnijih, najosnovnijih, najvažnijih činjenica savremenog kapitalističkog društva. I pred licem takve činjenice revolucionarnim socijaldemokratima se predlaže da istaknu „zahtev“ o „razoružanju“! To je jednako potpunom odricanju od stanovišta klasne borbe, odricanju od svake pomisli na revoluciju. Naša parola treba da bude: naoružanje proletarijata radi toga da bi pobedio, ekspropisao i razoružao buržoaziju. To je jedino moguća taktika revolucionarne klase, taktika koja proističe iz čitavog *objektivnog razvitka* kapitalističkog militarizma, koju propisuje taj razvitak. Proletarijat, tek pošto razoruža buržoaziju može, ne izneveravajući svoj svetskoistorijski zadatak, baciti u staro gvožđe svako oružje uopšte, i on će, nesumnjivo, to učiniti, ali *tek onda, a nikako ranije*.

Ako sadašnji rat izaziva kod reakcionarnih hrišćanskih socijalista, kod plačljivih sitnih buržuja *samo* užas i preplašenost, samo odvratnost prema svakoj upotrebi oružja, prema krvi, smrti itd., onda mi moramo reći: kapitalističko društvo je bilo i uvek je *užas bez kraja*. I ako sada tome društvu ovaj rat, najreakcionarniji od svih ratova, priprema *kraj sa užasom*, mi nemamo nikakvih razloga da padamo u očajanje. A „zahtev“ o razoružanju — tačnije rečeno: san o razoružanju — u vreme kada naočigled celog sveta snage same buržoazije pripremaju jedino zakoniti i revolucionarni rat, naime: građanski rat protiv imperijalističke buržoazije, — nije ništa drugo, po svom objektivnom značenju, do izraz baš očajanja.

Ko kaže da je to teorija bez veze sa životom, mi ćemo ga podsetiti na dve svetskoistorijske činjenice: na ulogu trustova i rada žena u fabrikama, s jedne strane, na Komunu 1871. i decembarski ustanak 1905. godine u Rusiji, s druge.

Stvar je buržoazije da razvija trustove, da tera decu i žene u fabrike, da ih tamo muči, uči razvratu, osuđuje na krajnju bedu. Mi ne „tražimo“ takav razvitak, ne „podržavamo“ ga, mi se borimo protiv njega. Ali *kako* se borimo. Mi znamo da su trustovi i ženski rad u fabrikama progresivni. Mi ne želimo da se vraćamo natrag, zanatu, predmonopolističkom kapitalizmu, domaćem radu žena. Napred preko trustova itd. i dalje od njih ka socijalizmu!

Ovi se zaključci, s odgovarajućim izmenama, mogu primeniti i na sadašnju militarizaciju naroda. Danas imperijalistička buržoazija militarizuje ne samo ceo narod nego i omladinu. Sutra će ona, verovatno, pristupiti militarizaciji žena. Mi povodom toga moramo reći: utoliko bolje! Što brže napred! Što se brže ide napred, utoliko se više približavamo oružanom ustanku protiv kapitalizma. Kako mogu socijaldemokrati dozvoliti da budu zaplašeni militarizacijom

omladine i sl., ako ne zaboravljaju primer Komune? To nije „teorija bez veze sa životom“, nije san, već činjenica. I bilo bi zaista vrlo rđavo ako bi socijaldemokrati, uprkos svim ekonomskim i političkim činjenicama, počeli sumnjati da imperijalistička epoha i imperijalistički ratovi moraju neizbežno voditi ponavljanju tih činjenica.

Jedan buržoaski posmatrač Komune pisao je u maju 1871. godine u jednom engleskom listu: „Kad bi se francuska nacija sastojala samo od žena, kakva bi to bila užasna nacija!“ Žene i deca od 19 godina borila su se za vreme Komune zajedno sa muškarcima. Drukčije ne može biti ni u budućim bitkama za obaranje buržoazije. Proleterske žene neće pasivno posmatrati kako dobro naoružana buržoazija ubija naše slabo naoružane ili nenaoružane radnike. One će se latiti oružja kao i 1871. godine, i iz sadašnjih zastrašenih nacija — tačnije: iz sadašnjeg radničkog pokreta, koji su više dezorganizovali oportunisti nego vlade — izrašće, nesumnjivo, pre ili posle, ali apsolutno nesumnjivo, internacionalni savez „užasnih nacija“ revolucionarnog proletarijata.

Sada militarizacija prožima sav društveni život. Imperijalizam je ogorčena borba velikih sila za podelu i ponovnu podelu sveta; on stoga neizbežno mora voditi daljoj militarizaciji u svim zemljama, i u neutralnim i u malim. Šta će protiv toga raditi proleterske žene? Da li će samo proklinjati svaki rat i sve što ima veze s vojskom, da li će samo tražiti razoružanje? Nikada se žene ugnjetene klase koja je stvarno revolucionarna neće pomiriti sa takvom sramnom ulogom. One će govoriti svojim sinovima: „Ti ćeš brzo porasti veliki. Daće ti oružje. Uzmi ga i dobro izučij vojnu nauku. Ta je nauka neophodna proleterima — ne radi toga da bi pucao protiv tvoje braće, radnika drugih zemalja, kao što se to čini u sadašnjem ratu i kao što ti izdajnici socijalizma savetuju da činiš, već radi toga da bi se borio protiv buržoazije svoje vlastite zemlje, da bi učinio kraj eksploataciji, bedi i ratovima — ne pomoću lepih želja, već pobedom nad buržoazijom i razoružanjem buržoazije“.

Ako se odrekemo takve propagande i baš takve propagande u vezi sa sadašnjim ratom, onda bolje da uopšte ne izgovorimo velike reči o međunarodnoj revolucionarnoj socijaldemokratiji, o socijalističkoj revoluciji, o ratu protiv rata.

III

Pristalice razoružanja ustaju protiv tačke programa „naoružanje naroda“, pored ostalog, zato što ovaj poslednji zahtev tobože lakše vodi ustupcima oportunizmu. Mi smo gore razmatrali ono što je najvažnije: odnos razoružanja prema klasnoj borbi i socijalnoj revoluciji. Razmotrimo sada pitanje o odnosu zahteva o razoružanju prema oportunizmu. Jedan od najvažnijih uzroka neprihvatljivosti

toga zahteva jeste to što on i iluzije koje on stvara neizbežno slabe našu borbu protiv oportunizma i oduzimaju joj snagu.

Bez sumnje, ta borba je glavno naredno pitanje Internacionale. Borba protiv imperijalizma koja nije nerazdvojno povezana s borbom protiv oportunizma jeste prazna fraza ili obmana. Jedan od glavnih nedostataka Cimervalda i Kintala¹⁰⁰), jedan od osnovnih uzroka eventualnog fijaska tih zametaka III internacionale sastoji se baš u tome što pitanje borbe protiv oportunizma nije čak bilo ni postavljeno otvoreno, a već da ne govorimo o njegovom rešenju u smislu neophodnosti raskida sa oportunistima. Oportunizam je — privremeno — pobedio u evropskom radničkom pokretu. U svim velikim zemljama formirale su se dve glavne nijanse oportunizma: prvo, otvoreni, cinični i zato manje opasni socijalimperijalizam gospode Plehanovâ, Šajdemanâ, Leginâ, Alberâ, Tomâ i Sambâ, Vanderveldeâ, Hajndmanâ, Hendersonâ i dr. Drugo, prikriveni, kauckijanski: Kaucki, — Haze i „Socijaldemokratska radna grupa“¹⁰¹) u Nemačkoj; Longe, Presman, Majeras i dr. u Francuskoj; Ramzej Makdonald i druge vođe „Nezavisne radničke partije“ u Engleskoj; Martov, Čheidze i dr. u Rusiji; Treves i drugi takozvani levi reformisti u Italiji.

Otvoreni oportunizam je otvoreno i direktno protiv revolucije i protiv započetih revolucionarnih pokreta i eksplozija, u otvorenom je savezu sa vladama, ma koliko različiti bili oblici toga saveza, počev od učešća u vladi pa sve do učešća u vojnoindustrijskim komitetima (u Rusiji)¹⁰²). Prikriveni oportunisti, kauckijanci, daleko su štetniji i opasniji za radnički pokret, jer oni svoju odbranu saveza sa prvim kriju pomoću lepih i zvučnih takođe „marksističkih“ reči i pacifističkih parola. Borba protiv oba ta oblika vladajućeg oportunizma treba da bude sprovedena na *svim* poprištima proleterske politike: parlamentarizam, sindikati, štrajkovi, vojska itd. Glavna osobina kojom se odlikuju oba ta oblika vladajućeg oportunizma sastoji se u tome što se konkretno pitanje *veze sadašnjeg rata s revolucijom i druga konkretna pitanja revolucije* prećutkuju, prikrivaju ili tretiraju s obzirom na policijske zabrane. I to uprkos tome što se pred rat bezbroj puta ukazivalo na vezu baš *ovog* budućeg rata sa proleterskom revolucijom i nezvanično i u Bazelskom manifestu zvanično. Ali glavni nedostatak zahteva o razoružanju sastoji se baš u tome što se ovde zaobilaze sva konkretna pitanja revolucije. Ili su pristalice razoružanja za potpuno novi vid nenaoružane revolucije?

Dalje. Mi nipošto nismo protiv borbe za reforme. Mi ne želimo da ignorišemo tu žalosnu mogućnost da će čovečanstvo — u najgorém slučaju — doživeti još i drugi imperijalistički rat ako revolucija ne izraste iz sadašnjeg rata, uprkos mnogobrojnim eksplozijama masovnog vrenja i masovnog nezadovoljstva i uprkos našim naporima. Mi smo pristalice takvog programa reformi koji *takođe* mora biti uperen protiv oportunista. Oportunisti bi se samo radovali ako bismo ih pustili da se sami bore za reforme a mi se udaljili u nebeske visine nekakvog „razoružanja“, spasavajući se bekstvom iz

žalosne stvarnosti. „Razoružanje“ je baš bekstvo iz ružne stvarnosti, a ne borba protiv nje.

U takvom programu mi bismo rekli otprilike ovo: „Parola i priznavanje odbrane otadžbine u imperijalističkom ratu 1914–1916. g. jeste samo korumpiranje radničkog pokreta buržoaskom lažju“. Takav konkretni odgovor na konkretno pitanje bio bi teoretski pravilniji, mnogo korisniji za proletarijat, nepodnošljiviji za oportuniste nego zahtev za razoružanje i odricanje od „svake“ odbrane otadžbine. I mogli bismo dodati: „Buržoazija svih imperijalističkih velikih sila, Engleske, Francuske, Nemačke, Austrije, Rusije, Italije, Japana, Sjedinjenih Država, postala je toliko reakcionarna i toliko prožeta težnjom za svetskom dominacijom, da svaki rat od strane buržoazije tih zemalja može biti samo reakcionaran. Proletarijat mora biti ne samo protiv svakog takvog rata nego mora želiti i poraz svoje vlade u takvim ratovima i iskoristiti ga za revolucionarni ustanak ako ne uspe ustanak sa ciljem sprečavanja rata“.

O pitanju milicije mi bismo morali reći: mi nismo za buržoasku miliciju, nego samo za proleterku. Zato „nijedan groš i nijednog čoveka“ ne samo za stalnu vojsku nego ni za buržoasku miliciju, čak ni u takvim zemljama kao što su Sjedinjene Države ili Švajcarska, Norveška i sl. Tim pre što vidimo u najslobodnijim republikanskim zemljama (npr., u Švajcarskoj) sve veću i veću prusifikaciju milicije, naročito 1907. i 1911 godine, njeno prostituisanje za mobilizaciju vojske protiv štrajkača. Mi možemo zahtevati: izbor oficira od strane naroda, ukidanje svakog vojnog pravosuđa, izjednačavanje stranih i domaćih radnika u pravima (naročito važna tačka za one imperijalističke države koje, kao Švajcarska, u sve većem broju i sve bezočnije eksploatišu strane radnike, ostavljajući ih bez ikakvih prava), dalje: pravo, recimo, svakih sto stanovnika određene zemlje da formiraju slobodna društva za izučavanje čitave vojne nauke, sa slobodnim izborom instruktora, sa plaćanjem njihovog rada o državnom trošku itd. Proletarijat bi samo pod ovakvim uslovima mogao izučavati vojnu nauku stvarno za sebe, a ne za svoje robovlasnike, a takvo izučavanje, nesumnjivo, zahtevaju interesi proletarijata. Ruska je revolucija dokazala da će svaki uspeh, makar čak i delimičan uspeh revolucionarnog pokreta — npr., zauzimanje nekog grada, nekog fabričkog naselja, pridobijanje jednog dela vojske, — neizbežno *primorati* pobednički proletarijat da ostvari baš takav program.

Najzad, protiv oportunizma, razume se samo po sebi, nije se moguće boriti samo pomoću programâ, nego jedino pomoću neumornog nastojanja da se oni sprovedu u život. Najveća, sudbunosna greška bankrotirane II internacionale sastojala se u tome što reč nije odgovarala delu, što je vaspitavana navika na licemerje i bezočnu revolucionarnu frazu (v. sadašnji stav Kauckoga i kompanije prema Bazelskom manifestu). Razoružanje kao socijalna ideja — tj. kao takva ideja koju izazivaju izvesne socijalne okolnosti i koja može delovati na izvesnu socijalnu sredinu, a ne ostaje lični kapric — izazvana je, očigledno, naročitim, izuzetno „mirmim“ uslovima

života pojedinih malih država, koje su doista dugo stajale po strani od krvavog svetskog puta ratova i nadaju se da će i ostati po strani. Da bi se čovek uverio u to, dovoljno je da malo razmisli, npr., o argumentaciji norveških pristalica razoružanja: „mi smo“ — vele — „mala zemlja, vojska nam je mala, mi ništa ne možemo učiniti protiv velikih sila“ (i zato smo takođe nemoćni protiv nasilnog uvlačenja u imperijalistički savez s ovom ili onom grupom velikih sila)... „mi hoćemo da ostanemo na miru u svom zabačenom kutiću i da nastavimo da vodimo svoju palanačku politiku, da tražimo razoružanje, obavezne arbitražne sudove, stalnu neutralnost i sl.“ („stalnu“ — verovatno poput belgijske?).

Sitna težnja sitnih država da ostanu po strani, sitnoburžoaska želja da budu što dalje od velikih bitaka svetske istorije, da iskoriste svoj relativno monopolni položaj radi ostajanja u učeurenjoj pasivnosti — to je *objektivna* društvena situacija koja ideji razoružanja može obezbediti izvestan uspeh i izvesnu rasprostranjenost u nekim manjim državama. Razume se, to je reakcionarna težnja, i sva se zasniva na iluzijama, jer imperijalizam i onako uvlači sitne države u vrtlog svetske privrede i svetske politike.

Švajcarskoj, npr., njen imperijalistički položaj objektivno propisuje dve linije radničkog pokreta: oportunisti u savezu s buržoazijom teže da od Švajcarske naprave republikanski demokratski monopolni savez radi dobijanja profita od turista imperijalističke buržoazije i da taj „mirni“ monopolni položaj iskoriste što povoljnije, što je moguće mirnije.

Stvarni socijaldemokrati Švajcarske nastoje da iskoriste relativnu slobodu i „međunarodni“ položaj Švajcarske da bi pomogli da pobedi tesni savez revolucionarnih elemenata radničkih partija Evrope. Švajcarska, hvala bogu, ne govori na „svom samostalnom“ jeziku, već na tri svetska jezika, i to baš na onima na kojima govore u zaraćenim graničnim zemljama.

Kad bi 20.000 članova švajcarske partije uplaćivali nedeljno po 2 santima kao „vanredni ratni porez“, dobili bismo godišnje 20.000 franaka — više nego dovoljno da bi se, uprkos zabranama generalštabova, periodično štampalo i rasturalo na tri jezika među radnicima i vojnicima zaraćenih zemalja sve ono što sadrži istinu o početku revolta među radnicima, o njihovom bratimljenju u rogovima, o njihovim nadama u revolucionarno iskorišćavanje oružja protiv imperijalističke buržoazije njihovih „vlastitih“ zemalja itd.

Sve to nije novo. Upravo to rade najbolji listovi kao što su *La Santinelle*¹⁰³), *Volksrecht*¹⁰⁴), *Berner Tagwacht*¹⁰⁵), ali, na žalost, u nedovoljnoj meri. Samo pomoću takve delatnosti krasna odluka partajtaga u Arauu¹⁰⁶) može postati nešto veće nego što je prosto jedna krasna odluka.

Pitanje koje nas sada interesuje postavlja se ovako: da li zahtev za razoružanje odgovara revolucionarnom pravcu među švajcarskim

socijaldemokratima? Očigledno, ne. Objektivno, „razoružanje“ je najnacionalniji, specifično nacionalni program sitnih država, a nikako internacionalni program internacionalne revolucionarne socijaldemokratije.

Napisano u septembru 1916.

Prvi put štampano u septembru i oktobru 1917. u listu *Jugend — Internationale*, br. 9. i 10.

Potpis: *N. Lenjin*

Na ruskom jeziku prvi put štampano 1929. u 2. i 3. izdanju Dela V. I. Lenjina, t. XIX.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 23, стр. 65—76.

IZ „REFERATA O REVOLUCIJI 1905. GODINE¹⁰⁷)

Godine 1825. Rusija je prvi put videla revolucionarni pokret protiv carizma. U tom pokretu bili su zastupljeni skoro isključivo plemići. Od tog momenta pa do 1881. godine, kada su teroristi ubili Aleksandra II, na čelu pokreta stajali su intelektualci iz srednjeg staleža. Oni su pokazali najveći samopregor i svojim herojskim teroriističkim metodom borbe pobudili su divljenje celog sveta. Nema sumnje, te žrtve nisu pale uzalud, one su, nema sumnje, doprinele — direktno ili indirektno — daljem revolucionarnom vaspitanju ruskog naroda. Ali svoj neposredni cilj, buđenje narodne revolucije oni nisu dostigli i nisu ga ni mogli dostići.

To je uspela tek revolucionarna borba proletarijata. Tek talasi masovnog štrajka koji su zapljusnuli čitavu zemlju u vezi sa surovim lekcijama imperijalističkog rusko-japanskog rata, probudili su široke mase seljaštva iz letargičnog sna. Reč „štrajkač“ dobila je među seljacima potpuno novo značenje: ona je označavala neku vrstu buntovnika, revolucionara, što se ranije izražavalo rečju „student“. Ali kako je „student“ pripadao srednjem staležu „učenjacima“, „gospodi“, on je bio tuđ narodu. Naprotiv, „štrajkač“ je i sam izašao iz narodne sredine, i sam je spadao među eksploatisane; proteran iz Petrograda, on se često vraćao u selo i pričao svojim seoskim drugovima o požaru koji je obuhvatao gradove i koji je morao uništiti kako kapitaliste tako i plemiće. U ruskom selu pojavio se nov tip čoveka — svesni mladi seljak. On je održavao veze sa „štrajkačima“, čitao novine, pričao seljacima o događajima u gradovima, objašnjavao seoskim drugovima značaj političkih zahteva, pozivao ih u borbu protiv krupnih zemljoposjednika — plemića, protiv popova i činovnika.

Seljaci su se skupljali u grupe, raspravljali o svom položaju i uvlačili se malo po malo u borbu: u gomilama su išli protiv krupnih zemljoposjednika, palili njihove dvorove i kuće ili im otimali zalihe, oduzimali žito i druge životne namirnice, ubijali policajce, zahtevali da se narodu predaju ogromna plemićka dobra.

U proleće 1905. godine seljački pokret bio je tek u začetku, obuhvatio je samo manji deo srezova, otprilike njihov sedmi deo.

Ali bilo je dovoljno da se masovni proleterski štrajk u gradovima ujedini sa seljačkim pokretom na selu, pa da pokoleba „najčvršći“ i poslednji oslonac carizma. Ja imam u vidu vojsku.

Počinje period *vojničkih pobuna* u mornarici i vojsci. Svaki novi talas štrajkačkog i seljačkog pokreta za vreme revolucije prate vojničke pobune u svim delovima Rusije. Među njima je najpoznatija pobuna na crnomorskoj oklopnjači „Knez Potemkin“ koja je, pošto je pala u ruke ustanika, učestvovala u revoluciji u Odesi, a posle poraza revolucije i neuspehli pokušaja zauzimanja drugih pristaništa (npr. Feodosije na Krimu) predala se rumunskim vlastima u Konstanci.

Dozvolite mi da vam detaljno ispričam jednu malu epizodu iz te pobune u crnomorskoj floti, da biste dobili konkretnu sliku događaja na najvišoj tački njihovog razvitka:

„Organizovani su skupovi revolucionarnih radnika i mornara; oni su se održavali sve češće. Pošto vojna lica nisu puštali na radničke mitinge, radnici su u masama počeli posećivati vojničke mitinge. Skupljali su se u hiljadama. Ideja o zajedničkom istupanju naišla je na živ odziv. U svesnijim četama birani su predstavnici.

Onda su vojne vlasti odlučile da preduzmu mere. Pokušaji pojedinih oficira da na mitinzima drže „patriotske“ govore davali su najžalosnije rezultate: naviknuti na diskusije, mornari su svoje pretpostavljene naterivali u sramno bekstvo. Usled takvih neuspeha odlučeno je da se mitinzi sasvim zabrane. U jutru 24. novembra 1905. godine kod glavnih vrata mornaričke kasarne isturena je četa u punoj ratnoj opremi. Kontraadmiral Pisarevski glasno je izdao naređenje: „Ne puštati nikoga iz kasarne! U slučaju neposlušnosti pucati!“ Iz čete kojoj je izdato naređenje izašao je mornar Petrov, napunio pred svima svoju pušku, jednim hicem ubio kapetana Štajna iz Belostočkog puka a drugim ranio kontraadmirala Pisarevskog. Odjeknula je komanda oficira: „Uhapsite ga!“ Niko se nije pomakao s mesta. Petrov je bacio svoju pušku na zemlju. „Što stojite? Vodite me!“ Uhapsili su ga. Mornari koji su se stekli sa svih strana, zahtevali su da bude oslobođen, izjavljujući da jamče za njega. Uzbudjenje je dostiglo vrhunac.

— Petrove, puška je opalila slučajno, zar ne? — pitao je oficir, da bi našao izlaz iz stvorene situacije.

— Otkud slučajno? Ja sam izašao napred, napunio pušku i nanišanio, zar je to slučajno?

— Oni traže da budem oslobođen....

I Petrov je oslobođen. Ali mornari se time nisu zadovoljili, svi dežurni oficiri bili su uhapšeni, razoružani i odvedeni u kancelariju.... Delegati mornara, njih oko 40 na broju savetovali su se svu noć. Odlučili su da oficire oslobode, ali da ih više ne puštaju u kasarnu“....

Ova mala scena očigledno vam pokazuje kako su se odigravali događaji u većini vojničkih pobuna. Revolucionarno vrenje u narodu nije moglo a da ne zahvati i vojsku. Karakteristično je da su vođe pokreta davali *oni elementi* ratne mornarice i vojske koji su se regrutovali prvenstveno iz redova industrijskih radnika i za koje se tražila najveća tehnička sprema, npr. pioniri. Ali široke mase bile su još suviše naivne, bile su suviše mirne, suviše dobroćudne, suviše hrišćanski raspoložene. One bi planule dosta lako, svaka nepravda, suviše grub postupak oficira, loša hrana i sl. mogli su izazvati revolt. Ali je nedostajala istrajnost, nije bilo jasne svesti o zadatku, nije se u dovoljnoj meri shvatalo da su samo najenergičnije nastavljanje oružane borbe, samo pobeda nad svim vojnim i gra-

đanskim vlastima, samo obaranje vlade i zauzimanje vlasti u celoj državi jedino jemstvo za uspeh revolucije.

Široke mase mornara i vojnika lako su započinjale bunu. Ali su isto tako lako pravile tu naivnu glupost što su oslobađale uhapšene oficire; vlasti su ih umirivale obećanjima i savetima; na taj način vlasti su dobijale dragoceno vreme, a u međuvremenu im je stizalo pojačanje, one su razbijale pobunjenike, a zatim je sledilo najsirovije ugušivanje pobune i pogubljenje vođa.

Naročito je zanimljivo uporediti vojne pobune u Rusiji 1905. godine sa vojnim ustankom dekabrista 1825. godine. Onda je rukovodstvo političkog pokreta pripadalo skoro isključivo oficirima i upravo oficirima — plemićima; oni su se zarazili dodirrom sa demokratskim idejama Evrope u doba ratova protiv Napoleona. Vojnička masa koja se onda još sastojala od seljaka — kmetova držala se pasivno.

Istorija 1905. godine daje nam potpuno suprotnu sliku. Oficiri sa malim izuzecima, bili su onda raspoloženi ili liberalno buržoaski, reformistički ili direktno kontrarevolucionarno. Radnici i seljaci u vojničkim uniformama bili su duša ustanka; pokret je postao narodni. On je prvi put u istoriji Rusije zahvatio većinu eksploatisanih. Ono što mu je nedostajalo, to je, s jedne strane, bila istrajnost, odlučnost masa, koje su i suviše patile od bolesti poverenja, s druge strane, nije bilo organizacije revolucionarnih socijaldemokrata — radnika u vojničkim uniformama: oni nisu umeli da uzmu rukovodstvo u svoje ruke, da stanu na čelo revolucionarne vojske i da pređu u napad protiv državne vlasti.

Uzgred budi rečeno, ta dva nedostatka — možda sporije nego što bismo hteli, ali zato sigurno — ta dva nedostatka biće uništena zahvaljujući ne samo opštem razvitku kapitalizma nego i sadašnjem ratu.

U svakom slučaju, istorija ruske revolucije, kao i istorija Pariske komune 1871. godine, pruža nam nepobitni dokaz da militarizam nikada i ni u kom slučaju ne može biti pobeđen i uništen na neki drugi način do samo pobedonosnom borbom jednog dela narodne armije protiv drugog njenog dela. Nije dovoljno samo grditi, preklinjati, „negirati“ militarizam, kritikovati i dokazivati njegovu štetnost, glupo je mirno se odricati vojne službe — zadatak se sastoji u tome da se čuva u napetosti revolucionarna svest proletarijata i to ne samo uopšte nego da se konkretno spremaju njegovi najbolji elementi da bi u trenutku najdubljeg vrenja u narodu stali na čelo revolucionarne vojske.

Tome nas uči svakodnevno iskustvo svake kapitalističke države. Svaka „mala“ kriza koju preživljava takva država pokazuje nam u minijaturi elemente i zametke borbi koje se u doba velike krize moraju neminovno ponoviti u velikim razmerama. I šta je drugo, npr. bilo koji štrajk ako ne mala kriza kapitalističkog društva? Zar nije imao pravo pruski ministar unutrašnjih poslova, gospodin fon

Putkamer, kad je izgovorio svoju čuvenu izreku: „U svakom štrajku krije se hidra revolucije.“ Zar nam borbeni pozivi vojnika za vreme štrajkova u svim, čak — s dopuštenjem da kažem — najmirnijim, „najdemokratskijim“, kapitalističkim zemljama ne pokazuju kako će stojati stvar za vreme stvarno *velikih* kriza?

Napisano na nemačkom jeziku pre
9 (22) januara 1917. Prvi put štam-
pano 22. januara 1925. u listu *Прав-
да*, br. 18.
Potpis: N. Lenjin

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 23, стр. 234—238.

IZ „PISAMA IZ DALJINE“¹⁰⁸⁾

PISMO 3

O PROLETERSKOJ MILICIJI

Zaključak koji sam izveo juče¹⁰⁹⁾ u pogledu Čheidzeove kolebljive taktike potpuno su potvrdila danas, 10 (23) marta, dva dokumenta. Prvi je izvod iz manifesta CK naše partije, Socijaldemokratske radničke partije Rusije u Petrogradu, koji je telegrafski saopšten „Frankfurtskim novinama“¹¹⁰⁾ iz Štokholma. U tom dokumentu nema ni reči ni o podršci Gučkovljevoj vladi ni o njenom obaranju; radnici i vojnici se pozivaju da se organizuju oko Sovjeta radničkih predstavnika, da u njega izaberu predstavnike za borbu protiv carizma — za republiku, za osmočasovni radni dan, za konfiskaciju veleposedničke zemlje i zaliha žita, a što je glavno — za obustavljanje pljačkaškog rata. Pri tome je naročito važna i naročito aktuelna ona potpuno pravilna misao našeg CK da su radi mira potrebni odnosi sa *proleterima svih zaraćenih zemalja*.

Očekivati mir od pregovora i odnosa među buržoaskim vladama bilo bi samoobmanjivanje i obmanjivanje naroda.

Drugi je dokument izveštaj, saopšten takođe telegrafski drugom nemačkom listu („Fosove novine“)¹¹¹⁾ o savetovanju Čheidzove dumske frakcije sa radničkom grupom (? *Arbeiterfraktion*) i sa predstavnicima 15 radničkih saveza od 2 (15) marta i o proglasu objavljenom sutradan. Od 11 tačaka toga proglasa u telegramu se izlažu samo tri: prva je zahtev o republici, druga — zahtev o miru i hitnom otpočinjanju pregovora za mir i treća koja traži „dovoljno učešće predstavnika ruske radničke klase u vladi“.

Ako je ova tačka izložena tačno, onda razumem zašto buržoazija hvali Čheidzeu. Razumem zašto se pohvali engleskih gučkovaca u *Times*-u („Tajmsu“)¹¹²⁾, koju sam gore citirao, pridružila pohvala francuskih gučkovaca u *Le temps*-u¹¹³⁾. Ovaj list francuskih miliona i imperijalista piše 22. III: „Vode radničkih partija, naročito g. Čheidze, upotrebljavaju sav svoj uticaj da bi umerili želje radničke klase“.

Doista, zahtevati da radnici „učestvuju“ u vladi Gučkov — Miljukov jeste teoretski i politički besmislica: učestvovati u manjini

značilo bi biti pion; učestvovati „podjednako“ nije moguće, jer se zahtev da se nastavi rat ne može pomiriti sa zahtevom da se sklopi primirje i da se otpočinu mirovni pregovori; da bi se „učestvovalo“ u većini treba imati snage da se *obori* vlada Gučkov—Miljukov. U praksi zahtev o „učešću“ jeste najgora ljublanovština, tj. zaboravljanje klasne borbe i njenih realnih uslova, sklonost ka zvučnoj praznoj frazi, širenje iluzija među radnicima, gubljenje *dragocenog* vremena u pregovorima sa Miljukovom ili Kerenskim, vremena koje treba upotrebiti za stvaranje *realne* klasne revolucionarne snage, proleterske milicije, koja bi bila sposobna da *ulije poverenje svima* siromašnim slojevima stanovništva, koji čine njegovu ogromnu većinu, da *im pomogne da se organizuju*, da *im pomogne da se bore* za hleb, za mir, za slobodu.

Ova greška proglašava Čheidzea i njegove grupe (ja ne govorim o *partiji* OK, Organizacionog komiteta, jer u izvorima koji su mi pristupačni nema ni pomena o OK¹¹⁴) — ova greška je utoliko čudnija što je na savetovanju 2 (15) marta najbliži Čheidzeov jednomišljenik, Skobeljev, kako javljaju novine, rekao sledeće: „Rusija se nalazi uoči druge, prave (wirklich, bukvalno: stvarne) revolucije“.

Eto to je istina, iz koje su Skobeljev i Čheidze zaboravili da izvuku praktične zaključke. Ja odavde, iz moje proklete daljine, ne mogu suditi koliko se približila ta druga revolucija. Skobeljev tamo, na licu mesta, bolje vidi. Zato ja sebi ne postavljam pitanja za čije rešenje nemam i ne mogu imati konkretnih podataka. Ja samo podvlačim da jedan „svedok sa strane“, tj. Skobeljev, koji ne pripada našoj partiji, potvrđuje onaj *faktički* zaključak do koga sam ja došao u prvom pismu, naime: februarsko-martovska revolucija bila je samo *prva etapa* revolucije. Rusija doživljava sada specifičan istorijski momenat *prelaska* ka sledećoj etapi revolucije ili, prema Skobeljevljevom izrazu, ka „drugoj revoluciji“.

Ako hoćemo da budemo marksisti i da se učimo na iskustvu revolucijâ celog sveta, moramo se pobrinuti da shvatimo u čemu je upravo *specifičnost* toga *prelaznog* momenta i kakva taktika proističe iz njegovih objektivnih crta.

Specifičnost situacije je u tome što je vlada Gučkov—Miljukov odnela prvu pobjedu neobično lako usled tri sledeće glavne okolnosti: 1) pomoć anglo-francuskog finansijskog kapitala i njegovih agenata; 2) pomoć jednog dela gornjih slojeva vojske; 3) gotova organizacija čitave ruske buržoazije u zemskim i gradskim ustanovama, u Državnoj dumi, vojnoindustrijskim komitetima itd.

Gučkoviljeva vlada nalazi se u škripcu: vezana interesima kapitala, ona je primorana da se bori za nastavljjanje pljačkaškog, razbojničkog rata, za čuvanje čudovišnih profita kapitala i veleposednika, za uspostavljanje monarhije. Vezana svojim revolucionarnim poreklom i neophodnošću naglog prelaska od carizma na demokratiju, nalazeći se pod pritiskom gladnih masa, koje traže mir, vlada je primorana da laže, da se uvija, da dobija u vremenu, da što je moguće više „proglašava“ i obećava (obećanja su jedina stvar koja je

vrlo jevtina čak u vreme pomamne skupoće), da što je moguće manje ispunjava, da jednom rukom daje ustupke a drugom da ih oduzima.

U izvesnim okolnostima, u slučaju najboljem za nju, nova vlada može malo odložiti krah, oslanjajući se na sve organizatorske sposobnosti čitave ruske buržoazije i buržoaske inteligencije. Ali ona čak ni u tom slučaju *nema snage* da izbegne krah, jer se *nije moguće* istrgnuti iz kandži užasnog čudovišta imperijalističkog rata i gladi, koje je rodio svetski kapitalizam, a da se ne napusti teren buržoaskih odnosa, da se ne pređe na revolucionarne mere, da se ne apeluje na najveći u istoriji poznat heroizam i ruskog i svetskog proletarijata.

Otuda proizilazi zaključak: mi ne možemo jednim udarcem oboriti novu vladu ili, ako ćemo to i učiniti (u revolucionarnim vremenima granice mogućeg hiljadostruko se proširuju), mi nećemo moći da zadržimo vlast *ne suprotstavljajući* sjajnoj organizaciji čitave ruske buržoazije i čitave buržoaske inteligencije isto tako *sjajnu organizaciju proletarijata* koja bi rukovodila čitavom ogromnom masom gradske i seoske sirotinje, poluproletarijata i sitnih sopstvenika.

Svejedno je da li je već „druga revolucija“ izbila u Petrogradu (rekao sam da bi bilo potpuno apsurdno misliti da se iz inostranstva može odrediti konkretan tempo njenog sazrevanja) ili je odložena za neko vreme ili je već otpočela u pojedinim krajevima Rusije (za to, po svemu sudeći, postoje izvesni simptomi), — u svakom slučaju parola momenta i uoči nove revolucije, i za vreme nje, i sutradan posle nje treba da bude *proleterska organizacija*.

Drugovi radnici! Vi ste juče, obarajući carsku monarhiju, pokazali čuda od proleterskog junaštva. Vi ćete neizbežno morati u bližoj ili daljoj budućnosti (možda čak morate sada, dok pišem ove redove) ponovo pokazati isto takvo junaštvo radi obaranja vlasti veleposednika i kapitalista, koji vode imperijalistički rat. Vi nećete moći *odneti trajnu pobedu* u toj sledećoj „pravoj“ revoluciji ako ne pokažete čuda od *proleterske organizovanosti*!

Parola momenta jeste organizacija. Ali ograničiti se na to značilo bi još ništa ne reći, jer, s jedne strane, organizacija je potrebna *uvek*, prema tome, samo isticanje neophodnosti „organizovanja masa“ još ništa ne objašnjava, a, s druge strane, ko bi se ograničio na to, on bi bio samo trabant liberala, jer *liberali* baš žele, radi učvršćenja svoje vladavine, da radnici *ne idu dalje od običnih*, legalnih (sa gledišta „normalnog“ buržoaskog društva) organizacija, tj. da se radnici *samo* upisuju u svoju partiju, u svoj sindikat, u svoju zadrugu itd. itd.

Radnici su svojim klasnim instinktom shvatili da im je u revolucionarno vreme potrebna sasvim drukčija, *ne samo* obična organizacija, oni su pravilno stupili na put koji im je ukazalo iskustvo iz naše revolucije 1905. godine i Pariska komuna 1871. godine, oni su stvorili *Sovjet radničkih predstavnika*, oni su ga počeli razvijati, proširivati, učvršćivati angažovanjem *vojničkih* predstavnika i, ne-

sumnjivo, predstavnika seoskih *najamnih* radnika, a zatim (u ovom ili onom obliku) predstavnika čitave seoske sirotinje.

Stvaranje takvih organizacija u svim krajevima Rusije bez izuzetka, za sva zanimanja i slojeve proleterskog i poluproleterskog stanovništva bez izuzetka, tj. svih radnih i eksploatisanih ljudi, ako upotrebimo ekonomski manje tačan ali popularniji izraz, — to je prvi, najvažniji i najneodložniji zadatak. Istrčavajući malo napred, napomenuću da za čitavu seljačku masu naša partija (o njenoj *naročitoj* ulozi u proleterskim organizacijama novoga tipa nadam se da ću se pozabaviti u jednom od sledećih pisama) treba da naročito preporuči *posebne* sovjete najamnih radnika a zatim sitnih zemljoradnika, koji ne prodaju žito, odvojenih od imućnih seljaka: bez toga uslova nije moguće voditi istinsku proletersku politiku, uopšte govoreći*), niti pravilno prići izvanredno važnom praktičnom pitanju života i smrti miliona ljudi: pravilnoj raspodeli *žita*, povećanju njegove proizvodnje itd.

Ali postavlja se pitanje šta treba da rade sovjeti radničkih predstavnika? Na njih „treba gledati kao na organe ustanka, kao na organe revolucionarne vlasti“, pisali smo mi u br. 47 ženevskog „Socijaldemokrate“ 13. oktobra 1915. godine.¹¹⁵⁾

Ova teoretska postavka, izvedena iz iskustva Komune od 1871. i ruske revolucije od 1905. godine, treba da bude objašnjena i konkretno razvijena na osnovu praktičnih činjenica baš iz sadašnje etape baš sadašnje revolucije u Rusiji.

Nama je potrebna revolucionarna *vlast*, nama je potrebna (za određeni prelazni period) *država*. Po tome se mi razlikujemo od anarhista. Razlika između revolucionarnih marksista i anarhista sastoji se ne samo u tome što su prvi za centralizovanu, krupnu, komunističku proizvodnju a drugi za rasparčanu, sitnu. Ne, razlika baš u pitanju vlasti, države sastoji se u tome što smo mi za revolucionarno iskorišćavanje revolucionarnih oblika države radi borbe za socijalizam, a anarhisti *protiv*.

Nama je potrebna država. Ali nam nije potrebna *onakva* država kakvu je buržoazija stvorila svuda, počev od ustavnih monarhija pa do najdemokratskije republike. I po tome se mi razlikujemo od oportunističkih i kauckijanaca starih socijalističkih partija, koje su počele da trunu, koje su izopačile ili zaboravile pouke Pariske komune i Marksovu i Engelsovu analizu tih pouka.**)

*) U selu će se sada razviti borba za sitno i delom srednje seljaštvo. Veleposednici, oslanjajući se na imućne seljake, vodeće ga potčinjavanju buržoaziji. Mi ga moramo voditi, oslanjajući se na seoske najamne radnike i sirotinju, ka najtešnjem savezu sa gradskim proletarijatom.

**) U jednom od sledećih pisama ili u zasebnom članku ja ću se detaljno zadržati na toj analizi, koja je data, pored ostalog, u Marksovom *Građanskom ratu u Francuskoj*, u Engelsovom predgovoru uz treće izdanje toga dela, u Marksovom pismu od 12. aprila 1871. i Engelsovom od 18–28. marta 1875, a isto tako na potpunom iskrivljavanju marksizma od strane Kauckog u njegovoj polemici iz 1912. godine protiv Panekuka o pitanju takozvanog „uništenja države“¹¹⁶⁾.

Nama je potrebna država, ali *ne* onakva kakva je potrebna buržoaziji, s odvojenim od naroda i suprotstavljenim narodu organima vlasti u vidu policije, vojske, birokratije (činovništva). Sve buržoaske revolucije samo su usavršavale *tu* državnu mašinu, samo su je predavale iz ruku jedne partije u ruke druge partije.

A proletarijat, ako hoće da odbrani tekovine sadašnje revolucije i pođe dalje, ako hoće da izvojuje mir, hleb i slobodu, mora „razbiti“, da se izrazimo Marksovim rečima, tu „gotovu“ državnu mašinu i da je zameni novom, *stapajući* policiju, vojsku i birokratiju sa *listom naoružanim narodom*. Idući putem koji je ukazala Pariska komuna 1871. i ruska revolucija 1905. godine, proletarijat mora naoružati sve siromašne eksploatisane delove stanovništva, da bi oni *sami* uzeli neposredno u svoje ruke organe državne vlasti, da bi *sami* sačinjavali ustanove te vlasti.

I radnici Rusije za vreme prve etape prve revolucije, u februaru—mартu 1917. godine, *stupili su* na taj put. Ceo zadatak sastoji se sada u tome da se jasno shvati kakav je taj novi put, u tome da se smelo, čvrsto i uporno ide njime dalje.

Anglo-francuski i ruski kapitalisti hteli su „samo“ da smene ili čak zaplaše Nikolaja II, ostavljajući staru državnu mašinu, policiju, vojsku, činovništvo.

Radnici su pošli dalje i razbili je. I sada ne samo anglo-francuski nego i nemački kapitalisti *urlaju* od besa i užasa, gledajući, na primer, kako ruski vojnici streljaju svoje oficire, čak i pristalicu Gučkova—Miljukova, admirala Nepenina.

Rekao sam da su je radnici razbili, staru državnu mašinu. Tačnije: *počeli su* je razbijati.

Uzmimo konkretan primer.

Policija je delom pobijena, a delom je smenjena u Petrogradu i mnogim drugim mestima. Vlada Gučkov — Miljukov *neće moći* ni uspostaviti monarhiju niti se uopšte održati na vlasti *ako ne uspostavi* policiju kao posebnu, odvojenu od naroda i suprotstavljenu narodu, organizaciju oružanih ljudi pod komandom buržoazije. To je jasno kao božji dan.

S druge strane, nova vlada mora računati s revolucionarnim narodom, hraniti ga poluustupcima i obećanjima, rastezati vreme. Zato ona pristaje na polumeru: osniva „narodnu miliciju“ sa izbornim vlastima (to zvuči strašno pristojno, strašno demokratski, revolucionarno i lepo!), *ali...* prvo, stavlja je pod kontrolu, potčinjava je zemskim i gradskim samoupravama, tj. veleposednicima i kapitalistima, izabranim po zakonima Nikolaja Krvavog i Stolipina Vešaoca!! Drugo, nazivajući miliciju „narodnom“, da bi „narodu“ bacila prašinu u oči, ona *stvarno* ne poziva ceo narod da stupi u miliciju i *ne primorava* gazde i kapitaliste da *plaćaju* službenicima i radnicima uobičajeni iznos za *one časove i dane* koje oni posvećuju *društvenoj službi*, tj. miliciji.

Eto u tome grmu leži zec. Eto na takav način veleposednička vlada Gučkov—Miljukov postiže da „narodna milicija“ ostane na

hartiji, a da se na delu polako, krišom obnavlja *buržoaska* protiv-narodna milicija, s početka od „8.000 studenata i profesora“ (tako strane novine opisuju sadašnju petrogradsku miliciju) — to je očigledna igračka! — a onda od stare i nove *policije*.

Ne dozvoliti da se obnovi policija! Ne ispuštati lokalne vlasti iz svojih ruku! Stvarati odista opštenarodnu, rukovođenu od proletarijata miliciju! — to su zadaci dana, to je parola momenta, koja podjednako odgovara i pravilno shvaćenim interesima dalje klasne borbe, daljeg revolucionarnog pokreta, i demokratskom instinktu svakog radnika, svakog seljaka, svakog radnog i eksploatisanog čoveka, koji ne može a da ne mrzi policiju, pandure, žandarme, komandu veleposednika i kapitalista nad oružanim ljudima koji dobijaju vlast nad narodom.

Kakva je policija potrebna *njima*, Gučkovima i Miljukovima, veleposednicima i kapitalistima? Isto onakva kakva je bila pod carskom monarhijom. *Sve* buržoaske i buržoaskodemokratske republike stvorile su ili obnovile u svojoj zemlji, posle najkraćih revolucionarnih perioda, *baš takvu* policiju, posebnu organizaciju odvojenih od naroda i suprotstavljenih narodu naoružanih ljudi, potčinjenih, na ovaj ili onaj način, bružoaziji.

Kakva je milicija potrebna nama, proletarijatu, svim trudbenicima? Stvarno *narodna*, tj. prvo, milicija koja se sastoji od *čitavog* stanovništva, od svih odraslih građana *oba* pola, a drugo, milicija koja u sebi spaja funkcije narodne vojske sa funkcijama policije, sa funkcijama glavnog i osnovnog organa državnog poretka i državne uprave.

Da bih ove postavke učinio što očiglednijim, uzeću jedan čisto shematičan primer. Ne treba ni govoriti da bi bila apsurdna misao o sastavljanju ma kakvog „plana“ proleterske milicije: kada se radnici i ceo narod kao prava masa praktično late posla, oni će ga sto puta bolje razraditi i urediti nego koji bilo teoretičari. Ja ne predlažem „plan“, ja ću samo da ilustrujem svoju misao.

U Petrogradu ima oko dva miliona stanovnika. Od njih preko polovine ima od 15 do 65 godina. Uzmimo polovinu — jedan milion. Odbacimo čak čitavu četvrtinu na bolesnike i sl., koji u ovom trenutku ne učestvuju u javnoj službi iz opravdanih razloga. Ostaje 750.000 lica, koja bi, radeći u miliciji, recimo, jedan dan od 15 (i primajući i dalje platu od poslodavaca), sačinjavala vojsku od 50.000 ljudi.

Eto *kakvog* nam je *tipa* potrebna država!

Eto kakva bi milicija na delu, a ne na rečima, bila „narodna milicija“.

Eto takvim putem treba ići, pa onda *neće biti moguće* obnoviti ni posebnu policiju, ni posebnu, odvojenu od naroda, vojsku.

Takva milicija, u 95 od sto slučajeva, sastojala bi se od radnika i seljaka, ona bi *stvarno* izražavala razum i volju, snagu i vlast ogromne većine naroda. Takva milicija bi stvarno naoružavala i obučavala vojnoj nauci čitav narod, obezbeđujući ga *ne* gučkovski *ne* miljukovski od svih pokušaja obnavljanja reakcije, od svih smicalica

carskih agenata. Takva milicija bila bi izvršni organ „sovjetâ radničkih i vojničkih predstavnika“, ona bi uživala *apsolutno* poštovanje i poverenje stanovništva, jer bi sama bila organizacija čitavog stanovništva. Takva milicija pretvorila bi demokratiju od lepe firme, koja prikriva kapitalističko porobljavanje naroda i šegačenje kapitalista sa narodom, u pravo *vaspitanje masa* radi učešća u *svim* državnim poslovima. Takva milicija uvukla bi omladince u politički život, učeći ih ne samo rečju nego i delom, *radom*. Takva milicija razvila bi one funkcije koje, govoreći učenim jezikom, spadaju u nadležnost „policije blagostanja“, sanitarni nadzor i sl., angažujući za takve stvari čitavo odraslo žensko stanovništvo. A ako se žene ne angažuju u društvenom životu, u miliciji, u političkom životu, ako se žene ne otimaju iz domaće i kuhinjske sredine, *nemoguće je* obezbediti pravu slobodu, *nemoguće je* graditi čak ni demokratiju, a kamoli socijalizam.

Takva bi milicija bila proleterska milicija, jer bi industrijski i gradski radnici isto onako prirodno i neizbežno dobili u njoj rukovodeći uticaj na sirotinjske mase kao što su prirodno i neizbežno zauzeli rukovodeće mesto u čitavoj revolucionarnoj borbi naroda i 1905—1907. i 1917. godine.

Takva bi milicija obezbedila apsolutni red i bez pogovora ostvarivanu drugarsku disciplinu. A u isto vreme ona bi, u doba teške krize koju preživljuju sve zaraćene zemlje, pružila mogućnost da se vodi stvarno demokratska borba protiv te krize, da se pravilno i brzo vrši raspodela hleba i drugih namirnica, da se sprovodi u život „opšta radna obaveza“, koju Francuzi sada zovu „građanska mobilizacija“ a Nemci „obavezna građanska služba“, i bez koje *nije moguće* — pokazalo se da *nije moguće* — lečiti rane koje je zadao i zadaje razbojnički i užasni rat.

Zar je proletarijat Rusije prolivao svoju krv samo radi toga da bi dobio samo svečana obećanja političkih demokratskih reformi? Zar on neće zatražiti i izvojevati da *svaki* radni čovek *odmah* vidi i oseti izvesno poboljšanje svoga života? Da svaka porodica ima hleba? Da svako dete ima flašu dobrog mleka i da se nijedan odrastao čovek u bogatoj porodici ne usudi da uzme više mleka dok ono ne bude obezbeđeno za decu? Da dvorovi i bogati stanovi koje su napustili car i aristokratija ne zvrje prazni, već da pruže utočište onima koji su bez krova i imanja? Ko može ostvariti te mere osim opštenarodne milicije uz obavezno učešće žena, naporedo sa muškarcima?

Takve mere još *nisu* socijalizam. One se tiču planske raspodele potrošnje a ne reorganizacije proizvodnje. One još ne bi bile „diktatura proletarijata“, nego samo „revolucionarnodemokratska diktatura proletarijata i siromašnog seljaštva“. Nije sada važno kako ćemo ih teoretski klasifikovati. Bila bi najveća greška kad bismo sada počeli složene, najpreče zadatke revolucije, koji se brzo razvijaju, gurati u Prokrustovu postelju usko shvaćene „teorije“, umesto da u teoriji vidimo pre svega i iznad svega *uputstvo za akciju*.

Da li će se u masi ruskih radnika naći toliko svesti, samodiscipline, heroizma da bi pokazali „čuda od proleterske organizacije“, pošto su pokazali u neposrednoj revolucionarnoj borbi čuda od smelosti, inicijative, samopregora? To mi ne znamo, i bilo bi beskorisno pričati o tome, jer odgovor na takva pitanja daje *samo* praksa.

Što sigurno znamo i što treba, kao partija, da objašnjavamo masama — to je, s jedne strane, da postoji istorijski pokretač koji izaziva neviđenu krizu, glad, bezbrojne nesreće. Taj pokretač jeste rat, koji kapitalisti oba zaraćena tabora vode sa razbojničkim ciljevima. Taj „pokretač“ doveo je na ivicu propasti čitav niz bogatih, slobodnih i prosvetčenih nacija. On *primorava* narode da naprežu poslednje snage, dovodi ih u nepodnošljiv položaj, stavlja na dnevni red ne ostvarenje nekih „teorija“ (o tome ne može biti ni govora, i na tu iluziju Marks je uvek upozoravao socijaliste) već sprovođenje krajnjih, praktički mogućih mera, jer će bez krajnjih mera doći propast, brza i potpuna propast miliona ljudi od gladi.

Da revolucionarni entuzijazam napredne klase pod uslovima pod kojima objektivna situacija *zahteva* krajnje mere od čitavog naroda može *mnogo* — to ništa ne dokazuje. *Tu* stranu stvari svojim očima posmatraju i *osećaju* svi u Rusiji.

Važno je da se shvati da se u revolucionarnim vremenima objektivna situacija menja isto onako brzo i naglo kao što uopšte brzo teče život. A mi moramo *umeti prilagođavati* svoju taktiku i svoje najbliže zadatke *osobnostima* svake date situacije. Do februara 1917. godine na dnevnom redu je stajala smela revolucionarnointernacionalistička propaganda, pozivanje masa u borbu, njihovo buđenje. U februarско-martovskim danima tražio se heroizam samopregorne borbe, da bi se odmah smrvio najbliži neprijatelj — carizam. Sada mi preživljavamo period *prelaza* od te prve etapе revolucije ka drugoj, od „okršaja“ s carizmom ka „okršaju“ sa veleposedničkim i kapitalističkim imperijalizmom Gučkova i Miljukova. Na dnevnom redu se nalazi *organizacioni* zadatak, ali nikako u šablonskom smislu rada samo na šablonskim organizacijama, već u smislu angažovanja neviđeno širokih masa ugnjetenih klasa u organizaciji i izvršavanju vojnih, opštredržavnih i narodno privrednih zadataka od strane same te organizacije.

Tom specifičnom zadatku proletarijat je prišao i prilaziće raznim putevima. U nekim mestima Rusije februarско-martovska revolucija daje mu skoro potpunu vlast u ruke, u drugim će on, možda, „nasilnim“ putem stvarati i proširivati proletersku miliciju, u trećem će se, verovatno, boriti za hitne izbore na osnovu opšteg itd. prava za gradska veća i zemstva,*) da bi se od njih stvorili revolucionarni centri i sl. dokle porast proleterske organizovanosti, zbližavanje vojnika s radnicima, pokret među seljacima, razočarenje mnogih i mnogih u valjanost ratno-imperijalističke vlade Gučkova i Miljukova

*) Vidi napomenu na str. 50 ove knjige. — Prim. red.

ne približi čas zamenjivanja te vlade „vladom“ Sovjeta radničkih predstavnika.

Ne zaboravimo takođe da kod samog Petrograda imamo jednu od najnaprednijih stvarno republikanskih zemalja, Finsku, koja je od 1905. do 1917. godine, pod zaštitom revolucionarnih bitaka u Rusiji, relativno mirno razvila demokratiju i pridobila većinu naroda na stranu socijalizma. Proletarijat Rusije obezbediće Finskoj Republici punu slobodu, sve do slobode otcepljenja (teško da će se sada ijedan socijaldemokrata pokolebati u ovom pogledu kada kadet Rodičev na nedostojan način otkida u Helsingforsu jednu po jednu privilegiju za Velikorusu), i baš time će zadobiti *puno* poverenje i drugarsku pomoć finskih radnika za opštu proletersku stvar Rusije. U teškom i velikom delu greške su neizbežne — ne možemo ih izbeći ni mi — finski radnici su bolji organizatori, oni će nam pomoći u toj oblasti, oni će *na svoj način* pokrenuti napred osnivanje socijalističke republike.

Revolucionarne pobede u samoj Rusiji — mirni organizacioni uspesi u Finskoj pod zaštitom tih pobeda, prelazak ruskih radnika na revolucionarno-organizatorske zadatke u novim razmerama, osvajanje vlasti od strane proletarijata i siromašnih slojeva stanovništva, podsticanje i razvijanje socijalističke revolucije na zapadu — to je put koji će nas dovesti do *mira* i do *socijalizma*.

Cirih, 11. (24) marta 1917.

N. Lenjin

Prvi put štampano 1924. u časopisu
Коммунистический интернационал, br. 3—4.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 23, стр. 312—323.

O PROLETERSKOJ MILICIJI

Naš list je 14. aprila u dopisu iz Kanavina, Nižegorodska gubernija, javio da je „*skoro u svim fabrikama uvedena milicija iz redova radnika koju plaća uprava fabrike*“.

Kanavinski rejon, kako javlja autor dopisa, ima 16 fabrika i oko 30.000 radnika, pored železničara, — dakle, uvođenje radničke milicije koju plaćaju kapitalisti obuhvatilo je u ovom kraju već prilično veliki broj najkrupnijih preduzeća.

Uvođenje radničke milicije koju plaćaju kapitalisti jeste mera koja ima ogroman — bez preterivanja se može reći: džinovski, odlučujući — značaj, kako praktični tako i principijelni. Revolucija ne može biti zagarantovana, njen uspeh ne može biti obezbeđen, njen dalji razvitak je *nemoguć* ako ta mera ne postane opšta, ako ne bude dovedena do kraja i sprovedena u celoj zemlji.

Buržoaski i veleposednički republikanci, koji su postali republikanci pošto su se uverili da je nemoguće *drukčije* komandovati narodom, trude se da ustanove što je moguće monarhističkiju republiku: nešto slično francuskoj republici koju je Ščedrin nazivao republikom bez republikanaca.¹¹⁷⁾

Glavna je stvar za veleposednike i kapitaliste u današnje vreme, kad su se ubedili u snagu revolucionarnih masa, da *odbrane* najbitnije ustanove starog režima, da odbrane stara oruđa ugnjetavanja: policiju, činovništvo, stalnu armiju. „Građansku miliciju“ oni se trude da svedu na staro, to jest na male, od naroda odvojene odrede naoružanih ljudi koji stoje što je moguće bliže buržoaziji i kojima komanduju lica iz redova buržoazije.

Minimalni program socijaldemokratije traži zamenu stalne armije opštim naoružanjem naroda. Ali većina zvaničnih socijaldemokrata u Evropi i većina vođa naših menjševika „zaboravila“ je ili odložila program partije, zamenivši internacionalizam šovinizmom („odbranaštvo“), revolucionarnu taktiku reformizmom.

A međutim baš sada, u revolucionarnom momentu, opšte naoružanje naroda je i neodložno potrebno. Pozivati se na to da je suviše naoružavati proletarijat kada postoji revolucionarna armija ili da „neće biti dovoljno“ oružja — bilo bi prevara i lažan izgovor. Radi se o tome da se odmah počne sa organizovanjem sveopšte milicije koja bi naučila da rukuje oružjem i pored toga što ga „nema

dovoljno“ za sve, jer narodu uopšte nije potrebno toliko oružja, da bi ga svi uvek imali. Narod ceo treba da uči da rukuje oružjem i ceo treba da bude obuhvaćen u miliciji koja zamenjuje policiju i stalnu armiju.

Radnicima nije potrebna armija odvojena od naroda, njima je potrebno da se radnici i vojnici *stope* u jedinstvenu opštenarodnu miliciju.

Bez toga će aparat ugnjetavanja ostati na snazi, on će biti spreman da služi danas Gučkovu i njegovim prijateljima, kontrarevolucionarnim generalima, a sutra možda Ratku Dimitrijevu ili kakvom pretendentu na presto i na stvaranje plebiscitarne monarhije.

Kapitalistima je sada potrebna republika, jer inače ne mogu „izići na kraj“ s narodom. Ali njima je potrebna „parlamentarna“ republika, to jest da se demokratizam ograniči na demokratske izbore, na pravo da se u parlamenat šalju ljudi koji — po duhovitom i duboko istinitom Marksovom zapažanju — narod *predstavljaju* i narod suzbijaju.¹¹⁸⁾

Oportunisti današnje socijaldemokratije, koji su Marksa zamenili Šajdemanom, naučili su napamet pravilo da treba „iskoristiti“ parlamentarizam (to je neosporno), ali su zaboravili šta je Marks govorio o značaju proleterске demokratije *za razliku* od buržoaskog parlamentarizma.

Narodu je potrebna republika da bi vaspitavao mase za demokratiju. Neophodno je *ne samo* predstavništvo po tipu demokratije nego i izgradnja čitave državne uprave odozdo, od strane samih masa, njihovo efikasno učešće u svakom koraku života, njihova aktivna uloga u upravljanju. *Zameniti* stare organe ugnjetavanja, policiju, činovništvo, stalnu armiju sveopštim naoružanjem naroda, stvarno sveopštom milicijom — to je jedini put koji u najvišem stepenu osigurava zemlju od restauracije monarhije i pruža *mogućnost* da se planski, čvrsto i odlučno ide ka socijalizmu, da se on ne „uvodi“ odozgo, već da se ogromne mase proletera i poluproletera uzdižu do veštine upravljanja državom, do usmeravanja *čitave* državne vlasti.

Javna služba preko policije koja stoji nad narodom i preko činovnika, najvernijih slugu buržoazije, preko stalne armije pod komandom veleposednika i kapitalista — to je ideal buržoaske parlamentarne republike, koja teži da ovekoveči vladavinu kapitala.

Javna služba preko svenarodne, stvarno opšte, muške i ženske milicije, sposobne da delimično zameni činovnike, skopčane ne samo s izbornošću svih vlasti, ne samo s mogućnošću njihovog smenjivanja u svako vreme nego i sa plaćanjem njihovog rada ne na gospodski, ne na buržoaski već na radnički način — to je ideal radničke klase.

Taj ideal nije samo ušao u naš program, nije samo zauzeo svoje mesto u istoriji radničkog pokreta Zapada, naime u iskustvu Pariske komune, nije samo ocenjen, podvučen, preporučen od Marksa nego je i praktično primenjivan već od radnika Rusije 1905. i 1917. godine.

Sovjeti radničkih predstavnika, po svom značenju, po tipu državne vlasti koju oni stvaraju, jesu upravo ustanove takve demokratije koja uklanjanje stare organe ugnjetavanja, koja stupa na put svenarodne milicije.

Ali kako se milicija može učiniti svenarodnom kad su proleter i poluproleter oterani u fabriku, kad su pritisnuti robijaškim radom za veleposednike i kapitaliste?

Sredstvo je jedno: radničku miliciju moraju plaćati kapitalisti.

Kapitalisti moraju plaćati radnicima za one časove i dane koje proleter posvećuje javnoj službi.

Na taj sigurni put stupaju same radničke klase. Primer nižegorodskih radnika mora postati uzor za svu Rusiju.

Drugovi radnici, ubeđujte seljake i ceo narod da je neophodno stvarati sveopštu miliciju umesto policije i starog činovništva! Uvodite takvu i samo takvu miliciju. Uvodite je preko sovjeta radničkih predstavnika, preko sovjeta seljačkih predstavnika, preko organa lokalne samouprave koji dopadnu u ruke radničke klase. Nemojte se zadovoljavati buržoaskom milicijom ni u kom slučaju. Angažujte žene za vršenje javne službe naporedo sa muškarcima. Nastojte obavezno da kapitalisti plaćaju radnicima za dane posvećene javnoj službi u miliciji!

Učite se demokratiji u praksi, odmah, sami, odozdo, — podižite mase za efikasno, neposredno, opšte učešće u upravljanju, — u tome je i samo u tome jemstvo pune pobede revolucije i njenog čvrstog, promišljenog, planskog koračanja napred.

Правда, br. 36,
3. maja (20. aprila) 1917.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 24, стр. 150—153.

PROGLAS VOJNICIMA SVIH ZARAČENIH ZEMALJA

Braćo vojnici!

Svi smo mi izmučeni užasnim ratom, koji je odneo milione života, koji je milione ljudi osakatio, koji je doneo nečuvene nesreće, pustošenje i glad.

I sve je veći broj ljudi koji postavljaju sebi pitanje: zbog čega je otpočeo, radi čega se vodi ovaj rat?

Svakim danom je jasnije narna, radnicima i seljacima, koji nosimo na sebi najveće terete rata, da su ga započeli i da ga vode kapitalisti svih zemalja radi interesa kapitalista, radi vladavine nad svetom, radi tržišta za fabrikante i bankare, radi pljačke slabih naroda. Oni dele kolonije, osvajaju zemlje na Balkanu i u Turskoj — i zato evropski narodi moraju trpeti pustošenje i zato moramo mi ginuti i gledati pustoš, glad, propast svojih porodica.

Klasa kapitalista zgrće u svim zemljama na poslovima i liferacijama za vojsku, na koncesijama u anketiranim zemljama, na poskupljenju namirnica ogromne, nečuvene, skandalozno visoke profite. Klasa kapitalista razrezala je svima narodima za dug niz decenija nameće u vidu visoke kamate na milijardske ratne zajmove. A mi, radnici i seljaci, moramo ginuti, propadati, gladovati, podnositi sve to, učvršćujući svoje ugnjetače time što radnici raznih zemalja istrebljuju jedni druge, ispunjavaju se mržnjom jedni prema drugima.

Zar da još pokorno podnosimo jaram, da podnosimo rat među klasama kapitalista? Zar da odugovlačimo ovaj rat, pristajući uz svoje nacionalne vlade, svoju nacionalnu buržoaziju, svoje nacionalne kapitaliste, rušeći time međunarodno jedinstvo radnika svih zemalja, celog sveta?

Ne, braćo vojnici, vreme je da otvorimo oči, vreme je da sami uzmemo u ruke svoju sudbinu. U svim zemljama raste, širi se i jača revolt naroda protiv kapitalističke klase, koja je uvukla narod u ovaj rat. Ne samo u Nemačkoj nego i u Engleskoj, koja je pre rata bila čuvana kao naročito slobodna zemlja, stotine i stotine istinskih prijatelja i predstavnika radničke klase trunu po tamnicama zato što su rekli poštenju i istinitu reč protiv rata i kapitalista. Revolucija u Rusiji jeste samo prvi korak prve revolucije, za njom treba da uslede i uslediće druge.

Nova vlada u Rusiji, koja je oborila Nikolaja II, isto onakvog krunisanog razbojnika kao što je i Vilhelm II, — jeste vlada kapita-

lista. Ona vodi isto onakav razbojnički, imperijalistički rat, kakav vode i kapitalisti Nemačke, Engleske i drugih zemalja. Ona je potvrdila razbojničke, tajne ugovore koje je Nikolaj II sklopio sa kapitalistima Engleske, Francuske i dr., ona te ugovore ne predaje javnosti, kao što ni nemačka vlada ne objavljuje svoje tajne, isto tako razbojničke, ugovore s Austrijom, Bugarskom itd.

Ruska privremena vlada objavila je 20. aprila notu u kojoj još jedanput potvrđuje stare, pljačkaške ugovore koje je sklopio car i izražava spremnost da vodi rat do pune pobeđe, izazivajući time revolt čak i onih koji su joj dosad ukazivali poverenje i podršku.

Ali ruska revolucija je stvorila, osim kapitalističke vlade, spon-tane revolucionarne organizacije, koje predstavljaju ogromnu većinu radnika i seljaka, naime: sovjete radničkih i vojničkih predstavnika u Petrogradu i u većini gradova Rusije. I dan-danas još većina vojnika i jedan deo radnika u Rusiji — kao i vrlo mnogi radnici i vojnici u Nemačkoj — gleda sa nesvesnim poverenjem na kapitalističku vladu, sluša njihove prazne i lažljive fraze o miru bez aneksija, o odbrambenom ratu i tome slično.

Ali radnici i siromašni seljaci, za razliku od kapitalista, nisu zainteresovani ni za aneksije ni za odbranu kapitalističkih profita. Zato će svaki dan, svaki korak kapitalističke vlade, i u Rusiji i u Nemačkoj, otkrivati prevaru kapitalista, otkrivaće da dokle god bude trajala vladavina kapitalista, dotle ne može biti stvarnog, nenasilničkog mira, zasnovanog na stvarnom odricanju od svih aneksija, tj. na oslobođenju svih kolonija bez izuzetka, svih ugnjetenih bez izuzetka, nasilno prisajedinjenih ili nepunopravnih naroda, — dotle će se rat, verovatno, sve više zaoštrevati i odugovlačiti.

Samo u slučaju da državna vlast u obe sada neprijateljske države, na primer i u Rusiji i u Nemačkoj, pređe potpuno i isključivo u ruke revolucionarnih sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika, sposobnih da na delu, a ne na rečima, raskinu celu mrežu odnosa i interesa kapitala, — samo u tom slučaju će se radnici obeju zaraćenih zemalja ispuniti međusobnim poverenjem i moći će da učine kraj ratu na osnovama stvarno demokratskog mira koji stvarno oslobađa sve narode i narodnosti.

Braćo vojnici!

Učinimo sve što od nas zavisi da to ubrzamo, da postignemo taj cilj. Ne bojmo se žrtava — sve žrtve u korist radničke revolucije biće manje teške nego žrtve rata. Svaki pobedonosni korak revolucije spašće stotine hiljada i milione ljudi od smrti, od pustošenja i gladi.

Mir kolibama, rat dvorovima! Mir radnicima svih zemalja! Živelu bratsko jedinstvo revolucionarnih radnika svih zemalja! Živeo socijalizam!

*Centralni komitet SDRPR
Petrogradski komitet SDRPR
Redakcija „Pravde“*

SEDMA (APRILSKA) SVERUSKA KONFERENCIJA SDRP(b)R¹¹⁹⁾

24–29. APRILA (7–12. MAJA) 1917.

IZ „REFERATA O TEKUĆEM MOMENTU 24. APRILA (7. MAJA)“

Sada prelazim na pitanje rata, koje nas je praktično ujedinilo kad smo istupili protiv zajma; odnos prema njemu odmah je očigledno pokazao kako su podeljene političke snage. Kao što je pisala „Reč“, svi se, osim „Jedinstva“, ¹²⁰⁾ kolebaju, sva sitnoburžoaska masa je za zajam sa ogradom. Kapitalisti prave kiseo izraz lica, sa osmehom stavljaju rezoluciju u džep i kažu: „Vi možete govoriti, a delaćemo ipak mi“. U celom svetu oni koji glasaju sada za zajam nazivaju se socijalšovinisti.

Preći ću neposredno na čitanje rezolucije o ratu. Ona se deli na tri dela: 1) karakteristika rata sa gledišta njegovog klasnog značenja, 2) revolucionarno odbranaštvo masa, čega nema ni u jednoj zemlji, i 3) kako da se okonča rat.

Mnogi, a među njima i ja lično, imali smo priliku da govorimo, naročito pred vojnicima, i ja mislim, ako hoćemo sve da objasnimo s klasnog gledišta, da je za njih najnejasnije u našem stavu kako upravo mislimo da okončamo rat, kako mi smatramo da je moguće okončati ga. U širokim masama postoji tušta i tma nesporazuma, potpunog nerazumevanja našeg stava, i zato ovde moramo biti najpriступalniji narodu.

(Čita nacrt rezolucije o ratu)

„Sadašnji rat od strane obeju grupa zaraćenih država jeste imperijalistički rat, tj. rat koji vode kapitalisti radi vladavine nad svetom, radi deobe kapitalističke pljačke, radi unosnih tržišta finansijskog, bankovnog kapitala, radi gušenja slabih naroda.

Prelazak državne vlasti u Rusiji od Nikolaja II na vladu Gučkova, Ljvova i dr., na vladu veleposednika i kapitalista nije izmenio i nije mogao izmeniti takav klasni karakter i značaj rata od strane Rusije.

Naročito je jasno izbila na videlo činjenica da nova vlada vodi isti, isto onakav imperijalistički, tj. osvajački, razbojnički rat, u sledećoj situaciji: nova vlada ne samo što nije objavila tajne ugovore koje je sklopio bivši car, Nikolaj II, s kapitalističkim vladama Engleske,

Francuske itd. nego je i formalno potvrdila te ugovore. To je učinila ne pitajući narod i s očiglednom namerom da ga prevari, jer je opštepoznato da su ti tajni ugovori bivšeg cara skroz-naskroz razbojnički ugovori, koji ruskim kapitalistima obećavaju pljačkanje Kine, Perzije, Turske, Austrije itd.

Zato proleterska partija ne može podržavati ni sadašnji rat, ni sadašnju vladu, ni njene zajmove, ma kakvim svečanim rečima ti zajmovi bili nazivani, ne kidajući potpuno s internacionalizmom, tj. s bratskom solidarnošću svih zemalja u borbi protiv jarma kapitala.

Nikakvo poverenje ne zaslužuje ni obećanje sadašnje vlade da će se odreći aneksija, tj. osvajanja tuđih zemalja ili nasilnog zadržavanja bilo kakvih naroda u granicama Rusije. Jer, prvo, kapitalisti koji su ispreplitani hiljadama niti ruskog i anglo-francuskog bankovnog kapitala, koji brane interese kapitala, ne mogu se odreći aneksija u ovom ratu ako ne prestanu da budu kapitalisti, ako se ne odreknu profita od milijardi uloženi u zajmove, u koncesije, u vojna preduzeća itd. Drugo, nova vlada. odrekavši se aneksija da bi prevarila narod izjavila je na Miljukovljeva usta 9. aprila 1917. godine u Moskvi da se ne odriče aneksija. Treće. kao što je otkrilo „Narodno delo“⁽¹²¹⁾, list u kome sarađuje ministar Kerenski, Miljukov čak nije poslao u inostranstvo svoju izjavu da se odriče aneksija.

Upozoravajući narod protiv praznih obećanja kapitalista, konferencija izjavljuje da treba strogo razlikovati odricanje od aneksija na rečima i odricanje od aneksija na delu, tj. hitno objavljivanje svih tajnih, pljačkaških ugovora, svih akata spoljne politike, i hitno pristupanje najpotpunijem oslobođenju svih naroda koje kapitalistička klasa ugnjetava ili nasilno privezuje za Rusiju ili drži u neravnopravnom položaju, nastavljajući politiku bivšeg cara Nikolaja II, koja nanosi sramotu našem narodu“.

Druga polovina ovog dela rezolucije govori o obećanjima koja daje vlada. Možda bi za marksistu ovaj deo bio suvišan, ali za narod to je važno. Zato treba dodati zašto mi ne verujemo tim obećanjima, zašto ne treba da imamo poverenja u vladu. Nikakvo poverenje ne zaslužuju obećanja sadašnje vlade da će se odreći imperijalističke politike. Ovde naša linija ne treba da se sastoji u isticanju da od vlade zahtevamo da objavi ugovore. To bi bila iluzija. Zahtevati to od kapitalističke vlade — to je isto kao kad bismo zahtevali da otkrije trgovačke lopovluke. Ako kažemo da se treba odreći aneksija i kontribucija, onda treba ukazati kako da se to učini; i ako nas upitaju ko će to učiniti, mi ćemo reći da je to, u suštini, revolucionaran korak, da takav korak može učiniti samo revolucionarni proletarijat. Inače će to biti samo prazna obećanja, želje pomoću kojih kapitalisti drže narod pod svojom vlašću.

(Nastavlja čitanje nacрта rezolucije)

„Takozvano 'revolucionarno odbranaštvo' koje je zahvatilo sada sve narodnjačke partije (narodne socijaliste, trudovike, socijaliste-re-

volucionare) i oportunističku partiju socijaldemokrata menjševika (OK, Čheidze, Cereteli i dr.), a isto tako većinu vanpartijskih revolucionara, predstavlja, po svom klasnom značenju, s jedne strane, interese i tačku gledišta sitne buržoazije, sitnih sopstvenika, bogatih seljaka, koji poput kapitalista izvlače profite iz nasilja nad slabim narodima, a, s druge strane, to je rezultat obmanjivanja narodnih masa od strane kapitalista, koji ne objavljuju tajne ugovore i koji se izvlače obećanjima i lepim rečima.

Treba priznati da su vrlo široke mase 'revolucionarnih odbranaša' poštene, tj. da *stvarno* ne žele aneksije, osvajanja, nasilja nad slabim narodima, da *stvarno* teže za demokratskim, ne nasilničkim mirom među *svim* zaraćenim zemljama. To treba priznati zato što klasni položaj proletera i poluproletera grada i sela (tj. ljudi koji žive potpuno ili delimično od prodaje svoje radne snage kapitalistima) čini te klase nezainteresovanim za profite kapitalista.

Zato, smatrajući da su potpuno nedozvoljeni i da stvarno znače potpun raskid s internacionalizmom i socijalizmom bilo kakvi ustupci „revolucionarnom odbranaštvu“, konferencija istovremeno izjavljuje da sve dotle dok se ruski kapitalisti i njihova privremena vlada ograničavaju samo na pretnje nasiljem protiv naroda (npr., poznati po svojoj žalosnoj slavi Gučkovljev ukaz koji preti strogim kaznama za samovoljno smenjivanje starešina od strane vojnika), sve dotle dok kapitalisti *ne pređu* na nasilja prema sovjetima radničkih, vojničkih, seljačkih nadničarskih i drugih predstavnika koji se slobodno organizuju i slobodno smenjuju i biraju *sve* vlasti, — sve dotle će naša partija propagirati odricanje od nasilja uopšte, boreći se protiv duboke i sudbonosne pogrešnosti 'revolucionarnog odbranaštva', isključivo sredstvima drugarskog ubeđivanja, objašnjavanjem istine da nesvesni stav poverenja širokih masa prema vladi kapitalista, najgorih neprijatelja mira i socijalizma jeste u ovom momentu u Rusiji glavna smetnja brzom okončanju rata“.

Jedan deo sitne buržoazije zainteresovan je za tu politiku kapitalista, u to se ne može sumnjati, i zato nije dopušteno proleterskoj partiji da sada polaže nade u jedinstvo interesa sa seljaštvom. Mi se sada borimo da seljaštvo pređe na našu stranu, ali ono stoji, do izvesne mere, svesno na strani kapitalista.

Nema nikakve sumnje da proletarijat i poluproletarijat kao klasa nije zainteresovan za rat. Oni su pod uticajem tradicija i obmana. Oni još nemaju političkog iskustva. Otuda je naš zadatak dugotrajno objašnjavanje. Mi im ne pravimo ni najmanje principijelne ustupke, ali mi im ne možemo prilaziti kao socijalšovinstima. Ti elementi stanovništva nikad nisu bili socijalistički, oni nemaju nikakvog pojma o socijalizmu, oni se samo bude za politički život. Ali njihova svest raste i širi se s neobičnom brzinom. Njima treba umeti prići i objasniti stvar, što je najteži zadatak, naročito za partiju koja se još do juče nalazila u ilegalnosti.

Neki se pitaju nismo li se mi odrekli samih sebe: ta mi smo propagirali pretvaranje imperijalističkog rata u građanski, a sad govo-

rimo protiv samih sebe. Ali u Rusiji je prvi građanski rat završen, i sada prelazimo na drugi rat — između imperijalizma i naoružanog naroda, i u tom prelaznom periodu, dok oružanu snagu imaju vojnici, dok Miljukov i Gučkov još nisu upotrebili oružje, taj građanski rat pretvara se za nas u mirnu, dugotrajnu i strpljivu klasnu propagandu. Ako mi govorimo o građanskom ratu pre nego što su ljudi shvatili njegovu neophodnost, mi onda, nesumnjivo, padamo u blankizam¹²²). Mi smo za građanski rat, ali samo onda kad ga vodi svesna klasa. Može se obarati onaj ko je poznat narodu kao nasilnik. A sada nema nikakvih nasilnika, topovi i puške nalaze se u rukama vojnika, a ne u rukama kapitalista, kapitalisti sada ne osvajaju pomoću nasilja, već pomoću prevare, i sada ne treba vikati protiv nasilja, to je besmislica. Treba stajati na gledištu marksizma, koji kaže da se pretvaranje imperijalističkog rata u građanski gradi na objektivnim a ne na subjektivnim uslovima. Mi se zasada odričemo te parole, ali samo zasada. Oružje je sada u rukama vojnika i radnika, a ne u rukama kapitalista. Sve dok vlada ne otpočne rat, mi ćemo vršiti propagandu mirno.

Vladi bi bilo od koristi kad bismo prvi neoprezni korak prema akcijama učinili mi, to je u njihovom interesu. Oni su sada ozlojeđeni time što je naša partija istakla parolu o mirnim manifestacijama. Sitnoj buržoaziji, koja sada očekuje, mi ne treba da ustupimo ni trunku od svojih principa. Ništa nije opasnije za proletersku partiju nego graditi svoju taktiku na subjektivnim željama onde gde je potrebna organizovanost. Govoriti da je za nas većina — nije moguće; u ovom slučaju, potrebno je nepoverenje, nepoverenje i nepoverenje. Zasnivati na tome proletersku taktiku — znači ubiti je.

Treća tačka tiče se pitanja kako da se okonča rat. Marksističko gledište je poznato, ali je teškoća u tome kako da se ono prenese u mase u najjasnijem obliku. Mi nismo pacifisti, i ne možemo se odreći revolucionarnog rata. Po čemu se on razlikuje od kapitalističkog rata? Pre svega, po tome koja je klasa zainteresovana za taj rat i kakvu politiku vodi zainteresovana klasa u njemu... Kad se govori masama, treba im davati konkretne odgovore. Dakle, prvo je pitanje: kako da se razlikuje revolucionarni rat od kapitalističkog? Masovici ne razumeju u čemu je tu razlika, da je ovde reč o razlici među klasama. Mi treba ne samo da teoretski govorimo nego treba i praktično da pokažemo da ćemo povesti stvarno revolucionarni rat onda kad vlast bude u rukama proletarijata. Meni se čini da se takvim postavljanjem pitanja daje jasniji odgovor na pitanja kakav je ovo rat i ko ga vodi.

U „Pravdi“ je štampan nacrt proglasa vojnicima svih zaraćenih zemalja.“*) Mi raspoložemo podacima da se vojnici na frontu bratime, ali to bratimljenje je još polustihijsko. Ono što nedostaje bratimljenju — to je jasna politička misao. Vojnici su instinktivno osetili da treba vršiti akciju odozdo, njihov klasni instinkt revolucionarno ras-

*) Vidi str. 213—214 ove knjige. — Prim. red.

položenih ljudi došapnuo im je da je samo tu pravi put. Ali to nije dovoljno za revoluciju. Mi hoćemo da damo jasan politički odgovor. Da bi se rat mogao okončati, vlast treba da pređe u ruke revolucionarne klase. Ja bih predložio u ime konferencije da se sastavi proglas vojnicima svih zaraćenih zemalja i da se taj proglas štampa na svim jezicima. Ako umesto svih tih izandalih fraza o mirovnim konferencijama, na kojima su polovina članova tajni ili otvoreni agenti imperijalističkih vlada, rasturimo taj proglas, to će nas hiljadu puta brže dovesti do cilja nego sve mirovne konferencije. Mi ne želimo da imamo posla s nemačkim Plehanovima. Kad smo putovali u vagonu kroz Nemačku, ta gospoda socijalševinisti, nemački Plehanovi, navaljivali su u naš vagon, ali mi smo im odgovorili da nijedan socijalista između njih neće ući u naš vagon, a ako uđe, mi ga bez velikog skandala nećemo pustiti natrag. Ako bi k nama pustili npr. Karla Lipknehta, mi bismo s njim porazgovarali. Kad objavimo proglas trudbenicima svih zemalja i u njemu damo svoj odgovor na pitanje kako da se okonča rat i kad vojnici pročitaju naš odgovor koji pruža politički izlaz iz rata, onda će bratimljenje džinovskim korakom krenuti napred. To je neophodno radi toga da bi se bratimljenje podiglo sa stepena instinktivnog užasa pred ratom i prešlo u jasnu svest o tome kako da se iziđe iz rata.

Preći ću na treće pitanje, to jest na ocenu tekućeg momenta sa gledišta položaja međunarodnog radničkog pokreta i stanja međunarodnog kapitalizma. Sa gledišta marksizma besmisleno je zadržavati se na položaju samo jedne zemlje kad se govori o kapitalizmu dok su kapitalističke zemlje tako tesno povezane među sobom. A sada, za vreme rata, ta veza je neizmerno jača. U jedno krvavo klupko zapleteno je čitavo čovečanstvo, i pojedinačnog izlaza iz njega ne može biti. Ako postoje manje ili više razvijene zemlje, onda ih je sadašnji rat međusobno povezao takvim koncima, da je izlaz samo jedne zemlje otuda nemoguć i besmislen.

Kratak izvod objavljen 8. maja (25. aprila) 1917. u listu *Правда*, br. 40. Prvi put u potpunosti štampano 1921. u: *Собрание сочинений Н. Ленина* (В. Ульянова), т. XIV, ч. 2

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 24, стр. 202—208.

GOVOR U ODBRANU REZOLUCIJE O RATU ODRŽAN 27. APRILA (10. MAJA)

Drugovi, prvobitni nacrt rezolucije o ratu ja sam čitao na gradskoj konferenciji. Usled krize, koja je u Petrogradu osvojila pažnju i snage svih drugova, mi nismo uspeli da ispravimo taj nacrt. Ali juče i danas komisija je radila uspešno, i on je pretrpeo izmene, jako je skraćen i, po našem mišljenju, poboljšan.

Hoću da kažem nekoliko reči o strukturi te rezolucije. Ona je podeljena na tri dela: prvi deo posvećen je klasnoj analizi rata sa

dodatkom u kome je izložen naš principijelan stav i objašnjeno zašto partija upozorava da ne treba imati nikakvog poverenja u vladina obećanja niti pružati ma kakvu podršku Privremenoj vladi. Drugi deo rezolucije posvećen je pitanju revolucionarnog odbranaštva kao neobično širokog masovnog pokreta koji je sada ujedinio protiv nas ogromnu većinu naroda. Zadatak se sastoji u tome da se odredi klasno značenje toga revolucionarnog odbranaštva, u čemu je njegova suština, kakav je realni odnos snaga i kako da se borimo protiv tog pokreta. Treći deo rezolucije odnosi se na pitanje kako da se okonča rat. Na to praktično pitanje, koje ima najveću važnost za partiju, treba odgovoriti detaljno, i mi smatramo da nam je pošlo za rukom da damo zadovoljavajući odgovor na to pitanje. U nizu članaka u „Pravdi“ i u provincijskim listovima (koji nam stižu krajnje neuredno: pošta ne radi i treba se koristiti specijalnim prilikama da bi se nabavljali lokalni listovi za CK), gde je bio veliki broj članaka o ratu, razjašnjen je negativni stav prema ratu i prema pitanju zajma. Mislim da je glasanje protiv zajma rešilo pitanje negativnog odnosa prema revolucionarnom odbranaštvu. Zadržavati se detaljnije na tome meni nije moguće.

„Sadašnji rat od strane obeju grupa zaraćenih država jeste imperijalistički rat. tj. rat koji vode kapitalisti radi podele koristi od vladavine nad svetom, radi tržišta, finansijskog (bankovnog) kapitala, radi potčinjavanja slabih naroda itd.“

Osnovna i prva postavka jeste pitanje sadržine rata, pitanje opšteg i političkog karaktera, pitanje sporno, koje kapitalisti i socijalšoviniisti brižljivo zaobilaze. Zato mi treba da ga stavimo na prvo mesto i da dodamo:

„Svaki dan rata bogati finansijsku i industrijsku buržoaziju i razara i iscrpljuje snage proletarijata i seljaštva svih zaraćenih a zatim i neutralnih zemalja. U Rusiji pak odugovlačenje rata, osim toga, donosi najveću opasnost tekovinama revolucije, njenom daljem razvijanju.

Prelazak državne vlasti u Rusiji u ruke Privremene vlade, vlade veleposednika i kapitalista, nije izmenio i nije mogao izmeniti takav karakter i značenje rata od strane Rusije“.

Evo ova rečenica koju sam sada pročitao ima za nas veliki značaj u čitavoj propagandi i agitaciji. Da li se izmenio sada i može li se izmeniti klasni karakter rata? Naš odgovor zasniva se na činjenici da je vlast prešla u ruke veleposednika i kapitalista, iste one vlade koja je rat pripremila. Dalje prelazimo na jednu od činjenica koje najočiglednije pokazuju karakter rata. Jedna je stvar klasni karakter koji se izražava u čitavoj politici koju su određene klase vodile u toku decenija, a druga — očigledni klasni karakter rata.

„Ova je činjenica naročito jasno izbila na videlo u tome što nova vlada ne samo što nije objavila tajne ugovore koje je car Nikolaj II sklopio s kapitalističkim vladama Engleske, Francuske itd. nego je i formalno potvrdila, ne pitajući narod, te tajne ugovore, koji obeća-

vaju ruskim kapitalistima pljačku Kine, Persije, Turske, Austrije itd. Skrivanjem tih ugovora ruski narod se obmanjuje u pogledu istinskog karaktera rata“.

Dakle, ja još jedanput podvlačim da mi ukazujemo na naročito očiglednu potvrdu karaktera rata. Čak i kad uopšte ne bi bilo ugovora, karakter rata se nimalo ne bi izmenio, jer sporazum između grupa kapitalista može biti postignut vrlo često bez ikakvih ugovora. Ali oni postoje, značenje njihovo je naročito jasno, i mi, u cilju povezivanja rada agitatora i propagandista, smatramo da je naročito potrebno da se ta činjenica podvuče i odlučili smo da tu tačku izdvojimo. Pažnja naroda upravljena je prema toj činjenici, i ona mora biti upravljena, utoliko pre što je kod nas te ugovore sklopio car koji je zbačen, tako da pažnja naroda treba da se zadrži na tome da rat vode vlade prema ugovorima koje su sklopile stare vlade. Ja mislim da se ovde u najreljefnijem obliku otkrivaju suprotnosti između interesa kapitalista i volje naroda, i zadatak je agitatora, da otkrivajući te suprotnosti, usmeravaju na njih pažnju naroda, da se trude da razbistravaju svest masa, obraćajući se njihovoj klasnoj svesti. A sadržina ugovora je takva, da ne može biti sumnje u pogledu činjenice da oni obećavaju ogromne dobiti kapitalistima putem pljačkanja drugih zemalja, jer ti ugovori uvek u svim zemljama ostaju tajni. Nema nijedne republike na svetu koja bi spoljnu politiku vodila otvoreno. Dok postoji kapitalistički poredak, ne može se očekivati da će kapitalisti otvoriti svoje trgovačke knjige. Ako već postoji privatna svojina na sredstva za proizvodnju, ona uključuje privatnu svojinu na akcije i finansijske operacije. Glavna osnova sadašnje diplomatije — to i jesu finansijske operacije, koje se svode na pljačkanje i gušenje slabih naroda. To su, s našeg gledišta, osnovne postavke iz kojih proističe sva ocena rata. Iz njih mi pravimo zaključak:

„Zato proleterska partija ne može podržavati ni sadašnji rat, ni sadašnju vladu, ni njene zajmove ako neće potpuno da raskine s internacionalizmom, tj. s bratskom solidarnošću radnika svih zemalja u borbi protiv jarma kapitala.“

To je naš glavni, osnovni zaključak koji određuje svu našu taktiku i izdvaja nas između svih drugih partija, koliko god one sebe nazivale socijalističkim. Tom postavkom, koja je za sve nas neosporna, unapred je rešeno pitanje našeg odnosa prema svim drugim političkim partijama.

Dalje se govori o tome da je naša vlada naročito široko postavila pitanje obećanja. Oko tih obećanja vodi se dugotrajna kampanja sovjeta, koji su se zapleli u ta obećanja i koji dovode narod u iskušenje. Zato mi smatramo za neophodno da čisto objektivnoj analizi klasnog položaja dodamo ocenu obećanja, obećanja koja, razume se, za marksistu sama po sebi nemaju nikakvog značaja. Ali za široke mase to mnogo znači, a za politiku još više. Petrogradski sovjet se zapleo u ta obećanja i pridaje im značaj, obećavajući svoju podršku. Eto zato mi toj tački dodajemo sledeću formulaciju:

„Nikakvo poverenje ne zaslužuju obećanja sadašnje vlade da će se odreći aneksija, tj. osvajanja tuđih zemalja, ili nasilnog zadržavanja bilo kojih naroda u granicama Rusije.“

Pošto je reč „aneksija“ strana, mi dajemo njenu tačnu političku definiciju koju ni kadetska partija ni partija sitnoburžoaskih demokrata (narodnjaka i menjševika) ne mogu dati. Nema reči koje bi se upotrebljavale toliko besmisleno i nečisto.

„Jer, prvo, kapitalisti, koji su povezani hiljadama niti bankovnog kapitala, ne mogu se odreći aneksija u ovom ratu a da se ne odreknu profita od milijarda uložених u zajmove, koncesije, vojna preduzeća itd., drugo, nova vlada, odrekavši se aneksija da bi obmanula narod, izjavila je na Miljukovljeva usta 9. aprila 1917. godine u Moskvi da se ne odriče aneksija, a notom od 18. aprila i njenim objašnjenjem od 22. aprila potvrdila je osvajачki karakter svoje politike.

Zato, upozoravajući narod protiv praznih obećanja kapitalista, konferencija izjavljuje da treba strogo razlikovati odricanje od aneksija na rečima od odricanja na delu, tj. hitno objavljivanje i poništavanje svih tajnih pljačkaških ugovora i hitno davanje prava svim narodima da slobodnim glasanjem reše pitanje da li žele da budu nezavisne države ili hoće da uđu u sastav koje bilo države.

Mi smo smatrali za neophodno da ukažemo na ovo, jer pitanje mira bez aneksija jeste osnovno pitanje u svim diskusijama o uslovima mira. Sve partije priznaju da će mir postati alternativa i da će mir s aneksijama biti nečuvena katastrofa za sve zemlje. I pred narod u čijoj zemlji postoji politička sloboda pitanje mira nije moguće drukčije postaviti nego kao mir bez aneksija. Zato se vlada mora izjašnjavati za mir bez aneksija, i ostaje joj samo da laže pomoću zamagljivanja pojma aneksija, ili da zaobilaze to pitanje. „Reč“, na primer, viče da vraćanje Kurlandije upravo i jeste odricanje od aneksija. Kad sam govorio pred Sovjetom radničkih i vojničkih predstavnika, jedan mi je vojnik predao ceduljicu sa pitanjem: „Mi treba da se tučemo da bismo ponovo zauzeli Kurlandiju. Zar ponovo zauzeti Kurlandiju znači biti za aneksije?“ Morao sam odgovoriti potvrdno. Mi smo protiv toga da Nemačka pomoću nasilja prisajedini Kurlandiju, ali i protiv toga da Rusija drži nasilno Kurlandiju. Na primer, naša vlada je izdala manifest o nezavisnosti Poljske, pretrpavši ga frazama koje ništa ne govore. Napisali su da se Poljska mora nalaziti u slobodnom vojnom savezu s Rusijom. U te tri reči se samo i nalazi istina. Slobodni vojni savez male Poljske s ogromnom Rusijom stvarno znači potpuno vojničko porobljavanje Poljske. Politički on može dobiti slobodu, ali njene granice određivaće ipak vojni savez.

Ako se budemo borili da ruski kapitalisti zavladaju Kurlandijom i Poljskom u njihovim predašnjim granicama, znači nemački kapitalisti imaju pravo da pljačkaju Kurlandiju. Oni mogu da odgovore: mi smo zajedno pljačkali Poljsku. Kad smo počeli cepati Poljsku krajem XVIII veka, onda je Pruska bila vrlo mala i slaba država, a Rusija ogromna, i Rusija je napljačkala više. Sad smo mi postali

jači, i dozvolite nam da otkinemo veći deo. Protiv te logike kapitalista ne može se odgovoriti ni na koji način. Japan je 1863. godine u poređenju sa Rusijom bio nula, a 1905. godine tukao je Rusiju. Nemačka je 1863—1873. u poređenju s Engleskom bila nula, a sada je jača od nje. Oni mogu primetiti: mi smo bili slabi kad su nam uzeli Kurlandiju, sad smo se razvili jače nego vi i hoćemo da je preotmemo. Ne odricati se aneksija — znači opravdavati beskrajne ratove radi pokoravanja slabih naroda. Odreći se aneksija znači pružiti svakome narodu mogućnost da slobodno rešava da li želi da živi odvojeno ili zajedno s drugim. Razume se, za to je potrebno evakuisati vojsku. Makar i najmanje se kolebati u pitanje aneksija — znači pravdati beskrajne ratove. Prema tome, u ovom pogledu mi se nikako nismo mogli kolebati. Naš je odgovor u pogledu aneksija: slobodna odluka naroda. Šta da se učini da bi ta politička sloboda bila i ekonomska? Za to je neophodno da vlast pređe u ruke proletarijata i da se zbaci jaram kapitala.

Sada prelazim na drugi deo rezolucije.

„Takozvano revolucionarno odbranaštvo, koje je sada zahvatilo u Rusiji sve narodnjačke partije (narodne socijaliste, trudovike, socijaliste-revolucionare) i oportunističku partiju socijal-demokrata menjševika (OK, Čheidze, Cereteli i dr.), a isto tako većinu vanpartijskih revolucionara, predstavlja po svom klasnom značenju, s jedne strane, interese i gledišta bogatih seljaka i jednog dela sitnih sopstvenika, koji, slično kapitalistima, izvlače profite iz nasilja nad slabim narodima. S druge strane, revolucionarno odbranaštvo jeste rezultat obmanjivanja — od strane kapitalista — jednog dela proletara i poluproletara grada i sela, koji po svom klasnom položaju nisu zainteresovani za profite kapitalista i za imperijalistički rat“.

Prema tome, ovde se naš zadatak sastoji u tome da odredimo iz kakvih je slojeva moglo izrasti i izraslo odbranaško-raspoloženje. Rusija je sitnoburžoaska zemlja, i gornji slojevi sitne buržoazije neposredno su zainteresovani za nastavljjanje ovoga rata. Bogato seljaštvo, kao i kapitalisti, dobija profite od njega. S druge strane, masa proletarijata i poluproletarijata nije zainteresovana za aneksije, jer ona ne dobija profite od bankovnog kapitala. Na koji su način te klase mogle stati na gledište revolucionarnog odbranaštva? Takav stav tih klasa prema revolucionarnom odbranaštvu jeste rezultat uticaja ideologije kapitalista koji je u rezoluciji izražen rečju „obmana“. One ne umeju da razlikuju interese kapitalista od interesa zemlje. Otuda za nas proističe zaključak:

„Konferencija smatra da je apsolutno nedozvoljeno praviti ma kakve ustupke revolucionarnom odbranaštvu i da to stvarno znači potpun raskid sa internacionalizmom i socijalizmom. Što se tiče odbranaških raspoloženja širokih narodnih masa, naša partija će se boriti protiv tih raspoloženja neumornim objašnjavanjem istine da stav nesvesnog poverenja prema vladi kapitalista jeste u sadašnjem trenutku jedna od glavnih smetnji brzom okončanju rata.“

Evo u ovim rečima je izražena ona specifičnost po kojoj se Rusija oštro razlikuje od svih ostalih kapitalističkih zapadnih zemalja i od svih kapitalističko-demokratskih republika. Jer tamo se ne može reći da je poverenje nesvesnih masa glavni uzrok nastavljanja rata. Tamo su mase sada prignječene železnim mengelama vojne discipline i disciplina je utoliko veća ukoliko je republika demokratičnija, jer se u ovoj poslednjoj pravo oslanja na „volju naroda“. U Rusiji usled revolucije te discipline nema. Mase slobodno biraju svoje predstavnike u sovjete — pojava koja se sada nigde u svetu ne može zapaziti. Ali one su poverljive nesvesno, te ih iskorišćavaju za borbu sa određenim ciljem. Osim objašnjavanja, ovde se ništa drugo ne može učiniti. Objašnjavanje ovde treba da se tiče neposrednih revolucionarnih zadataka i načina rada. Kad su mase slobodne, pokušaji da se nešto čini u ime manjine, a da se to ne objasni masama, bili bi besmisleni blankizam, običan avanturistički pokušaj. Samo osvajanjem mase, ako ju je moguće osvojiti, samo tako stvaramo čvrst oslonac za pobedu proleTERSKE klasne borbe.

Prelazim na treći deo rezolucije:

„Što se tiče najvažnijeg pitanja — kako da se okonča što je moguće pre, i to ne nasilničkim, već istinski demokratskim mirom, ovaj rat kapitalista — konferencija smatra i odlučuje:

Ovaj rat nije moguće okončati time što će se vojnici samo jedne strane odreći nastavljanja rata, što će samo jedna zaraćena strana jednostavno obustaviti ratne operacije“.

Tu misao o ovakvom okončanju rata vrlo često nam podmeću ljudi koji bi hteli da olakšaju borbu s neprijateljem pomoću izopačavanja njegovih pogleda — običan metod kapitalista, koji nam pripisuju besmisleno okončanje rata njegovim jednostavnim obustavljanjem. I oni odgovaraju: „Rat se ne može okončati zabadanjem bajoneta u zemlju“, kao što je to formulisao jedan vojnik koji je tipičan revolucionarni odbranaš. To nije odgovor, kažem ja. To je anarhistička ideja da se rat može okončati a da se ne promene vladajuće klase; to je ideja ili anarhistička koja nema značenja, državnog smisla, ili maglovito pacifistička, i vezu između politike i ugnjetačke klase uopšte ne razume. Rat je zlo, a mir je dobro... Razume se, tu ideju treba objašnjavati, popularizovati u masama. I uopšte govoreći, sve se naše rezolucije pišu za rukovodeće slojeve, za marksiste, one nikako nisu pogodne da ih čitaju mase, ali treba da dadu opšte političko uputstvo za svakog propagandistu i agitatora. Radi toga je dodati jedan stav:

„Konferencija ponovo energično protestuje protiv niske klevete koju šire kapitalisti protiv naše partije da smo mi, tobože, pristalice separatnog mira sa Nemačkom. Mi smatramo nemačke kapitaliste za isto takve razbojнике kao što su ruski, engleski, francuski i drugi kapitalisti, a cara Vilhelma za isto takvog krunisanog razbojnika kao i Nikolaja II i engleskog, talijanskog, rumunskog i sve ostale monarhe“.

Povodom ove tačke u komisiji su nastale izvesne prepirke, s jedne strane, zato što smo mi, kažu, na ovom mestu prešli na suviše popu-

laran stil, a, s druge, zato što, kažu, engleski, talijanski i rumunski monarsi ne zaslužuju čast da budu ovde uključeni. Ali posle detaljne diskusije došli smo do jedinstvenog sporazuma da u sadašnjem momentu, kad smo postavili sebi cilj da opovrgnemo one klevete koje su „Berzanske novosti“¹²³⁾ većinom grubo, „Reč“ na fini način. a „Jedinstvo“ direktnim insinucijama pokušavali da bace na nas — da u takvom pitanju treba da damo najsnažniju i najoštriju kritiku tih pojmova, imajući u vidu najšire mase. A pošto nam kažu: ako vi smatrate Vilhelma za razbojnika, pomozite nam da ga zbacimo — mi možemo odgovoriti da su i svi ostali takođe razbojnici, i protiv njih se takođe treba boriti, tako da ne treba zaboraviti ni kraljeve Italije i Rumunije, takvi će se naći i u redovima naših saveznika. Ova dva stava sadrže odbacivanje kleveta, koje nastoje da stvar svedu na pogrom i međusobnu svađu. Eto zato mi dalje moramo preći na ozbiljno praktično pitanje — kako da se okonča ovaj rat.

„Naša partija će strpljivo, ali istrajno, objašnjavati narodu istinu da ratove vode *vlade*, da su ratovi uvek nerazdvojno povezani sa politikom određenih *klasa*, da se ovaj rat može završiti demokratskim mirom *samo* putem prelaska čitave državne vlasti, bar u nekoliko zaraćenih zemalja, u ruke klase proletera i poluproletera, koja je stvarno sposobna da učini kraj jarmu kapitala.“

Za marksistu su ove istine — da ratove vode kapitalisti i da su oni povezani s njihovim klasnim interesima — apsolutne istine. Marksista na tome ne mora da se zadržava. Ali za široke mase svi vešti propagandisti i agitatori treba da umeju da bez stranih reči objasne tu istinu, zato što se diskusije kod nas pretvaraju u praznu svađu koja ne daje ništa. I tome mi prilazimo u svim delovima rezolucije. Mi kažemo: da bi se razumeo rat, treba se pitati kome on koristi, da bi se razumelo kako završiti rat treba se pitati kojim klasama on ne koristi. Veza je tu jasna, i otuda dalji zaključak:

„Revolucionarna klasa, pošto bi uzela u svoje ruke državnu vlast u Rusiji, preduzela bi niz mera koje vode uništavanju ekonomske vladavine kapitalista i mera koje bi ih učinile politički potpuno bezopasnima, i odmah bi i otvoreno predložila demokratski mir svim narodima na osnovu potpunog odbacivanja bilo kakvih aneksija.“

Ako mi govorimo u ime revolucionarne klase, narod ima pravo da nas pita: dobro, a vi, šta biste vi učinili na njihovom mestu da se okonča rat? To je neizbežno pitanje. Nas narod bira sada kao svoje predstavnike, i mi moramo dati potpuno tačan odgovor. Revolucionarna klasa, pošto bi uzela vlast, počela bi od toga što bi potkopala vladavinu kapitalista i predložila svim narodima uslove mira, jer ako se ne potkopa ekonomska vladavina kapitalista, dobiće se samo hartije. Samo pobedonosna klasa to može učiniti, može dovesti do promene politike.

Još jedanput ponavljam: za nerazvijene narodne mase ta istina traži prelazne karike koje bi nepripremljene ljude upoznavale sa pitanjem. Sva greška i sva laž popularne literature o ratu sastoji se u tome što se to pitanje zaobilazi, što se o tome čuti; stvar se prikazuje

tako kao da nije bilo borbe klasa, već kao da su, tobože, dve zemlje živjele u slozi, i onda je jedna drugu napala, pa se ona sada brani. To je vulgarno rasuđivanje, u kome nema ni senke objektivnosti — svesno obmanjivanje naroda od strane obrazovanih ljudi. Ako uspemo da pridemo tome pitanju, svaki predstavnik naroda shvatiće suštinu; jer jedna su stvar interesi vladajućih klasa, a druga — interesi ugnjetenih klasa.

Šta bi bilo kad bi revolucionarna klasa uzela vlast?

„Te mere i taj otvoreni predlog za mir stvorili bi potpuno međusobno poverenje radnika zaraćenih zemalja...“

Sada toga poverenja ne može biti, rečima manifesta mi to poverenje nećemo stvoriti. Ako je jedan mislilac rekao da je jezik dat čoveku da bi skrivao svoje misli, diplomati stalno govore: „Konferencije se održavaju da bi se varale narodne mase“. Tako rasuđuju ne samo kapitalisti nego i socijalisti. To se posebno može reći za konferenciju koju saziva Borgbjerg¹²⁴).

„...i neizbežno bi doveli do ustanka proletarijata protiv onih imperijalističkih vlada koje bi se usprotivile predloženom miru.“

Kada danas kapitalistička vlada kaže: „Mi smo za mir bez aneksija“, tome niko ne veruje. Narodne mase imaju instinkt ugnjetenih klasa koji im kaže da se ništa nije izmenilo. Samo kad bi se u jednoj zemlji politika stvarno izmenila pojavilo bi se poverenje i pokušaj ustanka. Mi govorimo o „ustancima“, jer je reč o svim zemljama. „U jednoj zemlji revolucija je izvršena, sada treba da se izvrši u Nemačkoj“, to je lažno rezonovanje. Pokušavaju da utvrde red, ali tako se ne može postupati. Mi smo svi doživeli revoluciju 1905. godine, svi smo mogli čuti i videti kako je ona izazvala porast revolucionarnih ideja u celom svetu, o čemu je Marks uvek govorio. Revoluciju nije moguće napraviti niti utvrditi njen red. Poručiti revoluciju nije moguće, — revolucija izrasta. To je golo šarlatanstvo, koje se sada u Rusiji naročito često sreće. Narodu kažu: eto, vi ste u Rusiji izveli revoluciju, sad je došao red na Nemce. Ako se objektivni uslovi izmene, onda je ustanak neizbežan. A kojim redom, u kom trenutku i s kakvim uspehom — to mi ne znamo. Nama kažu: ako revolucionarna klasa u Rusiji uzme vlast u svoje ruke a u drugim zemljama nema ustanka šta onda treba da radi revolucionarna partija? Šta onda? Na to pitanje daje odgovor poslednja tačka naše rezolucije.

„Dok revolucionarna klasa u Rusiji ne uzme u svoje ruke svu državnu vlast, naša partija će svim snagama podržavati one proleter-ske partije i grupe u inostranstvu koje već stvarno vode za vreme rata revolucionarnu borbu protiv svojih imperijalističkih vlada i svoje buržoazije“.

Eto, to je sve što možemo odmah obećati i što moramo činiti. Revolucija raste u svim zemljama, ali kada i u kojoj meri raste — to niko ne zna. U svim zemljama ima ljudi koji vode revolucionarnu borbu protiv svojih vlada. Njih i samo njih treba da podržavamo. To je važno, a sve ostalo je samo laž. I mi dodajemo:

„A naročito će naša partija podržavati započeto masovno bratimljenje vojnika svih zaraćenih zemalja na frontu...”

To je primedba na Plehanovljev odgovor: „Šta će iz toga ispasti,“ — kaže Plehanov „Dobro, bratimićete se malo, pa šta onda? To znači mogućnost separatnog mira na frontu.“ To su trikovi, a ne ozbiljan argumenat. Mi hoćemo bratimljenje na svim frontovima i o tome se brinemo. Kad smo radili u Švajcarskoj, izdali smo proglas na dva jezika: na jednoj strani francuski, a na drugoj nemački, i pozivali smo na ono čemu sada vodimo ruske vojnike. Mi se ne ograničavamo na bratimljenje samo između Rusije i Nemačke, mi sve pozivamo da se bratime. Kako sada treba shvatiti bratimljenje?

„...težeći da se taj stihijski izraz solidarnosti potlačenih pretvori u svestan i što je moguće organizovaniji pokret za prelazak čitave državne vlasti u svim zaraćenim zemljama u ruke revolucionarnog proletarijata“.

Sada je bratimljenje stihijsko, i u tom pogledu ne treba se varati. To treba priznati, da se narod ne bi dovodio u zabludu. Jasne političke misli kod vojnika koji se bratime nema. To govori instinkt ugnjetenih ljudi koji su premoreni, izmučeni i koji prestaju da veruju kapitalistima: „Dok vi tamo govorite o miru — mi to slušamo dve i po godine — mi ćemo početi sami“. Eto to je pouzdan klasni instinkt. Bez takvog instinkta stvar revolucije bila bi beznadežna. Jer, vi znate, niko radnike neće osloboditi ako se oni sami ne oslobode. Ali da li je taj instinkt dovoljan? Samim instinktom nećeš mnogo postići. I zato je potrebno da se taj instinkt pretvori u svest.

U proglasu *Vojnicima svih zaraćenih zemalja** mi dajemo odgovor na pitanje: u šta treba da se pretvori to bratimljenje? — u prelazak političke vlasti u ruke sovjeta radničkih i seljačkih predstavnika. Naravno, nemački radnici nazvaće svoje sovjeete drugim imenima, to nije važno. Ali suština je u tome — a to mi smatramo, nesumnjivo, pravilnim — što je ono spontano i što se mi ne ograničavamo na njegovo podsticanje, već stavljamo sebi u zadatak da to spontano zbližavanje u vojničke šinjele obučenih radnika i seljaka svih zemalja pretvorimo u svestan pokret čiji je cilj prelazak vlasti u svim zaraćenim zemljama u ruke revolucionarnog proletarijata. Taj je zadatak veoma težak, ali je i položaj u koji je vlast kapitalista postavila čovečanstvo nečuveno težak i vodi čovečanstvo pravo u propast. Zato će on izazvati onu eksploziju gneva koja predstavlja jemstvo proleTERSKE revolucije.

To je naša rezolucija koju nudimo pažnji konferencije.

Kratak izvod objavljen je 12. maja (29. aprila) 1917. u listu *Правда*, br. 44. Prvi put u potpunosti štampano 1921. u: *Собрание сочинений Н. Ленина (В. Ульянова), т. XIV р. 2.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 24, стр. 227—238.

* Vidi str. 213—214 ove knjige. — Prim. red.

REZOLUCIJA O RATU

I

Sadašnji rat od strane obeju grupa zaraćenih država jeste imperijalistički rat, tj. rat koji vode kapitalisti radi podele koristi od vladavine nad svetom, radi tržišta finansijskog (bankovnog) kapitala, radi pokoravanja slabih naroda itd. Svaki dan rata bogati finansijsku i industrijsku buržoaziju i razara i iscrpljuje snage proletarijata i seljaštva svih zaraćenih, a zatim i neutralnih zemalja. U Rusiji pak odugovlačenje rata, osim toga, donosi najveću opasnost tekovinama revolucije i njenom daljem razvijanju.

Prelazak državne vlasti u Rusiji u ruke Privremene vlade, vlade veleposednika i kapitalista, nije izmenio i nije mogao izmeniti takav karakter i značenje rata od strane Rusije.

Ta se činjenica naročito jasno otkrila u tome što nova vlada ne samo što nije objavila tajne ugovore koje je car Nikolaj II sklopio sa kapitalističkim vladama Engleske, Francuske itd., nego je i formalno potvrdila, ne pitajući narod, te tajne ugovore, koji obećavaju ruskim kapitalistima pljačkanje Kine, Persije, Turske, Austrije itd. Skrivanjem tih ugovora ruski narod se obmanjuje u pogledu istinskog karaktera rata.

Zato proleterska partija ne može podržavati ni sadašnji rat, ni sadašnju vladu, ni njegove zajmove sem ako neće potpuno da raskine sa internacionalizmom, tj. s bratskom solidarnošću radnika svih zemalja u borbi protiv jarma kapitala.

Nikakvo poverenje ne zaslužuju obećanja današnje vlade da će se odreći aneksija, tj. osvajanja tuđih zemalja, ili nasilnog zadržavanja bilo kojih naroda u granicama Rusije. Jer, prvo, kapitalisti koji su, povezani hiljadama niti bankovnog kapitala, ne mogu se odreći aneksija u ovom ratu a da se ne odreknu profita od milijardi, uložених u zajmove, koncesije, vojna preduzeća itd. Drugo, nova vlada, odrekavši se aneksija da bi prevarila narod, izjavila je na Miljukovljeva usta 9. aprila 1917. godine u Moskvi da se ne odriče aneksija, a notom od 18. aprila i njenim objašnjenjem od 22. aprila potvrdila je osvajачki karakter svoje politike. Stoga, upozoravajući narod protiv praznih obećanja kapitalista, konferencija izjavljuje da treba strogo razlikovati odricanje od aneksija na rečima i odricanje od aneksija na delu, tj. hitno objavljivanje i poništavanje svih tajnih pljačkaških ugovora i hitno davanje prava svim narodima da slobodnim glasanjem reše pitanje da li žele da budu nezavisne države ili hoće da uđu u sastav koje bilo države.

II

Takozvano „revolucionarno odbranaštvo“, koje je sada zahvatilo u Rusiji sve narodnjačke partije (narodne socijaliste, trudovike, socijaliste — revolucionare) i oportunističku partiju socijal-demokrata menjševika (OK, Čheidze, Cereteli i dr.), a isto tako većinu van-partijskih revolucionara, predstavlja, po svom klasnom značenju, s jedne strane, interese i gledište bogatih seljaka i jednog dela sitnih sopstvenika, koji, slično kapitalistima, izvlače profite iz nasilja nad slabim narodima. S druge strane, „revolucionarno odbranaštvo“ jeste rezultat obmanjivanja — od strane kapitalista — jednog dela proletera i poluproletera grada i sela, koji po svom klasnom položaju nisu zainteresovani za profite kapitalista i za imperijalistički rat.

Konferencija smatra da je apsolutno nedozvoljeno praviti ma kakve ustupke „revolucionarnom odbranaštvu“ i da to stvarno znači potpun raskid s internacionalizmom i socijalizmom. Što se tiče odbranaških raspoloženja širokih narodnih masa, naša partija će se boriti protiv tih raspoloženja neumornim objašnjavanjem istine da stav nesvesnog poverenja prema vladi kapitalista jeste u sadašnjem trenutku jedna od glavnih smetnji brzom okončanju rata.

III

Što se tiče najvažnijeg pitanja — kako da se što je moguće pre učini kraj i to ne nasilničkim — već istinski demokratskim mirom, ovom ratu kapitalista, — konferencija smatra i odlučuje:

Ovome ratu nije moguće učiniti kraj time što će se vojnici samo jedne strane odreći nastavljanja rata, što će samo jedna zaraćena strana jednostavno prekinuti ratne operacije.

Konferencija ponovo energično protestuje protiv niske klevete koju šire kapitalisti protiv naše partije da smo mi tobože pristalice separatnog mira sa Nemačkom. Mi smatramo nemačke kapitaliste za isto takve razbojнике kao što su i ruski, engleski, francuski i drugi kapitalisti, a cara Vilhelma za isto takvog krunisanog razbojnika kao i Nikolaja II i engleskog, talijanskog, rumunskog i sve ostale monarhe.

Naša partija će strpljivo ali istrajno objašnjavati narodu istinu da ratove vode *vlade*, da su ratovi uvek nerazdvojno povezani s politikom određenih *klasa*, da se ovaj rat može završiti demokratskim mirom *samo* putem prelaska čitave državne vlasti, bar u nekoliko zaraćenih zemalja, u ruke klase proletera i poluproletera, koja je stvarno sposobna da učini kraj jarmu kapitala.

Revolucionarna klasa koja bi uzela u svoje ruke državnu vlast u Rusiji, preduzela bi niz mera koje bi potkopale ekonomsku vladavinu kapitalista i mera koje bi ih učinile politički potpuno bezopasnim, i odmah bi i otvoreno predložila demokratski mir svim narodima na osnovu potpunog odricanja od bilo kakvih aneksija i kontribucija. Te mere i taj otvoreni predlog za mir stvorili bi puno poverenje među radnicima zaraćenih zemalja i neizbežno bi doveli

do ustanka proletarijata protiv onih imperijalističkih vlada koje bi se usprotivile predloženom miru.

Dok revolucionarna klasa u Rusiji ne uzme u svoje ruke svu državnu vlast, naša partija će svim snagama podržavati one proleterske partije i grupe u inostranstvu koje već stvarno vode za vreme rata revolucionarnu borbu protiv svojih imperijalističkih vlada i svoje buržoazije. A naročito će naša partija podržavati započeto masovno bratimljenje vojnika svih zaraćenih zemalja na frontu, težeći da taj spontani izraz solidarnosti potlačenih pretvori u svestan i što je moguće organizovaniji pokret za prelazak čitave državne vlasti u svim zaraćenim zemljama u ruke revolucionarnog proletarijata.

Правда, br. 44,
12. maja (29. aprila) 1917.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 24. стр. 239—242.

ZNAČAJ BRATIMLJENJA

Kapitalisti ili se podsmevaju bratimljenju vojnika na frontu ili ga sa pomamnom mržnjom napadaju, klevetaju, iznose laži protiv njega, svodeći stvar na „obmanjivanje“ Rusa od strane Nemaca, i prete — preko *svojih* generala i oficira — kaznama zbog bratimljenja.

Sa gledišta odbrane „svete svojine“ na kapital i na profit od kapitala, takva politika kapitalista je potpuno pravilna: doista, radi *ugušivanja* proleterske socijalističke revolucije u njenim začecima *neophodno* je prema bratimljenju zauzeti upravo onakav stav kakav su prema njemu zauzeli kapitalisti.

Svesni radnici, a za njima, po pouzdanom instinktu ugnjetenih klasa, i masa poluproletera, masa siromašnih seljaka osećaju prema bratimljenju najdublje simpatije. Jasno je da je bratimljenje put ka miru. Jasno je da taj put ne ide preko kapitalističkih vlada, da ne ide u savezu s njima, već *protiv* njih. Jasno je da taj put razvija, učvršćuje, jača bratsko poverenje među radnicima raznih zemalja. Jasno je da taj put *počinje lomiti* prokletu disciplinu kasarne — tamnice, disciplinu slepog potčinjavanja vojnika „svojim“ oficirima i generalima, svojim kapitalistima (jer oficiri i generali većinom ili pripadaju klasi kapitalista ili brane njene interese). Jasno je da je bratimljenje revolucionarna inicijativa *masa*, da je to buđenje savesti, uma, smelosti ugnjetenih klasa, da je to, drugim rečima, jedna od karika u lancu koraka ka socijalističkoj, proleterskoj revoluciji.

Živelo bratimljenje! Živela svetska socijalistička revolucija proletarijata, *koja počinje!*

Da bi bratimljenje što je moguće lakše, sigurnije, brže išlo ka našem cilju, mi smo dužni da se brinemo o njegovoj najvećoj organizovanosti i jasnom političkom programu.

Ma koliko nas klevetala pobesneta štampa kapitalista i njihovih prijatelja, nazivajući nas anarhistima, mi ćemo neumorno ponavljati: mi nismo anarhisti, mi smo vatrene pristalice najbolje organizacije masa i najčvršće „državne“ vlasti, samo mi nećemo onakvu državu kao što je buržoaska parlamentarna republika, već takvu kao što je Republika sovjeta radničkih, vojničkih, seljačkih predstavnika.

Mi smo uvek savetovali i savetujemo da se bratimljenje sprovođi što je moguće organizovanije, da se proverava — umom, isku-

stvom, kontrolom samih vojnika — da tu ne bude prevare, da se sa mitinga udaljavaju oficiri i generali, koji većinom šire zlobnu klevetu protiv bratimljenja.

Mi nastojimo da se bratimljenje ne ograničava na razgovore o miru uopšte, već da prelazi na pretresanje *jasnog* političkog programa, na pretresanje pitanja *kako* da se učini kraj ratu, *kako* da se zbaci jaram kapitalista, koji su otpočeli rat i koji ga sada odugovlače.

Zato je naša partija izdala proglas vojnicima svih zaraćenih zemalja (vid. njegov tekst u br. 37 „Pravde“)*, gde je dat naš određen, tačan odgovor na ta pitanja i jasan politički program.

Dobro je što vojnici proklinju rat. Dobro je što oni traže mir. Dobro je što oni počinju da osećaju da rat koristi kapitalistima. Dobro je što oni, lomeći robijašku disciplinu, sami počinju sa bratimljenjem na svim frontovima. Sve je to dobro.

Ali to još nije dovoljno.

Potrebno je da vojnici počnu prelaziti sada na takvo bratimljenje za vreme koga bi se pretresao jasan politički program. Mi nismo anarhisti. Mi ne mislimo da se rat može okončati običnim „odricanjem“, odricanjem lica, grupa ili slučajnih „gomila“. Mi smatramo da rat treba da okonča i da će ga okončati *revolucija* u nizu zemalja, tj. osvajanje *državne* vlasti od strane nove klase, tj. ne od strane kapitalista, ne od sitnih sopstvenika (koji su upola uvek zavisni od kapitalista), već od strane proletera i poluproletera.

U svom proglasu vojnicima svih zaraćenih zemalja mi smo i izložili svoj program radničke revolucije u svim zemljama: prelazak čitave državne vlasti u ruke sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika.

Drugovi vojnici! Pretresajte taj program u svojoj sredini i zajedno sa nemačkim vojnicima! Takvo će pretresanje pomoći da nađete siguran, najorganizovaniji, najbliži put ka obustavljanju rata i zbacivanju jarma kapitala.

* * *

Nekoliko reči o jednom od slugu kapitala, Plehanovu. Žalosno je gledati dokle se spustio taj bivši socijalista! On upoređuje bratimljenje sa „izdajom“!! On rezonuje: zar bratimljenje, ako uspe, neće dovesti do separatnog mira?

Ne, gospodine bivši socijalisto, bratimljenje koje smo mi podržavali na *svim* frontovima ne vodi ka „separatnom“ miru među kapitalistima nekih zemalja, već ka opštem miru među revolucionarnim radnicima svih zemalja *uprkos* kapitalistima svih zemalja, *protiv* kapitalista, radi zbacivanja njihovog jarma .

Правда, br. 44,
11. maja (28. aprila) 1917.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 24, стр. 284—286.

*) Vidi str. 213—214 ove knjige — Prim. red.